

LOHJA

LOHJAN KAUPUNKI
LOJO STAD

Tilinpäätös 2012

Kaupunginhallitus 8.4.2013

Kaupunginvaltuusto 15.5.2013

SISÄLLYSLUETTELO

1 KAUPUNGINJOHTAJAN KATSAUS	1
TOIMINTAKERTOMUS	2
2 TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMINEN JA SISÄLTÖ	2
3 YLEINEN TALOUDELLINEN KEHITYS	2
4 LOHJA TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ	3
4.1 Toimintaympäristö ja haasteet.....	3
4.2 Väestö ja muuttoliike	4
4.3 Tontinmyynti ja rakennusluvat.....	5
4.4 Asuminen ja asuntotuotanto.....	6
4.4.1 Asuntokunnat ja asumisväljyys.....	6
4.4.2 Asuntotuotanto Lohjalla.....	6
4.4.3 Vuokra- ja asumisoikeusasunto-tilanne	7
4.5 Työllisyys ja elinkeinot	7
5 KAUPUNGIN HALLINTO	9
5.1 Lohjan kaupungin organisaatio vuonna 2012.....	9
5.2 Toimielimien poliittinen jakauma ja puheenjohtajat	9
5.3 Lohjan kaupungin henkilökunta	10
6 ALUEELLINEN YHTEISTYÖ.....	12
6.1 Kunta- ja palvelurakennemuutoksen toteuttaminen.....	12
6.2 Seutuyhteistyö	12
7 SISÄISEN VALVONNAN JA RISKIENHALLINNAN JÄRJESTÄMINEN.....	14
7.1 Sisäisen valvonnan organisointi ja painopisteet tilikaudella 2012.....	14
7.2 Riskienhallinta.....	14
8 TILIKAUDEN TULOKSEN MUODOSTUMINEN JA TOIMINNAN RAHOITUS.....	16
8.1 Tilikauden tuloksen muodostuminen	16
8.2 Investoinnit ja toiminnan rahoitus	19
8.3 Rahoitusasema ja sen muutokset.....	22
8.4 Kokonaistulot ja menot	24
9 KAUPUNKIKONSERNIN TOIMINTA JA TALOUS.....	25
9.1 Lohjan konsernirakenne.....	25
9.2 Tytäryhtiöiden tärkeimmät tapahtumat	25

9.3	Konsernituloslaskelma ja sen tunnusluvut.....	27
9.4	Konsernin rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut	28
9.5	Konsernitaseen tarkastelu	30
9.6	Konsernivalvonnan järjestäminen	32
10	KAUPUNGINHALLITUKSEN ESITYS TILIKAUDEN TULOKSEN KÄSITTELYSTÄ JA TALOUDEN TASAPAINOTTAMISTA KOSKEVISTA TOIMENPITEISTÄ.....	34
10.1	Tilikauden tuloksen käsittely.....	34
10.2	Arvio tulevasta kehityksestä	34
11	VUODEN 2012 TOIMINTA JA TALOUSARVION TOTEUTUMINEN.....	35
11.1	Käyttötalouden toteutuminen.....	35
11.1.1	Keskusvaalilautakunta.....	35
11.1.2	Tarkastuslautakunta	36
11.1.3	Yleinen luottamushenkilöhallinto	37
11.1.4	Keskushallinto	39
11.1.5	Sosiaali- ja terveyslautakunta.....	42
11.1.6	Lohjan perusturvalautakunta	44
11.1.7	Opetuslautakunta	45
11.1.8	Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta	48
11.1.9	Tekninen lautakunta.....	51
11.1.10	Ympäristölautakunta.....	54
11.1.11	Länsi-Uudenmaan ympäristöterveyslautakunta	57
11.2	Tuloslaskelman toteutuminen (ulkoiset ja sisäiset erät).....	59
11.3	Investointi ja rahoitusosan toteutuminen.....	64
11.3.1	Investointiosan toteutuminen	65
11.3.2	Rahoituslaskelman toteutuminen (ulkoiset ja sisäiset erät).....	67
11.3.3	Investointiosan hankekohtaiset kustannukset, niiden hankkeiden osalta, joiden kustannukset jakaantuvat useammalle tilikaudelle	68
11.3.4	Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta 2012.....	69
12	TILINPÄÄTÖSLASKELMAT JA LIITETIEDOT	73
12.1	Lohjan kaupunki, tuloslaskelma	75
12.2	Lohjan kaupunki, rahoituslaskelma.....	76
12.3	Lohjan kaupunki, tase	77
12.4	Konsernituloslaskelma	79
12.5	Konsernin rahoituslaskelma	80
12.6	Konsernitase	81
12.7	Tilinpäätöksen liitetiedot	83
12.8	Tuloslaskelman liitetiedot	85
12.9	Taseen liitetiedot.....	87

12.10 Lohjan vesi- ja viemärlaitos.....	92
12.11 Käyttöomaisuus	95
12.12 Omistukset muissa yhtiöissä	96
12.13 Luettelo käytetyistä kirjanpitokirjoista ja säilytystavoista	97
13 TILINTARKASTUSKERTOMUS.....	98
14 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTIKERTOMUS.....	102
14.1 Tiivistelmä vuoden 2012 arviointikertomuksen keskeisistä havainnoista	102
14.1.1 Kaupungin ja konsernin taloudellisten tavoitteiden toteutuminen	102
14.1.2 Kaupungin ja konsernin toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen	102
14.2 Tarkastuslautakunnan toiminnan painopisteet tilikaudelle 2012	105
14.2.1 Arviointikriteerit ja painotukset	106
14.2.2 Arviointiprosessi ja arviointityön rajaukset	107
14.2.3 Taloudellinen kehitys ja kaupungin talousarvion toteutuminen tilikaudella 2012	107
14.2.4 Kaupunkikonsernin talous ja talousarvion toteutuminen tilikaudella 2012	110
14.2.5 Investoinnit ja toiminnan rahoitus / kaupunkitaso.....	110
14.3 Valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen	110
14.3.1 Yleinen luottamushenkilöhallinto	110
14.3.2 Keskushallinto	111
14.3.3 Henkilöstökertomus 2012	113
14.3.4 Sosiaali- ja terveyslautakunta ja perusturvalautakunta	115
14.3.5 Opetuslautakunta	118
14.3.6 Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta	119
14.3.7 Tekninen lautakunta	120
14.3.8 Ympäristölautakunta.....	122
14.3.9 Länsi-Uudenmaan ympäristöterveyslautakunta	124
14.4 Kaupunkikonserniin kuuluvien tytäryhtiöiden toiminnan arviointi	125
14.4.1 Energiayhtiöt	125
14.4.2 Lohjan Vuokra-asunnot	126
14.4.3 Lohjan Liikuntakeskus Oy (LLK Oy)	127
14.4.4 Johtopäätökset tilikaudesta 2012 ja valtuustokaudesta 2009-2012	128
14.5 Tarkastuslautakunnan toiminnan painopisteet tilikaudelle 2012	129
14.5.1 Arviointikriteerit ja painotukset	130
14.5.2 Arviointiprosessi ja arviointityön rajaukset	131
14.5.3 Taloudellinen kehitys ja kaupungin talousarvion toteutuminen tilikaudella 2012	131
14.5.4 Kaupunkikonsernin talous ja talousarvion toteutuminen tilikaudella 2012	134
14.5.5 Investoinnit ja toiminnan rahoitus / kaupunkitaso.....	134
14.6 Valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen	135
14.6.1 Yleinen luottamushenkilöhallinto	135
14.6.2 Keskushallinto	135
14.6.3 Henkilöstökertomus 2012	137
14.6.4 Sosiaali- ja terveyslautakunta ja perusturvalautakunta	138
14.6.5 Opetuslautakunta	142
14.6.6 Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta	143
14.6.7 Tekninen lautakunta	144
14.6.8 Ympäristölautakunta.....	146
14.6.9 Länsi-Uudenmaan ympäristöterveyslautakunta	148

14.7 Kaupunkikonserniin kuuluvien tytäryhtiöiden toiminnan arviointi	149
14.7.1 Energiayhtiöt	149
14.7.2 Lohjan Vuokra-asunnot	149
14.7.3 Lohjan Liikuntakeskus Oy (LLK Oy)	151
14.8 Johtopäätökset tilikaudesta 2012 ja valtuustokaudesta 2009-2012.....	152

1 Kaupunginjohtajan katsaus

Vuoden 2012 tilinpäätös on sekä valtuustokauden viimeinen että vanhan Lohjan viimeinen. Kuluva vuosi alustaa käynnistyi uusi vahva peruskunta, uusi Lohjan kaupunki.

Vuotta 2012 leimasivatkin kuntaliitoksen valmistelut. Valtioneuvosto vahvisti Lohjan ja Nummi-Pusulan liitoksen juhannuksen alla. Näiden kuntien ja Karjalohjan yhteinen yhdistymishallitus urakoi vajaan puolessa vuodessa hyvään kuntoon keskeiset valmisteluasiakirjat, jotka uuden Lohjan valtuusto hyväksyi jo marraskuun ja joulukuun kokouksissaan.

Kun Siuntio – monien mutkien jälkeen – ja Inkoo eivät lähteneet mukaan uuden vahvan peruskunnan rakentamiseen, jäi sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alue Lost vain yhden valtuustokauden mittaiseksi.

Maan hallituksen kuntauudistus jatkuu, mutta sen todelliset askelmerkit ovat vielä keväällä 2013 hämärän peitossa. Lohja suhtautuu avoimesti kuntarakenteen vaihtoehtojen selvittämiseen ja metropolimaakunnan yhteistyöhön. Toivon kuitenkin, että alkanut valtuustokausi voitaisiin toimia rauhassa uutta Lohjaa rakentaen.

Päättäneen valtuustokauden tavoitteeksi asetetut suuret osayleiskaavat saatiin käytännössä valmiiksi, vaikka keskustan yleiskaavan osalta lopullinen päätöksenteko siirtyi kuluvalle vuodelle. Palveluverkon osalta tehtiin päätös nykyisen palveluverkon säilyttämisestä.

Uusista yksiköistä on syytä mainita erityisesti vanhustenhuollon Kultakotien valmistuminen ja käyttöönotto. Konserniyhtiöiden puolella Loher Oy investoi merkittävästi uuteen biolämpölaitokseen. Biolämpölaitos on myös osa Lohjan uutta profiilia Hinku-kaupunkina. Länsi-Uudenmaan kunnat liittyivät vuonna 2012 Suomen Ympäristökeskuksen johtamaan hiilineutraalien kuntien Hinkuverkostoon.

Henkilöstön työtyytyväisyyskyselyä ei tehty vuonna 2012. Mutta merkittävänä hyvinvointimittarina pidetty sairauspoissaolojen määrä kääntyi muutaman vuoden nousun jälkeen selvään laskuun. Tähän kehitykseen toivon jatkoa. Uskon, että työyhteisöjen yhteisellä asenteella ja kannustavalla esimiestyöllä voidaan kehitykseen vaikuttaa.

Vuoden 2012 tilinpäätös on taloudelliselta tulokseltaan heikompi kuin vuosiin. Pitkään hallinnassa ollut velkaantuminen eteni aivan liikaa. Tulokseen on sekä kertaluontoisia että rakenteellisia syitä. Joka tapauksessa on selvä, että näin ei voi jatkua. Uudella Lohjalla on heti vuoden 2013 talousarvion toteuttamisessa tiukat haasteet.

Kiitän kautensa päättäneitä kaupunginhallitusta ja kaupunginvaltuustoa hyvästä yhteistyöstä, henkilöstölle myös lämmin kiitos vastuullisesta ja laadukkaasta työstä. Erityisen kiitoksen osoitan työtoverilleni talousjohtaja Kari Torikalle, jonka hienon uran viimeinen tilinpäätös on nyt arvioitavana.

Simo Juva
kaupunginjohtaja

TOIMINTAKERTOMUS

2 Tilinpäätöksen laatiminen ja sisältö

Kuntalain 68 §:n mukaan tilikaudelta on laadittava tilinpäätös, joka on saatettava valtuuston käsiteltäväksi tilikautta seuraavan vuoden kesäkuun loppuun mennessä. Tilinpäätökseen kuuluvat tuloslaskelma, tase ja niiden liitetiedot sekä talousarvion toteutumisvertailu ja toimintakertomus. Lisäksi kunnan, jolla on määräämisvalta toisessa kirjanpitovelvollisessa, tulee laatia ja sisällyttää tilinpäätökseensä konsernituloslaskelma, konsernin rahoituslaskelma ja konsernitase liitteineen. Kuntalain 67 §:n perusteella kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen laadinnassa noudatetaan kuntalain ja soveltuvin osin kirjanpitolain säännöksiä. Kirjanpitolain säännösten soveltamisesta antaa ohjeet kirjanpitolautakunnan kuntajaosto.

Toimintakertomus on osa tilinpäätöstä, jonka sisällöstä säädetään kuntalain 69 §:ssä. Toimintakertomuksessa on esitettävä selvitys valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta. Toimintakertomuksessa on myös annettava tietoja sellaisista kunnan talouteen ja konserni-taseeseen liittyvistä olennaisista asioista, joista ei ole tehtävä selkoa tuloslaskelmassa tai taseessa. Tämän tilinpäätöksen toimintakertomuksessa on noudatettu Suomen Kuntaliiton tilinpäätösmallin rakennetta ja sisältöä.

3 Yleinen taloudellinen kehitys

Kahden vuoden elpymisen jälkeen euroalue vajosi viime vuonna uudelleen taantumaan, joka vain syveni vuoden loppua kohti. Tämä heijastui myös Suomeen, vaikka tärkeimmissä eurooppalaisissa vientimaissamme taloustilanne pysyi selvästi parempana kuin euroalueella keskimäärin. Investointitavarapainotteisen viennin ongelmia kasvatti nimenomaan investointien tuntuva supistuminen ei vain Euroopan kriisimaissa vaan laajemminkin koko EU-alueella, jopa Saksassa. Kaiken kaikkiaan euroalueen bruttokansantuote supistui viime vuonna keskimäärin 0,6 prosenttia.

Viime vuonna Suomen tavaroiden ja palvelujen viennin määrä supistui 1,4 prosenttia edellisvuodesta. Erityisesti euroalueen investointien supistuminen lähes 7 prosentilla leikkasi tuntuvasti investointitavarapainotteista vientiämme. Kehittyvien maiden osuus Suomen tavaraviennissä on nousussa, mutta näihin maihin suuntautuvan viennin kasvu ei ole riittänyt kompensoimaan viennin supistumista keskeisiin eurooppalaisiin vientikohteisiimme. Teollisuuden tuotanto supistui viime vuonna pari prosenttia edellisvuodesta. Myös rakentaminen väheni ja sen alamäki voimistui vuoden loppua kohti. Autokaupan vaikutuksesta kauppakin supistui vuoden kolmella jälkimmäisellä neljänneksellä. Selviä kasvualoja olivat informaatio- ja viestintäpalvelut sekä muut liike-elämän palvelut. Kokonaisuutena kokonaistuotanto hieman supistui viime vuonna.

Työllisyys kasvoi viime vuonna niukasti eli 0,5 prosenttiyksikköä. Kuukausimuutoksissa oli vaihtelua, mutta tammikuuta ja marraskuuta lukuun ottamatta työllisyys ei kuitenkaan vähentynyt. Työttömyysaste oli viime vuonna keskimäärin 7,7 prosenttia ja nousee kuluvana vuonna keskimäärin 8,1 prosenttiin.

Marraskuussa 2011 solmitun raamisopimuksen mukaiset sopimuskorotukset olivat ensimmäisenä sopimusvuonna 2,4 prosenttia, minkä lisäksi alkuvuonna maksettiin 150 euron kertaerä. Viime vuonna palkkaliukuma pysytteli runsaan puolen prosentin tuntumassa. Sopimuskorotukset yhdessä kertaerän ja liukuman kanssa tuottivat viime vuonna 3,5 prosentin ansiotason nousun. Suomen kuluttajahinnat nousivat viime vuonna keskimäärin 2,8 prosenttia. Eniten kallistuivat alkoholijuomat, tupakka, elintarvikkeet ja liikenne. Asuntolainojen korkojen laskulla oli huomattava inflaatiota hidastava vaikutus. Nimellisansioden nousun ja inflaation hidastumisen seurauksena reaaliensiot kohosivat viime vuonna 0,7 prosenttia.

Kuntien taloustilanne heikkeni viime vuonna selvästi, minkä seurauksena kuntatalous päätyi viime vuonna arviolta yli kaksi miljardia euroa miinukselle. Tähän vaikuttivat yhä kuntien nopeasti kasvavat kulutusmenot, valtionosuuksien leikkaukset ja yhteisöverotulojen romahdus. Kuntien tilanne ei näytä hyvältä myöskään jatkossa, sillä sama kehityssuunta jatkuu. Verotulojen kasvu on liian hidasta, jotta se riittäisi parantamaan kuntien rahoitusasemaa.

Talouden tunnuslukujen muutokset	2009	2010	2011	2012**	2013**	2014**
Bruttokansantuote markkinahintaan	-8,5	3,3	2,7	-0,01	0,5	1,7
Kulutus	-1,7	2,1	1,8	1,3	0,6	1,2
Investoinnit	-13,2	1,9	6,8	-2,3	-2,8	2,8
Työllisyysaste, %	68,3	67,8	68,6	69,1	69,1	69,3
Työttömyysaste, %	8,2	8,4	7,8	7,7	8,1	8,0
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %	0,0	1,2	3,4	2,8	2,2	2,1
Ansiotasoindeksi, muutos, %	4,0	2,6	2,7	3,5	2,4	2,5
Lyhyet korot (Euribor 3kk), %	1,2	0,8	1,4	0,5	0,6	0,7
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10v), %	3,7	3,0	3,0	1,9	1,7	2,1

*Ennuste
Tiedot: Suhdanekatsaus joulukuu 2012/VM

4 Lohja toimintaympäristönä

4.1 Toimintaympäristö ja haasteet

Väestö keskittyy Etelä-Suomeen ja Helsingin metropolialueelle. Asumisväljyyden kasvu, ruokakuntakuntakoon pieneneminen ja omakotitaloihanteen säilyminen yhdessä myötävaikuttavat rakenteen leviämiseen kaupunkiseutujen ulkopuolelle. Tutkimusten mukaan hyvä palvelutaso, liikenneyhteydet sekä elinympäristön laatu ja turvallisuus ovat tärkeimpiä asuinpaikan valintaan vaikuttavia tekijöitä.

Liikennematkaisuissa Lohjan keskeisenä haasteena on joukkoliikennemuotojen kehittäminen. Erityisasemaan ovat nousseet rataratkaisut, koska jo pelkästään Lohjalta kulkee pääkaupunkiseudulle päivittäin noin neljännes Lohjan työssäkäyvistä työvoimasta. Nämä ratkaisut on edelleen syytä pitää esillä Lohjan tulevaakin strategiaa laadittaessa.

Pääkaupunkiseudun ympäryskuntien joukossa on imagoltaan Lohjaa selvästi vahvempia, ja liikenteelliseltä etäisyydeltään pääkaupunkiseutua lähempänä olevia kuntia, jotka jo ilman erityisiä ponnisteluja imevät pääkaupunkiseudulta koulutettua väestöä. Lohjan vahvuuksia kilpailussa ovat kuitenkin asuin ympäristön turvallisuus ja viihtyisyys, lapsiystävällisyys ja edulliset asumiskustannukset. Esimerkiksi Lohjan omakotitonttien myyntihinnat ovat noin puolet halvempia kuin eräissä pääkaupunkiseudun ympäryskunnissa.

Väestön ikääntymisen ja elintapojen muutosten myötä terveydenhoitomenot kasvavat, jolloin ennaltaehkäisy ja työkyvyn ylläpidon merkitys kasvaa. Vanhustyöväestölle suunnattaville palveluille tulee jatkossa olemaan enenevässä määrin kysyntää. Toisaalta on huolehdittava myös nuorison tarpeista, että syrjäytymisen ja pahoinvoinnin seurauksena medioissakin esiin tuotuja ongelmakäyttäytymisestä seuranneita lieveilmiöitä ei esiintyisi.

Elinkeinorakenteen pohjalta haasteena on toimintojen globalisaatio, mikä lohjalaisittain asettaa odotuksia perinteisen teollisuuden uusiutumiskyvylle. Toisaalta Lohjan valttina kilpailussa kaupallisella tasolla on seutukeskuksen asema, mikä vetää uusien liiketilojen käyttäjiä puoleensa. Lempolan ja kaupunkikeskustan kaupallisen kehittämisen edistäminen ovat tässä mielessä avaintekijöitä Lohjan menestyksessä. Myös energiakysymykset ja niiden vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen ja ilmastonmuutoksen hillintään ovat ratkaistavia asioita.

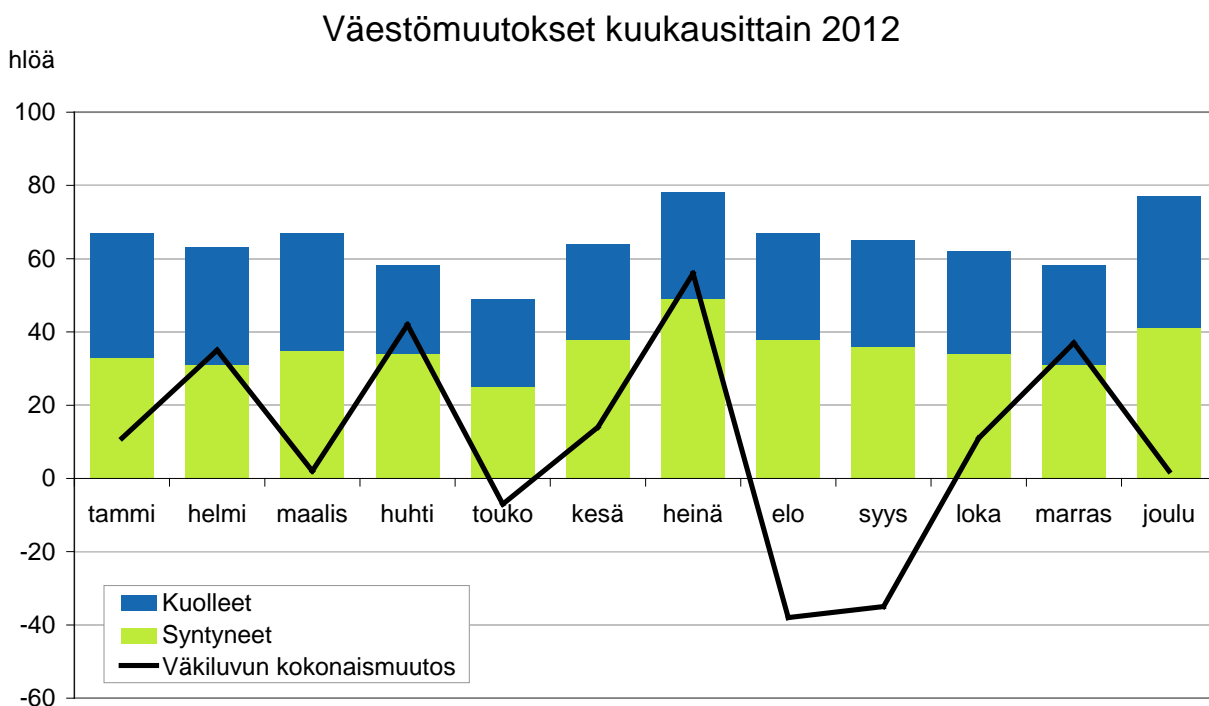

Meneillään oleva kuntarakenneuudistus ei Lohjan osalta luo samankaltaisia paineita kuin muille Uudenmaan kunnille, koska Nummi-Pusulan ja Karjalohjan liitosten kautta uudesta Lohjasta muodostui jo nykyisellään vahva peruskunta. Kuntarakenneuudistus osaltaan voi kuitenkin luoda paineita selvittää Lohjan edelleen laajentumista.

4.2 Väestö ja muuttoliike

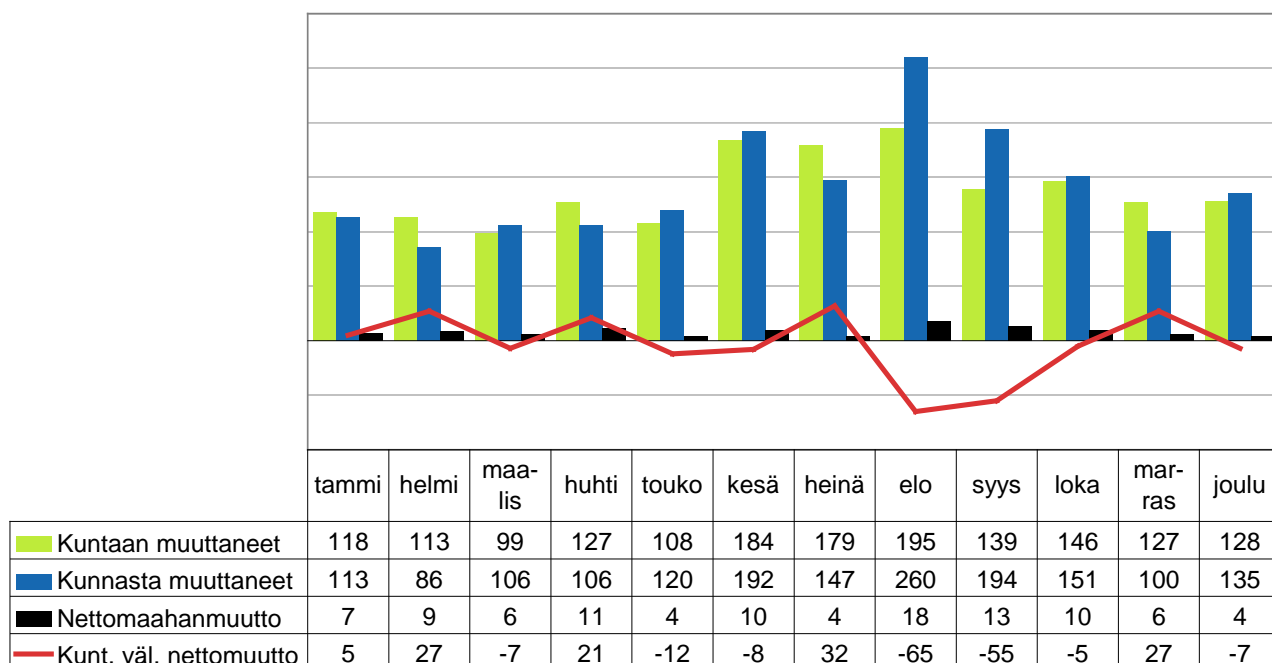
Lohjan kaupungin väestömäärä oli vuoden 2012 lopussa 39 854 asukasta. Kasvu edellisestä vuodesta oli vähäistä, mikä osaltaan kertoo käsillä olevan taantuman vaikutuksista. Luonnosvaiheessa olevassa taajamaosayleiskaavassa asetettuun 1,5 %:n vuosittaisen kasvun tavoitteeseen on paljon matkaa. Lohjan väestörakenteen tulevan tasapainoisuuden takia olisi tärkeää, että kaupungin väkiluku kasvaisi riittävällä, vähintään prosentin tahdilla vuosittain. Siten myös kaupungin tuleva palvelutaso saataisiin verovaroin turvattua.

Lohjan väestöstä 43,7 % asuu Lohjan keskustan osa-alueella, 22,3 % Pohjois-Lohjalla, 20,7 % Etelä-Lohjalla ja 12 % Länsi-Lohjalla. Ruotsinkielisen väestön osuus vuonna 2012 oli 3,9 %.

Kuukausittaisella tasolla Lohjan väkiluku kasvoi voimakkaimmin vuoden 2012 aikana heinäkuussa, jolloin kokonaismuutos oli 56 henkeä. Elokuu puolestaan oli Lohjan väkiluvun kehityksen kannalta synkin kuukausi. Silloin Lohjan väkiluku laski 38 hengellä. Syynä tähän oli opiskelijoiden muuttaminen muualla sijaitseville opiskelupaikkakunnilleen. Väkiluvun kokonaismuutos Lohjalla oli vuoden 2012 aikana 130 henkeä kaikki kuukaudet huomioiden.

Muuttoliike kuukausittain 2012

Lohjan muuttoliikkeen osalta elokuu oli vuoden 2012 aikana voimakkain muuttokuukausi joh-tuen opiskelijoiden tulo- ja lähtömuutoista. Nettomuuton osalta positiivisin kuukausi Lohjalla oli heinäkuu ja negatiivisin kuukausi elokuu, jolloin kuntien välinen nettomuutto oli -65 hen-keä. Kokonaisuutena Lohjan nettomuutto oli vuoden 2012 aikana -47 henkeä, mikä luonnolli- sestikaan ei edistänyt Lohjan väestörakenteen kehitystä toivottavalla positiivisella tavalla.

Tulevina vuosina kaupungin nettomuuton tulisi ehdottomasti kääntyä selkeän positiiviseksi, jotta väestörakenne saataisiin pysymään mahdollisimman tasapainoisena niin, että huol- tosuhde ei pääse väestön ikääntymisen myötä vääristymään. Ikääntyvän väestön tarvitsemat palvelut olisi pystyttävä turvaamaan työssä käyvän väestön maksamilla verotuloilla, jotta ra- dikaaleihin talouden tasapainottamistoimenpiteisiin ei tarvitsisi ryhtyä.

Nettomaahanmuutto Lohjalla oli vuoden 2012 aikana varsin vähäistä. Elokuu oli tässä mie- lessä vilkkain kuukausi.

4.3 Tontinmyynti ja rakennusluvut

Kaupunki myi vuonna 2012 omakotitontteja 18 kpl.

Kaupunki on myynyt omakotitontteja kaavoitetuilta alueilta keskimäärin 24 tonttia vuodessa ajanjaksolla 2006–2012. Yksityiset maanomistajat ovat myyneet kaava-alueilta vuosina 2006–2012 keskimäärin 31 asuntonttia ja haja-asutusalueilta keskimäärin 19 rakennus- paikkaa vuodessa. Vuonna 2012 yksityisten maanomistajien tonttien myynti oli kaavatonttien osalta 21 ja haja-asutusalueen osalta 11 rakennuspaikkaa eli selvästi keskimääräistä tasoa vähemmän. Omakotitonttien ostajista on ollut 90 % lohjalaisia. Tonttikysyntää olisi järvenran- tatonteista, joita ei Lohjalla juurikaan ole tarjolla. Muualla Lohjalla tonttitarjontaa on runsaasti, eli sijaitsevatko tarjolla olevat tontit kysynnän näkökulmasta oikeissa paikoissa. Tonttikysyntä hiipui loppuvuodesta 2012 erittäin alhaiselle tasolle.

Kaupungin kaava-alueilta myymien omakotitonttien hinnat olivat vuonna 2012 keskimäärin 30 euroa/m². Yksityisten kaavatonttien keskihinta oli 43 euroa/m².

Vuonna 2012 myönnettiin rakennuslupia uusille asuinrakennuksille 69 kpl, yhteensä 81 asunnolle. Lupia myönnettiin 66 erillispientalolle ja 2 rivitalolle (8 asuntoa). Vuosina 2000–2012 on pientaloille myönnetty keskimäärin 115 lupaa vuodessa ja taloja on valmistunut keskimäärin 110 kpl vuodessa.

Myönnetyt rakennusluvut	2010	2011	2012
erilliset pientalot	105	110	66
rivi- ja ketjutalot	6	11	2
asuinkerrostalot	2	4	1

Valmistuneet rakennukset	2010	2011	2012
erilliset pientalot	74	91	79
rivi- ja ketjutalot	1	5	13
asuinkerrostalot	0	1	5

4.4 Asuminen ja asuntotuotanto

4.4.1 Asuntokunnat ja asumisväljyys

Kaupungin asuntokanta oli vuoden 2011 lopussa 19 312 asuntoa, joista omakotitaloasuntoja 44,2 %, kerrostaloasuntoja 39,7 % ja rivitaloasuntoja 14,6 %. Vuosina 2001–2011 kaupungin asuntokanta on kasvanut 2 313 asunnolla ja asuntokuntien määrä 2 065 asuntokunnalla. Asuntokannan vuosittainen kasvu on ollut keskimäärin 1,3 % ja asuntokuntien määrän kasvu 1,2 %, kun taas koko kaupungin väestön kasvu vastaavana aikana oli 0,8 % vuodessa. Tämä kehitys näkyy asumisväljyyden kasvuna, asuntojen pinta-alan kasvamisena sekä toisaalta asuntokunnan keskikoon pienentymisenä. Asuntokunnan keskikoko vuonna 2011 oli 2,15 henkilöä (2001: 2,26) ja pinta-ala 39,7 m²/henkilö (2001: 36,0 m²/hlö). Haja-asutusalueilla asumisväljyys on hieman suurempaa kuin taajama-alueilla. Lohjalla asumisväljyys on lähes sama kuin keskimäärin Uudellamaalla, jossa se on 36,6 m² henkilöä kohden. Koko maassa asumisväljyys on 39,4 m².

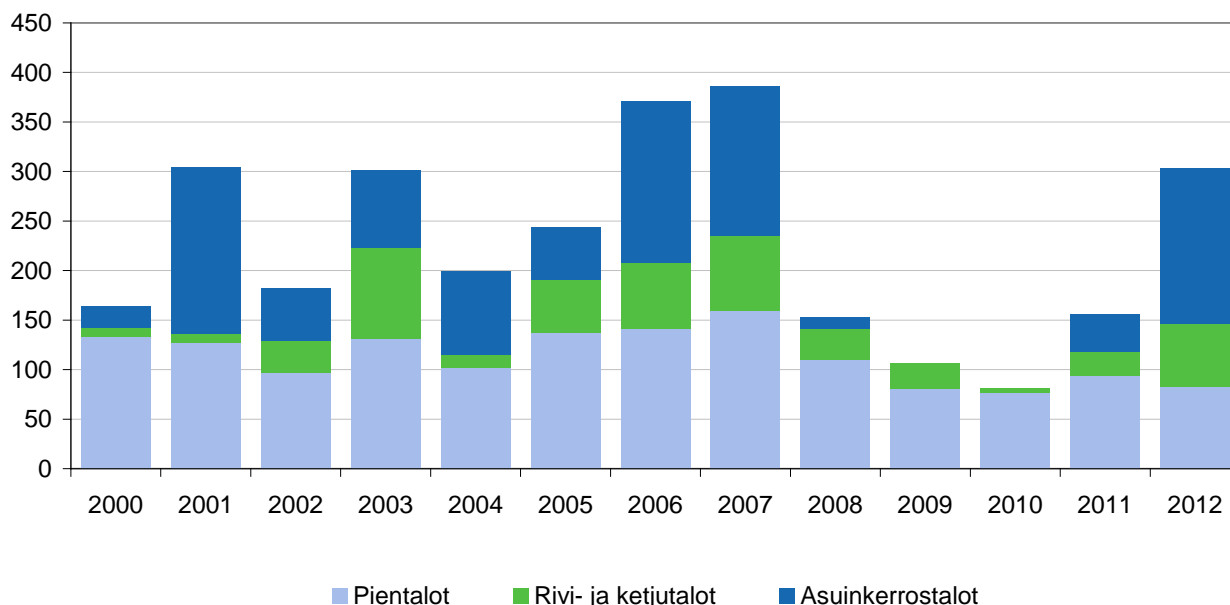
Asuntokuntien keskikoon pienentyminen ilmenee myös perhetyyppien muuttumisessa, sillä yksin asuvien määrä kasvaa ja yli 2 henkilön asuntokuntien määrä laskee. Yhden henkilön asuntokuntia oli 36,9 % kaupungin asuntokunnista vuonna 2011, kun vuonna 1990 osuus oli 28 %. Näistä asuntokunnista 62,1 % asui kerrostaloasunnoissa. Valtaosa eli noin 71 % asuntokunnista on 1–2 henkilön asuntokuntia. Yli 65-vuotiaiden asuntokuntien määrä vuoden 2011 lopussa oli 4 937, joka on 27,4 % kaikista asuntokunnista. Yli 75-vuotiaiden asuntokuntia oli 2 185.

4.4.2 Asuntotuotanto Lohjalla

Vuonna 2012 Lohjalla valmistui yhteensä 303 asuntoa, joista 157 kpl oli kerrostaloasuntoja, 83 kpl omakotitaloasuntoja ja 63 kpl rivi- tai ketjutaloasuntoja. Valmistuneiden asuntojen määrä nousi merkittävästi edellisvuodesta (2011: 156), noin 8 % uusista asunnoista sijoittui haja-asutusalueelle.

Vuosien 2000–2012 aikana kaupunkiin on valmistunut yhteensä 2 951 asuntoa eli keskimäärin 230 asuntoa vuodessa. Valmistuneiden asuntojen lukumäärä on ylittänyt 300 asuntoa vuosina 2001, 2003, 2006, 2007 ja 2012. Kyseisinä vuosina on valmistunut useita kerrostalokohteita. Hajarakentamisen osuus vuosittain valmistuneista omakotitaloista on 2000-luvulla ollut noin 20–30 %.

Valmistuneet uudet asunnot 2000–2012

4.4.3 Vuokra- ja asumisoikeusasuntotilanne

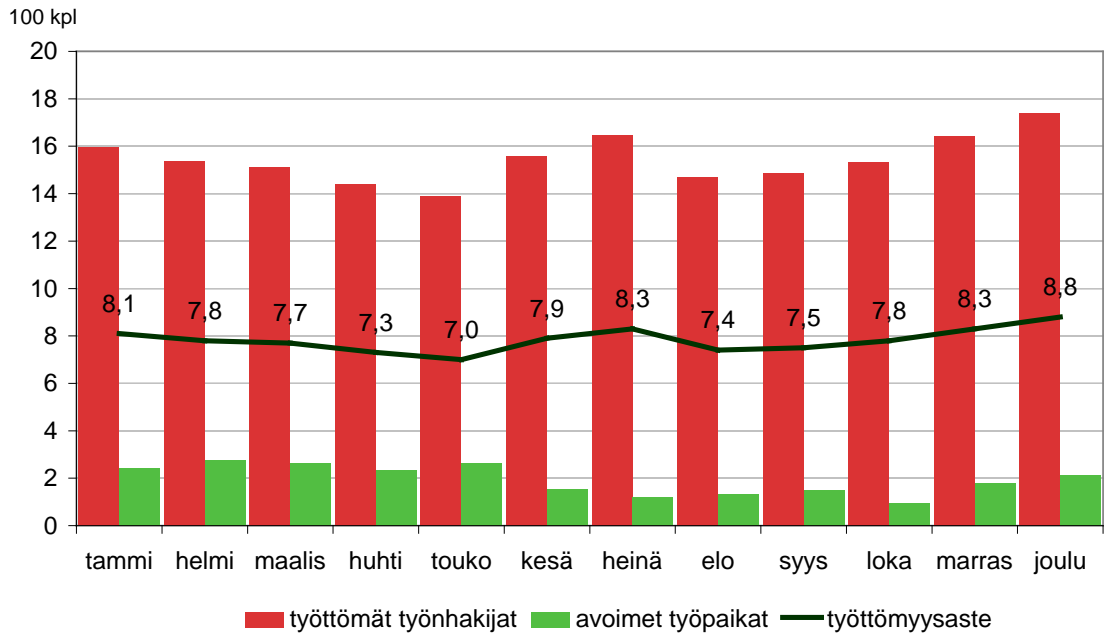
Omistusasuntojen määrä kasvaa, jolloin taas vuokra-asuntojen osuus vähenee. Asunnoista omistusasuntoja oli vuonna 2011 lähes 65 %, vuokra-asuntoja 25 % ja asumisoikeusasuntoja 1,5 %. Vuokra-asunnossa asuvien osuus Lohjalla vuonna 1995 oli vielä lähes 33 %. Uudella maalla vuokra-asunnoissa asuvien osuus on noin 35 %. Arava- ja korkotukivuokra-asuntojen osuus Lohjalla (5,9 asuntoa 100 asukasta kohti) oli vuonna 2011 valtakunnallista keskiarvoa (7,4) alempi. Asumisoikeusasuntojen osuudessa ei viime vuosina ole tapahtunut muutoksia.

4.5 Työllisyys ja elinkeinot

Lohjan työttömyysaste pysytteli koko vuoden 2012 ajan keskimäärin 8 prosentin tuntumassa. Kausivaihtelut luonnollisesti hieman muuttivat tilannetta vuoden aikana. Vuodenvaihteen aika on tässä mielessä negatiivisen kehityksen aikaa, kun esimerkiksi rakennustyömailla on tällöin hiljaisempi kausi. Työttömien työnhakijoiden määrä noudatteli vuoden aikana samaa jaksovaihtelua työttömyysasteen kehityksen kanssa. Avointen työpaikkojen määrä Lohjalla oli vuoden 2012 aikana suurimmillaan helmikuussa.

Tilastokeskuksen analyysin mukaan nuorten työttömyyden kausivaihtelu johtuu osaltaan siitä, että oppilaitoksista valmistuvat nuoret alkavat jo aikaisin keväällä hakea ensimmäistä valmistumisen jälkeistä työpaikkaansa tai toissijaisesti mitä tahansa kesätyötä. Opintojaan yhä jatkavat nuoret alkavat viimeistään maaliskuussa etsiä kesätöitä rahoittaakseen opin-
tonsa ja opiskelijaelämänsä. Tällä tavalla siis suuri joukko nuoria tulee samanaikaisesti työmarkkinoille.

Työttömyysaste, työttömät työnhakijat ja avoimet työpaikat 2012

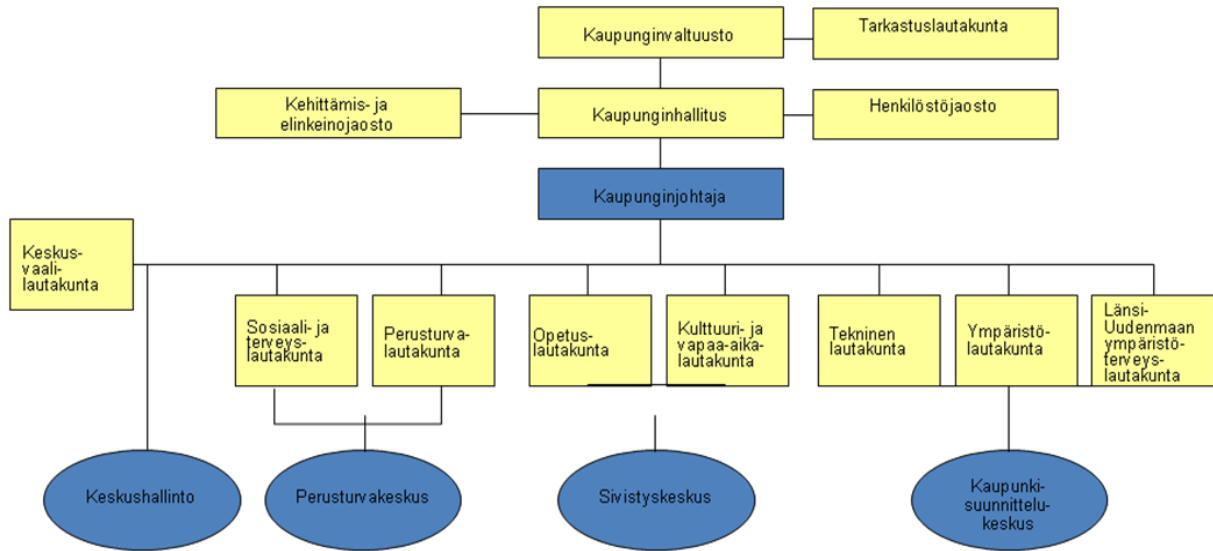
Lohjan työttömyysasteen, työttömien työnhakijoiden ja avoimien työpaikkojen kehitys vuonna 2012.

Yleensä runsaan nuorisotyöttömyyden jakso alkaa huhtikuussa ja jatkuu kesäkuun puolelle. Runsaimmillaan työttömyys on toukokuussa. Heinäkuussa tilanne normalisoituu, kun nuoret ovat saaneet töitä tai ovat siltä kesältä luopuneet työnhausta. Lohjan osalta tässä tilanteessa kehitys tapahtuu hieman yleiseen kausivaihteluun nähden myöhemmin.

5 Kaupungin hallinto

5.1 Lohjan kaupungin organisaatio vuonna 2012

Luottamushenkilö- ja viranhaltijaorganisaatiossa ei vuoden aikana tapahtunut muutoksia. Edellinen merkittävämpi muutos tapahtui vuoden 2009 alussa Lohjan, Siuntion, Inkoon ja Karjalohjan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueen aloittaessa toimintansa.

Luottamushenkilöorganisaatio

Viranhaltijaorganisaatio

5.2 Toimielimien poliittinen jakauma ja puheenjohtajat

Lohjan kaupunginvaltuuston paikkajako toimikaudella 2009 – 2012 oli seuraava:

Kokoomus 14
SDP 14
Vasemmistoliitto 7
Vihreät 6
Keskusta 4
Meidän Lohja 3
RKP 1
Kristillisdemokraatit 1
Perussuomalaiset 1

Kokoomus, Keskusta ja RKP muodostivat yhdessä oikeisto- ja keskiryhmien valtuustoryhmän.

Kaupunginhallituksen 13 paikkaa jakautuivat seuraavasti: Kokoomus 4, SDP 4, Vasemmistoliitto 2, Keskusta 1, Vihreät 1 ja Meidän Lohja 1.

Valtuuston puheenjohtajana toimi Pekka Räsänen (SDP) ja hallituksen puheenjohtajana Jussi Patinen (KOK). Tilinpäätöskertomuksen liiteosaan sisältyy yhteenveto eri toimielinten kokoonpanosta.

Lokakuussa käytyjen kunnallisvaalien jälkeen valtuuston kokoonpano on seuraava:

SDP 12
 Kokoomus 11
 Perussuomalaiset 7
 Vasemmistoliitto 6
 Vihreät 5
 Keskusta 5
 Meidän Lohja 3
 RKP 1
 Kristillisdemokraatit 1

Kaikki edellä mainitut muodostavat valtuustossa oman ryhmänsä.

Edelliseen valtuustoon kuuluneista 25 jatkaa myös laajentuneen Lohjan valtuustossa. Kuntaliitoksesta johtuen uuden valtuuston toiminta alkoi jo vuoden 2012 marraskuussa, jolloin vahvistettiin seuraavan vuoden veroprosentit ja valittiin kaupunginhallitus. Samoin uusi kaupunginhallitus piti ensimmäisen kokouksensa joulukuussa.

Kaupunginhallituksen 13 paikkaa jakautuvat seuraavasti: SDP 3, Kokoomus 3, Perussuomalaiset 2, Keskusta 2, Vasemmistoliitto 1, Vihreät 1 ja Meidän Lohja 1. Lisäksi hallitukseen kuuluu Keskustaa edustava Karjalohjan asiantuntijajäsen.

Valtuuston puheenjohtajana toimii Joonas Räsänen (SDP) ja hallituksen puheenjohtajana Irene Äyräväinen (KOK). Tilinpäätöskertomuksen liiteosaan sisältyy yhteenveto eri toimielinten kokoonpanosta.

5.3 Lohjan kaupungin henkilökunta

Palvelukeskus	Vakinaiset				Määräaikaiset			Työllistetyt		Oppisopimus		Oppilas, harjoittelija	Yht.	Yht. ilman työllis- tettyjä
	koko- aik.	osa- aik.	osa- aik. eläk.	sivu- toi- miset	koko- aik.	osa- aik.	sivu- toi- miset	koko- aik.	osa- aik.	koko- aik.	osa- aik.	kokoaik.		
Keskushallinto	69	3	1	0	6	1	1	3	0	0	0	0	84	81
Perusturvakeskus	696	107	16	0	186	30	8	10	1	26	0	0	1080	1069
Sivistyskeskus (sis. sivu- toimintuntiopeett. ja kerho-ohjaajat)	918	122	10	20	239	53	178	4	8	10	4		1566	1554
Kaupunkisuunn.ke.s.	331	18	6	0	54	1	0	2	0	6	0	0	418	416
Yhteensä 31.12.2012	2014	250	33	20	485	85	187	19	9	42	4	0	3148	3120
Yhteensä 31.12.2011	1930	234	32	15	442	69	174	20	8	22	7	2	2955	2927

Lohjan kaupungin henkilökunta 31.12.2012

Lohjan kaupungin palveluksessa oli vuoden 2012 lopussa 3 148 henkilöä. Näistä vakinaisia oli 2 317, määräaikaisia 757 sekä työllistettyjä ja oppisopimusopiskelijoita 74. Henkilöstön sukupuolijakauma pysyi edellisen vuoden tasolla. Miehiä vakinaisesta henkilökunnasta oli 15,7 % ja naisia 84,3 %. Koko henkilökunnan keski-ikä hieman laski ja vuonna 2012 se oli 44,56 vuotta. Yli 50-vuotiaita oli henkilöstöstä 1 201 eli 38,6 %. Vakinaisesta henkilökunnasta 34,0 % on ollut Lohjan kaupungin palveluksessa yli 15 vuotta. Alle viisi vuotta kaupungin palveluksessa olleita on 25,3 % vakinaisesta henkilöstöstä.

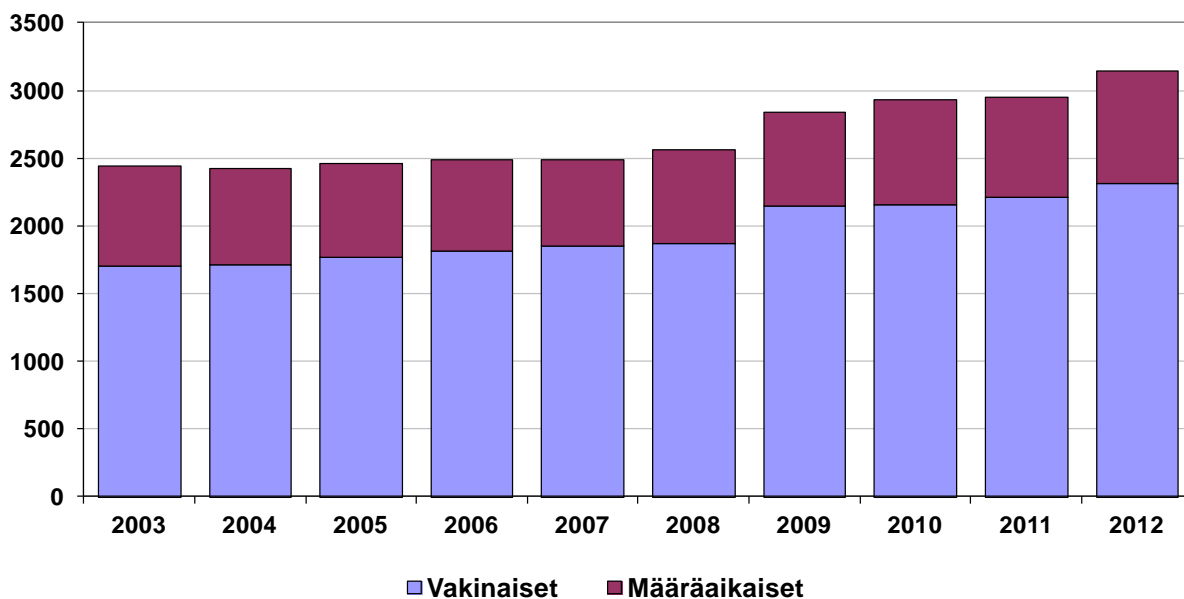
Eläkkeelle vuonna 2012 jäi 62 henkilöä, joista vanhuuseläkkeelle 52 ja työkyvyttömyyseläkkeelle 10. Osa-aika-eläkkeelle siirtyi 2 työntekijää, osatyökyvyttömyyseläkkeelle 12 ja kuntoutustuelle 11. Työkyvyttömyyseläkkeelle jäätin ensisijaisesti tuki- ja liikuntaelinsairauksien ja mielenterveyden sairauksien vuoksi.

Kaupungin henkilöstöstä 20,2 %:lla on ylempi korkeakoulututkinto tai tutkijan koulutus, 11,2 %:lla alimman korkea asteen ja 15,8 %:lla alemman korkeakouluasteen tutkinnot sekä 42,3 %:lla keskiasteen tutkinto. Perusasteen tutkinto on 6,9 %:lla ja 3,5 %:lta puuttuu ammattitutkinto kokonaan tai tutkinnosta ei ole tietoa.

Vuonna 2012 vakinaisen henkilökunnan sairauspoissaolot henkeä kohti laskivat edellisestä vuodesta. Yhteensä sairauspoissaolopäiviä oli 43 527. Sairauspoissaolot olivat korkeimmat niillä tulosalueilla, joissa työ on fyysisesti raskasta. Sairasajalta maksettiin 2 775 532 euroa palkkoja, mikä oli 19 915 euroa vähemmän kuin edellisenä vuonna. KELA maksoi päivärahoja ja sairaus- ja äitiyslomien ajalta 1 323 494 euroa, jolloin kaupungin kustannuksiksi jäi 1 452 038 euroa. Työtapaturmia koko henkilökunnalle sattui 162. Pääasiassa tapaturmat olivat lieviä ja liittyivät työssä tai työmatkalla sattuneisiin putoamisiin, nostamisiin, liukastumisiin ja kompastumisiin. Ammattitauteja todettiin 1.

Työterveyshuollossa kirjattiin kaupungin henkilökunnalle 4 361 käyntiä lääkärille ja 2 107 käyntiä terveydenhoitajalle sekä suoritettiin 9 428 laboratoriotutkimusta ja 768 radiologista tutkimusta. Työterveyshuolto sisälsi lakisääteisen työterveyshuollon sekä työterveydenhuollon toimintasuunnitelman mukaisesti rajatusti yleislääkäritasoisena sairaanhoidon, minkä lisäksi henkilökunnan käytettävissä oli työfysioterapeutti, työpsykologi ja tarvittaessa erikoislääkärikonsultaatiot. Henkilöstökoulutuksessa vuonna 2012 jatkettiin esimieskoulutusta Jet-koulutuksen muodossa ja toimistojärjestelmien atk-koulutusta. Sisäisenä koulutuksena jatkettiin henkilöstöpalvelujen antamaa ns. Usko-koulutusta, kuntaliitoksen johdosta muutokoulutusta sekä varhaisen tuen koulutusta esimiehille. Oppisopimuskoulutukseen osallistui 174 kaupungin työntekijää.

Henkilöstömäärän kehitys 2003-2012

Kaavio 1 Henkilöstömäärän kehitys 2003-2012

6 Alueellinen yhteistyö

6.1 Kunta- ja palvelurakennemuutoksen toteuttaminen

Kaupunginvaltuusto hyväksyi edellisen vuoden marraskuussa äänin 27 - 24 Lohjan kaupungin, Nummi-Pusulan kunnan ja Siuntion kunnan yhdistymissopimuksen sekä päätti tehdä yhdessä näiden kuntien kanssa esityksen valtioneuvostolle kuntien yhdistämisestä 1.1.2013 alkaen. Uuden kunnan valmisteleminen yhdistymishallituksen toiminta käynnistyi välittömästi vuoden 2012 alussa.

Kuntaliitospäätöksestä Siuntiossa tehdyn valituksen johdosta hallinto-oikeus määräsi 17.2.2012 päätöstä koskevan täytäntöönpanokiellon. Siuntion kunnanvaltuuston päätöksistä syntyneen epävarmuuden johdosta Lohja ja Nummi-Pusula päättivät käynnistää ripeällä aikataululla vaihtoehtoisen yhdistymissopimuksen valmistelun tavoitteena Karjalohjan lisäksi Nummi-Pusulan liittyminen Lohjaan 1.1.2013 lukien. Valtuustot päättivätkin kaikissa kolmessa kunnassa peruuttaa monikuntaliitokseen liittyvät päätöksensä, hyväksyä Lohjan ja Nummi-Pusulan yhdistymissopimuksen sekä tehdä valtioneuvostolle esityksen kuntaliitoksesta. Valtioneuvosto vahvisti kuntaliitoksen 20.6.2012. Päätöksen jälkeen voitiinkin todeta, että kuntaliitoksen myötä oli syntynyt 47 700 asukkaan vahva peruskunta, joka noudatteli pääosin valtiovarainministeriön alkuperäisenä kaavailemaa kuntarakennetta.

Uuden kunnan yhdistymishallituksen toiminta käynnistyi heti alkukesästä uuden kunnan organisaation täsmentämisellä sekä keskeisten viranhaltijoiden nimittämisellä. Samanaikaisesti käynnistettiin toimenpiteet Lohjan, Siuntion, Inkoon ja Karjalohjan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueen purkamiseksi ja henkilöstön siirtämiseksi takaisin peruskuntiin 1.1.2013 lukien yhteistoimintasopimuksen mukaisesti.

6.2 Seutuyhteistyö

Länsi-Uudenmaan kilpailukyvyyn parantamiseksi ja menestyvän yritystoiminnan edellytysten varmistamiseksi toteutettiin KOKO 2010–2013 -ohjelmaa Työ- ja elinkeinoministeriön ohjauksessa. Toiminta-alueena oli Novago Yrityskelitys Oy:n jäsenkuntien - Hanko, Inkoo, Karjalohja, Lohja, Nummi-Pusula, Raasepori, Siuntio - lisäksi Karkkila ja Kirkkonummi osassa palveluja.

Alueen kärkihankkeiden hyvinvoiva-, teknologia- ja käyttäjälähtöisten palvelujen klustereiden kehittämistä jatkettiin alueella toteutetun vetovoimatutkimuksen sekä loppuvuodesta käynnistyneen Kestävän liiketoiminnan kehittämishankkeen pohjalta. Palvelusetelien käyttöönoton mahdollisuutta tuettiin hyvinvointi- ja hoivapalvelujen saatavuudessa ja osallistuttiin PUMPPU -hankkeen myötä kansalaisen hoivapalvelupolkuajattelun kehittämiseen. Länsi-Uudenmaan ensimmäinen yhteinen yritysälhtöinen matkailustrategiatyö käynnistettiin tukemaan Länsi-Uudenmaan matkailupalvelujen markkinointi- ja myyntityön kohdentamista sekä LUMO -matkailuyhteistyön rakentamista.

Länsi-Uudenmaan kunnissa ja yrityksissä toteutetun ”Energiatehokkuuden parantamisen merkitys kilpailukykyyn” -selvitystyön tulosten pohjalta kunnat päättivät käynnistää HINKU-kohti hiilineutraalia kuntaa -hankkeen, jonka tarkoituksena on, että kunnat ja niiden asukkaat ja elinkeinoelämä sitoutuvat yhteiseen tavoitteeseen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi. Lisäksi tavoitteena on aikaansaada uusia energiaratkaisuja kehittäviä yrityksiä.

Alueen toimialakohtaiset yritysclusteri- ja julkisten palvelujen verkostot sekä kansallisten innovaatio-, Venäjä- ja kulttuuriteemaverkostojen panokset tukivat kehittämistoimenpiteiden aluevaikuttavuutta. Yritysten toimintaedellytysten parantamiseksi valmisteltiin Kasvu-Suomi pääomarahaston kartoitusta yhdessä Kehä V kuntien kanssa ja osallistuttiin Länsi-Uudenmaan liikennejärjestelmäsuunnitelmatyöhön. Yhteinen työllisyysasiantuntijatyöryhmä

paneutui pitkäaikaistyöttömyyden toimenpiteiden ja kuntouttavan työtoiminnan prosessien kehittämiseen. Toimintavuonna käynnistyi GO -rekry -hanke, jossa etsitään uusia työpaikkoja yrityksistä, ohjataan näihin pitkäaikaistyöttömiä ja näin vähennetään kuntiin kohdistuvia kustannuksia.

Seudun yhteismarkkinoinnissa Länsi-Uudenmaan imagoa ja vetovoimaa tuki ”Lähde Län-teen” yritysmarkkinointijulkaisu ja tiedottamista toteutettiin valmistuneen Länsi-Uudenmaan tietoyhteiskuntastrategian mukaisesti länsi.fi portaalissa, KOKO -sivustolla sekä julkaisemalla Paletti-lehteä ja sähköistä LänsiNews -kirjettä. Tietoyhteiskuntastrategia on perusta seudun palvelujen yhteiseksi totuttamiseksi. Seudullista aluemarkkinointia ja vetovoimaa lisättiin yhteisen länsitontit -palvelun laajentamisella myös yritystontteihin. Yhteinen tilastopalvelutoiminto, SeutuNet Länsi-Uusimaa, tuki yritysten ja kuntien kehittämistoimenpiteiden suunnittelua ja ennakoitintyötä.

Metropolialueen kasvu- ja kilpailukyky sopimuksia ennakoiden alueelle valmisteltiin laajapohjaisessa yhteistyössä Länsi-Uudenmaan strateginen Elinkeino- ja elinvoimaohjelma SELKO, jossa kasvun kärkenä on Vesi- ja ympäristö -teema ja toimialoittaisesti tarkasteltuna teknologia-alojen uudistamiseksi Taipuisa teollisuus sekä palvelualojen kehittämiseksi Lepo ja Lippo. Näiden toteuttamiseksi ohjelma sisältää 10 konkreettista toimenpidettä, joista ensimmäisen, alueen kuntia käsittävän kasvusopimuksen, valmistelu käynnistettiin loppuvuodesta.

Muun seutuyhteistyön puitteissa ict-yhteistoiminta eteni konkreettisesti, kun loppuvuodesta Länsi-Uudenmaan kunnissa hyväksyttiin Länsi-Uudenmaan maakuntaverkkosuunnitelma sekä tietoyhteiskuntastrategia. Uudenmaan Liiton rahoittamaan suunnittelutyöhön osallistuivat Lohjan lisäksi Hanko, Kirkkonummi, Raasepori ja liikelaitoskuntayhtymä Puhti. Vuoden lopussa Lohja, Vihti, Karkkila ja perusturvakuntayhtymä Karviainen päättivät siirtää tietotekniikkatoimintonsa Kuntien Tiera Oy:n hoidettavaksi, jolloin ict-yhteistoiminta palvelujen tuottamisessa tiivistyi entisestään.

7 Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen

7.1 Sisäisen valvonnan organisointi ja painopisteet tilikaudella 2012

Lohjan kaupungin sisäinen valvonnan järjestämiseen liittyvästä ohjeistuksesta vastaa kaupunginhallitus. Käytännössä kaupungin eri lautakunnat valvovat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteutumista omalla toimialallaan. Johtavien viranhaltijoiden sekä esimiesten tehtävänä on toteuttaa sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa omalla vastuualueellaan. Kaupungin sisäisen valvonnan ohjeessa (luku 2) on selvitetty operatiivisen valvonnan toteuttamiseen liittyvät vastuut ja korostettu samalla jokaisen kaupungin organisaatiossa olevan henkilön omaa vastuuta osana kaupungin sisäistä valvontajärjestelmää. Sisäisen valvontaympäristön normiperustana ovat hallintosääntö ja toimialakohtaiset johtosäännöt, sisäisen valvonnan ohje, muut pysyväisluontoiset ohjeet ja toimintaperiaatteet, sopimushallinta, johdon etiikka ja kaupungissa vallitseva organisaatiokulttuuri, henkilöstöpolitiikka sekä Lohjan kaupungin kokonaisvaltainen riskienhallinta. Hallintosääntö ja johtosäännöt on päivitetty tilikauden 2012 aikana kuntaliitoksen jälkeiseen hallintoympäristöön.

Kaupungin sisäinen tarkastus toimii valvontatyössä sisäisen tarkastuksen toimintaohjeessa hyväksytyin toimintavaltuutuksen nojalla ylimmän johdon apuna. Sisäisen tarkastuksen resurssivahvuus on 0,7 henkilötyövuotta jakautuen varsinaiseen sisäiseen tarkastukseen ja controller- toimintoon. Kaupungin johtamis-, suunnittelu- ja ohjauskäytännöt varmistavat käytännössä sen, että hyvän sisäisen valvonnan periaatteet näkyvät toiminnassa. Tästä esimerkkinä ovat talousarvion valmistelu- ja seurantaprosessi, kaupungin talouden tasapainottamiseen ja toiminnan laadun parantamiseen sekä tehostamiseen tähtäävät palveluverkkoselvitykset, kaupungin ydin- ja tukiprosessien kehittäminen poikkihallinnolliset rajapinnat huomioon ottaen, kaupungin kokonaisvaltaisen riskienhallinnan edistäminen sekä toimialojen johtoryhmissä ja työpaikkakokouksissa käsiteltävät sisäiseen valvontaan liittyvät asiat.

Sisäinen tarkastus on tilikauden 2012 aikana osallistunut kuntaliitosprosessiin kouluttamalla esimiehiä (ml. uudet esimiehet 1.1.2013 alkaen) tietoturvan ja riskienhallinnan periaatteisiin ja käytäntöihin. Ohjeistuksen osalta kaupungin tarkastussääntö on päivitetty vastaamaan muuttunutta kuntalakia ja vakiintuneita toimintatapoja. Vuoden 2012 aikana sisäinen tarkastus on mm. tarkastanut ja arvioinut kaupungin hankintaprosessien laillisuutta ja asianmukaisuutta, ostolaskujen tiliöinti- ja hyväksymisprosessia ja vertailut kaupungin talouden ja palvelujen kustannustehokkuutta Lohjan vertailukuntiin.

Tehtyjen pistokokeiden, säännöllisen arviointi- ja varmistustyön ja olemassa olevan dokumentaation perusteella voidaan johtopäätöksensä todeta, ettei sisäisen valvonnan rakenteessa ja toimivuudessa ole tilikaudella 2012 havaittu sellaisia kaupungin operatiiviseen toimintaan vaikuttavia olennaisia puutteita, jotka edellyttäisivät välittömiä toimenpiteitä. Tehdyistä tarkastuksista ja selvityksistä on laadittu sisäisen tarkastuksen toimintaohjeen mukaisesti joko raportti tai muistio, johon on kirjattu keskeiset havainnot ja niiden perusteella tehdyt kehittämisehdotukset. Kehittämisehdotusten seuranta on integroitu osaksi sisäisen tarkastuksen jatkuvia käytäntöjä.

7.2 Riskienhallinta

Kaupungin riskienhallintapolitiikka, jossa on dokumentoitu mm. riskienhallinnan tehtävät ja vastuut Lohjan kaupungissa, on hyväksytty kaupunginhallituksessa ja käsitelty valtuustossa. Kaupungin riskienhallinnan ohjausryhmänä toimii kaupungin johtoryhmä. Lohjan kaupungin kokonaisvaltaisen riskienhallinnan viitekehys on kuvattu ja esitelty sekä luottamushenkilö- että viranhaltijaorganisaatiolle. Riskienhallintasuunnitelmat on päivitetty tilikauden aikana keskushallinnossa ja kaupunkisuunnittelukeskuksessa. Kaikkien toimialojen riskianalyysit sekä turvallisuus- ja valmiussuunnitelma päivitetään vuoden 2013 aikana vastaamaan kuntaliitoksen jälkeen muuttunutta toimintaympäristöä ja muita toiminnassa tapahtuneita olennaisia

muutoksia. Tilikaudella 2012 valmiussuunnitelmaan liittyviä asioita edistettiin merkittävästi mm. energian- ja sähköntuotannon turvaamiseksi poikkeusoloissa. Turvallisuussuunnitelman osalta kaupunki on jatkanut useita kehittämishankkeita joissa arjen turvallisuutta parannetaan ennalta ehkäisevää riskienhallintaa tehostamalla. Hyväksytyt riskienhallintapolitiikan mukaisesti riskienhallintasuunnitelmien toteutumisen seurantaan, päivitykseen ja raportointiin panostetaan jatkossa aikaisempia vuosia korostetummin. Lohjan kaupunginhallituksen ja ylimmän johdon tiedossa ei ole tilinpäätöshetkellä Lohjan kaupunkiin kohdistuvia muita vaatimia, kuin eri oikeusasteissa kesken olevat oikeusprosessit.

8 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

8.1 Tilikauden tuloksen muodostuminen

Ennakoitua huonommasta talouden ja verotulojen kehityksestä sekä erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon menojen kasvusta johtuen kaupungin tulos päättyi ennätyksellisen huonoksi. Tulos heikkeni edellisestä vuodesta 9,4 milj. euroa päätyen 7,8 milj. euroa alijäämäiseksi. Toimintatuotot tosin kasvoivat ennakoitua enemmän, mutta ne eivät riittäneet kattamaan ennakoitua suurempaa menojen kasvua. Tuloslaskelman ulkoiset toimintakulut kasvoivat 7,0 % ja toimintatuotot 2,7 %, jolloin toimintakate heikkeni edellisestä vuodesta 8,5 %. Edelliseen vuoteen verrattuna toimintatuottojen kasvua pienensi kuntaliitosavustuksen poisjääminen sekä edellistä vuotta hieman pienemmät käyttöomaisuuden myyntivoitot. Kun yhteenlasketut verotulot ja valtionosuudet kasvoivat 2,9 %, heikkeni vuosikate rahoituserien jälkeen seitsemäsosaan edellisestä vuodesta.

Toimintatuotoissa myyntituotot kasvoivat 7,3 % terveyspalvelumaksujen, työterveyshuolto- korvausten sekä vesi- ja jätevesimaksutuottojen kasvaessa. Maksutuotoissa huomio kiinnittyi rakennusvalvontamaksujen pienentymiseen kolmanneksella sekä erilaisten terveydensuojelumaksujen pienentymiseen. Päivähoitomaksujen tuotto kasvoi 5,4 % ja erilaiset asumiseen liittyvät hoivapalvelumaksut 3,2 %. Tukien ja avustusten pienentymiseen 23,7 %:lla keskeisimmin vaikutti Sattamat kuntaliitosavustus, jota viimeisenä myöntämisenä vuonna 2011 saatiin 1,7 milj. euroa. Muissa tuotoissa asuntojen vuokratuotot kasvoivat 48,3 % Kultakotien valmistuessa vanhusten asumispalvelujen käyttöön. Käyttöomaisuuden myyntivoitot vastaavasti pienenevät niin, että kokonaisuutena muiden toimintatuottojen kasvuksi jäi vain 2,7 %.

Ulkoisissa toimintakuluissa palkat ja palkkiot kasvoivat 7,7 %. Henkilöstösivukulut kasvoivat 6,9 % eläkekulujen kasvun jäädessä eläkemenoperusteisen maksun johdosta palkkojen muutosta pienemmäksi. Toisaalta työttömyysvakuutusmaksut kasvoivat yli 10 prosenttia. Lisäksi henkilöstökuluihin vaikuttivat virka- ja työehtosopimukseen sisältyvät loma- aikamääräysten muutokset ja niiden vaikutukset lomapalkkajaksotuksiin. Aikaisemmin laskennallisessa lomapalkkajaksotuksessa perusteena käytettiin koko henkilökunnalla ns. B-taulukkoa, jossa lomapäivien maksimimääränä oli 30 työpäivää. Muutoksen jälkeen jaksotuksen laskennassa koko henkilöstön osalta lomapäivien maksimimääränä käytetään 38 työpäivää riippumatta todellisesta lomaoikeudesta. Lohjalla laskentakaavan muutoksen vaikutus vuoden 2012 tilinpäätöksessä oli 1,7 milj. euroa.

Palvelujen ostot kasvoivat edellisestä vuodesta 5,4 %. Erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon asiakaspalvelujen ostot kasvoivat selvästi yli kustannusindeksin muutoksen, vaikka palvelutoimintaa siirrettiin kaupungin tuotettavaksi. Palvelukustannusten kasvuun vaikuttivat lisäksi konepalvelujen ulkopuoliset ostot, vammaispalvelukuljetukset, kuljetuskorvaukset ja sairaankuljetus.

Materiaalien hankinnat kasvoivat poikkeuksellisen paljon eli 11,5 %, mikä pääosin johtui lämmityksen ja sähkön hintatason noususta ja rakennusmateriaalien kulutuksesta. Avustuksissa omaishoidon tukimenot kasvoivat 29,3 % ja vammaisille annetut avustukset 34,6 %, mitkä jo edellisellä vuonna kasvoivat 53,4 prosenttia. Toimeentulotukimenot kasvoivat 13,3 % ja työmarkkinatuen kuntaosuus 33,2 %. Työllistämisen kuntalisä pieneni edellisestä vuodesta. Kotihoidon tukimenot kokonaisuutena pysyivät edellisen vuoden tasolla. Muut toimintakulut kasvoivat 4,3 %.

Kaupungin tuloslaskelmassa toimintakate heikkeni 8,5 %. Yleisen luottamushenkilöhallinnon ulkoinen toimintakate parani 6,9 %. Ympäristölautakunnan ulkoinen toimintakate heikkeni 26,1 %, Länsi-Uudenmaan ympäristöterveyslautakunnan 15,3 %, sosiaali- ja terveyslautakunnan 12,0 %, kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan 6,7 %, teknisen lautakunnan 6,5 %, tarkastuslautakunnan 6,0 %, opetuslautakunnan 5,3 %, keskushallinnon 5,2 % ja perusturvalautakunnan 2,2 %. Ympäristölautakunnan ja Länsi-Uudenmaan ympäristöterveyslautakun-

nan toimintatuotot jäivät pienemmiksi kuin edellisellä vuonna, kun taas edellisen vuoden poikkeuksellisen alhaiset toimintakulut saavuttivat normaalin tasonsa.

Kunnallisveron tuotto kasvoi edellisestä vuodesta 2,5 % ja kiinteistöveron tuotto 2,6 %. Yhteisöveron tuotto pieneni edellisestä vuodesta 28,0. Veroprosentit olivat vuoden 2011 tasolla. Valtionosuudet kasvoivat 8,6 %, missä osin kompensoitiin verokevennysten aiheuttamia verotulojen menetyksiä. Yhteenlaskettujen verotulojen ja valtionosuuksien kasvu riitti kattamaan vain 82 % sosiaali- ja terveystalouden toimintakatteen vuonna 2012 tapahtuneesta heikkenemisestä.

Lohjan kaupungin vuosikatteen muodostui 1,6 milj. euroa, joka oli 39,37 euroa asukasta kohden ja 0,6 % toimintatuottojen, verotulojen ja valtionosuuksien yhteismäärästä. Edellisen vuoden vuosikate oli 10,8 milj. euroa, joten asukasta kohden laskettuna vuosikate heikkeni edellisestä vuodesta 233,40 euroa.

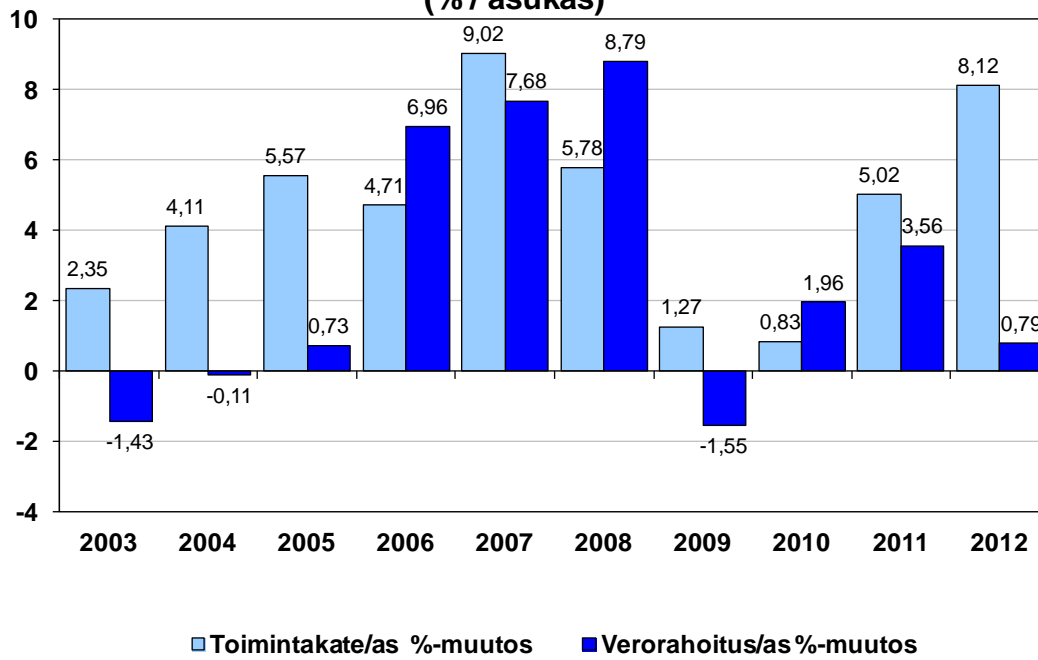
Kun kaupunginvaltuuston hyväksymän poistosuunnitelman mukaiset poistot olivat 9,3 milj. euroa, muodostui tilikauden tulos 7,8 milj. euroa alijäämäiseksi. Vuodesta 1997 sovelletulla tuloslaskelmakaavalla laskettu vuoden 2012 tulos on laskentakauden heikoin. Samalla tarkastelujaksolla veroprosenttia on korotettu 2,5 prosenttiyksikköä.

Vesi- ja viemärilaitos sisältyy kaupungin tilinpäätöksen lukuihin. Vesihuoltolaitoksesta kuitenkin esitetään liitetietoina erikseen vesihuoltolain 20 §:n mukainen eriytetty tilinpäätös.

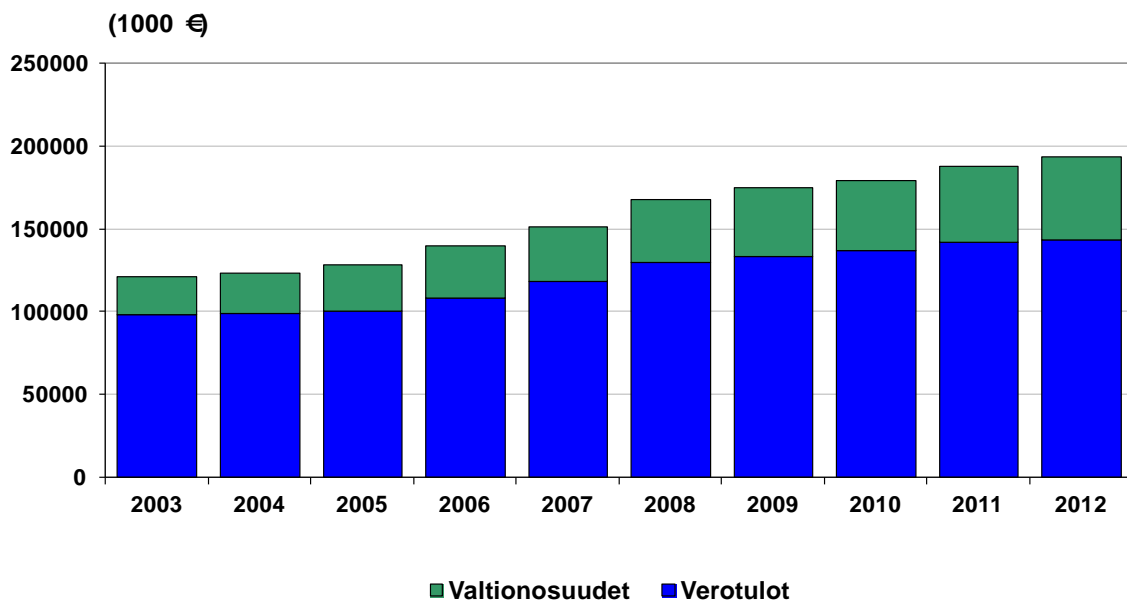
Tuloslaskelma ja sen tunnusluvut (ulkoiset erät) 1000 €

	2012	2011	2011-12 muutos-%
Toimintatuotot	62 226	60 589	2,70
Toimintakulut	253 450	236 882	6,99
Toimintakate	-191 224	-176 293	8,47
Verotulot	143 816	142 231	1,11
Valtionosuudet	49 620	45 690	8,60
Rahoitustuotot ja kulut			
Korkotuotot	135	194	-30,46
Muut rahoitustuotot	744	854	-12,94
Korkokulut	1 366	1 680	-18,67
Muut rahoituskulut	154	160	-3,71
Vuosikate	1 569	10 836	-85,52
Poistot ja arvonalentumiset	9 341	9 232	1,18
Tilikauden tulos	-7 772	1 605	-584,33
Poistoeron lisäys/vähennys	26	26	0,00
Tilikauden ylijäämä/alijäämä	-7 746	1 630	-575,18
Toimintatuotot/Toimintakulut %	24,6	25,6	
Vuosikate/Poistot, %	16,8	117,4	
Vuosikate, €/asukas	39,37	272,77	
Asukasmäärä	39854	39726	

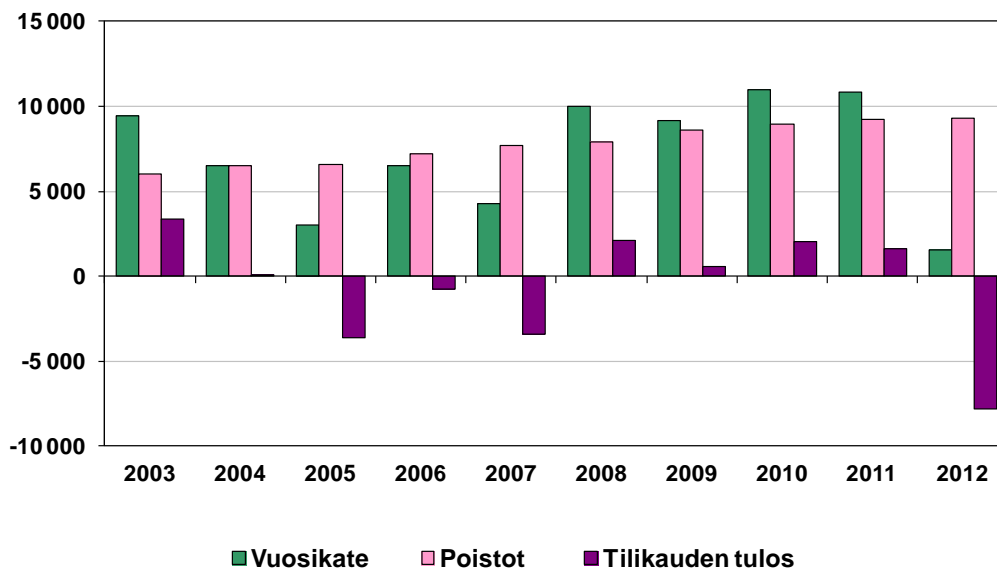
Toimintakate ja verorahoitusmuutos vuosina 2003-2012 (% / asukas)

Verotulot ja valtionosuudet 2003-2012 (1000 €)

Vuosikate, poistot, tilikauden tulos 2003-2012

8.2 Investoinnit ja toiminnan rahoitus

Investoinnit pienenivät edellisestä vuodesta 4,3 %. Suurempiin investointeihin olisi ollut mahdollisuudet, kun myönnettyistä määrärahoista jäi käyttämättä runsaat 6,6 milj. euroa. Tilahankkeissa vuoden 2012 suurin kohde oli Moisio päiväkoti 2:n rakentaminen. Kaikkiaan tilahallinnon hankkeisiin käytettiin 6,8 milj. euroa. Vesi- ja viemärlaitoksen hankkeisiin käytettiin 2,1 milj. euroa sekä liikenneväylien ja yleisten alueiden rakentamiseen 3,1 milj. euroa. Kunnallistekniikan suurimmat kohteet olivat Immulan alue, alueellinen vesihuolto ja Virkkalan vesitornin peruskorjaus. Kaikkiaan vuoden 2012 investointeihin sisältyi lukuisia pienehköjä peruskorjaus- ja kunnostushankkeita.

Kiinteän omaisuuden hankintaan käytettiin 280 000 euroa, tietohallinnon investointeihin 469 000 euroa, Kultakotien kalustamiseen 411 000 euroa sekä koulutilojen kalustamiseen ja opetustoimen tietostrategian toteuttamiseen 391 000 euroa. Loppuosa investoinneista muodostui perusterveydenhuollon, kirjaston, varhaiskasvatuksen ja kiinteistötoimen irtaimistohankinnoista.

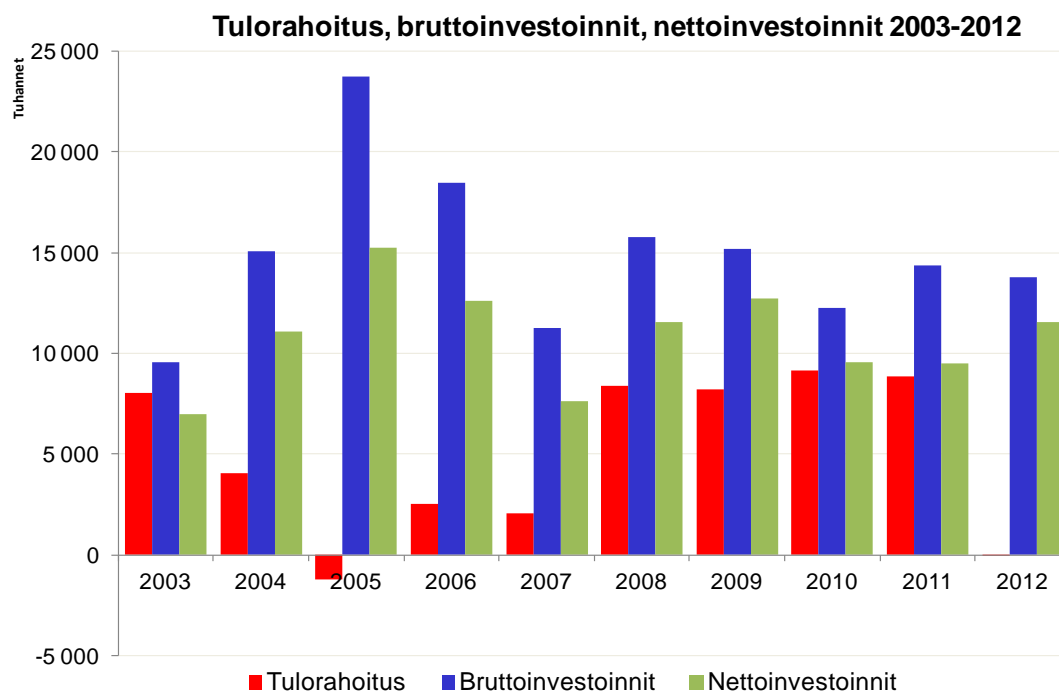
Investointeihin ei vuonna 2012 jäänyt käytettäväksi tulorahoitusta toiminnan rahavirran jäädessä 127 000 euroa alijäämäiseksi. Investointeihin oli käytettävissä vakuutuskorvauksia tai valtion avustuksia 407 000 euroa, mikä oli investointien rahoitusosuuksina 2 milj. euroa vähemmän kuin edellisenä vuonna. Investointien rahoituksessa myös omaisuuden myynnin merkitys väheni edellisen vuoden tasolta, kun kiinteistöjen ja osakkeiden myynnistä kertyi yhteensä 1,8 milj. euroa. Toiminnan ja investointien kokonaisrahavirrassa menot olivat 11,7 milj. euroa suuremmat kuin tulot. Edelliseen vuoteen verrattuna kokonaisrahoituksen tilanne heikkeni 11,1 milj. euroa.

Kun lyhytaikaisten lainojen määrä kasvoi 13,6 milj. eurolla ja kun pitkäaikaisia lainoja lyhennettiin 6,2 milj. euroa, kasvoi kaupungin lainojen kokonaismäärä 7,3 milj. eurolla. Rahoitustarpeita katettiin lisäksi liittymismaksutuloilla, saatavien tuloutuksilla, korottomien velkojen lisäyksellä sekä käyttämällä kassavaroja. Korottomissa veloissa merkittävimmät erät olivat osovelat ja lomapalkkajaksotukset sivukuluineen.

Rahoitusosuuksilla vähennetyistä investoinneista rahoitettiin tulorahoituksella 11,7 %, kun vastaava prosentti edellisenä vuonna oli 90,3. Pääomamenojen tulorahoitusosuus kuvaa tu-

lorahtuksen suhdetta investointien omahankintamenon, antolainojen nettolisäyksen ja lainanlyhennysten yhteismäärään, joka vuonna 2012 oli 8,0 %.

Rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut (ulkoiset erät) 1 000 €

	2012	2011
Toiminnan rahavirta	-127	8 873
Vuosikate	1 569	10 836
Satunnaiset erät		
Tulorahoituksen korjauserät	-1 696	-1 963
Investointien rahavirta	11 543	9 482
Investointimenot	13 768	14 389
Rahoitusosuudet investointimenoihin	407	2 383
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	1 818	2 524
Toiminnan ja investointien rahavirta	-11 670	-609
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset	12	
Antolainojen vähennykset	12	
Pysyvien vastaavien saamisten lisäys	5	
Lainakannan muutokset	7 315	1 026
Pitkäaikaisten lainojen lisäys		10 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	6 236	5 677
1) Lyhytaikaisten lainojen muutos	13 551	-3 296
Oman pääoman muutokset		-1 100
Muut maksuvalmiuden muutokset	4 284	-168
Rahoituksen rahavirta	11 606	-241
Rahavarojen muutos	-63	-850
3) Kassavarat 31.12.	4 343	4 406
Kassavarat 1.1.	4 406	5 256
Rahoituslaskelman tunnusluvut		
Investointien tulorahoitus, %	11,74	90,26
Pääomamenojen tulorahoitus, %	8,00	61,28
Lainanhoitokate	0,39	1,70
Kassan riittävyys (pv)	5,76	6,21
Asukasmäärä	39854	39726

8.3 Rahoitusasema ja sen muutokset

Pysyvissä vastaavissa 9,3 milj. euron poistojen jälkeen aineellisten hyödykkeiden määrä kasvoi 2,6 % eli 4,5 milj. euroa, mikä kohdistui rakennuksiin, kiinteisiin rakenteisiin ja laitteisiin sekä keskeneräisiin hankkeisiin. Toimeksiantojen varat kasvoivat 0,4 milj. euroa, kun lahjoitusrahastojen erityiskatteina olevat osakkeet arvostettiin markkinahintaan aiemmin arvostuksessa käytetyn hankintahinnan sijasta. Vaihtuvissa vastaavissa pitkäaikaiset saamiset pienenevät vuoden aikana 1,0 milj. euroa, kun Cencorp Oyj maksoi loppuerät vuokra- ja lunnastussopimuksen mukaisista kaupungin saatavista ja valtio maksoi kokonaisuudessaan jäljellä olevan pääkirjaston valtionosuussaatavan. Lyhytaikaiset saamiset sekä rahoitusarvopaperit pysyivät edellisen vuoden tasolla. Rahat ja pankkisaamiset pienenevät 64 000 euroa.

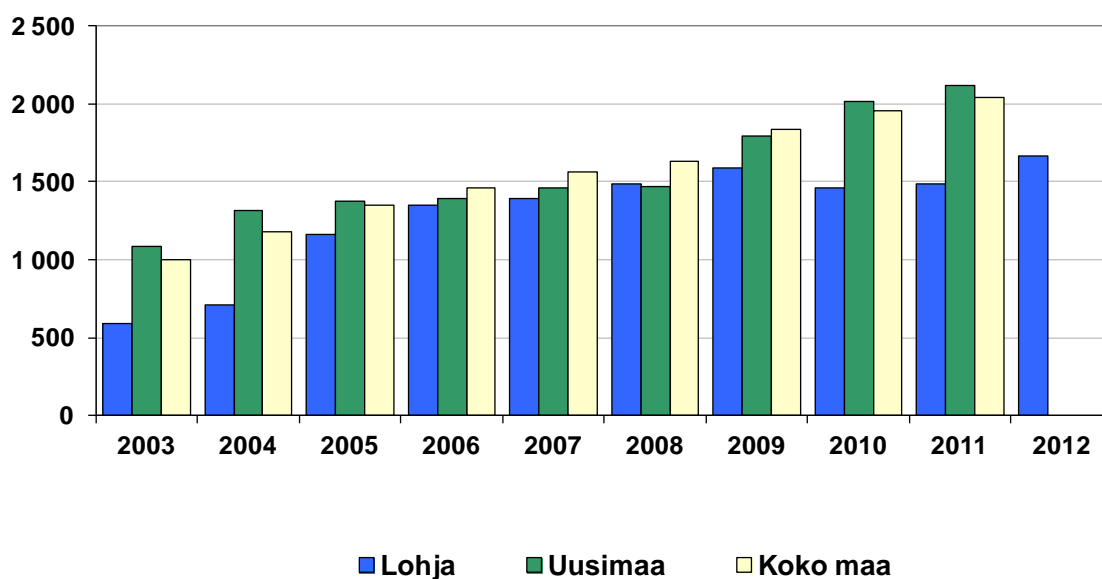
Taseen loppusumma kasvoi edellisestä vuodesta 1,6 % eli 3,5 milj. euroa oman pääoman pienentyessä 7,7 milj. euroa tilikauden alijäämän johdosta ja vieraan pääoman kasvaessa 11,0 milj. euroa. Pitkäaikainen vieras pääoma pieneni 4,5 milj. euroa. Lyhytaikainen vieras pääoma puolestaan kasvoi 15,5 milj. euroa, kun lainat rahoituslaitoksilta kasvoivat 11,2 milj. euroa, lainat konserniyhtiöiltä 1,1 milj. euroa, ostovelat 1,4 milj. euroa, siirtovelat lomapalkkavarausten johdosta 2,2 milj. euroa ja saatujen ennakkojen pienentyessä 0,4 milj. euroa.

Kaupungin omavaraisuusaste heikkeni merkittävästi edellisestä vuodesta ja oli 54,9 %, kun se edellisenä vuonna oli 59,4 %. Pitkän aikavälin kehitys onkin ollut voimakkaasti negatiivinen, kun omavaraisuusaste vielä vuonna 2004 oli 76,3 %. Kaupungin lainamäärä kasvoi noin 7,3 milj. euroa ja oli asukasta kohden laskettuna vuoden lopussa 1 661,35 euroa.

V A S T A A V A A	2012	2011
A PYSYVÄT VASTAAVAT		
I Aineettomat hyödykkeet	2 614	2 697
II Aineelliset hyödykkeet	180 842	176 347
III Sijoitukset	27 464	27 489
Osakkeet ja osuudet	24 612	24 630
Muut lainasaamiset	2 831	2 843
Muut saamiset	21	16
B TOIMEKSIANTOJEN VARAT	543	178
C VAIHTUVAT VASTAAVAT		
I Vaihto-omaisuus	64	62
II Saamiset	10 350	11 509
Pitkäaikaiset saamiset	2 246	3 226
Lyhytaikaiset saamiset	8 104	8 282
III Rahoitusarvopaperit		
Osakkeet ja osuudet	532	531
IV Rahat ja pankkisaamiset	3 811	3 875
VASTAAVAA YHTEENSÄ	226 221	222 688

VASTATTAVAA	2012	2011
A OMA PÄÄOMA	123 827	131 573
I Peruspääoma	108 881	108 881
II Liittymismaksurahasto		
III Arvonkorotusrahasto	127	127
IV Muut omat rahastot		
Lainalyhennysrahasto	1 070	1 070
V Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	21 496	19 866
VI Tilikauden yli-/alijäämä	-7 746	1 630
B POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET		
Poistoero	342	368
C PAKOLLISET VARAUKSET	914	1 022
D TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	885	507
E VIERAS PÄÄOMA	100 253	89 218
I Pitkäaikainen	45 526	50 024
II Lyhytaikainen	54 727	39 195
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	226 221	222 688
TASEEN TUNNUSLUVUT		
Omavaraisuusaste, %	54,93	59,40
Rahoitusvarallisuus, €/asukas	-2 142,85	-1 831,01
Suhteellinen velkaantuneisuus -%	39,15	44,63
Kertynyt yli-/alijäämä 1000 €	13 750	20 496
Kertynyt yli-/alijäämä €/asukas	345	541
Lainat €/asukas	1 661,35	1 483,53
Lainakanta 31.12., 1000 €	66 250	58 935
Lainasaamiset 31.12., 1000 €	2831	2843
Asukasmäärä	39854	39726

Lainakanta €as, 2003-2012

8.4 Kokonaistulot ja menot

TULOT

	1000 euroa	%
Varsinainen toiminta		
Toimintatuotot	62 226	23,0
Verotulot	143 816	53,1
Valtionosuudet	49 620	18,3
Korkotuotot	135	0,0
Muut rahoitustuotot	743	0,3
Satunnaiset tuotot	0	0,0
Tulorahoituksen korjauserät - pysyvien vastaavien hyöd.luovutusvoitot	-1 613	-0,6
Investoinnit		
Rahoitusosuudet investointimenoihin	407	0,2
Pysyvien vastaavien hyödykk. Luovutustulot	1 818	0,7
Rahoitustoiminta		
Antolainasaamisten vähennykset	12	0,0
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0	0,0
Lyhytaikaisten lainojen lisäys	13 551	5,0
Kokonaistulot yhteensä	270 715	100

MENOT

	1000 euroa	%
Varsinainen toiminta		
Toimintakulut	253 450	92,1
Korkokulut	1 366	0,5
Muut rahoituskulut	154	0,1
Tulorahoituksen korjauserät - pysyvien vastaavien hyödykk. luovutustappiot - pakollisen varauksen lisäys - muut korjauserät	-25	0,0
108	0,0	
Investoinnit		
Investointimenot	13 768	5,0
Rahoitustoiminta		
Lyhytaikaisten lainojen vähennys	0	0,0
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	6 236	2,3
Oman pääoman vähennykset	0	0,0
Pysyvien vastaavien saamisten lisäys	5	0,0
Kokonaismenot yhteensä	275 062	100

9 Kaupunkikonsernin toiminta ja talous

9.1 Lohjan konsernirakenne

Lohjan kaupunkikonserniin kuuluu 8 tytäryhtiötä ja yksi säätiö. Kaupungin omistusosuus ja määräämisvalta on 8 yhtiössä 20 % tai suurempi, kuitenkin enintään 50 %. Kaupunki on jäsenenä kuudessa kuntayhtymässä.

Tytär- ja osakkuusyhtiöt jakaantuvat niiden toiminnan perusteella seuraavasti:

Tytäryhtiöt:

- asunto- ja kiinteistöyhtiöt	2 kpl
- liike- ja toimitilayhtiöt	3 kpl
- palvelujen tuotantoyhtiöt	3 kpl
- palvelutalossäätiö (kiinteistöt)	1 kpl

Osakkuusyhtiöt

- asunto- ja kiinteistöyhtiöt	3 kpl
- liike- ja toimitilayhtiöt	1 kpl
- palvelujen tuotantoyhtiöt	4 kpl

Kuntayhtymät

- perusturvan kuntayhtymä	4 kpl
- ammatillisen koulutuksen kuntayhtymät	1 kpl
- hallinnon ja yhdyskuntasuunnittelun kuntayhtymät	1 kpl

Vuonna 2012 jatkettiin edelleen kaupungin konsernirakenteen yksinkertaistamista. Vuoden aikana saatiin päätökseen jo pitkään vireillä ollut Ojamon Lämpö Oy:n fuusioiminen Lohjan Energiahuolto Oy Loheriin. Edellisen vuoden aikana myös Palotalo Oy:stä osakekauppojen myötä muodostui Lohjan kaupungin 100 prosenttisesti omistama tytäryhtiö. Vuoden aikana yhtiön itsenäinen toiminta lopetettiin, yhtiö purettiin sekä omaisuus, varat ja velat liitettiin kaupungin taseeseen. Kaupungin suoraan omistukseen siirtyneessä kiinteistössä on asuntoja sekä kaupungin palvelutuotantotiloina Virkkalan kirjasto ja Länsi-Uudenmaan pelastuslaitokselle vuokratut palokunnan toimitilat.

Myös osakkuusyhtiöiden määrä väheni kun Rosk`n Roll Oy Ab fuusioitiin Itä-Uudenmaan Jätehuolto Oy:n kanssa ja muodostettiin Uudenmaan Jätepalvelu Oy, jossa Lohjan kaupungin omistusosuus on 16,39 %.

9.2 Tytäryhtiöiden tärkeimmät tapahtumat

Lohjan Vuokra-asunnot Oy omistaa 39 vuokratalokohdetta, jotka ovat valmistuneet vuosina 1967-2012. Kohteissa on yhteensä 1425 asuntoa. Vuoden aikana valmistui Kultakodit, joka on 56-paikkainen muistihäiriöisille ja fyysisesti huonokuntoisille vanhuksille tarkoitettu palveluasumisyksikkö. ARA myönsi kohteeseen avustusta 40 % rakentamiskuluista. Kohteen kokonaisuudessaan on vuokrannut Lohjan kaupunki. Kultakodit hankkeella on erillinen kirjanpito sekä pankkitili.

Tilikaudella yhtiö myi Lohjan Energiahuolto Oy:n osakkeensa 460 000 eurolla. Vuoden aikana suoritettiin juoksevia vuosikorjauksia 1,8 milj. eurolla ja erillisiä korjausurakoita 1,9 milj. eurolla, joista suurimpana yksittäisenä kohteena Puistokadun julkisivukorjaus ja putkistojen uusiminen. Asunnonvaihtoja oli 338 kpl eli 24,7 % koko asuntokannasta. Vuoden aikana yhtiö osti Virkkalan Lämpö Oy:ltä omien kiinteistöjensä isännöintiliiketoiminnan. Liiketoiminta-kaupassa Lohjan Vuokra-asunnot Oy:lle siirtyi kolme työntekijää. Lisäksi vuoden aikana yhtiö kilpailutti Roution aluetta lukuun ottamatta kaikkien alueiden kiinteistöhoito- ja siivouspalve-

lut. Ottaen huomioon yhtiön veloitteet sekä toimintaympäristön ja alan kustannuskehityksen fuusion jälkeistä ensimmäistä täyttä toimintavuotta voidaan pitää onnistuneena niin toiminnallisesti kuin taloudellisestikin.

Lohjan Liikuntakeskus Oy:n toiminnassa Neidonkeitaan kävijämäärä pieneni edellisestä vuodesta 2,3 %. Muiden yhtiön ylläpitämien liikuntatilojen käyttäjien ja ohjattuun toimintaan osallistuneiden kokonaissuoritemäärä sen sijaan kasvoi edellisestä vuodesta 2,5 %, mikä johtui kokonaisuudessaan ulkoliikuntapalvelujen käytön kasvusta edullisen talvikauden johdosta. Sisäliikuntatilojen ja jäähallin käyttäjämäärät laskivat edellisestä vuodesta ja ohjatun liikunnan palveluiden käyttö pysyi likipitään entisellä tasolla.

Liikuntakeskuksen toimintakulut olivat 4,0 milj. euroa kulujen noustessa edellisestä vuodesta 5,0 %. Toiminnasta saadut tulot kasvoivat 3 % ja olivat 1,6 milj. euroa. Yhtiön toimintatulot kattoivat menoista 40,1 %, kun vastaava suhdeluku edellisenä vuonna oli 40,8 %. Lohjan kaupungin avustus palvelujen tuottamiseen oli 2,5 milj. euroa. Toimintavuoden aikana Liikuntakeskus jatkoi sähköisten kassa-, kulunvalvonta- ja tilanvarausjärjestelmien käyttöönottoa.

Liikuntakeskus Oy:n tytäryhtiön Lohjan Kuplahallit Oy:n hallin käyttöaste on edelleen pienentynyt. Viikoittainen käyttötuntimäärä ei ole riittävä nousevien kulujen kattamiseen ja tämän johdosta yhtiön taloudelliset vaikeudet jatkuivat edelleen. Liikuntakeskuksen lainaa ei saatu lyhennettyä suunnitelman mukaisesti, jolloin osa siirtyi edelleen myöhempään ajankohtaan.

Lohjan Liikuntahallit Oy:n omistamassa Tennarissa tehtiin merkittäviä kunnostustoimenpiteitä. Vuoden aikana kunnostettiin pukuhuoneet ja peseytymistilat sekä uusittiin tennishallin pinnoite ja katot. Palloilusalissa kunnostettiin seinät ja katot, uusittiin valaistus sekä asennettiin uusi lattiapinnoite. Liikuntahallien käyttäjämäärä pieneni edellisestä vuodesta. Kasvua oli vain kuntosalilla ja ulkotenniskentillä.

Energiayhtiöiden lämpöenergian myyntiin vaikutti edellistä kylmempi vuosi. Lohjan Energiahuolto Oy Loher toimitti vuonna 2012 lämpöä yhteensä 292 asiakkaalle. Uusia lämpösopimuksia solmittiin seitsemän ja Ojamon Lämpö Oy:n fuusion myötä Loheriin siirtyi 68 asiakasta. Ojamon Lämpö Oy:n lämpökeskukset siirtyivät Loherille fuusion yhteydessä ja Lohjan Biolämpö aloitti lämmöntoimituksen lokakuussa. Loherin omien lämpölaitosten ja Biolämpölaitoksen lisäksi lämpöenergiaa hankittiin Nordkalk Oy:ltä, Mondi Lohjalta ja HUS:n Lohjan sairaalalta.

Biolämpölaitoksen valmistuttua Loherin mahdollisuudet tuottaa kuluttajille kilpailukykyisesti lämpöenergiaa paranevat, mikä heijastuu jo kuluvan vuoden aikana yhtiön taloudelliseen tilanteeseen. Samalla se luo mahdollisuudet liiketoiminnan laajentamiseen niin omana toimintana kuin yritysjärjestelyjen avulla.

Virkkalan Lämpö Oy:ssä edellisellä tilikaudella toteutetut isännöinti- ja huolto liiketoimintojen myynnit pienensivät liikevaihtoa 9,3 %:lla. Yhtiö keskittyikin jatkossa vain lämmöntuotantoon ja jakeluun. Lämmönmyynti kasvoi edellisestä vuodesta 10,7 %.

Palotalo Oy:ssä tehtiin päätös yhtiön lopettamisesta ja asettamisesta vapaaehtoiseen selvitystilaan. Yhtiö liitettiin Lohjan kaupungin taseeseen 21.12.2012 alkaen ja lopputilitys päivätettiin 20.12.2012. Yhtiön viimeisen tilikauden kirjanpidollinen tulos oli tappiollinen 37 862 euroa. Yhtiön rahoitusasema oli tilikauden lopussa 112 852 euroa. Toiminnallisesti vuosi painottui vain tavanomaiseen ylläpitotoimintaan. Lopettavassa taseessa yhtiön oma pääoma osoitti 23 609 euroa alijäämää ja vieras pääoma oli 605 000 euroa. Yhtiön toteuttamat peruskorjaukset ja sen jälkeen suoritettu yhtiön purkaminen toteutettiin laadittujen suunnitelmien mukaisesti.

9.3 Konsernituloslaskelma ja sen tunnusluvut

Konsernin vuosikatteeksi muodostui 3,4 milj. euroa ja 15,5 milj. euron poistojen jälkeen tilikauden tulokseksi 12,1 milj. euron alijäämä, josta kaupungin osuus oli 7,8 milj. euroa. Verrattuna edelliseen vuoteen vuosikate heikkeni 12,9 milj. euroa ja tulos noin 12,8 milj. euroa. Konsernin muutos edellisvuotta merkittävästi huonompaan suuntaan johtui kaupungin tuloksen kehityksestä, mutta myös Lohjan Vuokra-asunnot Oy:n, Lohjan Liikuntahallit Oy:n, Palotalo Oy:n HUS:n ja Etevan tulokset olivat alijäämäisiä. Länsi-Uudenmaan ammattikoulutus-kuntayhtymän tulos oli lähes 0,8 milj. euroa ylijäämäinen. Pääosin asuintalovarausten purkamisesta syntyneiden tilinpäätössiirtojen ja vähemmistöosuuksien eliminoinnin jälkeen tilikauden alijäämäksi muodostui 11,3 milj. euroa.

Konsernituloslaskelma (1000 €)

	31.12.2012	31.12.2011
Toimintatuotot	143 744	138 708
Toimintakulut	-343 006	-319 219
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta/tappiosta	30	221
Toimintakate	-199 231	-180 290
Verotulot	143 816	142 231
Valtionosuudet	61 310	56 700
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	73	190
Muut rahoitustuotot	740	840
Korkokulut	-2 833	-2 891
Muut rahoituskulut	-512	-549
Vuosikate	3 364	16 231
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-15 463	-15 386
Tilikauden yli- ja alipariarvot		-102
Arvonalentumiset		
Tilikauden tulos	-12 099	743
Tilinpäätössiirrot	920	672
Vähemmistöosuudet	-101	-51
Tilikauden yli/alijäämä	-11 280	1 364

KONSERNITULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista	41,91	43,45
Vuosikate/Poistot, %	21,76	105,49
Vuosikate, euroa/asukas	84,42	408,58
Asukasluku	39854	39726

9.4 Konsernin rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut

Konsernin rahoituslaskelmassa investoinnit pysyivät edellisen vuoden tasolla, runsaassa 23 milj. eurossa. Investointeihin saatujen rahoitusosuuksien ja omaisuuden myyntituottojen pientyessä nettoinvestoinnit kuitenkin kasvoivat. Suurimmat investoinnit kaupungin lisäksi olivat Lohjan Vuokra-asunnoilla, Loherilla, HUS:lla ja Länsi-Uudenmaan ammattikoulutuskuntayhtymällä. Konsernin toiminnan ja investointien rahavirta oli 15,2 milj. euroa alijäämäinen vuonna 2012, kun edellisenä vuonna alijäämä oli 4,5 milj. euroa. Alijäämäisestä rahavirrasta rahoitettiin 10,2 milj. euroa lainakantaa ja 4,9 milj. euroa korottomia velkoja lisäämällä. Konsernin rahavarat pienenevät vuoden aikana 0,2 milj. euroa.

Lainamääränsä lisäsivät vuoden aikana kaupungin lisäksi Lohjan Vuokra-Asunnot Oy, HUS ja Länsi-Uudenmaan ammattikoulutuskuntayhtymä. Konsernin tulorahoitus heikentyi edellisestä vuodesta 9,8 milj. euroa investointien pysyessä edellisen vuoden tasolla. Koko konsernin investointien tulorahoitusprosentti oli 15,8 %, kun se edellisenä vuonna oli 76,2 %.

Konsernin rahoituslaskelma (1000 €)

	31.12.2012	31.12.2011
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	3 364	16 231
Satunnaiset erät		
Tulorahoituksen korjauserät	932	-2 116
Toiminnan rahavirta yhteensä	4 297	14 115
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-23 172	-23 707
Rahoitusosuudet investointimenoihin	1 903	2 391
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	1 759	2 661
Investointien rahavirta yhteensä	-19 511	-18 655
Toiminnan ja investointien rahavirta	-15 214	-4 540
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-6	-5
Antolainasaamisten vähennykset	12	3
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	6 142	13 122
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-8 532	-7 947
Lyhytaikaisten lainojen muutos	12 586	-822
Oman pääoman muutokset	8	-1 161
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	9	-172
Vaihto-omaisuuden muutos	-8	-59
Saamisten muutokset	-99	-1 691
Korottomien velkojen muutokset	4 901	3 684
Rahoituksen rahavirta	15 014	4 954
Rahavarojen muutos	-200	414
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12	10 940	11 140
Rahavarat 1.1.	11 140	10 726
	-200	414

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Investointientulorahoitus, %	15,82	76,15
Pääomamenojen tulorahoitus, %	11,29	55,47
Lainanhoitokate	0,55	1,76
Kassan riittävyys	10,56	11,05

9.5 Konsernitaseen tarkastelu

VASTAAVAA	31.12.2012	31.12.2011
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	926	802
Muut pitkävaikutteiset menot	3699	3 449
Ennakkomaksut		
	4 624	4 251
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	36 998	36 840
Rakennukset	150 531	147 603
Kiinteät rakenteet ja laitteet	53 092	51 585
Koneet ja kalusto	8 005	7 996
Muut aineelliset hyödykkeet	168	184
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	5 949	5 432
	3 804	249 639
Sijoitukset		
Osakkuusyhteisöosuudet	1 332	4 071
Osakkeet ja osuudet	2 415	2 095
Muut lainasaamiset	19	32
Muut saamiset	37	31
	3 804	6 229
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	819	508
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Vaihto-omaisuus	1 283	1 274
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset	2 298	3 365
Lyhytaikaiset saamiset	14 649	13 483
	16 947	16 848
Rahoitusarvopaperit	3 253	2 437
Rahat ja pankkisaamiset	7686	8 703
VASTAAVAA YHTEENSÄ	293 159	289 889

VASTATTAVAA

OMA PÄÄOMA

Peruspääoma	108 881	108 881
Yhdistysten ja säätiöiden peruspääoma	135	135
Arvonkorotusrahasto	127	127
Muut omat rahastot	3 229	3 200
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	22 690	21 333
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-11 280	1 364
	123 782	135 041

VÄHEMMISTÖOSUUDET

647 **557**

POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET

Poistoero	1 828	1 918
Vapaaehtoiset varaukset	2 732	3 564
	4 560	5 482

PAKOLLISET VARAUKSET

Eläkevaraukset	160	185
Muut pakolliset varaukset	2 120	2 153
	2 280	2 338

TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT

1 173 **852**

VIERAS PÄÄOMA

Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	85 437	87 092
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	6 072	5 497
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	24 767	12 916
Saadut ennakot	409	829
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	44 033	39 286
	160 717	145 620

VASTATTAVAA YHTEENSÄ

293 159 **289 889**

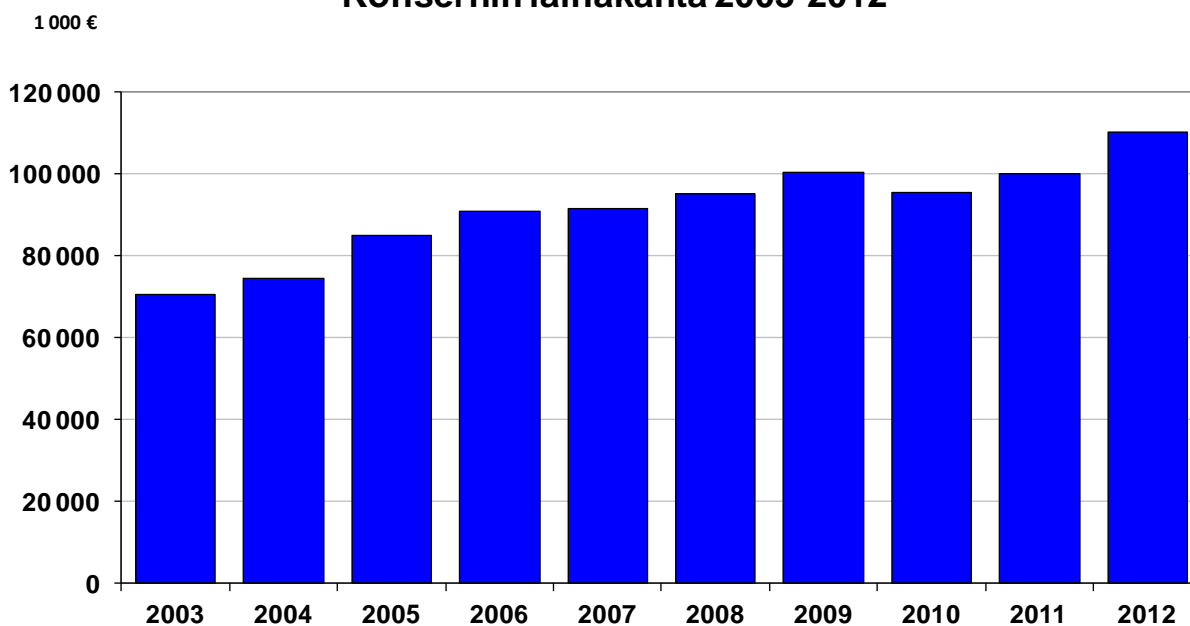
KONSERNITASEEN TUNNUSLUVUT

	2012	2011
Omavaraisuus- %	44,06	48,81
Konsernin lainakanta 31.12, 1 000 euroa	110 204	100 008
Konsernin lainat euroa/asukas	2 765,19	2 517,45
Asukasluku	39 854	39 726
Lainasaamiset 31.12, euroa	19 169,89	31 651,42
Rahoitusvarallisuus euroa/asukas	-3 322,68	-2 940,22
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	45,95	42,88
Kertynyt yli-/alijäämä, 1 000 euroa	11 410	22 697
Kertynyt yli-/alijäämä, euroa/ asukas	286,30	571,34

Konsernitaseen loppusumma on kasvanut edellisestä vuodesta 1,1 %. Vastaavissa kasvu on kohdentunut aineellisissa hyödykkeissä rakennuksiin, kiinteisiin rakennuksiin ja laitteisiin ja keskeneräisiin hankintoihin. Sijoituksissa osakkuusyhteisöosuudet ovat vähentyneet Rosk'n Roll Oy:n fuusioituttua Itä-Uudenmaan Jätehuollon kanssa. Toimeksiantojen varat ovat hie-man kasvaneet, saamiset pysyneet edellisen vuoden tasolla, rahoitusarvopaperien määrä kasvanut 0,8 milj. eurolla ja rahavarat vähentyneet 1,0 milj. euroa. Vastattavaa puolella oma pääoma on pienentynyt tilikauden alijäämän johdosta 11,3 milj. euroa vieraan pääoman kas-vaessa 15,1 milj. eurolla. Vapaaehtoisia varauksia on purettu 0,8 milj. euroa pakollisten vara-uksien pysyessä ennallaan.

Konsernin omavaraisuusaste eli oman pääoman ja varausten osuus taseen loppusummasta oli 44,06 % mikä oli 4,75 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin edellisenä vuonna. Vastaava kau-pungin tunnusluku oli 54,93 %. Konsernin alhaisempi omavaraisuusaste johtuu siitä, että var-sinkin vuokratalohankkeet ja vuokrataloyhtiön suorittamat investoinnit on rahoitettu pitkäaikai-silla lainoilla omien pääomien ollessa varsin alhaiset. Konsernitaseen oman pääoman muo-dostumisessa huomio kiinnittyy siihen, että valtuuston hyväksymällä poistosuunnitelmalla las-kettuna Lohjan Vuokra-Asunnot Oy:n oma pääoma on 3,0 milj. euroa negatiivinen. Muiden ty-täryhtiöiden omat pääomat ovat pääsääntöisesti toiminnan luonteen edellyttämällä tasolla.

Konsernin lainakanta 2003-2012

9.6 Konsernivalvonnan järjestäminen

Kaupunginvaltuusto määrittelee kaupungin tavoitteet ja sen mukaiset omistajapolitiikan linja-ukset, päättää kuntakonserniin kuuluvien yhteisöjen toiminnallisista ja taloudellisista tavoit-teista sekä hyväksyy konserniohjeet. Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt 12.12.2009 voimas-a olevat konserniohjeet.

Kaupunginhallitus antaa konserniohjeita koskevat yksityiskohtaisemmat yleiset ohjeet tai delegoi ohjeiden antamisvaltuudet kaupungin muulle viranomaiselle. Lisäksi kaupungin-hallitus valitsee edustajat ja ehdokkaat tytäryhteisöjen hallintoelimiin ja antaa ohjeet edustajille sekä seuraa ohjeiden noudattamista. Toimintakertomuksen yhteydessä kaupunginhallitus antaa valtuustolle tiedot tytäryhteisöjen toiminnasta.

Lautakunnat toimintojen vastuullisina järjestäjinä ja palvelujen ostajina antavat toimialallaan valtuuston asettamien tavoitteiden pohjalta tytäryhteisöille toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Lautakunta huolehtii toimialaansa kuuluvan tytäryhteisön toiminnan seurannasta ja ilmoittaa mahdollisesti havaitsemistaan toiminnallisista ja taloudellisista poikkeamista ja muista epäkohdista kaupunginhallitukselle. Konserniohjeiden mukaisesti kaupunginjohtaja kaupunginhallituksen alaisena johtaa kaupunkikonsernia ja seuraa omistajapolitiikan toteutumista. Lisäksi tytäryhteisön on raportoitava toiminnasta vastaavalle toimielimelle sen mukaan, kun ao. toimielin on ohjeistuksessaan edellyttänyt.

Konserniohjauksen toteuttaminen kaupungin keskeisten strategisten linjausten näkökulmasta on myös keskeinen osa tarkastuslautakunnan arviointia. Kuluneen valtuustokauden aikana tarkastuslautakunta on perehtynyt Lohjan kaupungin konserniohjauksen yleisiin periaatteisiin sekä merkittävimpien tytäryhtiöiden toimintaan. Tehdyissä arvioinneissa ei ole tullut esille olennaisia puutteita konserniohjauksessa. Kuluneella tilikaudella tarkastuslautakunta on perehtynyt Lohjan Vuokra-asunnot Oy:n toimintaan ja arvioinut mm. fuusion perusteena esitettyjen synergiahyötyjen toteutumista. Tarkemmat havainnot on esitetty tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa.

10 Kaupunginhallituksen esitys tilikauden tuloksen käsittelystä ja talouden tasapainottamista koskevista toimenpiteistä

10.1 Tilikauden tuloksen käsittely

Tilikauden tulos ennen varausten muutoksia ja rahastosiirtoja on 7 771 580,76 euroa alijäämäinen. Kaupunginhallitus esittää tilikauden tuloksen käsittelemiseksi, että

1. vähennetään investointivarauksella rahoitettujen hankkeiden poistoeroa 25 525,77 euroa;
2. poistoeron muutoksen jälkeen syntyvä, määrältään 7 746 054,99 euron alijäämä kirjataan oman pääoman tilikauden alijäämätilille.

10.2 Arvio tulevasta kehityksestä

Taloustilanne on edelleen heikkenemässä siitä, minkä pohjalle vuoden 2013 talousarvion laatiminen perustui. Vuonna 2012 kokonaistuotanto ei kasvanut ja ainakin alkuvuosi 2013 näyttäisi pysyvän taantumana puolella. Kasvun pysähtyminen lisää Suomen taloudessa ilmeviä epätasapainoja. Verotulojen tason alentumisen sekä vuonna 2012 taantumaksi käänntyneen kehityksen ohella kuntien ongelmana on menokehitys. Ikääntyminen aiheuttaa kasvavaa menopainetta erityisesti sosiaali- ja terveystaloudessa, joka onkin kaikkein keskeisin kysymys kuntien selviytymisessä.

Lohjan kaupungissa vuoden 2013 talousarvion verotulot ovat 4,9 % suuremmat kuin toteutuneet verotulot vuonna 2012. Kunnallisveron tuoton jäädessä vuonna 2012 arvioitua alhaisemmalle tasolle muodostuu vuoden 2013 talousarvion kunnallisveron kasvuksi 5,0 %. Kasvuarviota voitaneen pitää ylimitoitettuna, kun koko kansantalouden palkkasumman on arvioitu kasvavan vain 2,2 % vuonna 2013. Tätä arviota tukevat myös alkuvuoden verotilitykset. Sen sijaan valtionosuuksia ja kuntaliitoksesta johtuvien valtionosuusmenetysten kompensointina saatavaa yhdistymisavustusta arvioidaan kertyvän talousarvion mukaisesti.

Lohjan vuoden 2013 talousarviossa vuosikate on 10,4 milj. euroa, joka perustui toimintakatteen 3,1 %:n huononemiseen. Kuitenkin vuoden 2012 toimintakate oli jo 1,5 milj. euroa huonompi kuin vuoden 2013 talousarvion kate. Yksistään palkantarkistukset lisäävät henkilöstökuluja 2,5 % vuositasolla ja jos arvioidaan toimintakatteen heikkenevän talous-arvion muutosta vastaavasti, muodostuu vuosikatteeksi noin 2 milj. euroa ja tilikauden tulokseksi lähes 10 milj. euron alijäämä. Tulokehityksen ja toteutuneen menokehityksen valossa tätäkin arviota on pidettävä optimistisena.

Vuoden 2013 talousarviossa investointien määrä on 17,9 milj. euroa, minkä lisäksi vuodelta 2012 siirtyvät investoinnit nostavat määrän noin 23,7 milj. euroon ja rahoitusosuuksilla ja käyttöomaisuuden luovutustuloilla vähennetyt nettoinvestoinnit 21 milj. euroon. Näistä kuitenkin osa siirtynee vielä seuraavaan vuoteen. Edellä ennustetulla vuosikatteella investointien toteutuessa lainamäärä saattaisi kasvaa jopa 18 – 20 milj. eurolla. Niin tuloksen kuin rahoituksen näkökulmasta taloutta ei saada tasapainotettua kunnallisveron edes yhden prosenttiyksikön korotuksella.

11 Vuoden 2012 toiminta ja talousarvion toteutuminen

11.1 Käyttötalouden toteutuminen

11.1.1 Keskusvaalilautakunta

	TP 2011	TA 2012	TA 2012 (muut.)	TP 2012	Tot. %	Muutos % 11/12
Toimintatuotot	57 286	114 240	114 240	114 277	100,0	99,5
Tuet ja avustukset	57 286	114 240	114 240	114 277	100,0	99,5
Toimintakulut	-166 580	-434 960	-434 960	-449 874	103,4	170,1
Henkilöstökulut	-131 060	-379 303	-379 303	-351 250	92,6	168,0
Palkat ja palkkiot	-119 679	-343 173	-343 173	-324 119	94,4	170,8
Henkilösivukulut	-11 382	-36 130	-36 130	-27 131	75,1	138,4
Eläkekulut	-8 559	-23 463	-23 463	-19 760	84,2	130,9
Muut henkilösivukulut	-2 822	-12 667	-12 667	-7 371	58,2	161,2
Palvelujen ostot	-22 947	-44 694	-44 694	-90 955	203,5	296,4
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-10 824	-9 301	-9 301	-5 861	63,0	-45,9
Muut toimintakulut	-1 749	-1 662	-1 662	-1 809	108,9	3,4
Toimintakate	-109 294	-320 720	-320 720	-335 597	104,6	207,1
Kustannuslaskennalliset erät						
Kulut	-2 777	-2 505	-2 505	-2 674	106,7	-3,7
Vyörytykset	-359	-487	-487	-624	128,1	73,8
Pääomavuokrat	-1433	-1205	-1205	-1224	101,6	-14,6
Pääomavuokrien korot	-985	-813	-813	-826	101,6	-16,1
Kustannuslaskennalliset erät netto	-2 777	-2 505	-2 505	-2 674	106,7	-3,7

Vuonna 2012 järjestettiin kahdet vaalit. Tasavallan Presidentin vaalit toteutuivat kaksikierröksisenä. Ensimmäisellä kierroksella Lohjalla äänesti ennakkoon 32 % eli 9 616 henkilöä ja varsinaisena vaalipäivänä 41,5 % eli 12 472 henkilöä. Äänestysprosentiksi muodostui 73,4 %. Vastaavasti toisella kierroksella lohjalaisia kävi äänestämässä ennakkoon 36,9 % eli 11 099 henkilöä ja varsinaisena vaalipäivänä 33,3 % eli 10 002 henkilöä. Täten äänestysprosentiksi muodostui 70,2 %.

Kunnallisvaalit olivat lokakuussa. Lohjalla kunnallisvaalit toteutuivat kuntaliitoksen vuoksi yhteistyönä Karjalohjan ja Nummi-Pusulan kanssa. Lohjalla äänesti ennakkoon 23,1 % äänioikeutetuista eli 8 536 henkilöä. Varsinaisena vaalipäivänä äänesti 33,1 % eli 12 246 henkilöä. Täten äänestysprosentiksi muodotui 56,2 % eli vaaliurnilla kävi yhteensä 20 782 henkilöä.

Sekä kunnallisvaalien että presidentinvaalien järjestelyt sujuivat asianmukaisesti ja prosessi on kehitetty sujuvaksi. Erityisesti kauppakeskukset ennakoäänestyspaikkoina saivat kiitosta.

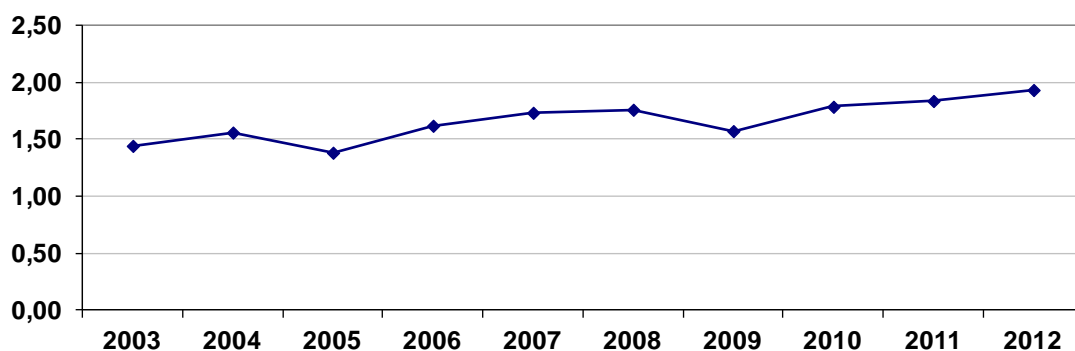
Kunnallisvaalien järjestelyä leimasi oikeusministeriön tiukennettu ohjeistus esteellisyyksiä koskien. Tämä aiheutti paljon ylimääräistä työtä verrattuna aiempiin vaaleihin.

11.1.2 Tarkastuslautakunta

	TP 2011	TA 2012	TA 2012 (muut.)	TP 2012	Tot. %	Muutos % 11/12
Toimintakulut	-72 875	-78 164	-78 164	-76 994	98,5	5,7
Henkilöstökulut	-33 358	-39 017	-39 017	-35 365	90,6	6,0
Palkat ja palkkiot	-28 359	-32 832	-32 832	-29 563	90,0	4,2
Henkilösivukulut	-4 998	-6 185	-6 185	-5 802	93,8	16,1
Eläkekulut	-3 991	-4 744	-4 744	-4 577	96,5	14,7
Muut henkilösivukulut	-1 007	-1 441	-1 441	-1 225	85,0	21,6
Palvelujen ostot	-37 590	-36 801	-36 801	-39 016	106,0	3,8
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-802	-883	-883	-987	111,8	23,1
Muut toimintakulut	-1 126	-1 463	-1 463	-1 625	111,1	44,3
Toimintakate	-72 875	-78 164	-78 164	-76 994	98,5	5,7
Kustannuslaskennalliset erät						
Tuotot	63 641	68 643	68 643	68 726	100,1	8,0
Vyörytykset	63 641	68 643	68 643	68 726	100,1	8,0
Kulut	-1 957	-3 712	-3 712	-3 816	102,8	95,0
Vyörytykset	-1 215	-1 118	-1 118	-1 246	111,4	2,6
Pääomavuokrat	-440	-1549	-1549	-1534	99,0	248,6
Pääomavuokrien korot	-302	-1 045	-1 045	-1 036	99,1	243,0
Kustannuslaskennalliset erät netto	61 684	64 931	64 931	64 910	100,0	5,2

Nettomenot €/as, Tarkastuslautakunta 2003-2012

Tarkastuslautakunta kokoontui vuoden 2012 aikana kahdeksan kertaa, joista kaksi kokousta kohdistui vuoden 2011 tilinpäätöksen arviointiin ja arviointikertomuksen esittelyyn. Tilintarkastajien tarkastuspäiviä kertyi vuoden aikana yhteensä 61 päivää (2011: 63 päivää). Kaupungin vastuullinen tilintarkastaja raportoi tarkastuslautakunnalle vuoden aikana kolme kertaa, joista yksi käsitteli tilinpäätöstä vuodelta 2011, yksi tilikauden 2012 työohjelmaa ja yksi tilikauden 2012 aikana tarkastustyössä tehtyjä keskeisiä havaintoja ja johtopäätöksiä.

Tarkastuslautakunnan keskeisenä tehtävänä oli kevätkaudella vuoden 2011 tilintarkastuskertomuksen valmistelu ja arviointikertomuksen laatiminen valtuustolle vuoden 2011 toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta. Tarkastuslautakunta perehtyi myös perusturvakeskuksen palveluverkkoa ja kustannuslaskentaa koskeviin asioihin, katuverkostoa ja kunnallistekniikkaa koskeviin haasteisiin sekä Lohjan Vuokra-Asunnot Oy:n toiminnan haasteisiin ja painopisteisiin.

Toukokuussa tarkastuslautakunta laati tilikauden 2012 alustavan, teknisen lautakunnan ja ympäristölautakunnan asioiden arviointiin painottuvan työohjelman, sovittaen sen tilintarkastuksen ja sisäisen tarkastuksen työohjelman kanssa yhdeksi kattavaksi kokonaisuudeksi.

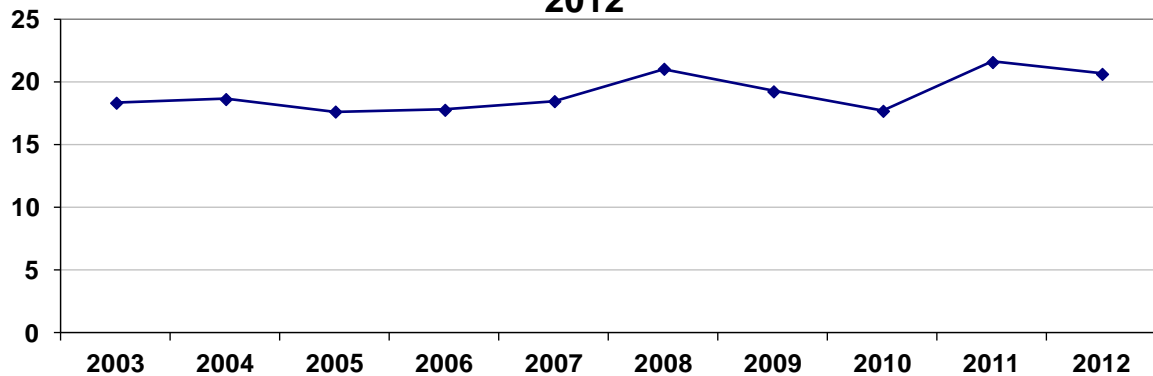
Syyskauden arviointikohteita olivat maankäyttöprosessiin liittyvät keskeiset linjaukset, ympäristöterveyteen liittyvät asiat, kuntaliitosvalmisteluiden tilannekatsaus sekä ympäristönvalvontaan ja –suojeluun liittyvät näkökulmat. Lisäksi tarkastuslautakunta valmisteli tilintarkastuksen kilpailuttamisen kaudelle 2013-2017 ja päivitti tarkastussäännön vastaamaan uudistettua Kuntalakia ja muuttunutta toimintaympäristöä.

Kokonaisuutena tarkastuslautakunta saavutti vuodelle 2012 asetetut toiminnalliset tavoitteensa sekä pysyi tänäkin tilikautena talousarviossaan.

11.1.3 Yleinen luottamushenkilöhallinto

	TP 2011	TA 2012	TA 2012 (muut.)	TP 2012	Tot. %	Muutos % 11/12
Toimintatuotot	24 927	12 094	12 094	18 538	153,3	-25,6
Myyntituotot	16 628	0	0	18 538	*****	11,5
Muut toimintatuotot	8 299	12 094	12 094	0	0,0	-100,0
Toimintakulut	-881 520	-722 878	-722 878	-840 787	116,3	-4,6
Henkilöstökulut	-536 649	-497 961	-497 961	-540 539	108,6	0,7
Palkat ja palkkiot	-437 352	-414 581	-414 581	-445 460	107,4	1,9
Henkilösivukulut	-99 297	-83 380	-83 380	-95 079	114,0	-4,2
Eläkekulut	-88 216	-67 795	-67 795	-82 921	122,3	-6,0
Muut henkilösivukulut	-11 081	-15 585	-15 585	-12 158	78,0	9,7
Palvelujen ostot	-282 794	-205 327	-205 327	-259 949	126,6	-8,1
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-30 029	-10 353	-10 353	-29 545	285,4	-1,6
Avustukset	-2 324	-3 016	-3 016	-1 000	33,2	-57,0
Muut toimintakulut	-29 724	-6 221	-6 221	-9 754	156,8	-67,2
Toimintakate	-856 593	-710 784	-710 784	-822 249	115,7	-4,0
Poistot ja arvonalentumiset	-1 482	-1 482	-1 482	-1 482	100,0	0,0
Suunnitelman muk. poistot	-1 482	-1 482	-1 482	-1 482	100,0	0,0
Kustannuslaskennalliset erät						
Tuotot	750 563	508 650	508 650	753 790	148,2	0,4
Vyörytykset	750 563	508 650	508 650	753 790	148,2	0,4
Kulut	-214 602	-236 429	-236 429	-231 956	98,1	8,1
Vyörytykset	-211 644	-228 935	-228 935	-224 437	98,0	6,0
Pääomavuokrat	-1753	-4474	-4474	-4489	100,3	156,1
Pääomavuokrien korot	-1 205	-3 020	-3 020	-3 030	100,3	151,5
Kustannuslaskennalliset erät netto	535 961	272 221	272 221	521 834	191,7	-2,6

Nettomenot €/as, yleinen luottamushenkilöhallinto 2003-2012

Kuntaliitosratkaisut olivat sekä kuntalaisten että valtuutettujen kannalta alkuvuoden jännittävintä kysymystä. Kun pitkälle valmisteltu monikuntaliitos alkoi Siuntion epäselvään tilanteeseen vuoksi näyttää epätodennäköiseltä, valtuusto päätti maaliskuussa käynnistää Nummi-Pusulan kanssa vaihtoehtoiset kuntaliitosneuvottelut, jotka johtivat toukokuussa monikuntaliitoksen hylkäämiseen. Lohja ja Nummi-Pusula tekivät valtioneuvostolle esityksen kuntien yhdistämisestä 1.1.2013 lukien. Samaan aikaan toteutuvasta Lohjan ja Karjalohjan kuntaliitoksesta päätökset oli tehty jo vuonna 2009.

Lisäksi valtuusto otti kantaa koko kunta- ja palvelurakennetta koskevaan valtiovarainministeriön virkamiestyöryhmän selvitykseen, Siuntion eteläosan liittämistä Kirkkonummeen koskevaan aloitteeseen sekä aloitteeseen Nummi-Pusulan pohjoisosien liittämisestä Karkkilaan tai Vihtiin.

Jäteasiat olivat esillä myös vuonna 2012. Valtuusto hyväksyi maaliskuussa sopimuksen alueellisesta jätelautakunnasta, mutta kun se seuraavassa kokouksessa päätti jatkaa Lohjalla nykyistä jätteenkuljetusjärjestelmää, jouduttiin sopimus käsittelemään vielä uudelleen toukokuussa.

Ennen kesätaukoa valtuustossa käytiin tiukka äänestys palveluverkon kehittämisestä. Äänin 28 – 23 valtuusto päätti säilyttää Lohjalla nykyisen terveysasemien palveluverkon sekä hammashoitola- ja neuvolaverkoston.

Vuoden aikana hyväksyttiin uusina ohjelma-asiakirjoina asuntopoliittinen ohjelma ja vammaispoliittinen ohjelma. Vanhan valtuuston viimeisessä kokouksessa hyväksyttiin pitkään valmisteltu Lohjan taajamaosayleiskaava.

Valtuuston kokouskäytäntöä muutettiin siten, että info- ja ryhmäkokousilta siirrettiin tiistaista maanantaihin tarvittavan lisäajan saamiseksi ryhmien välisille neuvotteluille.

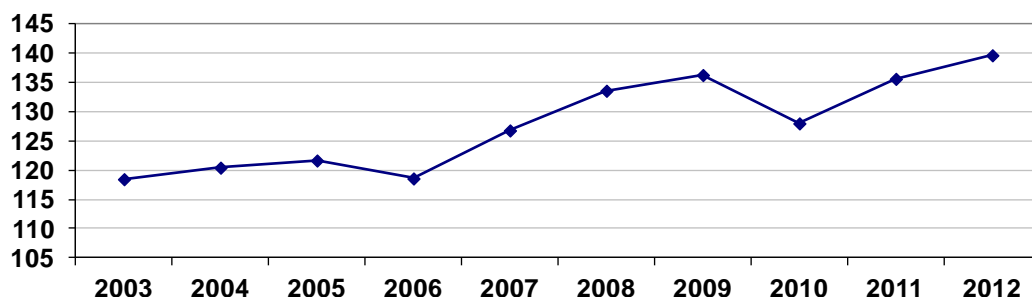
Kuntaliitoksen vuoksi uusi valtuusto kokoontui jo kolmen viikon kuluttua kunnallisvaaleista. Kahdessa loppuvuoden kokouksessa valtuusto hyväksyi mm. uutta organisaatiota ohjaavat johtosäännöt ja henkilöstön siirtosopimukset.

11.1.4 Keskushallinto

	TP 2011	TA 2012	TA 2012 (muut.)	TP 2012	Tot. %	Muutos % 11/12
Toimintatuotot	2 785 320	2 797 795	2 797 795	3 043 948	108,8	9,3
Myyntituotot	1 871 742	1 830 641	1 830 641	2 093 980	114,4	11,9
Maksutuotot	77 363	67 957	67 957	66 790	98,3	-13,7
Tuet ja avustukset	521 930	584 629	584 629	600 566	102,7	15,1
Muut toimintatuotot	314 285	314 568	314 568	282 612	89,8	-10,1
Toimintakulut	-8 170 278	-8 395 458	-8 427 243	-8 609 635	102,2	5,4
Henkilöstökulut	-3 891 925	-4 122 724	-4 122 724	-4 124 076	100,0	6,0
Palkat ja palkkiot	-2 959 091	-3 104 092	-3 104 092	-3 154 772	101,6	6,6
Henkilösivukulut	-932 834	-1 018 632	-1 018 632	-969 303	95,2	3,9
Eläkekulut	-766 565	-836 485	-836 485	-786 558	94,0	2,6
Muut henkilösivukulut	-166 270	-182 147	-182 147	-182 745	100,3	9,9
Palvelujen ostot	-3 766 271	-3 775 485	-3 807 270	-3 865 098	101,5	2,6
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-238 355	-221 754	-221 754	-345 505	155,8	45,0
Avustukset	-58 775	-50 686	-50 686	-58 395	115,2	-0,6
Muut toimintakulut	-214 951	-224 809	-224 809	-216 561	96,3	0,7
Toimintakate	-5 384 958	-5 597 663	-5 629 448	-5 565 687	98,9	3,4
Poistot ja arvonalentumiset	-478 674	-605 281	-605 281	-490 868	81,1	2,5
Suunnitelman muk. poistot	-478 674	-605 281	-605 281	-490 868	81,1	2,5
Kustannuslaskennalliset erät						
Tuotot	4 228 860	4 326 042	4 326 042	4 330 114	100,1	2,4
Vyörytykset	4 228 860	4 326 042	4 326 042	4 330 114	100,1	2,4
Kulut	-194 871	-275 547	-275 547	-279 479	101,4	43,4
Vyörytykset	-120 611	-117 794	-117 794	-121 866	103,5	1,0
Pääomavuokrat	-44006	-94181	-94181	-94097	99,9	113,8
Pääomavuokrien korot	-30 254	-63 572	-63 572	-63 516	99,9	109,9
Kustannuslaskennalliset erät netto	4 033 989	4 050 495	4 050 495	4 050 635	100,0	0,4

Taulukko 1 Keskushallinnon tuloslaskelma

Nettomenot €/as, Keskushallinto 2003-2012

Keskushallinto osallistui alkuvuodesta Lohjan, Nummi-Pusulan ja Siuntion kuntaliitosvalmistelussa tarvittavaan selvitystyöhön. Loppuvuodesta tehtävät painottuivat Lohjan, Karjalohjan ja Nummi-Pusulan kuntaliitoksen myötä talousarvion laadintaan, henkilöstöhallinnon, johtosääntöjen, asiakaspalvelujen ja tietojärjestelmäkokonaisuuden suunnitteluun sekä henkilöstölle ja kuntalaisille suunnattuun viestintään. Kuntayhteistyön puitteissa seudullisesti jatkettiin maakuntaverkon ja tietoyhteiskunnan suunnittelua Kirkkonummen, Raaseporin ja liikelaitos-

kuntayhtymä Puhdin kanssa. Syyskaudella valmisteltiin yhdessä Puhdin kanssa tietotekniikkatoimintojen siirtäminen Tiera Oy:lle 1.1.2013 lukien. Länsi-Uudenmaan aluekehittämisessä jatkettiin klusteripohjaista, elinkeinojen kehittämiseen painottuvaa ja alueen hyvinvointiin tähtäävää kehittämistyötä. Suunnittelun kohteena olivat työllistämishankkeet ja seudullinen matkailun myynti- ja markkinointiyhtiö.

Keskushallinnon toiminnassa operatiiviset tehtävät, määräaikaisraportit ja suunnitelmat hoidettiin asetettujen vaatimusten ja määräaikojen mukaisesti. Kehittämistyössä painopiste oli strategiassa määriteltyjen toimenpiteiden eteenpäin viemisessä. Keskushallinnon vastuulle määritellyistä hankkeista tuottavuuden parantamishankkeen käynnistäminen ja omien toimintojen vertaileminen ja kehittäminen henkilöstömitoituksineen jäi toteutumatta, vaikka kuntaliitosprosessissa tehtiinkin tilastollisia vertailuja eri kuntien välillä. Tietoyhteiskuntavalmiuksia kehitettiin erityisesti terveydenhuollon hankkeissa. Henkilöstötyössä painotuttiin tehtävien vaatavuuden arviointiin.

Keskushallinnon määrärahasi vahvistettu muutettu toimintakate alittui 64 000 eurolla ja alkuperäinenkin toimintakate 32 000 eurolla, vaikka kuntaliitostehtävistä johtuen tietopalveluihin käytettiin suunniteltua enemmän. Vastaava määrä tietohallinnon investointimäärärahoja jätettiin käyttämättä, joten kuntaliitoksen valmistelut kokonaisuutena pystyttiin toteuttamaan talousarviomäärärahoilla, joissa erityisesti ei oltu varauduttu kuntaliitokseen.

Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteuttamisen lisäksi keskushallinnon toiminnan sisällöstä voidaan mainita tulosalueittain seuraavaa:

Elinkeinopalveluissa yritysmarkkinointikampanja BusinessLohja oli esillä Kauppalehti Optiossa, Firma-lehdessä ja Talouselämässä. Painetun medianäkyvyyden lisäksi uusittiin kaupungin verkkosivujen sisältöjä, lähetettiin 8 400 uutiskirjettä sähköpostilla ja tehtiin puhelinkysely Otaniemi-Leppävaara -alueen yrityspäättäjille. Tiedot Lohjan yritystonteista ja toimitiloista avautuivat kaupungin verkkosivuilta. Asukasmarkkinoinnissa Lohja osallistui Karjalohjan, Nummi-Pusulan ja Siuntion kanssa yhteisosastolla Pasilan ja Myyrmäen Oma Koti – messuille. Uudenmaan ELY-keskuksen maaseuturahoitusta välittävä Ykkösakseli ry rahoitti aktiivisesti myös lohjalaisia hankkeita.

Matkailupalvelujen merkittävimmät toimenpiteet vuonna 2012 olivat Muru Pops Down in Tytyri -tapahtuma, Venäjän markkinoiden avaaminen sekä entistä tiiviimpi yhteistyö yrittäjien kanssa. Muru Pops Down in Tytyri keräsi kolmen viikon aikana 1 154 asiakasta Tytyrin ravintolaan. Ravintola toteutettiin osana World Design Capital -vuotta ja yhteistyössä Koneen, Ravintola Murun sekä usean muun yrityksen kanssa. Vuonna 2012 Lohjan tilastoidut yöpymiset kasvoivat 11 %, matkailupalvelukeskuksen välittämät opastukset kasvoivat 30 % ja ryhmien määrä kasvoi 22 %. Venäläisten matkailijoiden määrä kasvoi Lohjalla ja se näkyi majoitustilastoissa, mökkiyrittäjien majoitusvuorokausissa sekä ryhmäkysyntänä.

Maataloustukea haki 161 viljelijää. Tukihakemuksia vastaanotettiin 734 kappaletta. Tukihakemusten perusteella maksettiin viljelijöille noin 3,6 miljoonaa euroa. Keskimääräinen tilakoko on 37,7 ha. Ympäristötukeen viljelijöistä on sitoutunut 94 prosenttia ja luonnonhaittakorvaukseen 89 prosenttia. Luonnonmukaisessa viljelyssä on 17 prosenttia peltoalasta. Kaupunginvaltuusto hyväksyi syyskuun kokouksessaan maaseutuhallinnon seudullista järjestämistä koskevan sopimuksen, jossa Inkoo toimii isäntäkuntana 1.1.2013 lukien.

Hallinto- ja talouspalveluissa hankintojen kehittämiseksi lisättiin yhteistoimintaa KL- kunta- hankintojen kanssa sekä jatkettiin Lohjan kaupungin hankintainfran kehittämistä.

Viestinnän tehostamiseksi luotiin www.uusilohja.fi -sivusto, jonka puitteissa hoidettiin sekä asukastiedottaminen että henkilöstötiedottaminen. Suunnittelu- ja tutkimustoimessa kehitettiin uuden Lohjan asukkaiden ja sidosryhmien osallistumismahdollisuuksien edistämiseksi lähidemokratian malli osana yhdistymishallituksen muodostaman lähidemokratiatoimikunnan työskentelyä.

Vuoden 2012 aikana hoidettiin kahden kierroksen presidentinvaalit sekä 1.1.2013 toteutuneen kuntaliitoksen kunnallisvaalit yhteistyössä Karjalohjan ja Nummi-Pusulän kanssa.

Henkilöstöpalveluissa toiminnan painopiste oli palkkausjärjestelmien kehittämisessä. Vuoden aikana laadittiin tuntipalkkaisten sopimukseen sekä OVTES:n piiriin kuuluville ammattiryhmille mallitehtäväkuvaukset ja työn vaatvuuskriteerit. KVTES:n ja TS -sopimuksen osalta tarkistettiin hinnoittelukohtien mallitehtäväkuvat ja työn vaatvuustekijät ja sijoitettiin tehtävät uusiin vaatvuustasoihin. Hoitohenkilökunnan saannin turvaamiseksi otettiin 23 oppisopimusoppilasta lähihoitajan oppisopimuskoulutukseen ja pätevyitysmiskoulutuksena kaupunki kouluttaa 5 lähihoitajaa sairaanhoitajiksi. Vuoden aikana valmistui Johtamisen erikoisammattitutkintoryhmä ja aloitettiin uuden ryhmän koulutus. Työsuojelussa keskityttiin riskikartoituksiin ja sisäilmaongelmiin.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto suoritti 7 tarkastusta kaupungin toimipaikoilla ja työsuojeluhenkilöstö 32 tarkastusta. Työterveyshuollon toimintaa painotettiin aikaisempaa enemmän ennaltaehkäisevään toimintaan, työkyvyn ylläpitämiseen, kuntoutukseen sekä ongelmien varhaiseen havaitsemiseen.

Kaupunkiin hyväksyttiin sosiaalisen median ohje ja etätyötä koskevat periaatteet.

Oikeuspalveluissa talous- ja velkaneuvonnan palveluiden kysyntä pysyi edellisvuosien tapaan korkealla tasolla. Velalliskohtainen velkojen lukumäärä on noussut ja velkojen selvittely tullut entistä vaikeammaksi. Jonotusaika oli kolme - neljä kuukautta.

Pysäköinninvalvonta ei päässyt tavoitetasolleen käytettävissä olevan henkilöstön määrän vähäisyyden vuoksi. Vuoden alusta voimaan tullut uusi lainsäädäntö aiheutti perusteellisia lomakkeiden ja toimintatapojen muutoksia. Lohjan sairaalan pysäköintialueilla tapahtuneen toimintaa haittaavan virheellisen pysäköinnin saamiseksi kuriin sairaalan aloitteesta alue otettiin pysäköinninvalvonnan piiriin.

Lakipalveluissa painopistealueeksi muodostui hallintokuntien juridisen neuvonnan lisäksi lämpöyhtiöihin liittyvät fuusiojärjestelyt.

Tietohallinnon palveluita tuotettiin seudullisesti Lohjan kaupungin lisäksi Nummi-Pusulalle, Karkkilalle, Karvaiselle ja Länsi-Uudenmaan ammatilliselle kuntayhtymälle. Näiden lisäksi Lohjan tietohallinnon palveluita käyttivät Karjalohjan, Inkoon ja Siuntion kunnat. Seudullisesti ylläpidettiin asiahallinta-, talous- ja henkilöstöhallinnon sekä terveystoimen tietojärjestelmiä ja näistä yhteisiä tietoliittymiä yhteistyökumppaneille ja Hus:iin.

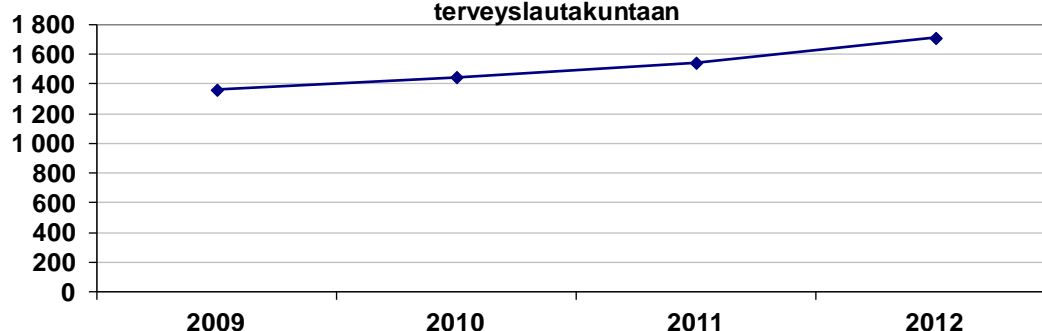
Kevään aikana aloitettiin yhteisen tietotekniikkayksikön perustamisen selvittäminen Lohjan ja Puhdin kesken. Selvitystöiden perusteella laadittiin syksyllä sopimusehdotus yhteiselle tietotekniikkayksikölle ja sen sijoittumiselle Kuntien Tieran organisaatioon. Kuntien päätökset yhteisestä tietotekniikkayksiköstä tehtiin marraskuussa ja loppuvuosi valmisteltiin uuden tuotantoyksikön käynnistämistä. Uusi tuotantoyksikkö aloitti toiminnan 1.1.2013. Lokakuussa Lohja otti käyttöön sähköisen eReseptin kaikilla terveysasemilla. Resepti-hankkeen yhteydessä otettiin käyttöön myös uudet tietoliikenneyhteydet HUS:iin ALLI- tietoliikennesolmun kautta. Syksyn aikana valmisteltiin lisäksi LOST-toiminnan tietotekninen purkautuminen.

Kuntaliitoksen tietoteknistä toteuttamista helpotti seudullisen tietotekniikkayksikön perustaminen. Yhteisen tietotekniikkayksikön ja tietoverkon avulla voitiin vähentää kunta-liitoksen tietoteknisiä tehtäviä. Esimiesten tietoturvasuutta pyrittiin parantamaan koulutustilaisuuksilla. Kaupungin atk-kouluttaja koulutti vuoden aikana kaikkiaan 682 henkilöä.

11.1.5 Sosiaali- ja terveyslautakunta

	TP 2011	TA 2012	TA 2012 (muut.)	TP 2012	Tot. %	Muutos % 11/12
Toimintatuotot	35 168 293	35 213 225	35 213 225	37 723 961	107,1	7,3
Myyntituotot	22 423 350	23 349 350	23 349 350	23 861 594	102,2	6,4
Maksutuotot	9 559 555	8 824 729	8 824 729	9 647 957	109,3	0,9
Tuet ja avustukset	2 655 534	2 141 650	2 141 650	2 900 283	135,4	9,2
Muut toimintatuotot	529 854	897 496	897 496	1 314 126	146,4	148,0
Toimintakulut	-96 454 380	-99 591 205	-101 491 205	-105 896 481	104,3	9,8
Henkilöstökulut	-38 764 730	-42 569 903	-42 569 903	-43 244 304	101,6	11,6
Palkat ja palkkiot	-31 588 924	-34 413 607	-34 413 607	-34 877 751	101,3	10,4
Henkilösivukulut	-7 175 806	-8 156 297	-8 156 297	-8 366 553	102,6	16,6
Eläkekulut	-5 384 483	-6 107 097	-6 107 097	-6 340 415	103,8	17,8
Muut henkilösivukulut	-1 791 323	-2 049 200	-2 049 200	-2 026 137	98,9	13,1
Palvelujen ostot	-41 504 549	-40 629 937	-41 629 937	-44 557 244	107,0	7,4
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-3 409 237	-3 674 702	-3 674 702	-3 653 622	99,4	7,2
Avustukset	-7 038 409	-6 671 771	-7 571 771	-8 404 155	111,0	19,4
Muut toimintakulut	-5 737 454	-6 044 892	-6 044 892	-6 037 156	99,9	5,2
Toimintakate	-61 286 087	-64 377 981	-66 277 981	-68 172 520	102,9	11,2
Poistot ja arvonalentumiset	-324 309	-446 358	-446 358	-269 279	60,3	-17,0
Suunnitelman muk. poistot	-324 309	-446 358	-446 358	-269 279	60,3	-17,0
Kustannuslaskennalliset erät						
Tuotot	4 861 023	6 276 467	6 276 467	5 460 659	87,0	12,3
Vyörytykset	4 861 023	6 276 467	6 276 467	5 460 659	87,0	12,3
Kulut	-6 695 957	-8 042 860	-8 042 860	-7 384 424	91,8	10,3
Vyörytykset	-6 695 957	-8 042 860	-8 042 860	-7 384 424	91,8	10,3
Pääomavuokrat						
Pääomavuokrien korot						
Kustannuslaskennalliset erät netto	-1 834 934	-1 766 393	-1 766 393	-1 923 765	108,9	4,8

Nettomenot €/as, Sosiaali- ja terveyslautakunta 2009-2012 vuoden 2009 alusta jako Lohjan perusturvalautakuntaan ja Sosiaali- ja terveyslautakuntaan

Lohjan kaupunki järjesti sosiaali- ja terveystalvet neljän kunnan asukkaille, joita oli 31.12.2012 yhteensä 53 075. Vuoden 2009 alussa alkanut Lohjan (39 877 asukasta), Siuntion (6 179), Inkoon (5 545) ja Karjalohjan (1 474) sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueen Lostin palvelut olivat vakiintuneita sen neljäntenä toimintavuotena. Samalla toimintavuosi merkitsi yhteistoimintarakenteiden purkamisen valmistelua, koska Siuntio ja Inkoon päättivät järjestää jatkossa nämä palvelut omatoimisesti. Karjalohja puolestaan oli liittymässä suoraan osaksi Lohjan kaupunkia ja samoin Nummi-Pusuln kunta (6 193 asukasta). Nummi-Pusuln liittyminen osaksi Lohjaa merkitsi Nummen ja Pusulan alueiden sosiaali- ja terve-

yspalvelujen siirtymistä perusturvayhtymä Karvaisesta Lohjan perusturvatoimen järjestettäväksi. Lostin rakenteiden purkaminen samanaikaisesti Nummen ja Pusulan palvelujärjestelmän luomiseksi loi erittäin vaativan haasteen koko perusturvan toimialalle. Suunnittelu ja valmistelu toteutuivat kuitenkin onnistuneesti.

Sosiaali- ja terveyslautakunta oli toimielin, joka vastasi sosiaali- ja terveyspalveluista erikoissairaanhoidon lukuun ottamatta. Lautakuntaan kuului edustajia kaikista yhteistoiminta-alueen kunnista. Lautakunnan alaisena toimi yksilö- ja perhejaosto, joka käsitteli muutoksenhakusasioita, sekä ruotsinkielinen jaosto, joka huolehti, että asiakas sai sosiaali- ja terveyspalveluja ruotsin kielellä. Yksilö- ja perhejaoston käsittelyssä oli 51 asiaa asiamäärän ollessa edellisvuonna 59. Ruotsinkielinen jaosto ei kokoontunut lainkaan.

Uusi perusturvatoimen johtosääntö valmisteltiin ja hyväksyttiin. Sen mukaisesti sosiaali- ja terveyslautakunta jaostoineen lakkautetaan 1.1.2013 lukien ja jäljelle jää erusturvalautakunta, jolla on yksilöjaosto. Perusturvakeskus muuttuu nimeltään perusturvatoimeksi. Hallintokäytäntöjä samalla virtaviivaistetaan.

Perusturvakeskus jakautui viiteen tulosalueeseen: hallintopalvelut, vanhus- ja sairaalapalvelut, sosiaalipalvelut, erityispalvelut ja terveyspalvelut. Perusturvakeskuksen vakinainen henkilöstömäärä oli 885,2 työntekijää, joista asuntopalvelujen 4,6 henkilöä kuului perusturvalautakunnan alaisuuteen.

Sosiaalityöntekijöiden vaikea rekrytointitilanne jatkui koko vuoden. Myös lääkäreiden rekrytointi säilyi haasteellisena. Vakinaisiin lähihoitajan ja sairaanhoitajan työsuhteisiin saatiin päteviä työntekijöitä. Hoitohenkilöstön sijaisten saannissa oli sen sijaan paljon pulmia. Vuosilomasesonkeina toimintaa keskitettiin aiempien vuosien tapaan henkilöstötilanteesta johtuen.

Toimintavuoden aikana jatkettiin palveluverkkoselvitystyötä, josta valtuusto teki päätöksen kesäkuussa. Perhekeskuksen suunnittelu käynnistyi loppuvuonna siten, että se huomioi valtuuston tahdon neuvolaverkoston osalta. Vanhusten hoidon porrastuksen seuranta tehtiin tehostetusti koko vuosi.

Lohjan vanhusten palvelukeskuksen viereen valmistui syyskuussa 56-paikkainen asumispalveluyksikkö Kultakodit, joka tuli Lohjan Vuokra-asunnot Oy:n omistukseen ja kaupungin vanhuspalvelujen käyttöön. Samalla palvelukeskuksen yksiköt nimettiin Pentinkulmaksi. Inkoosissa puolestaan valmistui Vaahteramäki-asumispalveluyksikön palvelutalon yhteyteen. Kartanomäen osalta laadittiin tarveselvitys ja sen korvaavasta Kultakartanosta jätettiin Valtion asumis- ja kehittämisrahastolle (Ara) avustus- ja lainoituslupaus. Perusturvakeskus puolsi Aralle myös vaikeavammaisten asumispalveluhanketta Virkkalaan ja kehitysvammaisten asumispalveluyksikköä Nummentaakse.

Merkittäviä palveluhankintojen kilpailuttamisia olivat mm. vuokratyövoimapalvelut, pesula- ja tekstiilivuokrauspalvelut, seulontamammografiapalvelut, lääkinnälliset kuntoutuksen fysioterapia-, puheterapia- ja toimintaterapiapalvelut sekä suun terveydenhuollon virka-ajan ulkopuolinen päivystys sekä tarveaineiden hankinta. Ensihoitopalvelujen siirtäminen Hus:lle ja terveyskeskuspäivystyksen järjestäminen vaativat runsaasti valmistelua ja päätöksentekokäsittelyjä.

Sosiaali- ja terveyslautakunnan muutetun talousarvion (valtuusto myönsi lisämäärärahaa 1 900 000 euroa) toimintakulut olivat 105 896 000 euroa, missä kasvua edelliseen vuoteen oli 9 442 000 euroa eli 9,8 %. Toimintatuotot olivat 37 724 000 euroa eli 2 556 000 euroa eli 7,3 % enemmän kuin edellisvuonna. Toimintakatteeksi vuodelle 2012 muodostui 68 173 000 euroa (+11,2 %). Talousarvio ylittyi 1 895 000 euroa. Ylityksestä noin miljoona euroa selittyi sillä, että henkilöstökulujen lomapalkkajaksotuskäytäntöä muutettiin talousarvioon nähden. Eri toimintojen ja tulosalueiden väliset erot olivat suuria mm. asiakasrakente- ja säädösmuutoksista johtuen. Suurimmat ylitykset olivat vammaisten palveluissa sekä vuodeosastohoidossa ja vanhusten pitkäaikaishoito- ja asumispalveluissa.

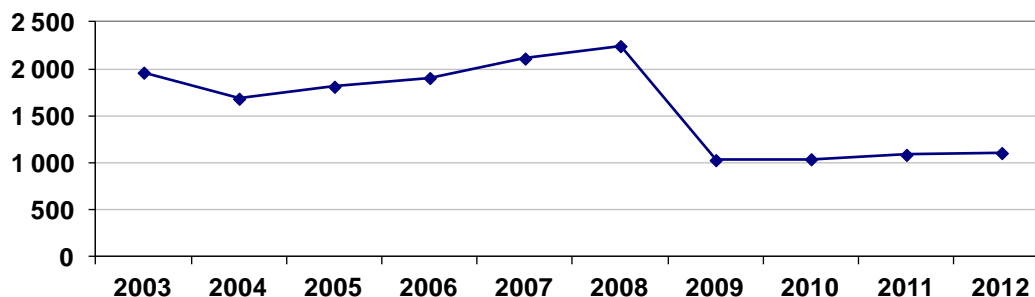

11.1.6 Lohjan perusturvalautakunta

	TP 2011	TA 2012	TA 2012 (muut.)	TP 2012	Tot. %	Muutos % 11/12
Toimintatuotot	1 214 723	1 223 692	1 223 692	1 289 343	105,4	6,1
Myyntituotot	124 014	123 312	123 312	123 552	100,2	-0,4
Maksutuotot	1 017	0	0	163	*****	-84,0
Muut toimintatuotot	1 089 693	1 100 380	1 100 380	1 165 628	105,9	7,0
Toimintakulut	-44 414 040	-45 685 864	-45 685 864	-45 431 729	99,4	2,3
Henkilöstökulut	-3 095 734	-2 996 408	-2 996 408	-2 827 513	94,4	-8,7
Palkat ja palkkiot	-145 909	-149 352	-149 352	-162 990	109,1	11,7
Henkilösivukulut	-2 949 825	-2 847 056	-2 847 056	-2 664 523	93,6	-9,7
Eläkekulut	-2 942 126	-2 838 720	-2 838 720	-2 655 440	93,5	-9,7
Muut henkilösivukulut	-7 699	-8 336	-8 336	-9 083	109,0	18,0
Palvelujen ostot	-40 488 239	-41 892 770	-41 892 770	-41 793 539	99,8	3,2
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-5 002	-3 907	-3 907	-1 799	46,0	-64,0
Avustukset	-32 540	-25 000	-25 000	-23 750	95,0	-27,0
Muut toimintakulut	-792 524	-767 779	-767 779	-785 129	102,3	-0,9
Toimintakate	-43 199 317	-44 462 172	-44 462 172	-44 142 386	99,3	2,2
Poistot ja arvonalentumiset	-160	-160	-160	0	0,0	-100,0
Suunnitelman muk. poistot	-160	-160	-160	0	0,0	-100,0
Kustannuslaskennalliset erät						
Tuotot	0	0	0	0		
Vyörytykset						
Kulut	-461 492	-476 957	-476 957	-441 229	92,5	-4,4
Vyörytykset	-43 678	-47 308	-47 308	-32 271	68,2	-26,1
Pääomavuokrat	-247 593	-256 506	-256 506	-244 154	95,2	-1,4
Pääomavuokrien korot	-170 221	-173 143	-173 143	-164 804	95,2	-3,2
Kustannuslaskennalliset erät netto	-461 492	-476 957	-476 957	-441 229	92,5	-4,4

Nettomenot €/as, Lohjan perusturvalautakunta 2002-2012

vuonna 2003 päivähoito siirtyi opetustoimen alaisuuteen
vuoden 2009 alusta jako Lohjan perusturvalautakuntaan ja Sosiaali- ja
terveyslautakuntaan

Perusturvalautakunta koostui vain lohjalaisista luottamushenkilöistä. Perusturva-keskuksen alaisista toiminnoista Lostin ulkopuolella oli erikoissairaanhoido, asuntopalvelut ja perusturvalautakunnan vastuulle kuuluva muu hallinto mukaan lukien ns. eläkemenoperusteiset maksut ja lohjalaisten järjestöjen toiminta-avustukset.

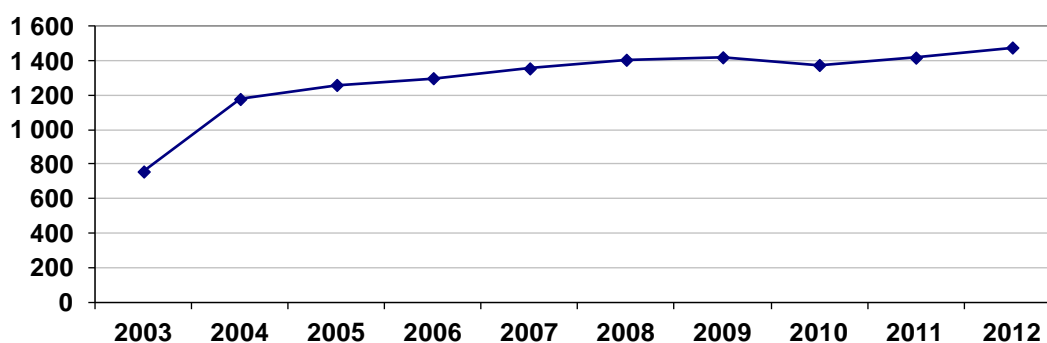
Lohjan kaupunginhallitus hyväksyi ja valtuusto merkitsi tiedoksi asuntopoliittisen ohjelman, jossa linjattiin yleiset asuntopoliittiset tavoitteet, tavoitteet valtion tukemalle asuntotuotannolle sekä tavoitteet Lohjan Vuokra-asunnot Oy:lle (Lova).

Perusturvalautakunnan toimintakatteeksi vuodelle 2012 muodostui 44 142 000 euroa. Talousarvio alittui 320 000 euroa johtuen erikoissairaanhoidon kalliin hoidon tasausjärjestelmästä ja ylijäämäpalautuksista sekä toisaalta asuntopalvelujen suotuisasta vuokratulo- ja tuottokehityksestä.

11.1.7 Opetuslautakunta

	TP 2011	TA 2012	TA 2012 (muut.)	TP 2012	Tot. %	Muutos % 11/12
Toimintatuotot	7 424 586	6 814 590	7 781 882	7 670 571	98,6	3,3
Myyntituotot	3 747 762	3 587 826	3 587 826	3 928 429	109,5	4,8
Maksutuotot	2 855 536	2 953 363	2 953 363	3 024 090	102,4	5,9
Tuet ja avustukset	718 571	158 945	1 126 237	618 744	54,9	-13,9
Muut toimintatuotot	102 717	114 456	114 456	99 309	86,8	-3,3
Toimintakulut	-63 746 240	-65 430 693	-66 397 985	-66 547 109	100,2	4,4
Henkilöstökulut	-42 560 757	-44 278 783	-44 773 347	-45 138 602	100,8	6,1
Palkat ja palkkiot	-33 862 920	-35 061 294	-35 469 598	-35 840 482	101,0	5,8
Henkilösivukulut	-8 697 837	-9 217 489	-9 303 749	-9 298 120	99,9	6,9
Eläkekulut	-6 772 246	-7 140 136	-7 206 712	-7 197 779	99,9	6,3
Muut henkilösivukulut	-1 925 591	-2 077 353	-2 097 037	-2 100 342	100,2	9,1
Palvelujen ostot	-12 308 477	-12 255 266	-12 642 994	-12 348 030	97,7	0,3
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 296 099	-1 379 406	-1 464 406	-1 257 765	85,9	-3,0
Avustukset	-3 420 180	-3 408 788	-3 408 788	-3 490 035	102,4	2,0
Muut toimintakulut	-4 160 726	-4 108 449	-4 108 449	-4 312 677	105,0	3,7
Toimintakate	-56 321 654	-58 616 102	-58 616 102	-58 876 538	100,4	4,5
Poistot ja arvonalentumiset	-310 116	-426 330	-426 330	-296 278	69,5	-4,5
Suunnitelman muk. poistot	-310 116	-426 330	-426 330	-296 278	69,5	-4,5
Kustannuslaskennalliset erät						
Tuotot	2 114 059	2 128 134	2 128 134	2 207 923	103,7	4,4
Vyörytykset	2 114 059	2 128 134	2 128 134	2 207 923	103,7	4,4
Kulut	-11 675 585	-11 138 968	-11 138 968	-11 251 217	101,0	-3,6
Vyörytykset	-3 813 759	-3 778 035	-3 778 035	-3 909 684	103,5	2,5
Pääomavuokrat	-4658860	-4394587	-4394587	-4383005	99,7	-5,9
Pääomavuokrien korot	-3 202 966	-2 966 346	-2 966 346	-2 958 528	99,7	-7,6
Kustannuslaskennalliset erät netto	-9 561 526	-9 010 834	-9 010 834	-9 043 294	100,4	-5,4

Nettomenot €as, Opetuslautakunta 2003-2012 vuonna 2003 päivähoito osaksi opetustoimea

Strategiset painopisteet

Sivistystoimen painopisteinä vuodella 2012 ovat olleet henkilöstön hyvinvointi, muuttuvan tila- ja palvelutarpeen tunnistaminen ennakoivasti, tehokkaat ja tarkoituksenmukaiset toimintatavat sekä resurssien turvaaminen.

Henkilöstön hyvinvointi

Varhaiskasvatuksessa henkilöstön hyvinvoinnin lisäämiseksi käynnistettiin yhteisölliset 1,5 vuotiset kasvatuskumppanuuskoulutukset. Työyhteisöllisyyttä on painotettu myös lisätyillä pedagogisilla keskusteluilla sekä yhteisten tavoitteiden ja henkilöstön perustehtävien selkiytämällä.

Perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa työhyvinvointia edistettiin lukuisilla täydennyskoulutuksilla. Osaava- ja Kunnig-hankkeiden seuraavat vaiheet käynnistettiin. Opetuksen tiloissa ilmeni vuoden aikana sisäilmasta johtuvia korjaustarpeita, jotka toteutettiin. Lukuvuoden 2012 - 2013 yhteinen tavoite on myönteisen vuoro vaikutuksen lisääminen.

Muuttuvan tila- ja palvelutarpeen tunnistaminen

Vanhempien osallisuutta varhaiskasvatukseen suunnitteluun on lisätty. Vanhempainiltoja on rakennettu osallistavimmiksi ja Järnefeltin alueen vanhempainkahvilat ja daghemmet Labanin vanhempainraadit ovat vakiintuneet pysyviksi toimintamuodoiksi. Lohjan, Karjalohjan ja Nummi-Pusulan varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmille toteutettiin palvelukysely. Varhaiskasvatus on ollut aktiivisena toimijana perusturvan ja sivistystoimen yhteisessä Pro Perhe -projektissa.

Varhaiskasvatukseen ja opetuksen tilasalkutusta valmisteltiin toteuttamalla käyttäjäkysely yhteistyössä tilahallinnon kanssa. Lapsi- ja oppilassuunnitteet päivitettiin.

Solbrinkenin koulun laajennus valmistui. Sammatin koulun yhteyteen hankittiin viisi tilaelementtiä koulun ja varhaiskasvatukseen käyttöön. Järnefeltin koulun teknisen työn luokan työturvallisuutta parannettiin. Yläkoulujen kielistudiot uusittiin. Ojamon koulun ilmanvaihdon peruskorjaustyöt käynnistyivät. Sammatin koulun ja Harjun koulun peruskorjausten tarveselvitykset hyväksyttiin. Ojaniittutalon ja Sammatin koulun hankesuunnitelmat hyväksyttiin. Lisäksi Lohjan yhteislyseon lukion kattotyöt ja sisäilmaongelmien poistamiseen tähtäävät peruskorjaustyöt aloitettiin.

Tehokkaat ja tarkoituksenmukaiset toimintatavat

Varhaiskasvatukseen on suunniteltu varajohtajajärjestelmä, johon siirrytään vuonna 2013. Näin saadaan tehostettua johtajaresurssin käyttöä. Lasten päivähoito aloituksessa on otettu käyttöön aloituksen askeleet useissa yksiköissä sekä laadittu kiusaamisen ehkäisyn ohjelma kaikkiin yksiköihin. Lisäksi johtajien työtehtäviä järjestelty ja toimintatapoja selkeytetty.

Perusopetuksen opetussuunnitelmatyö aloitettiin ja opetussuunnitelman ohjausryhmä asetettiin. Kuntaliitosvalmistelun yhteydessä tarkasteltiin yhteisiä toimintatapoja. Kasvatuksen ja opetuksen tukipalveluysikköä suunniteltiin tehokkaiden toimintatapojen saavuttamiseksi hallintokunnat ylittävillä prosesseilla.

KELPO-hankkeessa kehitettyjä oppimisen tuen toimintamalleja ja työtapoja, moniammatillista yhteistyötä varmistettiin sekä haettiin edelleen toimintatapoja positiivisen käyttäytymisen tukemiseen. Tieto- ja viestintätekniikkahankkeella haetaan mallia koulujen sähköiseen oppimis- ja toimintaympäristöön kahden pilottikoulun avulla.. Oppilashallintojärjestelmän käyttöä tehostettiin mm. ottamalla käyttöön sähköiset tukivalikon lomakkeet. Sähköistä kouluunilmoitautumista valmisteltiin. Kisakallion Urheiluopiston kanssa toteutettiin 3-4 luokkien yhteistointapäivät. Källhagenin yläkoulu ja Virkby gymnasium uusivat oman Vihreä lippu - statuksensa.

Resurssien turvaaminen

Vuoden alun hoitopaikkatilanteen purkamiseksi perustettiin 4-ryhmäinen Maksjoentien päiväkoti. Vuoden loppuun mennessä näihin tiloihin muuttivat sisäilmaongelmien vuoksi myös Ojamon esiopetusryhmä ja Antin Auringon vuorohoidon ryhmäperhepäiväkoti. Päivähoitotarpeen kasvun vuoksi on jouduttu tekemään myös resurssien uusjakoa. Maksjoentien päiväkotiin siirrettiin Moisio uuteen päiväkotiin varattu henkilöstöresurssi sekä varhaiskasvatuksen varahenkilöstöä. Erityisavustajien työpanosta on kohdennettu tehokkaasti muutostilanteissa. Varhaiskasvatuksen tulospalkkiopilotti toteutettiin vuoden aikana.

Päivähoidon sijoittelua ovat vaikeuttaneet vuoden aikana tehdyt käytössä olevin päivähoitotilojen peruskorjaukset: Kissankellojen ja Onnen Omenan lapset on sijoitettu muihin päivähoitopaikkoihin. Labanin esiopetus siirtyi Solbrinkenin koulun laajennusosaan ja Sammatin esiopetus koulun yhteyteen hankittuihin tilaelementteihin. Niksulan päiväkoti kunnallistettiin 1.8.2012 alkaen.

Vuoden aikana on kelpoisten lastentarhanopettajien rekrytoiminen vaikeutunut eikä kaikkiin vakinaisiinkaan lastentarhanopettajan tehtäviin ole saatu kelpoisuusehdot täyttävää hakijaa.

Perhepäivähoidon työaikalaki tuli voimaan vuonna 2011, mutta sen vaikutukset lasten sijoitteluun ovat alkaneet näkyä vasta vuonna 2012. Perhepäivähoito valitaan lapsen hoitomuodoksi entistä harvemmin, sillä vanhemmat eivät halua viedä lasten varahoitopaikkaan päivinä, jolloin hoitaja on työajan tasoittumisvapaalla. Koko päivähoitoon tämä vaikuttaa ruuhkauttamalla päiväkodit samaan aikaan, kun perhepäivähoidon hoitopaikkoja on vaikea saada täytettyä.

Lukioiden valtionrahoitus kattaa toiminnasta syntyvät kustannukset. Opetus- ja kulttuuriministeriön opetusryhmien pienentämiseen osoitettu erityisrahoitus takasi toiminnan kannalta taroituksenmukaiset opetusryhmien koot ja tuntikehyksen.

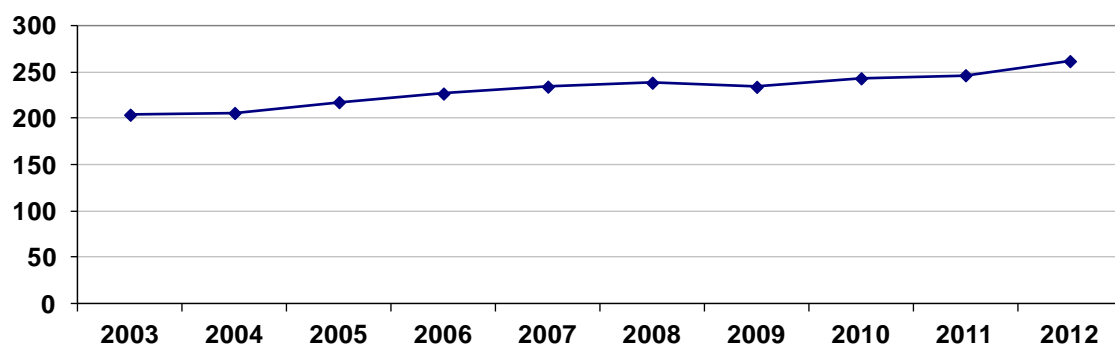
Suomenkielisen lukiokoulutuksen aloituspaikkamäärä pysyi entisellä tasolla. Kahden tutkinnon opiskelijoiden määrää ei voi nykyisestä 90 oppilaasta lisätä nykyisillä tilajärjestelyillä. Verkkipedagogiikkaa kehitettiin edelleen osana kansallisen ISO-verstaan kurssitarjontaa ja osana LUKU-verkostoa. Yhteistyötä Kisakallion Urheiluopiston kanssa syvennettiin. Humanitaarinen avustusprojekti "Ekokouluja Haitiin" jatkui. Ruotsinkielinen lukio on toteutettu aktiivisesti kansainvälistä yhteistyötä.

Opetuslautakunnan toimintatuottoja kertyi 7 670 571 euroa, missä kasvua edelliseen vuoteen 3 %. Toimintakatteeksi muodostui 58 876 538 euroa. Talousarvio ylittyi 260 435 eurolla. Suurimmat ylitykset aiheutuivat varhaiskasvatuksen henkilöstökuluista (lomapalkkajaksotus noin 225.000 euroa), lasten kotihoidon tuesta (noin 71 700 euroa) ja varhaiskasvatuksen luottotappiosta (noin 79 000 euroa).

11.1.8 Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta

	TP 2011	TA 2012	TA 2012 (muut.)	TP 2012	Tot. %	Muutos % 11/12
Toimintatuotot	2 247 346	1 854 484	2 030 682	2 275 066	112,0	1,2
Myyntituotot	408 476	475 188	475 188	436 422	91,8	6,8
Maksutuotot	1 194 744	1 082 630	1 078 744	1 269 336	117,7	6,2
Tuet ja avustukset	370 378	94 765	274 848	261 752	95,2	-29,3
Muut toimintatuotot	273 749	201 902	201 902	307 556	152,3	12,3
Toimintakulut	-12 037 014	-12 287 683	-12 463 881	-12 709 013	102,0	5,6
Henkilöstökulut	-6 629 140	-6 706 399	-6 823 995	-6 961 280	102,0	5,0
Palkat ja palkkiot	-5 148 564	-5 164 206	-5 259 656	-5 416 026	103,0	5,2
Henkilösivukulut	-1 480 576	-1 542 192	-1 564 339	-1 545 254	98,8	4,4
Eläkekulut	-1 190 946	-1 238 770	-1 255 862	-1 232 578	98,1	3,5
Muut henkilösivukulut	-289 629	-303 423	-308 478	-312 676	101,4	8,0
Palvelujen ostot	-3 893 077	-3 980 211	-4 038 812	-4 113 918	101,9	5,7
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-542 273	-537 541	-537 541	-574 257	106,8	5,9
Avustukset	-167 170	-191 798	-191 798	-185 736	96,8	11,1
Muut toimintakulut	-805 355	-871 736	-871 736	-873 822	100,2	8,5
Toimintakate	-9 789 668	-10 433 199	-10 433 199	-10 433 947	100,0	6,6
Poistot ja arvonalentumiset	-131 671	-172 324	-172 324	-132 572	76,9	0,7
Suunnitelman muk. poistot	-131 671	-172 324	-172 324	-132 572	76,9	0,7
Kustannuslaskennalliset erät						
Tuotot	369 490	377 312	377 312	414 698	109,9	12,2
Vyörytykset	369 490	377 312	377 312	414 698	109,9	12,2
Kulut	-1 932 275	-1 842 352	-1 842 352	-1 878 876	102,0	-2,8
Vyörytykset	-658 973	-660 730	-660 730	-713 739	108,0	8,3
Pääomavuokrat	-754 549	-705 447	-705 447	-695 604	98,6	-7,8
Pääomavuokrien korot	-518 753	-476 175	-476 175	-469 533	98,6	-9,5
Kustannuslaskennalliset erät netto	-1 562 785	-1 465 040	-1 465 040	-1 464 178	99,9	-6,3

Nettomenot €/as. , Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 2003-2012

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan painopisteinä vuodella 2012 ovat olleet henkilöstön hyvinvointi, muuttuvan tila- ja palvelutarpeen tunnistaminen ennakoivasti, tehokkaat ja tarkoituksenmukaiset toimintatavat sekä resurssien turvaaminen.

Henkilöstön hyvinvointi

Työhyvinvoinnin parantamiseksi Lohjan kaupunginorkesterissa ja Lohjan teatterissa tehtiin työpaikkatarkastukset, orkesterin työergonomia tutkittiin ja sosiaalityöjen puutteita korjattiin. Kaikissa kulttuuritoimen tulosyksiköissä järjestettiin koulutusta ja työhyvinvointia edistävää toimintaa. Työpaikkakokouksia pidettiin säännöllisesti. Museo toimistotilojen peruskorjaus jatkui.

Muuttuvan tila- ja palvelutarpeen tunnistaminen

Dixi Cafén päivätoiminta käynnistettiin. Kierrätyskeskuksen kehittämissuunnitelma valmistui. Nuorisokeskushankkeen suunnittelutyö käynnistettiin. Nuorisotakuun toteuttamisen kehittäminen aloitettiin.

Kaivosmuseon kehittämissuunnitelman mukaisesti kaivosmuseon toimintaympäristöä parannettiin hankkimalla kaivosmuseoon keittiövarustus. Kesäteatterin tarveselvitystä valmisteltiin.

Mäntynummelle valmistuivat uudet tilat kombikirjastolle, joka toimii sekä yleisenä että koulu-kirjastona. Kirjastoauton tarveselvitys ja hankesuunnitelma hyväksyttiin.

Tehokkaat ja tarkoituksenmukaiset toimintatavat

Nuorisoinen laatutyötä kehitettiin. Kesäleirien, pienryhmätoiminnan ja alueellisen nuorisotyön mittarit laadittiin ja mallit pilotoitiin. Erityisnuorisotyön mittarit kehitettiin. Omin Jaloin – toiminnan malli vakinaistettiin kaupungin toimintaan ja erityisnuorisotyöntekijä palkattiin. Osaamiskartoitusten osalta kehitettiin mallipohja ja työ toteutetaan keväällä 2013 aikana.

Kulttuuritoimessa kehitettiin Kulltuuripolku-toimintamallia, jonka runkosuunnitelma valmistui. Kulttuuritiimi on toiminut hyvänä työkaluna tulosalueen yhtenäisyyden kehittämisessä. Museotoimessa tehostui maakunnallinen museotoiminta. Alueen museoiden kokoelmakeskus-tarveselvitys valmistui. Muovi- ja kaivosteollisuuden dokumentointi käynnistyi. Teatterin toiminnan esittely koululaisille ja yhdistyksille laajensi teatterin toimintakenttää.

Resurssien turvaaminen

Nuorisotoimessa osaamiskartoitusten mallipohja valittiin. Kaupunginorkesterin kumppanuuk-sien vahvistaminen edisti alueorkesteritavoitteen saavuttamista ja vahvasti orkesterin tulora-hoitusta. Hiiden Opiston ja Länsi-Uudenmaan musiikkiopiston opetus toteutettiin suunnitellun mukaisesti valtionosuustuntien säilymisen turvaamiseksi.

Toiminnan ja talouden keskeiset muutokset

Vapaa sivistystyö ja muu opetus –tulosalueella Hiiden Opiston kankaankudonnan opetuksessa otettiin käyttöön täysin uudet opetussuunnitelmat ja toimintatavat. Länsi-Uudenmaan musiikkiopisto. Kirkkonummen musiikkiopisto ja Raaseporin musiikkiopisto toteuttivat Opetushallituksen rahoituksella WestWind-hankkeen, joka edisti seutuyhteistyötä. Varhaisiän musiikkikasvatuksen toiminta on vakiintunut Saukolassa ja Siuntiossa. Opiston sinfoniaorkesteri osallistui Italissa Allegro Mosso-tapahtumaan.

Nuorisotoimessa nuorisotilojen kävijämäärät lisääntyivät edelliseen vuoteen verrattuna noin 5 500 kävijällä. Järjestökäyttäjien kävijämäärät ovat laskeneet vajaalla 2800 kävijällä. Toimintakeskus Harjulan kävijämäärät kasvoivat selkeästi: kasvua reilu 8 600 käyntikertaa. Erityisnuorisotyössä suoritukset pysyivät vuoden 2011 tasolla, vaikka henkilöstöresursseissa oli vajausta. Selkeintä kasvu oli nuorisotyöpajan nuorten asiakkaiden määrässä ja nuorten tuki- ja neuvontakeskus Linkin kävijä-/asiakasmäärässä.

ESR-rahoitteinen ja ELY-keskuksen tukema Monialaisten yhteistyöverkoston kehittäminen eli MYK – hanke jatkui. Hankkeessa on keskitytty Lohjan nuorten palvelukartan päivittämiseen, alueilla tapahtuvan monialaisen työn tukemiseen ja kehittämiseen, sekä lakisääteisen nuorten palvelu- ja ohjausverkoston toiminnan kehittämiseen lain kirjainta vastaavaksi.

Nuorisotyöpaja sai ELY-keskuksen tukea pajaohjaajan ja erityisnuorisotyöntekijän palkkaku-
luihin sekä nuorten ryhmäytystoimintaan. ELY-keskuksen rahoitus tukee nuorisotyöpajalla to-
teutettavaa työtä, jonka tavoitteena on nuorten syrjäytymisen ehkäisy, sosiaalinen vahvista-
minen ja elämänhallinnan tukeminen.

Kulttuuritoimessa Tenoripäivät onnistuivat erinomaisesti. Kaivosmuseossa järjestetty Tytyri
Pops down-ravintola sai maailmanlaajuista huomiota. Paikkarin torpan avoinnapito ja Lohjan
Kesän monipuoliset tapahtumat edistivät Lohjan julkisuuskuvaa.

Kirjastotoimessa lainauksia tehtiin 735 649, joka on 2,1 % vähemmän kuin edellisenä
vuonna. Asiakaskäyntien määrä 37 278 pysyi edellisen vuoden tasolla. WWW-käyntien
määrä laski 0,9 % ollen 207 800. Kirjaston, koulun ja varhaiskasvatuksen yhteistyösuunni-
telma valmistui vuoden lopussa ja sitä voidaan hyödyntää Kulttuuripolku-hankkeessa.

Liikuntatoimessa yhteistyösopimuksessa mainitut keskeiset tavoitteet ja mittarit saavutettiin
hyvin. Liikuntapalveluiden kokonaissuoritemäärä oli 1 136 900, jossa on 2,47 %:n nousu vuo-
teen 2011 verrattuna (1 109 540). Neidonkeitaan vuoden 2012 kävijämäärä oli 274 696 (281
031 v. 2011). Laskua edellisvuoteen on 2,26 %. Muiden liikuntapalveluiden suoritemäärä oli
862.204 (828 031). Nousua edellisvuoden kokonaissuoritteisiin verraten on 27 360 suoritetta,
joka prosentteina on 2,47. Suoritteiden nousua selittää ulkoliikuntapalveluiden käytön lisäys.
Suoritteet lisääntyivät vuoteen 2011 verrattuna 38.182 suoritteella (+9,5 %).

Lohjan ulkoilureittien kehittämissuunnitelmaa työstettiin. Suunnitelman ohjaustyöryhmään
kuulivat yhtiön edustajien lisäksi edustajat kaupungin kaupunkisuunnittelu-, ympäristö- ja
matkailukeskuksista.

Yhtiön järjestämien tapahtumien; Lohja Liikkeelle -viikko, Aurlahden Talvitouhulat, Harjun
Hiihtoretki, Lohjanjärven ympärilyönti, TenavaTohinat ja Laavujen Kierros IV:n, Ice ska-
ting-tour, Naisten Hyvinvointi-ilta ja Halloween-uinnit, suosio oli edelleen vankka ja osallistu-
jien määrä selkeässä kasvussa.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta pysyi talousarviossa. Toimintakate oli 10 433 749 euroa,
joka on 100,0 % lautakunnan talousarviosta. Toimintatuottoja kertyi noin 244 385 euroa arvi-
oitua enemmän, erityisesti kulttuuritoimessa. Toimintakulut toteutuivat 102 %:sesti, ylitystä
245 132 euroa. Suurimmat ylitykset aiheutuivat lomapalkkajaksotuksista ja Paikkarin torpan
siirtymisestä Lohjan kaupungin ylläpidettäväksi. Orkesterin toimintatulot olivat merkittävästi
arvioitua suuremmat ja sen myötä myös toimintakulut ylittyivät.

11.1.9 Tekninen lautakunta

	TP 2011	TA 2012	TA 2012 (muut.)	TP 2012	Tot. %	Muutos % 11/12
Toimintatuotot	28 782 803	30 067 761	30 067 761	29 780 965	99,0	3,5
Myyntituotot	18 013 364	18 726 062	18 726 062	18 586 256	99,3	3,2
Maksutuotot	245 889	264 394	264 394	454 240	171,8	84,7
Tuet ja avustukset	35 333	58 916	58 916	25 062	42,5	-29,1
Muut toimintatuotot	10 488 217	11 018 389	11 018 389	10 715 407	97,3	2,2
Toimintakulut	-30 174 262	-31 113 760	-31 938 760	-32 172 105	100,7	6,6
Henkilöstökulut	-12 154 994	-12 636 826	-12 636 826	-12 693 759	100,5	4,4
Palkat ja palkkiot	-8 877 839	-9 158 357	-9 158 357	-9 308 343	101,6	4,8
Henkilösivukulut	-3 277 155	-3 478 469	-3 478 469	-3 385 417	97,3	3,3
Eläkekulut	-2 769 534	-2 938 616	-2 938 616	-2 839 341	96,6	2,5
Muut henkilösivukulut	-507 621	-539 854	-539 854	-546 076	101,2	7,6
Palvelujen ostot	-9 044 724	-9 155 706	-9 880 706	-9 486 921	96,0	4,9
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-7 780 341	-8 486 575	-8 586 575	-8 894 436	103,6	14,3
Avustukset	-336 404	-161 078	-161 078	-202 805	125,9	-39,7
Muut toimintakulut	-857 799	-673 575	-673 575	-894 183	132,8	4,2
Toimintakate	-1 391 459	-1 046 000	-1 871 000	-2 391 139	127,8	71,8
Poistot ja arvonalentumiset	-7 933 408	-8 495 226	-8 495 226	-8 092 528	95,3	2,0
Suunnitelman muk. poistot	-7 933 408	-8 495 226	-8 495 226	-8 092 528	95,3	2,0
Kustannuslaskennalliset erät						
Tuotot	10 994 730	11 059 262	11 059 262	10 623 060	96,1	-3,4
Vyörytykset	10 994 730	11 059 262	11 059 262	10 623 060	96,1	-3,4
Kulut	-1 972 197	-2 456 229	-2 456 229	-2 091 758	85,2	6,1
Vyörytykset	-1 639 376	-2 089 418	-2 089 418	-1 724 872	82,6	5,2
Pääomavuokrat	-197 227	-218 992	-218 992	-219 036	100,0	11,1
Pääomavuokrien korot	-135 594	-147 819	-147 819	-147 850	100,0	9,0
Kustannuslaskennalliset erät netto	9 022 533	8 603 033	8 603 033	8 531 302	99,2	-5,4

Taulukko 2 Teknisen lautakunnan tuloslaskelma

Nettomenot €/as, Tekninen lautakunta 2003-2012

Kaavio 2 Nettomenot €/as, Tekninen lautakunta 2003 – 2012

Teknisen lautakunnan alaisessa toiminnassa vuonna 2012 painopisteenä oli kuntaliitoksen valmistelu, kaupungin strategian mukaisten tavoitteiden toteuttaminen ja kaupungin kehittämisen mukanaan tuomat palvelu- ja investointipaineet. Seutuyhteistyössä jatkettiin alueellisen vesihuoltoverkosto-hankkeen toteuttamista.

Lohjan kaupunginvaltuuston teknistä lautakuntaa sitovaksi määrärahasi vahvistama toimintakate oli -1 871 000 € ja toimintavuoden toimintakate toteutuma oli -2 391 139 €, jolloin määräraha ylittyi 520 140 €. Toimintavuoden aikana teknisen lautakunnan toimintakatteeseen myönnettiin korotusta jätehuollon, tilojen ylläpito- ja energiakustannusten, runsaslumisena talven aiheuttaneiden kustannusten ja vesihuollon käyttökustannusten nousun johdosta. Tekninen lautakunta on sisäistä palvelua tuottava ja määrärahojen poikkeamasta 424 433 € on sisäisten tulojen poikkeamaa. Vastaava sisäisten menojen säästö löytyy muilta hallintokunnilta. Toimintakatepoikkeamasta lomapalkkojen jakson osuus on 184 724 €. Muilta osin teknisen lautakunnan alainen toiminta pysyi asetetussa toimintakatteessa. Teknisen lautakunnan investointimenojen kokonaistoteutuma oli 68,5%.

Uuden jätelain mukaisen yhteisen toimielimen perustamiseen liittyvä sopimus saatiin hyväksyttyä ja jätehuollon järjestämisen viranomaistehtävät siirtyivät Länsi-Uudenmaan jätelautakunnalle.

Strategisen energiahuoltoon liittyvän tavoitteen toteutumista jatkettiin lämpöyhtiöiden osakkeiden omistukseen liittyvillä päätöksillä.

Alueellisen pelastustoimen maksuosuus pysyi hyvin asetetussa määrärahasa.

Yksityisteiden avustusten myöntämisessä noudatettiin vuonna 2009 vahvistettuja periaatteita. Vireillä olleet toimitus- ja valitusasiat saatiin päätökseen.

Keskushallinnon alaisessa asiakaspalvelukeskuksessa työskenteli toimintavuoden aikana hallinnon henkilöstöstä vuorotellen kaksi toimistosihteerä osaamisalueenaan kaupunkisuunnittelukeskuksen palvelut.

Kunnallistekniikan merkittävin suunnittelukohde oli Gunnarlan kaava-alueen yleissuunnitelman laatiminen. Yksittäisiä katusuunnitelmia laadittiin Vadelmakujalle, Rautatienkadulle, Kylätontinkujalle, Pohjatielle sekä Karstuntielle Tytyrin huoltoaseman kohdalle. Erillisiä vesihuoltosuunnitelmia laadittiin Keinumäntielle ja Ilkankadulle. Merkittävimmät rakennushankkeet olivat Vappulan, Immulan ja Suninhaan kaava-alueet, Puruskorventien alikulkusilta katu- ja järjestelyineen, Helsingiuksentien ja Opettajantien kevytliikenneväylä sekä Vienolan alueen katujen saneeraus.

Liikenneväylien kunnossapidossa tulosta heikensi runsas lumentulo. Konekeskuksen menoylytykset pystyttiin kattamaan pääosin vastaavilla tuloilla. Konekeskuksen kalustosta uusittiin yksi pakettiauto ja uusittiin kuudentoista leasingauton sopimus.

Puistotoimen alkuvuoden työpanos keskittyi 2011 tapaninpäivän myrskytuhojen raivaukseen. Puistometsien merkittävimmät raivaukset olivat järvinäköalan avaus harjulta ja rannan raivaus Haikarissa. Sisääntuloteiden varsien niittoa tehostettiin koneistamalla. Muuten viheralueet kunnossapidettiin niiden hoitolukituksen mukaisella tasolla. Sammatin yksityinen leikkipuisto lahjoitettiin kaupungille. Investointimäärärahoilla hankittiin Aurlahden venesatamaan uusi 10 paikkainen vierasvenelaituri, Ojamonharjuntien viherkaista kunnostettiin, leikkipuistojen väli- ja aitoja uusittiin Killin-, Ojaniitun-, Lempolan- ja Routionpuistoissa sekä Vienolaan Syreenikujan päähän rakennettiin aluepuisto.

Vesihuoltoa toteutettiin Vappulan, Immulan ja Suninhaan kaava-alueille. Seudullisen vesihuollon Sammatti-Karjalohjan sekä Sammatti-Saukkola linjojen toteutus valmistui pääosin. Virkkalan vesitornin saneeraus valmistui.

Myydyn veden määrä lisääntyi edellisestä vuodesta myydyn veden määrän ollessa 2.177.206 m³. Kaikki pumpattu vesi on pohjavettä. Pitkäniemen, Peltoniemen ja Sammatin jätevedenpuhdistamoiden puhdistustulokset täyttivät asetetut jätevesien laskulupien lupaeh-

dot. Vesi- ja viemärlaitoksen tuloslaskelma, tase ja rahoituslaskelma ovat tilinpäätöksen liiteasiakirjoissa. Jäännöspääoman tuotto on talousarvion mukaisesti 9%.

Tilapalveluissa toteutettiin mm. Ara-kohteen asumispalveluyksikön rakennuttaminen, Palvelukeskuksen muutostyöt, keskustan terveysaseman korjaustyöt, Virkkalan terveysaseman ilmanvaihtotyöt, asuntoyksiköt Lempinkatu 8B ja Paloniementie 63C, Solbrinkenin koulun laajennus, Sammatin koulun elementit, Hiiden koulun kuivatus, Karstun koulun putkiliittymä, Asemanpellon koulun liikuntatilan ilmanvaihto, Mäntynummen tilaketjun toteutus, Nummen-taustan koulun lisäluokkaosa, Sammatin kirjaston vesikaton uusiminen, Moision vanhan päiväkodin liittäminen kaukolämpöön, Maksjoentie 11 päiväkodin laajentuminen, Hepolammentie 23 liiketilan ilmanvaihto, ympäristötalon remontti Sivistystaloksi sekä Neidonkeitaan vesiliukumäkitornin korjaus. Ojamon koulun peruskorjaus, lukion julkisivun kunnostus ja Moision uusi päiväkotito aloitettiin. Ojaniitun päiväkodin ja koulun hankesuunnitelma valmistui. Investoinneista toteutui 61 %.

Ennen kuntaliitosta Lohjan rakennusten korjausvelka oli 1013 euroa/ asukas ja rakennusten kuntotason keskiarvo 56 %. Uuden kunnan rakennusten arvot ja korjausvelka määritettiin vuoden vaihteessa, ja korjausvelka on 872 euroa/ asukas ja rakennusten kuntotaso tyydyttävä 59 %. Toteutunut korjaamisen määrä oli 4,8 miljoonaa euroa eli oli 2,5 % rakennuskannan teknisestä arvosta. Toimintakulut olivat 68,33 €/kerrosm².

Ruoka- ja siivouspalveluissa jatkettiin toiminnan kehittämistä. Toteutettiin työmäärämitoituksia sekä ruoka- että siivouspalveluissa. Tuotantokeittiön hankesuunnitelman valmistelu keskeytettiin keväällä, kunnes selvisi liittyvien kuntien määrä kuntaliitoksessa ja valmistelua jatkettiin taas syksyllä.

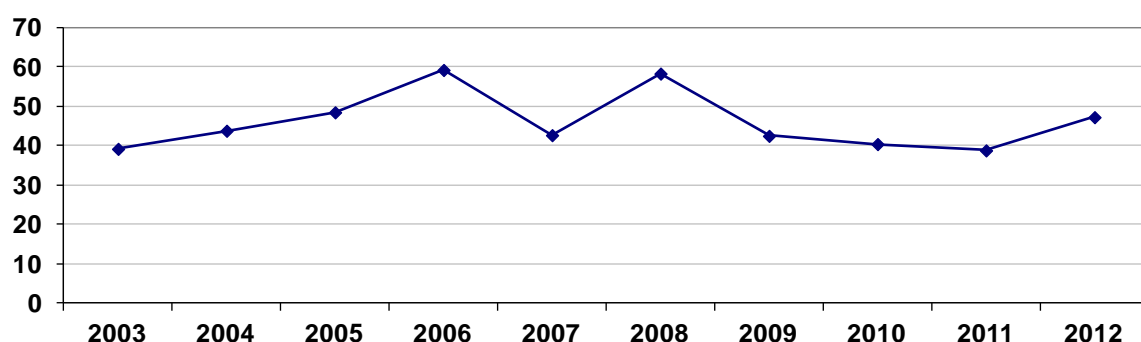
Kuntaliitokseen liittyviä valmisteluja tehtiin tiiviisti syksyllä henkilöstöasioissa sekä yhtenäisiä toimintatapoja etsien. Toiminnallisia muutoksia oli seuraavasti, Kultakodin ja Maksjoentien päiväkodin käynnistäminen (siivous ja ruoka), Kartanomäen siivoustyön muuttuminen vuoro-työksi, Niksulan päiväkodin ja sivistystalon siivoustyön aloittaminen.

Mysli-ohjelman rakentamista jatkettiin edelleen Lohjan tarpeita vastaavaksi. Perttilän keskuskeittiössä otettiin käyttöön pilottina ergonominen kauha, jolla kevennetään niskahartiaseudun kuormitusta, kokemukset kauhan käytöstä olivat hyvät. Ruoka- ja siivouspalveluissa sairauspoissaolot olivat korkeat, mikä näkyy sijaisten määrässä. Sisäisiä sijaisuuksia tehostettiin. Tulosalueen ongelmana ovat työntekijöiden pitkäaikaiset sairauspoissaolot sekä huono mahdollisuus tarjota kevennettyjä työpisteitä niitä tarvitseville työntekijöille.

11.1.10 Ympäristölautakunta

	TP 2011	TA 2012	TA 2012 (muut.)	TP 2012	Tot. %	Muutos % 11/12
Toimintatuotot	1 769 235	1 677 696	1 697 696	1 751 259	103,2	-1,0
Myyntituotot	284 274	336 885	336 885	299 588	88,9	5,4
Maksutuotot	864 018	791 144	791 144	741 451	93,7	-14,2
Tuet ja avustukset	169 875	97 869	117 869	203 402	172,6	19,7
Muut toimintatuotot	451 066	451 797	451 797	506 817	112,2	12,4
Toimintakulut	-3 310 428	-3 542 696	-3 597 696	-3 633 741	101,0	9,8
Henkilöstökulut	-2 012 202	-2 087 412	-2 087 412	-2 184 067	104,6	8,5
Palkat ja palkkiot	-1 590 140	-1 641 420	-1 641 420	-1 717 613	104,6	8,0
Henkilösivukulut	-422 061	-445 992	-445 992	-466 454	104,6	10,5
Eläkekulut	-332 773	-350 905	-350 905	-367 325	104,7	10,4
Muut henkilösivukulut	-89 288	-95 086	-95 086	-99 129	104,3	11,0
Palvelujen ostot	-1 171 554	-1 326 292	-1 381 292	-1 321 761	95,7	12,8
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-30 393	-42 976	-42 976	-44 771	104,2	47,3
Avustukset	-4 700	-1 259	-1 259	0	0,0	-100,0
Muut toimintakulut	-91 579	-84 757	-84 757	-83 143	98,1	-9,2
Toimintakate	-1 541 194	-1 865 000	-1 900 000	-1 882 482	99,1	22,1
Poistot ja arvonalentumiset	-51 729	-71 303	-71 303	-57 739	81,0	11,6
Suunnitelman muk. poistot	-51 729	-71 303	-71 303	-57 739	81,0	11,6
Kustannuslaskennalliset erät						
Tuotot	54 307	45 225	45 225	62 019	137,1	14,2
Vyörytykset	54 307	45 225	45 225	62 019	137,1	14,2
Kulut	-205 475	-250 335	-250 335	-271 459	108,4	32,1
Vyörytykset	-175 775	-174 725	-174 725	-196 020	112,2	11,5
Pääomavuokrat	-17600	-45140	-45140	-45038	99,8	155,9
Pääomavuokrien korot	-12 100	-30 470	-30 470	-30 401	99,8	151,2
Kustannuslaskennalliset erät netto	-151 168	-205 110	-205 110	-209 440	102,1	38,5

Nettomenot €/as, Ympäristölautakunta 2003-2012

Ympäristölautakunnan alainen toiminta vuonna 2012 painottui kaupungin strategian mukaisen tavoitteiden toteuttamiseen, kuntaliitospäätöksen valmisteluun ja osayleiskaavatyöhön.

Valtuuston ympäristölautakunnan sitovaksi määrärahaksi vahvistama toimintakate oli -1,900 milj. euroa ja toimintavuoden toimintakate toteutui -1,882milj. euron suuruisena, jolloin määräraha alittui 17 518 euroa. Toimintakauden aikana valtuusto tarkisti toimintakatetta 35 000

eurolla nostamalla joukkoliikenteen toimintamenoja 55.000 euroa ja valtionosuustuloja 20 000 euroa.

Toimintatuotot ylittyivät 53 563 euroa eli 3,2%. Toimintamenot ylittyivät 36 045 euroa eli 1,0%. Toimintamenojen ylitys johtui pääosin lomapalkkakajaksotuksista (ylitys 61 323 euroa).

Maankäytössä yleiskaavatyö eteni. Yleiskaavoista taajamaosayleiskaava hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa lokakuussa ja keskustan osayleiskaavaehdotus oli loppuvuonna nähtävillä.

Maankäytön suunnittelussa valmistui ja käsiteltiin kaavoja seuraavasti:

Kaupunginhallituksessa hyväksyttiin:

- Virkkala, korttelinosa 236 ja katualuetta
- Routio, korttelin osa 658 sekä katu- ja erityisaluetta
- Sammatti, kortteli 7 (Vanha kunnantalo)
- Virkkala, korttelit 211-213, 216-217 ja 255
- Hiidensalmi, kortteli 199 (SSO huoltoasema)
- Ojamo, Ojamonkangas, Gunnarla, Maksjoki (Tynninharjun eritasoliittymä)
- Ventelä, korttelit 88-90 ja 92-93

Valtuustossa hyväksyttiin:

- Ahtsalmi, Anttila (Aurlahden ranta)
- Anttila, kortteli 42
- Gruotila, kortteli 518 (Ojaniitun koulu- ja päiväkot)
- Jönsböle (karavaanarialue)

Asemakaavan muutoksia laadittiin:

- Gunnarlassa pientaloalueen muutos- ja laajennus
- Virkkalassa korttelissa 240
- Hiidensalmen pohjoisosan kortteleissa 190, 191 ja 195 (ns. kilpailualue)
- Keski-Lohjalla (päivittäistavarakauppa)
- Ojamonkankaalla kortteli 445
- Nahkurintorin kauppakeskus
- Keskustan torialue
- Taka-Routio

Asemakaavan muutoksiin liittyviä osallistumis- ja arviointisuunnitelmia valmistui:

- Ojamo (City-Market)

Toimintavuoden aikana selvitettiin kuntaliitoksen vaikutus joukkoliikennetarpeisiin. Toimintavuoden päättyessä tehtiin päätös tuettujen matkalippujen kattavuudesta. Kesälle 2012 ostettiin liikennettä Siuntion ja Karjalohjan suuntiin. Lohjan sisäiseen liikenteessä jatkettiin aamu-yhteyden ostamista Lohjan linja-autoaseman ja Virkkalan välille. Kokeilu kuitenkin päätettiin kesällä 2012. Länsi-Uudenmaan henkilöliikennelogistikko toiminta jatkui vuoden 2012. Lohjalla palvelu- ja asiointiliikenne kilpailutettiin ja liikenne käynnistyi nelipäiväisenä uudistetuina reitein ja aikatauluin elokuussa 2012.

Tehtyjen matkojen määrä kaikilla kaupungin tukilipuilla yhteensä (Lohjalippu, HSL:n liityntälipput, Länsi-Uudenmaan seutulippu ja Lohjan kaupunkilippu) kasvoi edellisestä vuodesta 6,4 %.

Rakennusvalvonnan vuosi oli haasteellinen henkilövaihdoksista ja resurssipulasta johtuen. Monet henkilömuutokset ja rekrytoinnit aiheuttivat suuria haasteita ja pitkittyneitä lupakäsittelyaikoja. Uusien henkilöiden rekrytoinnit edellyttivät myös kouluttamista työtehtävään. Kaikkia lakisääteisiä tehtäviä ei pystytty hoitamaan. Luvatun rakentaminen, rakentamisen ja rakennetun ympäristön siisteyden valvonta suoritettiin vain tulleiden ilmoitusten perusteella. Rakennus- ja huoneistotietojen ylläpitovelvollisuudesta jouduttiin tinkimään. Rakennusvalvonnan päivystys Sammatissa lopetettiin resurssipulasta johtuen. Karjalohjalle myytiin rakennustar-

kastajan palvelut aiemman sopimuksen mukaisesti. Ennakkoneuvonnasta ja ohjeistuksesta jouduttiin tinkimään.

Loppuvuonna valmisteltiin kuntaliitoskunnille yhteinen taksa rakennusvalvonnan tarkastus- ja valvontatehtävistä sekä muista viranomaistehtävistä suoritettavista maksuista. Johtosäännöt valmisteltiin vuoden 2013 alussa voimaan tuleviksi siten muutettuna, että toimielimeen menevät vain merkittävät lupahakemukset. Organisaatiouudistus ja tuleva kuntaliitos työllistivät merkittävästi rakennusvalvontaa. Yhteisten käytäntöjen tulkintojen ja ohjeistusten laatiminen aloitettiin. Rakennusvalvonnan lupapäätöstä ja työnjohtajapäätöstä kehitettiin. Ohjeistuksia nettisivuille on lisätty.

Ympäristötoimessa hoidettiin sopimuksen mukaisesti Nummi-Pusulan ympäristönsuojelun ja -valvonnan tehtävät sekä erillisin toimeksiannoin myös Karjalohjan tehtäviä. Hiiden ympäristökartasto päivitettiin. Vesistöjen kunnostusavustamista jatkettiin. Hiidenvesi -projektiin osallistuttiin ohjelman mukaisesti. Veden laadun seurantaa jatkettiin yhteistyökumppanien kanssa. Hajavesi-strategian mukaista yhteistyötä jatkettiin. Jätevesiasetuksen valvontaa ja neuvontaa jatkettiin. Ilmanlaadun ja pohjavesien seurantaa sekä ympäristöklusterin toimintaa jatkettiin. Mahis -projektin luonnonhoitoryhmä kunnosti luontopolkuja sekä hoiti luontokohteita ja perinnemaisemia. Luonnonsuojelua edistettiin luontorekillä sekä neuvottelemalla luontokohteiden suojelusta. Jatkettiin vieraslajien esiintymien selvittämistä ja kasvustojen torjuntaa.

Ympäristöyksikkö on tiedottanut tapahtumista sekä antanut neuvontaa tiedotteilla: Öljysäiliöiden tarkastamisista, roskien poltosta, haravointijätteiden käsittelystä, vieraslajien esiintymisistä ja luontorekistä. Lohjan ympäristövalvonta lähetti kesällä 2012 öljysäiliöiden määräaikaistarkastuksia koskevia kirjeitä ja kehotuksia.

Paloniemen alueelta päivitettiin ja tehtiin uutta kaavanpohjakarttaa 884 ha ilmakuvauksiin ja stereokartoitukseen perustuen. Lisäksi ylläpito tapahtui maastomittauksiin perustuen tarpeellisilta osin täydentäen.

Pitkään vireillä olleita haltuun otettujen rakennuskaavatiealueiden lohkomisia, eikä kuntarekisterin tietojen laadunparantamista pystytty resurssien puitteissa tekemään. Kuntaliitoksen myötä laadunparantamistarve tulee edelleen lisääntymään.

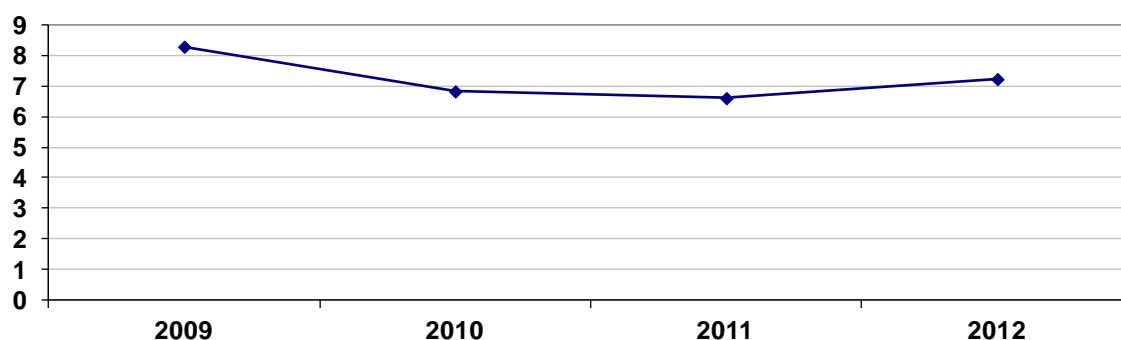
Kaupungin intranet verkossa toimivan Facta WebGIS palvelun tietosisältöä täydennettiin mm. liittyvien kuntien osalta maanmittauslaitoksen kartta-aineistoilla. Tietosisältöä päivitettiin ja parannettiin myös muilta osin. Kiinteistönmuodostukseen, kartaston ylläpitoon ja kunnallistekniikan rakentamiseen liittyviä maastotöitä suoritettiin tarpeiden ja työohjelmien mukaisesti.

11.1.11 Länsi-Uudenmaan ympäristöterveyslautakunta

	TP 2011	TA 2012	TA 2012 (muut.)	TP 2012	Tot. %	Muutos % 11/12
Toimintatuotot	653 846	647 538	647 538	640 530	98,9	-2,0
Myyntituotot	20	0	0	0	0,0	-100,0
Maksutuotot	653 826	637 538	637 538	640 530	100,5	-2,0
Tuet ja avustukset	0	10 000	10 000	0	0,0	
Toimintakulut	-916 152	-970 538	-970 538	-928 634	95,7	1,4
Henkilöstökulut	-722 786	-739 297	-739 297	-728 369	98,5	0,8
Palkat ja palkkiot	-530 939	-557 807	-557 807	-534 542	95,8	0,7
Henkilösivukulut	-191 847	-181 490	-181 490	-193 827	106,8	1,0
Eläkekulut	-154 972	-149 329	-149 329	-155 850	104,4	0,6
Muut henkilösivukulut	-36 875	-32 161	-32 161	-37 977	118,1	3,0
Palvelujen ostot	-121 143	-151 323	-151 323	-101 887	67,3	-15,9
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-11 702	-22 808	-22 808	-5 572	24,4	-52,4
Muut toimintakulut	-60 521	-57 110	-57 110	-92 805	162,5	53,3
Toimintakate	-262 306	-323 000	-323 000	-288 104	89,2	9,8
Kustannuslaskennalliset erät						
Tuotot	168 958	198 166	198 166	180 116	90,9	6,6
Vyörytykset	168 958	198 166	198 166	180 116	90,9	6,6
Kulut	-223 585	-262 007	-262 007	-243 578	93,0	8,9
Vyörytykset	-208 227	-239 046	-239 046	-220 605	92,3	5,9
Pääomavuokrat	-9101	-13708	-13708	-13715	100,1	50,7
Pääomavuokrien korot	-6 257	-9 253	-9 253	-9 258	100,1	48,0
Kustannuslaskennalliset erät netto	-54 627	-63 841	-63 841	-63 462	99,4	16,2

Taulukko 3 Länsi-Uudenmaan ympäristöterveysltk:n tuloslaskelma

Nettomenot €/as, Länsi-Uudenmaan ymp.terv.ltk 2009-2012

Kaavio 3 Nettomenot €/as, Länsi-Uudenmaan ympäristöterveyslautakunta 2009 – 2012

Sitovaksi määrärahasi vahvistettu tarkistettu toimintakate oli -323 000 € ja toimintavuoden toimintakatetoteuma oli -288 104 €, jolloin määräraha alittui 34 896 €.

Toimintatuotot alittuivat 7 008 € eli 1,1 % ja toimintakulut alittuivat 41 904 € 95,7 %.

Länsi-Uudenmaan ympäristöterveyden yhteistyöalueen muodostivat Karjalohja, Karkkila, Lohja, Nummi-Pusula, Siuntio ja Vihti. Asukkaita yhteistoiminta-alueella oli noin 87 000. Toi-

mipisteitä organisaatiolla oli yhteensä seitsemän, kolme toimistopistettä ja neljä eläinlääkäri-vastaanottoa. Henkilöstöresurssit ovat 13,5 henkilötyövuotta. Hygieeniko/kaupungineläinlääkäri virka oli koko toimintavuoden ajan avoinna.

Yhteistoimintaorganisaation tehtäviin kuuluvat mm. elintarvikelain, eläinlääkintähuoltolain, eläinsuojelulain, eläintautilain, terveydensuojelulain, tupakkalain, kuluttajaturvallisuutta koskevan lain ja kemikaalilain mukaiset tehtävät sekä mm. tietyt lääkelain, ulkoilulain ja maatalouspolitiikkalain mukaiset tehtävät.

Yhteistoimintasopimuksen mukaisesti sopijakunnille oli laadittu palvelusopimus, jossa määriteltiin toiminnan laajuus ja laatu. Palvelusopimuksessa määriteltiin myös kuntalaskutuksen perusteet, maksuosuus perustuu asukasluukuun, valvonnan piirissä olevien kohteiden kuntakohtaiseen määrään sekä eläinlääkinnän kuntakohtaiseen asiakaskäyntimäärään. Ympäristöterveydenhuollon valvontapanosta myytiin myös organisaation ulkopuolelle Hankoon.

Ympäristöterveydenhuollon terveystalvontaa toteutettiin resurssien puitteissa. Terveystalvontaa edistettiin arvioimalla yhteistyössä muiden sektoreiden kanssa hankkeiden, suunnitelmien ja kaavojen vaikutuksia, antamalla lausuntoja ja osallistumalla yhteistyöhön mm. ympäristöterveyden kannalta merkittävän hyvinvointityöryhmän sekä eri kuntien sisäilmaryhmien toimintaan.

Eri lakien mukaisten palvelujen suoritteiden kuukausittaista seuranta jatkettiin. Seurattiin tuotetuista palveluista perittyjä maksutuottoja kuukausittain.

Henkilöstön osaamista ja ammattitaitoa edistettiin henkilöstön osallistumisella alan koulutustilaisuuksiin sekä läpikäymällä koulutustilaisuuksien sisältöä yhteisesti.

Eläinlääkintähuollon keskeisiä painopistealueita olivat eläinten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, eläinsuojelu ja eläintalvontaa sekä peruseläinlääkintäpalveluiden tuottaminen kuntalaisille.

Peruseläinlääkinnässä tavoitteena oli palvelun turvaaminen kohtuetaisyudellä kuntalaisille sekä ympärivuorokautisen peruseläinlääkintäpalvelun toimintavarmuuden varmistaminen neljän virkaeläinlääkäri työpäivällä.

11.2 Tuloslaskelman toteutuminen (ulkoiset ja sisäiset erät)

Tuloslaskelman toimielimien yhteenlaskettu toimintakate ylitti muutetun talousarvion 2,4 milj. eurolla ja alkuperäisen talousarvion 5,2 milj. eurolla. Kun rahoitukseen kirjatut, budjetoimatot käyttöomaisuuden myyntivoitot/-tappiot lasketaan mukaan, ylittyi toimintakate 847 000 eurolla. Valtuuston päättämään talousarvioon verrattuna toimintatuotot ylittyivät 2,6 milj. euroa, josta myynti- ja maksutuottojen osuus oli yhteensä noin 2,1 milj. euroa. Suurimmat tuottojen ylitykset syntyivät LOST:n palveluissa, opetuspalveluissa, vanhustalouksissa ja perusturvan erityispalveluissa.

Henkilöstökulut ylittivät muutetun talousarvion kuluarvion noin 1,2 milj. eurolla, jolloin toteumaprosentiksi muodostui 101,0. Alkuperäiseen talousarvioon verrattuna ylitys oli 1,8 milj. euroa, joka aiheutui lähes kokonaisuudessaan laskennallisen lomapalkkavarauksen muutoksesta. Laskentakaavan muutos johtui virka- ja työehtosopimukseen sisältyvistä lomaperusteiden muutoksesta. Henkilöstökulujen ylitys kohdentui kokonaisuudessaan palkkakuluihin.

Palvelujen ostot ylittivät alkuperäisen talousarvion 4,5 milj. euroa ja muutetunkin talousarvion 2,3 milj. euroa. Merkittävimmät palvelujen ostojen ylitykset kohdistuivat sosiaali- ja terveydenhuollon tulosalueille. Sen sijaan erikoissairaanhoidon alkuperäinen määräraha riitti HUS:n laskutuksiin. Materiaalien hankintoihin käytettiin hieman muutettua talousarviota enemmän. Alkuperäinen talousarvio ylittyi 0,4 milj. euroa. Euromääräisesti merkittävimmät ylitykset aiheutuvat liikenneväylien kunnossapidosta sekä tilapalveluissa lämmitys- ja sähkökustannuksista. Avustuksissa ylitettiin muutettu talousarvio noin 1,0 milj. eurolla ja alkuperäinen talousarvio 1,9 milj. eurolla. Ylitykset aiheutuivat lasten kotihoidon tuesta, omaishoidon tuesta, vammaisavustuksista ja työmarkkinatuen kuntaosuudesta. Muut kulut ylittyivät 0,5 milj. euroa aiheutuen pääomavuokrista, koneiden ja laitteiden vuokrista sekä luottotappioista.

Lautakunnittain tarkasteltuna toimintakatteesta muodostuvan määrärahan ylittivät keskusvaalilautakunta, yleinen luottamushenkilöhallinto, sosiaali- ja terveyslautakunta, opetuslautakunta ja tekninen lautakunta. Yleiseen luottamushenkilöhallintoon sisällytettiin kuntaliitosvalmistelun kustannukset ja vaikka määräraha ylitettiinkin, parani toimintakate edellisestä vuodesta. Sosiaali- ja terveyslautakunnassa ylitys aiheutui vanhustalouksista, erityispalveluista ja sosiaalipalveluista. Toisaalta terveystalouksissa määrärahasta jäi käyttämättä 1,1 milj. euroa. Opetuslautakunnan ylitys aiheutui varhaiskasvatuksesta sekä teknisen lautakunnan kunnallistekniikasta ja ruoka- ja siivouspalveluista.

Verotulot alittivat alkuperäisen talousarvion 1,9 milj. eurolla ja 1. kolmannesvuosiraportin yhteydessä muutetunkin arvion 1,0 milj. eurolla. Kunnallisveron kertymää osattiin ennakoita jo alkuvuodesta, joten muutetun verotuloarvion alittuminen aiheutuikin yhteisöverosta. Valtionosuuksia kertyi 1,0 milj. euroa alkuperäistä talousarviota enemmän, mitä koskeva tarkistus tehtiin jo 1. kolmannesvuosiraportin yhteydessä. Nettorahoituskulut jäivät 0,3 milj. euroa talousarviossa ennakoitua pienemmiksi. Vaikka kaupungin lainamäärä kasvoi vuoden aikana 7,3 milj. euroa, pienenevät korkokulut edellisestä vuodesta 0,3 milj. euroa.

Alkuperäisessä ilman myyntivoittoja laaditussa talousarviossa vuosikatteen muodostui 5,8 milj. euroa. Myönnettyjen lisämäärärahojen ja tuloarvioiden tarkistusten jälkeen vuosikatteen muodostui 2,8 milj. euroa. Ilman myyntivoittoja/-tappioita talousarvioon verrattavissa olevaksi vuosikatteen muodostui vain 16 000 euroa. Talousarvioon verrattuna kaikki tuloslaskelman tuotot käytettiin toiminnan ylläpitoon ja näin ollen vuosikatetta ei jäänyt lainkaan poistoihin.

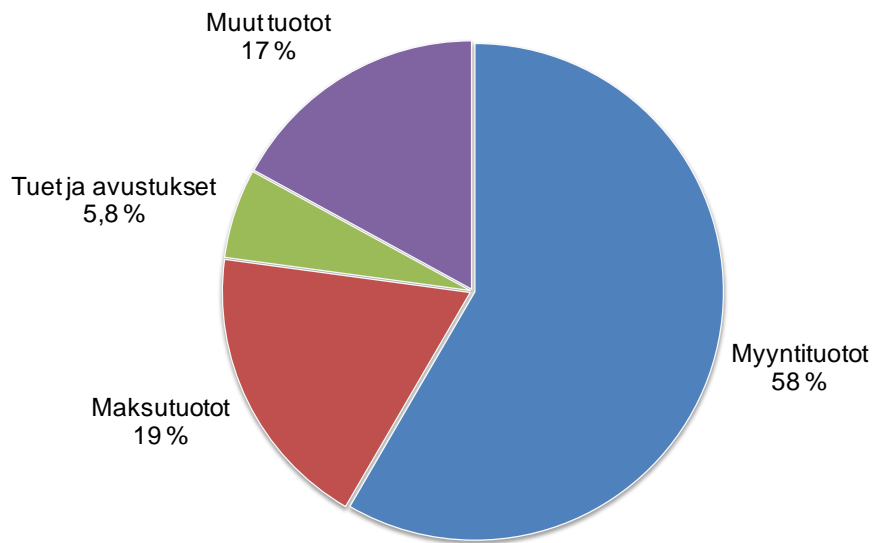

LOHJAN KAUPUNKI, TULOSLASKELMA 2012
Ulkoiset + sisäiset

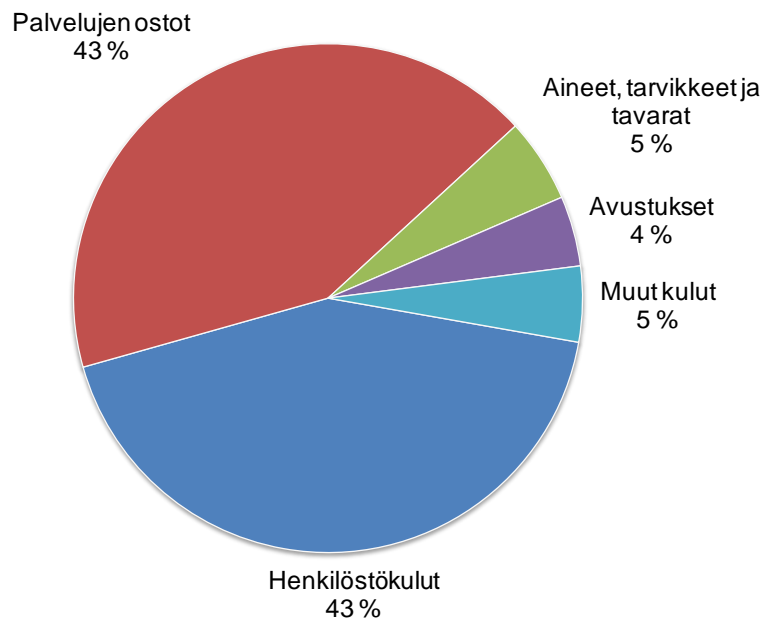
	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvion muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma sisältää myyntivoitot ja -tappiot	Toteutuma %
TOIMINTATUOTOT					
Myyntituotot	48 429 264	0	48 429 264	49 348 679	101,90
Maksutuotot	14 621 755	-3 886	14 617 869	15 844 559	108,39
Tuet ja avustukset	3 541 013	1 167 375	4 708 388	4 927 413	104,65
Muut tuotot	14 111 082	0	14 111 082	16 007 882	113,44
Yhteensä	80 703 114	1 163 489	81 866 603	86 128 533	105,21
			sisältää myyntivoittoja	1 613 418	
TOIMINTAKULUT					
Henkilöstökulut					
Palkat ja palkkiot	90 040 720	503 754	90 544 474	91 851 662	101,44
Henkilöstösivukulut					
Eläkekulut	21 696 058	83 668	21 779 726	21 682 544	99,55
Muut henk.sivukulut	5 317 253	24 739	5 341 992	5 294 917	99,12
Palvelujen ostot	113 453 812	2 258 113	115 711 925	117 979 545	101,96
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	14 390 206	185 000	14 575 206	14 814 119	101,64
Avustukset	10 513 396	900 000	11 413 396	12 365 877	108,35
Muut kulut	12 842 453	0	12 842 453	13 329 080	103,79
Yhteensä	268 253 898	3 955 274	272 209 172	277 317 744	101,88
			sisältää myyntitappioita	25 433	
TOIMINTAKATE					
	-187 550 784	-2 791 785	-190 342 569	-191 189 211	100,44
Verotulot					
	145 718 000	-918 000	144 800 000	143 815 729	99,32
Valtionosuudet					
	48 600 000	900 000	49 500 000	49 619 687	100,24
RAHOITUSTUOTOT JA KULUT					
Korkotuotot	187 129	0	187 129	134 692	71,98
Muut rahoitustuotot	632 000	0	632 000	743 626	117,66
Korkokulut	1 742 000	0	1 742 000	1 366 298	78,43
Muut rahoituskulut	21 000	0	21 000	154 217	734,37
Yhteensä	-943 871	0	-943 871	-642 197	68,04
VUOSIKATE					
	5 823 345	-2 809 785	3 013 560	1 604 008	53,23
Poistot ja arvonalentumiset					
Suunnitelman mukaiset poistot	10 218 464	0	10 218 464	9 340 745	91,41
SATUNNAISET ERÄT					
TILIKAUDEN TULOS					
	-4 395 119	-2 809 785	-7 204 904	-7 736 737	107,38
Poistoeron lisäys/vähennys	25 526	0	25 526	25 526	100,00
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-4 369 593	-2 809 785	-7 179 378	-7 711 211	107,41

*) Investointeihin sisältyvä sisäinen erä 34 843,62 euroa

Toimintatuotot %-osuudet 2012, ilman myyntivoittoja

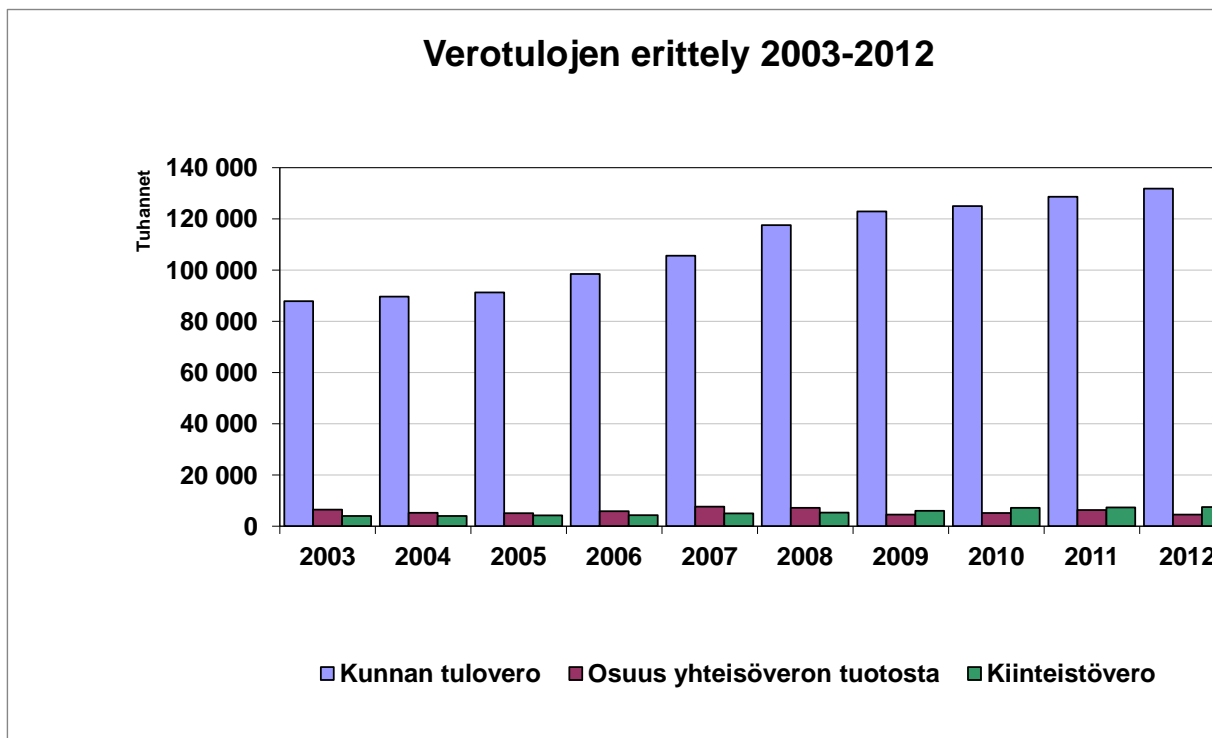
Toimintakulut 2012, %-osuudet

Seuraavissa taulukoissa on erikseen esitetty verotulojen ja valtionosuuksien toteutuminen euroina:

VEROTULOJEN ERITTELY

Verotulot	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama
Kunnan tulovero	132 414 000	-918 000	131 496 000	131 791 951	295 951
Kiinteistövero	7 783 000	0	7 783 000	7 489 407	-293 593
Osuus yhteisöveron tuotosta	5 521 000	0	5 521 000	4 534 371	-986 629

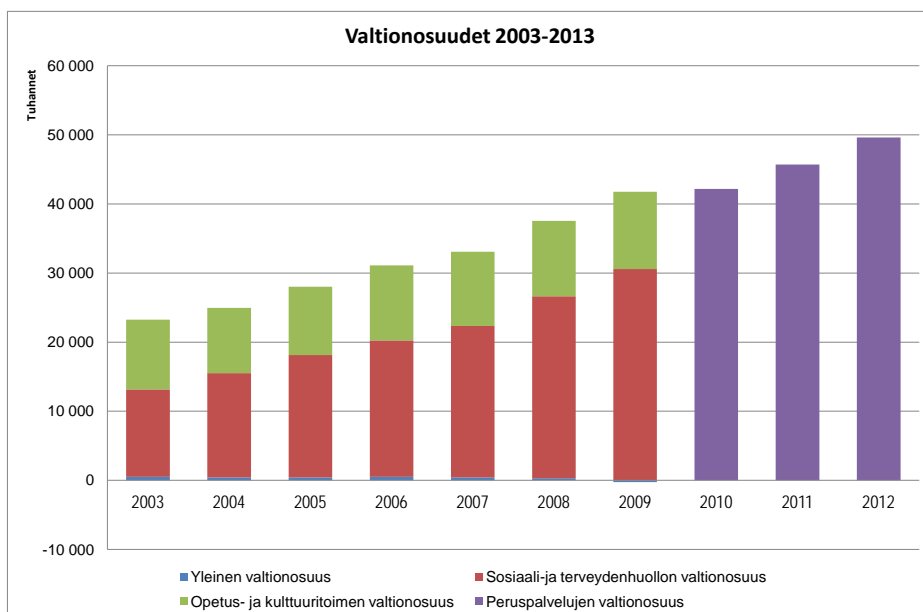
Vero- vuosi	Tulovero- prosentti	Ansiotulot - vähennykset (1000 €)	Muutos %
2005	18,0	530 272	3,0
2006	18,5	562 829	6,1
2007	18,5	612 464	8,8
2008	19,0	650 923	6,3
2009	19,0	654 678	0,6
2010	19,5	663 220	1,3
2011	19,5	697 464	5,2
2012	19,5	717 944 [*]	2,9

* arvio

Ansiotulot - Vähennykset 2005 - 2012

VALTIONOSUUKSIEN ERITTELY

	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama
Valtionosuudet	48 600 000	900 000	49 500 000	49 619 687	119 687
Kunnan peruspalvelujen (ns. yhden putken) valtionosuus, ml. tasaukset	53 604 000	900 000	54 504 000	53 887 680	-616 320
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	-5 004 000	0	-5 004 000	-4 267 993	736 007

11.3 Investointi ja rahoitusosan toteutuminen

Alkuperäisen talousarvion mukaiset investointimäärärahat olivat 16,1 milj. euroa ja myönnettyjen ylitysten sekä edelliseltä vuodelta kaupunginhallituksen päätöksellä siirrettyjen määrärahojen kanssa yhteensä 20,5 milj. euroa. Määrärahoja siirrettiin kaupunginhallituksen päätöksellä irtaimistohankintoihin, Mäntynummen koulukeskuksen peruskorjaukseen ja kirjastotilojen muuttamiseen päiväkodiksi, Solbrinkenin koulun laajentamiseen, Karstun koulun korjaamiseen, keittiöratkaisujen toteuttamiseen, Immulan uuden alueen ja Vappulan kaava-alueen kunnallistekniikkaan ja seudulliseen vesihuoltoon. Vuoden aikana investointeihin käytettiin 13,8 milj. euroa. Aikataulultaan viivästyneitä tai toistaiseksi toteutumatta jääneitä hankkeita oli yhteensä 5,8 milj. euroa, joista merkittävimmät olivat Sammatin alakoulu, Moision päiväkotit, Ojaniitun päiväkotit, Ojamon koulu, Lukion peruskorjaus, Mäntynummen koulu, keskuskeittiö, Puruskorventien alikulkusilta ja Seudullinen vesihuoltohanke.

Hankkeiden siirtymisestä oli seurauksena, että merkittäviä määrärahojen ylityksiä ei myöskään syntynyt. Teknisen lautakunnan määrärahoista eniten ylittyivät sivistystalon muutostyöt sekä Vappulan ja Immulan kunnallistekniikan rakentamiseen osoitetut määrärahat. Teknisen lautakunnankin kohdalla yhteenlasketut määrärahat alittuivat.

Investointeihin kohdistuneita rahoitusosuuksia kirjattiin 0,4 milj. euroa. Käyttöomaisuuden myyntitulot olivat 1,8 milj. euroa, jotka alittivat talousarvion 1,0 milj. eurolla. Edelliseen vuoteen verrattuna painopiste oli tonttien myynnissä ja pienestä kysynnästä johtuen myyntitulot jäivät edellisen vuoden tasolle. Varsinaisen toiminnan ja investointien nettokassavirta oli alkuperäisessä talousarviossa 7,0 milj. euroa alijäämäinen. Talousarvion muutosten jälkeen alijäämäksi ennustettiin 14,2 milj. euroa. Investointihankkeiden siirtymisen myötä toiminnan ja investointien rahavirta muodostui 11,7 milj. euroa alijäämäiseksi.

Kun toiminnasta ei jäänyt investointeihin lainkaan tulorahoitusta, rahoitettiin nettoinvestoinnit lainoituksen ja korottomien velkojen lisäämisellä. Alkuperäisessä talousarviossa lainamäärän arvioitiin kasvavan 6,2 milj. euroa ja 2. kolmannesvuosiraportin ennusteessa 10,4 milj. euroa. Toteutunut rahoitustarve katettiin 7,3 milj. euron lainamäärän kasvulla, 3,2 milj. euron korottomien velkojen lisäyksellä, 0,5 milj. euron liittymismaksuilla ja 0,6 milj. euron saamisten tuloutuksella. Kaupungin kassavarat pienenivät vuoden kuluessa 63 000 euroa.

11.3.1 Investointiosan toteutuminen

	Talousarvio	Ta-muutokset	Yhteensä	Käyttö	Jäljellä	Käyttö -%
KAUPUNGINHALLITUS						
901 Kaupunginhallitus						
Tuotot	-1 770 000,00	0,00	-1 770 000,00	-1 063 916,09	-706 083,91	60,10
Kulut	610 000,00	0,00	610 000,00	236 516,04	373 483,96	38,80
Netto	-1 160 000,00	0,00	-1 160 000,00	-827 400,05	-332 599,95	71,30
		sisältää myyntivoittoja		991 242,75		
912-915 Tietohallinto						
Kulut	600 000,00	58 000,00	658 000,00	468 870,23	189 129,77	71,26
Netto	600 000,00	0,00	658 000,00	468 870,23	189 129,77	71,26
Kaupunginhallitus yhteensä						
Tuotot	-1 770 000,00	0,00	-1 770 000,00	-1 063 916,09	-706 083,91	60,11
Kulut	1 210 000,00	58 000,00	1 268 000,00	705 386,27	562 613,73	55,63
Netto	-560 000,00	58 000,00	-502 000,00	-358 529,82	-143 470,18	71,42
SOSIAALI- JA TERVEYSLAUTAKUNTA						
920 Laitospalvelut						
Kulut	20 000,00	0,00	20 000,00	23 782,13	3 782,00	118,90
Netto	20 000,00	0,00	20 000,00	23 782,13	3 782,00	118,90
921 Vanhus- ja vammaispalvelut						
Kulut	750 000,00	0,00	750 000,00	411 197,80	338 802,20	54,83
Netto	750 000,00	0,00	750 000,00	411 197,80	338 802,20	54,83
923 Perusterv.huollon avopalvelut						
Kulut	70 000,00	0,00	70 000,00	42 820,16	27 179,84	60,80
Netto	70 000,00	0,00	70 000,00	42 820,16	27 179,84	60,80
924 Suuterveydenhuolto						
Kulut	60 000,00	0,00	60 000,00	79 616,76	-19 616,76	132,70
Netto	60 000,00	0,00	60 000,00	79 616,76	-19 616,76	132,70
Sosiaali- ja terveyslautakunta yhteensä						
Kulut	900 000,00	0,00	900 000,00	557 416,85	342 583,15	61,94
Netto	900 000,00	0,00	900 000,00	557 416,85	342 583,15	61,94
OPETUSLAUTAKUNTA						
931 Päivähoitopalvelut						
Kulut	0,00	15 000,00	15 000,00	52 837,22	37 837,00	352,20
Netto	0,00	15 000,00	15 000,00	52 837,22	37 837,00	352,20
932 Perusopetus						
Kulut	425 000,00	30 000,00	455 000,00	329 397,41	125 602,59	72,40
Netto	425 000,00	30 000,00	455 000,00	329 397,41	125 602,59	72,40
933 Lukiokoulutus						
Kulut	10 000,00	0,00	10 000,00	8 985,99	1 014,01	89,90
Netto	10 000,00	0,00	10 000,00	8 985,99	1 014,01	89,90
Opetuslautakunta yhteensä						
Kulut	435 000,00	45 000,00	480 000,00	391 220,62	88 779,38	81,50
Netto	435 000,00	45 000,00	480 000,00	391 220,62	88 779,38	81,50

	Talousarvio	Ta-muutokset	Yhteensä	Käyttö	Jäljellä	Käyttö -%
KULTTUURI- JA VAPAA-AIKALAUTAKUNTA						
944 Nuorisotoimi						
Kulut	0,00	0,00	0,00	2 322,50	-2 322,50	
Netto	0,00	0,00	0,00	2 322,50	-2 322,50	
946 Kirjastotoimi						
Kulut	100 000,00	0,00	100 000,00	87 398,13	12 601,87	87,40
Netto	100 000,00	0,00	100 000,00	87 398,13	12 601,87	87,40
Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta yhteensä						
Kulut	100 000,00	0,00	100 000,00	89 720,63	10 279,37	89,72
Netto	100 000,00	0,00	100 000,00	89 720,63	10 279,37	89,72
YMPÄRISTÖLAUTAKUNTA						
952 Kiinteistötoimi						
Tuotot	-1 000 000,00	0,00	-1 000 000,00	-753 930,00	-246 070,00	75,40
Kulut	135 000,00	0,00	135 000,00	122 620,20	12 379,80	90,80
Netto	-865 000,00	0,00	-865 000,00	-631 309,80	-233 690,20	73,00
			sisältää myyntivoittoja	622 175,40		
TEKNINEN LAUTAKUNTA						
954 Kadut ja yleiset alueet						
Kulut	3 150 000,00	662 958,00	3 812 958,00	3 067 590,93	745 367,07	80,50
Netto	3 150 000,00	662 958,00	3 812 958,00	3 067 590,93	745 367,07	80,50
955 Tilapalvelut						
Tuotot	-525 000,00	0,00	-525 000,00	-407 108,30	-117 891,70	77,50
Kulut	8 295 000,00	2 921 200,00	11 216 200,00	6 818 884,60	4 397 315,40	60,79
Netto	7 770 000,00	2 921 200,00	10 691 200,00	6 411 776,30	4 279 423,70	59,97
956 Vesi- ja viemärlaitos						
Kulut	1 820 000,00	680 300,00	2 500 300,00	2 112 858,44	387 441,56	84,50
Netto	1 820 000,00	680 300,00	2 500 300,00	2 112 858,44	387 441,56	84,50
960 Ruoka- ja siivouspalvelut						
Kulut	50 000,00	0,00	50 000,00	49 544,66	455,34	99,10
Netto	50 000,00	0,00	50 000,00	49 544,66	455,34	99,10
Tekninen lautakunta yhteensä						
Tuotot	-525 000,00	0,00	-525 000,00	-407 108,30	-117 891,70	77,54
Kulut	13 315 000,00	4 264 458,00	17 579 458,00	12 048 878,63	5 530 579,37	68,54
Netto	12 790 000,00	4 264 458,00	17 054 458,00	11 641 770,33	5 412 687,67	68,26
INVESTOINNIT YHTEENSÄ						
Tuotot	-3 295 000,00	0,00	-3 295 000,00	-2 224 954,39	-1 070 045,61	67,53
Kulut	16 095 000,00	4 367 458,00	20 462 458,00	13 915 243,20	6 547 214,80	68,00
Netto	12 800 000,00	4 367 458,00	17 167 458,00	11 690 288,81	5 477 169,19	68,10
			sisältää myyntivoittoja	1 613 418,15		

	Talousarvio	Ta-muutokset	Yhteensä	Käyttö	Jäljellä	Käyttö -%
Investointosan toteutumisen ja rahoituslaskelman investointien poikkeavuudet	Investointi- osat	Rahoitus- laskelma		Ero		
Investointimenot	13 915 243,20	13 767 547,09		147 696,11 *)		
Investointitulot	-2 224 954,39	-2 224 954,39		0,00		
Netto	11 690 288,81	11 542 592,70		147 696,11		
*) sisäiset erät	34 843,62					
Palotalo oy:n fuusio	112 852,49					
yhteensä	147 696,11					

11.3.2 Rahoituslaskelman toteutuminen (ulkoiset ja sisäiset erät)

Ulkoiset + sisäiset	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvion muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Toteutuma %
TOIMINNAN RAHOITUS					
Vuosikate	5 823 345	-2 809 785	3 013 560	1 604 008	53,23
Tulorahoituksen korjauserät	0	0	0	-1 696 223	
Yhteensä	5 823 345	-2 809 785	3 013 560	-92 215	-3,06
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA					
Investointimenot	16 095 000	4 367 458	20 462 458	13 802 391	67,45
Rahoitusosuudet investointimenoihin	525 000	0	525 000	407 108	77,54
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	2 770 000	0	2 770 000	1 817 846	65,63
Yhteensä	12 800 000	4 367 458	17 167 458	11 577 436	67,44
Toiminnan ja investointien rahavirta	-6 976 655	-7 177 243	-14 153 898	-11 669 651	82,45
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA					
Antolainauksen muutokset					
Antolainojen vähennykset	301 000	0	301 000	12 212	4,06
Yhteensä	301 000	0	301 000	12 212	4,06
Pysyvien vastaavien saamisten lisäys	0		0	5 363	
Lainakannan muutokset					
Pitkäaikaisten lainojen lisäys				0	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	5 146 000	0	5 146 000	6 235 603	121,17
Lyhytaikaisten lainojen muutos	11 300 000	0	11 300 000	13 550 760	119,92
Yhteensä	6 154 000	0	6 154 000	7 315 156	118,87
Oman pääoman muutos				0	
Muut maksuvalmiuden muutokset	21 655	0	21 655		
Toimeksiantojen varojen ja pääom. muutokset				13 190	
Vaihto-omaisuuden muutos				-1 228	
Saamisten muutos				553 207	
Korottomien pitkä- ja lyhytaik. velkojen muutos				3 241 848	
Liittymismaksut	500 000		500 000	477 294	
Rahoituksen rahavirta	6 976 655		6 976 655	11 606 317	
Yhteensä			-7 177 243	-63 334	
KASSAVAROJEN MUUTOS				-63 334	
Kassavarat 31.12.				4 342 814	
Kassavarat 1.1.				4 406 148	

11.3.3 Investointiosan hankekohtaiset kustannukset, niiden hankkeiden osalta, joiden kustannukset jakaantuvat useammalle tilikaudelle

Hanke	Kustannusarvio	Päätös	Ed. vuosien käyttö	Alku-peräinen talous-arvio 2012	Talousarvio muutokset 2012	Talousarvio muutosten jälkeen 2012	Toteutuma 2012	Poikkeama 2012	Kustannusarviosta käytetty 31.12.2012
Mäntynummen koulukeskus ja liikuntahalli	7.792.710	kv 7.10.09 § 133	7.359.594	600.000	200.000	800.000	690.751	-109.249	8.050.345
	335.000	kv 11.5.11 § 49							
Keittiöratkaisut	3.000.000	kv 13.6.07 § 51	855.914	0	2.143.400	1.598.400	0	-1.598.400	855.914
					-545.000				
Solbrinkens skola	647.000	kv 11.5.11 § 50	188.954	395.000	201.000	596.000	550.273	-45.727	739.227
Moision uusi päiväkot	2.402.000	kv 9.11.11 § 105 ta	0	2.402.000	0	2.402.000	1.683.424	-718.576	1.683.424
Immulan kaava-alue	2.300.000	tl 23.8.11 § 103	125.380	700.000	380.700	1.080.700	1.086.824	6.124	1.212.204
Puruskorven alikulkusilta	1.200.000	kh 3.1.11 § 14	0	500.000	0	500.000	48.622	-451.378	48.622
Seudullinen vesihuolto Nummi-Pusula, Karjalohja, Lohja, josta Lohjan osuus	2.050.000	kh 23.11.09 § 461	1.435.138	0	493.300	493.300	447.439	-45.861	1.882.577

11.3.4 Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta 2012

	Sito- vuus	Määrärahat / menoarviot					Tuloarviot				
		Alkup. talo- usarvio	TA:n muutok- set	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Alkup. talous- arvio	TA:n muutok- set	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama
Käyttötalousosa											
Keskusvaalilautakunta	N	320 720	0	320 720	335 597	-14 877					
Tarkastuslautakunta	N	78 164	0	78 164	76 994	1 170					
Yleinen luottamush.hallinto	N	710 784	0	710 784	822 289	-111 505					
Keskushallinto	N	5 597 663	31 785	5 629 448	5 565 698	63 749					
Sosiaali- ja teveysltk	N	64 377 981	1 900 000	66 277 981	68 173 900	-1 895 919					
Perusturvalautakunta	N	44 462 172	0	44 462 172	44 142 460	319 712					
Opetuslautakunta	N	58 616 102	0	58 616 102	58 876 676	-260 574					
Kulttuuri- ja vapaa-aikalk	N	10 433 199	0	10 433 199	10 434 318	-1 119					
Tekninen lautakunta	N	1 046 000	825 000	1 871 000	2 391 533	-520 534					
L-U Ympäristöterveysltk	N	1 865 000	35 000	1 900 000	1 882 705	17 295					
Ympäristölautakunta	N	323 000	0	323 000	288 042	34 958					
Rahoitusosa	B						0	0	0	7 119	-7 119
Yhdistymisavustus	B						280 000	0	280 000	203 326	76 674
Pystyvien vast.myyntitappiot	B	0	0	0	25 433	-25 433					
Tuloslaskelmaosa											
Verotulot	B						145 718 000	-918 000	144 800 000	143 815 729	984 271
Valtionosuudet	B						48 600 000	900 000	49 500 000	49 619 687	-119 687
Korkotulot	B						187 129	0	187 129	134 692	52 437
Muut rahoitustulot	B						632 000	0	632 000	743 626	-111 626
Korkomenot	B	1 742 000	0	1 742 000	1 366 298	375 702					
Muut rahoitusmenot	B	21 000	0	21 000	151 646	-130 646					
Invenstointiosa											
Kaupunginhallitus											
Pysyvät vastaavat. arvopaperit	B	0	0	0	0	0	0	0	0	140 834	-140 834
Kiinteä omaisuus	B	610 000	0	610 000	236 516	373 484	1 770 000	0	1 770 000	923 082	846 918
Irtain omaisuus	B										
Tietohallinto	B	600 000	58 000	658 000	468 870	189 130					
Perusturvalautakunta											
Vanhusten as.palv.yksikkö	B	750 000	0	750 000	411 198	338 802					
Terveysasemien varustus	B	50 000	0	50 000	33 136	16 864					
Terveysneuvonnan varustus	B	10 000	0	10 000	6 430	3 570					
Hammashoitoloiden laitteet	B	60 000	0	60 000	79 617	-19 617					
Muiden toimintayks.varustus	B	20 000	0	20 000	18 270	1 730					
Vuodeosastojen varustus	B	10 000	0	10 000	8 766	1 234					

	Sito- vuus	Alkup. talo- usarvio	TA:n muutok- set	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Alkup. talous- arvio	TA:n muutok- set	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama
Opetuslautakunta											
Irtain omaisuus											
Opetustoimen tietostrategia	B	100 000	0	100 000	94 117	5 883					
Linderi/Mäntynummi	B	0	30 000	30 000	41 766	-11 766					
Päivähoidon toimiintavarusteet	B	0	15 000	15 000	47 612	-32 612					
Opetustoimen erittel. kohteet	B	325 000	0	325 000	198 740	126 260					
Lohjan yhteislyseon lukio	B	10 000	0	10 000	8 986	1 014					
Sivistyslautakunta											
Irtain omaisuus											
Mäntunummen kirjasto	B	100 000	0	100 000	89 721	10 279					
Tekninen lautakunta											
Tilahallinto											
Erityisasunnot	B	500 000	30 000	530 000	396 959	133 041	500 000	0	500 000	352 109	147 891
Kartanomäki	B	150 000	0	150 000	86 501	63 499					
Palvelukeskus	B	250 000	183 600	433 600	324 473	109 127					
Mäntyn.terveysasema	B	0	23 000	23 000	553	22 447					
Pääterveysasema	B	198 000	15 000	213 000	211 977	1 023					
Terv.asemien uudellen organ.	B	50 000	0	50 000	0	50 000					
Virkkalan terveysasema	B	90 000	0	90 000	139 200	-49 200					
Lastensuojeluyksikkö	B	0	80 000	80 000	1 555	78 445					
Perusturvan erittelem.	B	390 000	-163 000	227 000	0	227 000					
Moision pk	B	2 402 000	0	2 402 000	1 683 424	718 576					
Moision pk	B	0	70 000	70 000	61 655	8 345					
Maksjoen pk	B	0	130 000	130 000	127 567	2 433					
Virkkalan pk	B	0	13 000	13 000	11 829	1 171					
Vieremän pk	B	0	20 000	20 000	13 088	6 912					
Anttilan koulu	B	0	50 000	50 000	49 817	183					
Asemanpellon koulu	B	50 000	25 000	75 000	99 039	-24 039					
Harjun koulu	B	0	22 000	22 000	775	21 225					
Hiiden koulu	B	100 000	0	100 000	56 440	43 560					
Källhagen	B	0	42 000	42 000	49 168	-7 168					
Ojaniityn uusi pk	B	240 000	0	240 000	17 355	222 645					
Nummentaustan koulu	B	0	20 000	20 000	18 972	1 028					
Pullin koulu	B	0	15 000	15 000	12 802	2 198					
Mäntynummen koulu	B	600 000	200 000	800 000	690 751	109 249					
Ojamon koulu	B	550 000	0	550 000	336 249	213 751					
Rauhalan koulu	B	0	40 000	40 000	36 259	3 741					
Sohlbrinken	B	395 000	201 000	596 000	550 273	45 727					
Sammatin alakoulu	B	200 000	0	200 000	23 999	176 001					
Sammatin koulun tilaelementit	B	100 000	0	100 000	80 939	19 061					
Karstun koulu	B	40 000	46 700	86 700	49 434	37 266					
Tytyrin koulu	B	0	15 000	15 000	13 680	1 320					

	Sito- vuus	Alkup. talo- usarvio	TA:n muutok- set	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Alkup. talous- arvio	TA:n muutok- set	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama
Lohjan yhteislyseon lukio	B	340 000	60 000	400 000	122 156	277 844					
Opetustoimen erittelem. kohteet	B	200 000	-200 000	0	0	0					
Museo	B	0	15 000	15 000	11 338	3 662					
Mäntynummen päiväkot (kirjasto)	B	500 000	246 500	746 500	391 315	355 185					
Sammatin kirjasto	B	100 000	0	100 000	96 377	3 623					
Harjun kentän kunnostus	B	30 000	0	30 000	30 000	0					
Koulujen lähipihat	B	120 000	0	120 000	60 051	59 949	25 000	0	25 000	55 000	-30 000
Lohjan liikuntakeskus	B	50 000	30 000	80 000	88 920	-8 920					
Kierrätyskeskus	B	0	15 000	15 000	15 396	-396					
Tulevien hankkeiden suunnittelu	B	100 000	-100 000	0	0	0					
Sivistystoimen erittelem. kohteet	B	50 000	-50 000	0	16 223	-16 223					
Monkola	B	0	30 000	30 000	29 681	319					
Sivistystalo	B	0	575 000	575 000	670 139	-95 139					
Wiren toimistotilat	B	100 000	0	100 000	76 524	23 476					
Paloniemen sairaala	B	0	18 000	18 000	16 557	1 443					
Teknisen toimen erittel.kohteet	B	200 000	-200 000	0	0	0					
Aluekeittäratkaisu	B	0	1 598 400	1 598 400	0	1 598 400					
ATK valvontalaitteet	B	50 000	-45 000	5 000	49 476	-44 476					
Putkikorjaus	B	150 000	-150 000	0	0	0					
Kadut ja yleiset alueet	B										
Liikenneväylät eritt.kohteet	B	1 410 000	282 258	1 692 258	1 529 008	163 250					
Keskusta-alueen katujen parantaminen	B	200 000	0	200 000	128 786	71 214					
Puruskorventie alikulku	B	500 000	0	500 000	48 622	451 378					
Immulan uusi alue	B	700 000	380 700	1 080 700	1 086 824	-6 124					
Ympäristötyöt erittelemättämät	B	170 000	0	170 000	188 203	-18 203					
Liikunta-alueet erittelemättämät	B	20 000	0	20 000	17 832	2 168					
Keskusta ja ranta-alueiden kehittäminen	B	100 000	0	100 000	35 309	64 691					
Vesi- ja viemärilaitos											
Erittelemättömät kohteet	B	1 420 000	137 600	1 557 600	1 095 882	461 718					
Vappulan kaava-alue	B	0	49 400	49 400	200 000	-150 600					
Seudullinen vesihuolto	B	0	493 300	493 300	447 439	45 861					
Immulan kunnallistekniikka	B	300 000	0	300 000	369 537	-69 537					
Puruskorventien alikulku	B	100 000	0	100 000	0	100 000					
Irtain omaisuus											
Konekeskus	B	50 000	0	50 000	33 007	16 993					
Keittiölaitteet	B	50 000	0	50 000	49 545	455					
Ympäristölautakunta											
Mittauskalusto	B	35 000	0	35 000	33 969	1 031	0	0	0	2 500	-2 500
ATK ohjelmat	B	50 000	0	50 000	45 408	4 592					
Kiinteä omaisuus	B	50 000	0	50 000	43 243	6 757	1 000 000	0	1 000 000	751 430	248 570

	Sitovuus	Alkup. talousarvio	TA:n muutokset	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Alkup. talousarvio	TA:n muutokset	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama
Rahoitusosa											
Antolainauksen muutokset											
Antolainasaamisten väh/lis	B						301 000	0	301 000	6 849	294 151
Lainakannan muutokset											
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	B	5 146 000	0	5 146 000	6 235 603	-1 089 603					
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	B	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Lyhytaik. lainojen muutos	B	0	0	0	0	0	11 300 000	0	11 300 000	13 550 760	-2 250 760
Oman pääoman muutokset		0	0	0	0	0					
Vaikutus maksuvalmiuteen	B	0	0	0	0	0	521 655	0	521 655	4 284 312	-3 762 657
Yhteensä		210 834 784	7 159 243	217 994 027	214 684 436	3 309 591	210 834 784	-18 000	210 816 784	214 591 055	-3 774 271
Käyttötalouden tulot		80 423 114	1 163 489	81 586 603	84 304 670	-2 718 067	80 423 114	1 163 489	81 586 603	84 304 670	-2 718 067
Yhteensä		291 257 898	8 322 732	299 580 630	298 989 106	591 524	291 257 898	1 145 489	292 403 387	298 895 725	-6 492 338

N = sitovuus nettomääräraha/-tuloarvio

B = bruttomääräraha/-tuloarvio

Tilinpäätöslaskelmat ja liitetiedot

12.1 Lohjan kaupunki, tuloslaskelma

	31.12.2012	31.12.2011
TOIMINTATUOTOT		
Myyntituotot	34 639 424,13	32 297 036,58
Maksutuotot	15 330 646,16	14 865 502,32
Tuet ja avustukset	4 927 412,65	6 460 233,06
Muut tuotot	7 328 090,19	6 966 061,96
Yhteensä	62 225 573,13	60 588 833,92
TOIMINTAKULUT		
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	91 851 662,46	85 289 717,68
Henkilöstösivukulut		
Eläkekulut	21 682 543,50	20 414 410,56
Muut henk.sivukulut	5 294 916,72	4 829 207,83
Palvelujen ostot	103 097 673,54	97 810 314,18
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	14 506 875,01	13 016 542,34
Avustukset	12 359 131,37	11 056 201,84
Muut kulut	4 656 825,07	4 465 474,44
Yhteensä	253 449 627,67	236 881 868,87
TOIMINTAKATE	-191 224 054,54	-176 293 034,95
Verotulot	143 815 728,60	142 231 256,40
Valtionosuudet	49 619 687,00	45 690 192,96
RAHOITUSTUOTOT JA KULUT		
Korkotuotot	134 691,87	193 690,55
Muut rahoitustuotot	743 626,46	854 146,61
Korkokulut	1 366 298,36	1 679 936,10
Muut rahoituskulut	154 216,68	160 150,91
Yhteensä	-642 196,71	-792 249,85
VUOSIKATE	1 569 164,35	10 836 164,56
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	9 340 745,11	9 231 547,75
SATUNNAISET ERÄT		
TILIKAUDEN TULOS	-7 771 580,76	1 604 616,81
Poistoeron lisäys/vähennys	25 525,77	25 525,77
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-7 746 054,99	1 630 142,58

12.2 Lohjan kaupunki, rahoituslaskelma

	31.12.2012	31.12.2011
TOIMINNAN RAHAVIRTA		
Vuosikate	1 569 164,35	10 836 164,56
Tulorahoituksen korjaukset	-1 696 222,73	-1 962 908,13
Yhteensä	-127 058,38	8 873 256,43
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA		
Investointimenot	13 767 547,09	14 388 868,13
Rahoitusosuudet investointimenoihin	407 108,30	2 382 804,48
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutus- tulot	1 817 846,09	2 524 027,35
Yhteensä	11 542 592,70	9 482 036,30
Toiminnan ja investointien rahavirta	-11 669 651,08	-608 779,87
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA		
Antolainauksen muutokset		
Antolainojen vähennykset	12 212,13	0,00
Yhteensä	12 212,13	0,00
Pysyvien vastaavien saamisten lisäys	5 362,50	
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0,00	10 000 000,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	6 235 603,27	5 677 195,04
1) Lyhytaikaisten lainojen muutos	13 550 759,67	-3 296 475,87
Yhteensä	7 315 156,40	1 026 329,09
Oman pääoman muutokset	0,00	-1 099 512,20
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muu- tokset	13 190,19	-176 726,13
Vaihto-omaisuuden muutos	-1 227,63	728,30
2) Saamisten muutos	553 207,01	-2 505 509,74
Korottomien velkojen muutos	3 245 854,40	1 861 459,81
Liittymismaksut	473 287,10	651 810,41
Yhteensä	4 284 311,07	-168 237,35
Rahoituksen rahavirta	11 606 317,10	-241 420,46
Yhteensä	-63 333,98	-850 200,33
KASSAVAROJEN MUUTOS	-63 333,98	-850 200,33
3) Kassavarat 31.12.	4 342 813,70	4 406 147,68
Kassavarat 1.1.	4 406 147,68	5 256 348,01
1) konsernipankkitilivelkamuutos	1 050 759,67	-2 796 475,87
2) konsernipankkitilisaatavamuutos	-2 102,45	-249 265,00
3) tytäryhtiöiden konsernitilivaramuutos	1 052 862,12	-2 547 210,87

12.3 Lohjan kaupunki, tase

V A S T A A V A A	31.12.2012	31.12.2011
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	834 322,53	743 934,95
Muut pitkävaikutteiset menot	1 780 001,10	1 952 829,40
	2 614 323,63	2 696 764,35
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	32 807 294,02	32 726 209,41
Maa- ja vesialueiden arvonkorotus	126 981,88	126 981,88
Rakennukset	92 402 933,87	91 652 237,34
Kiinteät rakenteet ja laitteet	49 140 658,03	47 729 585,73
Koneet ja kalusto	3 854 922,21	3 709 367,44
Ennakkomaksut ja kesken- eräiset hankinnat	2 509 058,32	402 160,19
	180 841 848,33	176 346 541,99
Sijoitukset		
Osakkeet ja osuudet	24 612 251,78	24 630 284,89
Muut lainasaamiset	2 830 734,02	2 842 946,15
Muut saamiset	21 462,50	16 100,00
	27 464 448,30	27 489 331,04
TOIMEKSIANTOJEN VARAT		
Toimeksiantojen varat		
Valtion toimeksiannot	0,00	13 283,06
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	543 353,99	165 032,37
	543 353,99	178 315,43
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Vaihto-omaisuus		
Aineet ja tarvikkeet	63 644,79	62 417,16
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset		
Muut saamiset	2 246 243,00	3 226 342,64
	2 246 243,00	3 226 342,64
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	3 815 699,02	3 665 311,44
Lainasaamiset	18 863,03	625 965,48
Muut saamiset	2 558 032,15	2 498 570,50
Siirtosaamiset	1 711 653,26	1 492 507,41
	8 104 247,46	8 282 354,83
Rahoitusarvopaperit		
Osakkeet ja osuudet	531 716,16	530 648,16
Rahat ja pankkisaamiset	3 811 097,54	3 875 499,52
Vastaavaa yhteensä	226 220 923,20	222 688 215,12

VASTATTAVAA	31.12.2012	31.12.2011
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	108 880 648,16	108 880 648,16
Arvonkorotusrahasto	126 981,88	126 981,88
Muut omat rahastot		
Lainalyhennysrahasto	1 069 507,02	1 069 507,02
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	21 495 820,28	19 865 677,70
Tilikauden yli-/alijäämä	-7 746 054,99	1 630 142,58
Oma pääoma yhteensä	123 826 902,35	131 572 957,34
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET		
Poistoero	341 996,69	367 522,46
PAKOLLISET VARAUKSET		
Eläkevastuuvaukset	68 580,30	93 898,76
Muut pakolliset varaukset	845 500,97	928 420,32
	914 081,27	1 022 319,08
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
Valtion toimeksiannot	2 266,00	15 533,06
Lahjoitusrahastojen pääomat	865 079,86	491 470,45
Muut toimeksiantojen pääomat	17 886,40	0,00
	885 232,26	507 003,51
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	39 889 116,00	44 613 364,00
Lainat julkisyhteisöiltä	591 483,30	753 982,98
Muut velat	0,00	84 649,20
Muut velat, liittymismaksut	5 045 053,21	4 571 766,11
	45 525 652,51	50 023 762,29
Lyhytaikainen		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	21 724 248,00	10 491 066,72
Lainat julkisyhteisöiltä	162 499,68	159 887,35
Lainat konserniyhtiöiltä	3 882 326,26	2 831 566,59
Saadut ennakot	158 250,47	564 944,45
Ostovelat	8 363 482,59	6 963 905,14
Muut velat	1 976 810,00	1 889 135,49
Siirtovelat	18 459 441,12	16 294 144,70
	54 727 058,12	39 194 650,44
Vastattavaa yhteensä	226 220 923,20	222 688 215,12

12.4 Konsernituloslaskelma

	31.12.2012	31.12.2011
Toimintatuotot	143 744 474,63	138 708 345,31
Toimintakulut	-343 005 736,11	-319 219 475,75
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta/tappiosta	30 306,95	220 697,09
Toimintakate	-199 230 954,53	-180 290 433,35
Verotulot	143 815 728,60	142 231 256,40
Valtionosuudet	61 310 493,74	56 700 090,48
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	73 085,80	190 041,94
Muut rahoitustuotot	740 455,73	840 411,14
Korkokulut	-2 832 674,18	-2 891 464,96
Muut rahoituskulut	-511 847,74	-548 624,88
Vuosikate	3 364 287,42	16 231 276,77
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-15 463 186,85	-15 386 035,15
Tilikauden yli- ja alipariarvot	0,00	-102 090,52
Tilikauden tulos	-12 098 899,43	743 151,10
Tilinpäätössiirrot	919 976,83	671 892,97
Vähemmistöosuudet	-100 963,93	-51 434,54
Tilikauden yli/alijäämä	-11 279 886,53	1 363 609,53

12.5 Konsernin rahoituslaskelma

	31.12.2012	31.12.2011
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	3 364 287,42	16 231 276,77
Tulorahoituksen korjaukset	932 432,65	-2 116 372,53
Toiminnan rahavirta yhteensä	4 296 720,07	14 114 904,24
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-23 172 254,34	-23 707 072,30
Rahoitusosuudet investointimenoihin	1 902 852,30	2 391 037,97
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	1 758 721,94	2 661 478,74
Investointien rahavirta yhteensä	-19 510 680,10	-18 654 555,59
Toiminnan ja investointien rahavirta	-15 213 960,03	-4 539 651,35
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-5 965,47	-4 686,40
Antolainasaamisten vähennykset	12 481,54	3 304,21
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	6 142 487,05	13 122 295,69
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-8 532 444,74	-7 947 218,97
Lyhytaikaisten lainojen muutos	12 585 685,44	-821 551,12
Oman pääoman muutokset	8 489,22	-1 161 123,86
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	8 933,84	-172 086,79
Vaihto-omaisuuden muutos	-8 493,85	-58 917,84
Saamisten muutokset	-98 735,92	-1 690 616,21
Korottomien velkojen muutokset	4 901 366,45	3 684 129,90
Rahoituksen rahavirta	15 013 803,56	4 953 528,61
Rahavarojen muutos	-200 156,47	413 877,26
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12	10 939 572,62	11 139 729,09
Rahavarat 1.1.	11 139 729,09	10 725 851,83
	-200 156,47	413 877,26

12.6 Konsernitase

VASTAAVAA	31.12.2012	31.12.2011
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	925 802,85	802 463,86
Muut pitkävaikutteiset menot	3 698 689,03	3 448 930,02
	4 624 491,88	4 251 393,88
Aineelliset hyödykkeet		
Maa-ja vesialueet	36 997 715,08	36 839 908,31
Rakennukset	150 531 075,17	147 602 718,73
Kiinteät rakenteet ja laitteet	53 092 157,47	51 584 907,38
Koneet ja kalusto	8 004 576,43	7 995 937,26
Muut aineelliset hyödykkeet	168 319,59	183 898,87
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	5 948 787,66	5 431 775,44
	254 742 631,40	249 639 145,99
Sijoitukset		
Osakkuusyhteisöosuudet	1 332 349,74	4 071 412,68
Osakkeet ja osuudet	2 415 280,89	2 095 283,90
Muut lainasaamiset	19 169,89	31 651,42
Muut saamiset	36 846,93	30 881,46
	3 803 647,45	6 229 229,46
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	819 410,99	507 523,82
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Vaihto-omaisuus	1 282 588,53	1 274 094,67
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset	2 298 007,53	3 365 409,18
Lyhytaikaiset saamiset	14 648 830,55	13 482 692,99
	16 946 838,08	16 848 102,17
Rahoitusarvopaperit	3 253 252,99	2 436 970,34
Rahat ja pankkisaamiset	7 686 319,63	8 702 758,75
VASTAAVAA YHTEENSÄ	293 159 180,95	289 889 219,08

VASTATTAVAA	31.12.2012	31.12.2011
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	108 880 648,16	108 880 648,16
Yhdistysten ja säätiöiden peruspääoma	135 391,28	135 391,28
Arvonkorotusrahasto	126 981,88	126 981,88
Muut omat rahastot	3 228 513,28	3 200 440,69
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	22 690 165,52	21 333 464,45
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-11 279 886,54	1 363 609,53
	123 781 813,58	135 040 535,99
VÄHEMMISTÖOSUUDET	647 113,03	557 353,30
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET		
Poistoero	1 828 455,59	1 917 624,11
Vapaaehtoiset varaukset	2 732 043,93	3 564 322,94
	4 560 499,52	5 481 947,05
PAKOLLISET VARAUKSET		
Eläkevaraukset	159 883,23	185 201,69
Muut pakolliset varaukset	2 120 291,10	2 152 515,78
	2 280 174,33	2 337 717,47
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	1 172 533,32	851 712,32
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	85 436 777,87	87 091 966,58
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	6 071 907,76	5 496 944,28
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	24 767 160,40	12 916 243,92
Saadut ennakot	408 683,15	829 109,80
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	44 032 517,99	39 285 688,37
	160 717 047,17	145 619 952,95
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	293 159 180,95	289 889 219,08

12.7 Tilinpäätöksen liitetiedot

Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Arvostus- ja jaksotusperiaatteet sekä menetelmät

Pysyvien vastaavien arvostus

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu valtuuston hyväksymän poistosuunnitelman mukaisesti (poistosuunnitelma tarkistettu KV 11.11.09 § 149). Tarkistetun poistosuunnitelman poistoaikoja sovelletaan 1.1.2009 jälkeen hankittuihin pysyvien vastaavien hyödykkeisiin. Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunnitelman mukaisen poistojen perusteet.

Sijoitusten arvostus

Pysyvien vastaavien osakkeet ja -osuudet on merkitty taseeseen hankintamenoon tai sitä alempaan arvoon. Arvostuksen perusteena on ollut hyödykkeen todennäköisesti tulevaisuudessa kerättävä tulo tai sen arvo palvelutuotannossa.

Vaihto-omaisuuden arvostus

Vaihto-omaisuus on merkitty taseeseen keskihinta-periaatteen mukaisesti hankintameno tai sitä alemman todennäköisen hankintameno tai todennäköisen luovutushinnan määräisenä.

Rahoitusomaisuuden arvostus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon tai sitä alempaan todennäköiseen arvoon. Rahoitusomaisuusarvopaperit on merkitty taseeseen hankintamenoarvoon tai sitä alempaan todennäköiseen luovutushintaan.

Tuloksen ja taseen vertailukelpoisuus

Tuloslaskelman tiedoissa on lomapalkkavarauksen muutosta edelliseen vuoteen 20,67 %:a, 2 321 378,00 euroa. Aikaisemmin laskennallisessa lomapalkkajaksotuksessa perusteena käytettiin koko henkilökunnalla ns. B-taulukkoa, jossa lomapäivien maksimimääränä oli 30 työpäivää. Muutoksen jälkeen jaksotuksen laskennassa koko henkilöstön osalta lomapäivien maksimimääränä käytetään 38 työpäivää riippumatta todellisesta lomaoikeudesta. Vuoden 2011 tilinpäätöksessä huomioitiin muutoksen vaikutusta lisäämällä 10 %:n korotus lomapalkkavarauksen muutokseen.

Palotalo Oy fuusioitui kaupungin kanssa joulukuussa 2012. Yhdistelykirjauksina pysyviin vastaaviin on tullut lisäystä 504 847,38 euroa, joka sisältää fuusiotappiota 36 391,03 euroa sekä lisäystä rahavaroihin 112 828,95 euroa. Keskinäinen laina 605 000,00 euroa on eliminoitu vastakirjauksin yhdistelyn jälkeen. Muilta osin tuloslaskelma- ja tasetiedot ovat vertailukelpoisia edelliseen vuoteen.

Konsernipankkitili

Kaupungin konsernipankkitilisopimukseen liitettyjen muiden yhteisöjen rahavarat esitetään kaupungin rahoissa ja pankkisaamisissa sekä lainana muilta luotonantajilta. Vastaavasti rahoja ja pankkisaamia vähentänyt muun yhteisön negatiivinen tilin saldo on esitelty vaihtuvien vastaavien lyhytaikaisena lainasaamisena.

Taseen rahat ja pankkisaamiset sisältävät muiden yhteisöjen alatilien saldoja 3 863 463,23 euroa, joka jakaantuu lainoihin muilta luotonantajilta 3 882 326,26 euroa ja lainasaamisiin 18 863,03 euroa.

Yhdistymisavustuksen käsittely

Lohjaan vuoden 2009 alussa yhdistyneen Sammatin kunnan yhdistymiseen liittyvät yhdistymisavustukset on kirjattu maksuperusteen mukaan tuotoksi tuloslaskelman erään tuet ja avustukset. Tilikauden yhdistymisavustus on 203 326 euroa.

Konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet

Konsernitilinpäätöksen laajuus

Kuntalain perusteella kaupungilla on velvollisuus laatia täydellinen konsernitilinpäätös, joka sisältää konsernitaseen, konsernituloslaskelman, konsernin rahoituslaskelman ja liitetiedot. Konsernitilinpäätöseen on yhdistetty kaikki tytäryhteisöt lukuun ottamatta Immulan Vesi Oy:tä. Kaikki kuntayhtymät, joissa kaupunki on jäsenenä, on yhdistetty konsernitilinpäätökseen. Kuntayhtymät yhdistetään konsernitilinpäätökseen peruspääomaosuuden suhteessa.

Konsernirakennemuutokset

Palotalo Oy fuusioitui kaupungin kanssa ja konsernitilinpäätökseen on yhdistelty Palotalo Oy:n tuloslaskelmatiedot lopputilityksen mukaisesti. Ojamon Lämpö Oy fuusioitui Lohjan Energiahuolto Oy Loherin kanssa ja tästä syntyi fuusiotappiota 944 305,48 euroa, joka on kirjattu liikearvoksi. Liikearvo poistetaan 10 vuoden aikana. Konsernitilinpäätöksessä liikearvo ja vuoden 2012 poistot ovat eliminoitu. Ojamon Lämpö Oy:n tuloslaskelmatiedot on yhdistelty konsernitilinpäätökseen lopputilityksen mukaisesti (1.1.-31.8.2012). Fuusion yhteydessä Lohjan Vuokra-Asunnot Oy sai Lohjan Energiahuolto Oy Loherin osakkeita. Lohjan Energiahuolto Oy Loher osti omat osakkeet Lohjan Vuokra-Asunnot Oy:ltä vuoden 2012 puolella 460 000,00 eurolla. Yhtiö käytti osakkeiden hankintaa aikaisempien vuosien voittovaroja. Konsernitilinpäätöksessä osakkeiden hankintaan liittyvät kirjaukset ovat eliminoitu. Länsi-Uudenmaan ammattikoulutuskuntayhtymä teki konsernitilinpäätöksen ja tästä rakennemuutoksesta johtuvat lisäykset on kirjattu pysyviin vastaaviin sekä edellisten tilikausien yli/alijäämän muutos tuloslaskelmaan tappioksi. Tuloslaskelmaan kirjattu tappio on 241 969,45 euroa. Jätehuoltoyhtiö Rosk'n Roll Oy Ab:n ja Itä-Uudenmaan jätehuolto Oy:n välillä oli yhtiöjärjestelyjä vuoden aikana ja tästä johtuen konsernin omistusosuus yhtiöstä laski alle 20 %:iin. Osakkuusyhteisönä olleen yhtiön aikaisempien vuosien voittovarat on kirjattu tuloslaskelmaan tappioksi yhteensä 2 409 504,47 euroa.

Keskinäisen omistuksen eliminointi

Kaupungin ja sen tytäryhteisöjen keskinäisen omistuksen eliminointi on tehty pariarvomenetelmällä.

Sisäiset liiketapahtumat ja sisäiset katteet

Konserniyhteisöjen sisäisiä kiinteistöveroja ja liittymismaksuja ei ole eliminoitu. Muilta osin konserniyhteisöjen keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty sekä konserniyhteisöjen ja kaupungin omistamien kuntayhtymien keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty vähäisiä liiketapahtumia lukuun ottamatta.

Pysyvien vastaavien osalta maa-alueisiin sisältyy sisäisiä katteita Lohjan Vuokra-asuntojen ja L-U Ammattikoulutuskuntayhtymän osalta. Rakennusten osalta sisäisiä katteita muodostuu Lohjan Liikuntakeskuksen omaisuuden siirrosta kaupungille v. 2001 sekä L-U Ammattikoulutuskuntayhtymän ja kaupungin kirjastorakennuksen sekä terveydenhuolto-oppilaitoksen vaihdosta v. 2001. Pysyvien vastaavien aineettomiin oikeuksiin sisältyy sisäistä katetta Lohjan Vuokra-asunnot Oy:n osalta. Lohjan Vuokra-Asunnot Oy osti Virkkalan Lämpö Oy:ltä isännöintiliiketoiminnan vuoden 2012 aikana (27 500 euroa).

Vähemmistöosuudet

Vähemmistöosuudet, muiden kuin konserniyhteisöjen omistusta vastaava määrä tilikauden tuloksesta on erotettu konsernin yli- ja alijäämästä konsernituloslaskelmassa sekä omasta pääomasta konsernitaseessa.

Suunnitelmapoistojen oikaisu

Kiinteistötytäryhteisöjen ja säätiöiden aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden poistot on oikaistu suunnitelman mukaisiksi ja jäännösarvojen ero on kirjattu konsernituloslaskelmassa tytäryhteisön poistojen oikaisuksi ja aikaisemmille tilikausille kertynyt ero konsernitaseessa edellisten tilikausien yli- tai alijäämän oikaisuksi.

Osakkuusyhteisöt

Osakkuusyhteisöt on yhdistelty pääomaosuusmenetelmällä konsernitilinpäätökseen.

Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus

Muilta osin edellisen tilikauden tiedot ovat vertailukelpoisia.

12.8 Tuloslaskelman liitetiedot

TULOSLASKELMAN LIITETIEDOT	Konserni 2012 1 000 €	Konserni 2011 1 000 €	Lohja 2012 1 000 €	Lohja 2011 1 000 €
Toimintatuotot				
Yleishallinto	1 831,6	1 601,8	1 532,8	1 307,7
Sosiaali- ja terveystalvet	106 951,6	101 281,2	37 510,8	34 799,0
Opetus- ja kulttuuripalvelut	13 547,2	13 090,3	9 803,3	9 547,3
Yhdyskuntapalvelut	19 543,1	18 720,7	11 562,0	10 894,8
Yhdistymisavustus	203,3	1 931,2	203,3	1 931,3
Myyntivoitot	1 667,6	2 083,1	1 613,4	2 108,7
Yhteensä	143 744,4	138 708,3	62 225,6	60 588,8
Verotulojen erittely				
Kunnan tulovero	-		131 792,0	128 639,9
Osuus yhteisöveron tuotosta	-		4 534,4	6 289,6
Kiinteistövero	-		7 489,3	7 301,7
Verotulot yhteensä	-		143 815,7	142 231,2
Valtionosuuksien erittely				
Yksikköhintarahoitukseen perustuva valtionosuus	11 690,8	11 009,9	0,0	0,0
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus (ilman tasauksia)	57 655,3	53 702,3	57 655,2	53 702,3
Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	-4 203,5	-4 154,1	-4 203,5	-4 154,1
Järjestelmämuutoksen tasaus	435,9	435,9	435,9	435,9
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtiosuudet	-4 268,0	-4 293,9	-4 268,0	-4 293,9
Valtionosuudet yhteensä	61 310,5	56 700,1	49 619,6	45 690,2
Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet				
Kuluvan käyttöomaisuuden poistojen määrittämiseen on käytetty ennalta laadittua, valtuuston hyväksymää, poistosuunnitelmaa. Poistosuunnitelmaa tarkennettu KV 11.11.09 § 149. Tarkennettua poistosuunnitelmaa sovelletaan 1.1.09 jälkeen hankittuihin pysyvien vastaavien hyödykkeisiin. Poistosuunnitelma tarkistetaan yhdistyneen kunnan osalta vuoden 2013 aikana. Suunnitelman mukaiset poistot lasketaan tasapoistoina taloudellisen pitoajan perusteella.				
Aineettomat hyödykkeet ja muut pitkävaikutteiset menot (E18 -hanke 20 v.)		5 ja 20 vuotta	tasapoisto	
Rakennukset ja rakennelmat		20-40 vuotta	tasapoisto	
Kiinteät rakenteet ja laitteet		15-30 vuotta	tasapoisto	
Koneet ja kalusto		5-10 vuotta	tasapoisto	
Muut aineelliset hyödykkeet		käytön mukainen poisto		
Pienet käyttöomaisuushankinnat, joiden hankintameno on alle 10.000 euroa on kirjattu vuosikuluiksi.				
Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen ja poistonalaisten investointien vastaavuudesta Vuosina 2011-2015				
Keskimääräiset suunnitelman mukaiset poistot			11 162 579	
Keskimääräinen poistonalaisten investointien omahankintameno			16 289 105	
Ero (€)			-5 126 526	
Ero %			-31	
Tilikauden yli- ja alipariarvot (1000 €)				
Ylipariarvot	0,0	117,4		
Alipariarvot	0	15,3		
Yhteensä netto	0,0	-102,1		
Eläkejärjestelmän eläkevastuut 1.1.	185,2	234,1	93,9	125,2
Lisäykset tilikaudella	0,0	0,0	0,0	0,0
Vähennykset tilikaudella	25,3	48,9	25,3	31,3
Eläkevastuut 31.12.	159,9	185,2	68,6	93,9

	Konserni 2012 1 000 €	Konserni 2011 1 000 €	Lohja 2012 1 000 €	Lohja 2011 1 000 €
Muut pakolliset varaukset				
Kaatopaikan maisemointi	1,5	21,5	1,5	21,5
Lisäykset tilikaudella				
Vähennykset tilikaudella	1,5	20,0	1,5	20,0
Kaatopaikan maisemointi 31.12	0,0	1,5	0,0	1,5
Saastuneiden maa-alueiden kunnostus 1.1.	926,9	840,8	926,9	840,8
Hiidensalmi 1.1.	743,6	750,0	743,6	750,0
- vähennys tilikaudella	2,3	6,4	2,3	6,4
Hiidensalmi 31.12	741,3	743,6	741,3	743,6
Ojamonkangas 1.1.	29,3	90,8	29,3	90,8
- vähennykset tilikaudella	11,1	61,5	11,1	61,5
Ojamonkangas 31.12	18,2	29,3	18,2	29,3
Immula, pilaantuneet maa-alueet	154,0	154,0	154,0	154,0
- vähennys tilikaudella	68,0	0,0	68,0	0,0
Immula, pilaantuneet maa-alueet	86,0	154,0	86,0	154,0
Saastuneiden maa-alueiden kunnostus 31.12.	845,5	926,9	845,5	926,9
HUS, pakolliset varaukset 1.1.	1 224,1	1 099,8	-	-
Lisäykset tilikaudella	50,6	137,0	-	-
Vähennykset tilikaudella	0,0	12,7	-	-
HUS, pakolliset varaukset 31.12	1 274,7	1 224,1	-	-
Pakolliset varaukset yhteensä 31.12.	2 120,2	2 152,5	914,1	1 022,3
Pysyvien vastaavien myyntivoitot ja -tappiot				
Muut toimintatuotot				
Osakkeiden myyntivoitot	135,5	766,5	135,5	766,5
Maa-alueiden myyntivoitot	1 475,4	1 332,6	1 475,4	1 332,6
Rakennusten myyntivoitot	0,0	0,0	0,0	0,0
Muut pysyvien vastaavien myyntivoitot	53,8	90,7	2,5	9,6
Yhteensä	1 664,7	2 189,8	1 613,4	2 108,7
Muut toimintakulut				
Osakkeiden myyntitappiot	2 682,8	56,7	0,0	16,8
Rakennusten myyntitappiot	12,9	43,3	12,9	43,3
Maa-alueiden myyntitappiot	12,5	51,1	12,5	51,1
Yhteensä	2 708,2	151,1	25,4	111,2
Osinkotuottojen ja peruspääoman korkotuotot				
Osinkotuotot muista yhteisöistä	14,3	69,8	41,9	93,5
Peruspääoman korot kuntayhtymiltä	0,0	0,0	391,6	391,6
Yhteensä	14,3	69,8	433,5	485,1

12.9 Taseen liitetiedot

Arvonkorotukset

	Konserni 2012 1 000 €	Konserni 2011 1 000 €	Lohja 2012 1 000 €	Lohja 2011 1 000 €
Maa- ja vesialueet *)				
arvo 1.1.	127,0	127,0	127,0	127,0
Arvonkorotukset	0,0	0,0		
Arvonkorotusten purkaminen	0,0	0,0		
Arvo 31.12.	127,0	127,0	127,0	127,0
Rakennukset				
arvo 1.1.	0,0	468,7		
Arvonkorotukset muutos	0,0	-468,7		
Arvi 31.12	0,0	0,0		
Osakkeet ja osuudet				
arvo 1.1.	0,0	1,2		
Arvonkorotukset muutos	0,0	-1,2		
Arvo 31.12.	0,0	0,0		
Yhteensä	127,0	127,0	127,0	127,0

*) Lohjan kaupungin maa-alueiden arvonkorotuksiin sisältyy vuoden 1997 aloittavassa taseessa tehty arvonkorotus kuntayhtymältä korvauksetta siirtyneeseen maa-alueeseen. Arvonkorotus on 126.981,88 euroa.

Saamiset

Lyhytaikaiset saamiset

Saamiset tytäryhteisöiltä				
Myyntisaamiset	-	-	56,8	94,6
Konsernitilisaatava	-	-	18,9	21,0
Lainasaamiset			0,0	605,0
Siirtosaamiset	-	-	0,0	0,0
Saamiset kuntayht, joissa kunta on jäsenenä				
Myyntisaamiset	-	-	19,8	13,6
Siirtosaamiset	-	-	0,0	156,6

Siirtosaamiset, siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät

HUS muut	129,4	133,1	0,0	0,0
Lost	607,2	-	607,2	0,0
Työterveyshuollon Kelan korvaus	496,0	620,2	370,0	360,0
Muut siirtosaamiset	1 292,2	1 440,3	734,5	1 032,5
Yhteensä	2 524,8	2 193,6	1 711,7	1 392,5

Lohjan kaupungin olennaiset kuntayhtymäosuuksien arvon muutokset

Kuntayhtymä	Tasearvo 1.1.2012	Tasearvo 31.12.2012	Kuntayhtymä 31.12.2012	Ero €
HUS	12 709 453	12 709 453	13 052 693	-343 240
L-U ammattikoulutusyhtymä	4 911 888	4 911 888	5 426 745	-514 857
ETEVA	583 134	583 134	904 291	-321 157

Lohjan kaupungin rahoitusarvopaperit

Yhtiö	KPL	Hankinta-arvo 31.12.11 €	Markkina-arvo 31.12.12	Kirjanp.arvo 1.1.2012 €	Arvonmuutos/ lisäys	Kirjanpitoarvo 31.12. €
Kuntarahoytys Oyj	81 125	166 607		166 607		166 607
DNA /Lohjan Puhelin Oy	1 291	352 505		352 505		352 505
St Laurence Golf	3	9 250		9 250		9 250
Elisa Communications Ab	150	463	2 510	463		463
M-Real	1 200	8 025	2 664	1 596	1 068	2 664
YIT-yhtymä	40	109	591	109		109
Lounais-Suomen Osuusteurastamo		34		34		34
Lohjan Seudun Osuuspankki		84		84		84
Yhteensä		537 077	5 765	530 648	1 068	531 716

Taseen vastattavia koskevat liitetiedot

	Konserni 2012 1 000 €	Konserni 2011 1 000 €	Lohja 2012 1 000 €	Lohja 2011 1 000 €
Oma pääoma				
Peruspääoma 1.1.	108 880,6	108 880,6	108 880,6	108 880,6
Peruspääoma 31.12.	108 880,6	108 880,6	108 880,6	108 880,6
Yhdistysten ja säätiöiden peruspääoma 31.12.	135,4	135,4	0,0	0,0
Arvonkorotusrahasto 1.1.	127,0	596,9	127,0	127,0
Vähennykset tilikaudella	0,0	469,9	0,0	0,0
Siirrot erien välillä	0,0	0,0	0,0	0,0
Arvonkorotusrahasto 31.12.	127,0	127,0	127,0	127,0
Muut omat rahastot 1.1.	3 200,4	3 342,8	1 069,5	1 069,5
Siirrot rahastoon tilikaudella	28,1	0,0	0,0	0,0
Siirrot rahastosta tilikaudella	0,0	2,6	0,0	0,0
Siirrot erien välillä	0,0	-139,8	0,0	0,0
Muut omat rahastot 31.12.	3 228,5	3 200,4	1 069,5	1 069,5
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä 1.1.	22 697,1	22 354,8	21 495,8	20 965,2
Edellisten tilikausien oikaisut	-6,9	-1 161,1	0,0	-1 099,5
Siirrot erien välillä	0,0	139,8	0,0	0,0
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä 31.12.	22 690,2	21 333,5	21 495,8	19 865,7
Tilikauden yli-/alijäämä	-11 279,9	1 363,6	-7 746,1	1 630,1
Oma pääoma yhteensä	123 781,8	135 040,5	123 826,8	131 572,9
Velat, jotka eräänntyvät myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua				
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	27 377,5	49 137,2	7 223,7	29 995,3
Lainat julkisyhteisöiltä	17 451,8	18 868,5	150,0	225,0
Yhteensä	44 829,3	68 005,7	7 373,7	30 220,3
Pakolliset varaukset				
Ympäristövastuuvaraus 31.12.	845,5	928,4	845,5	928,4
Potilasvakuutuspooli 31.12.	1 225,2	1 187,5		
Muut pakolliset varaukset 31.12.	49,6	36,6		
Muut pakolliset varaukset 31.12.	2 120,3	2 152,5	845,5	928,4

	Konserni 2012 1 000 €	Konserni 2011 1 000 €	Lohja 2012 1 000 €	Lohja 2011 1 000 €
Velkojen erittely				
Pitkäaikaiset velat				
Velat tytäryhteisöille				
Muut velat			0,0	84,6
Lyhytaikaiset velat				
Velat tytäryhteisöille				
Ostovelat			260,4	187,3
Konsernitilivelka			3 882,3	2 829,0
Velat kuntayhtymille, joissa kunta on jäsenenä				
Ostovelat			810,4	1 106,8
Velat osakkuus- sekä muille omistusyhteis- yhteisöille				
Ostovelat			69,1	54,4
Siirtovelat				
Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät				
Palkkajaksotukset sis. lomapalkkajaksotuksen	21 935,2	18 627,2	13 481,2	11 930,7
Siirtyvien henkilöiden lomapalkat			727,9	0,0
Korkojaksotukset	459,1	414,2	126,1	137,6
Potilasvakuutuspooli	198,8	227,0	-	-
Muut HUSin siirtovelat	101,8	68,4	-	-
KVTEL, eläkemaksut	1 949,9	1 856,6	1 846,7	1 735,0
VEL, opettajien eläkemaksut	264,9	276,9	264,9	277,0
LOST maksuosuuden palautus	0,0	10,9	0,0	10,9
Muut siirtovelat	2 834,8	2 894,6	2 012,6	2 202,9
Yhteensä	27 744,5	24 375,8	18 459,4	16 294,1
Vakuutuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot				
Leasingvastuiden yhteismäärä	1 598,9	1 222,1	1 092,50	837,7
Seuraavalla tilikaudella erääntyvät	637,3	427,6	408,50	235,2
Myöhemmin erääntyvät	961,6	794,5	684,0	602,5
Vuokravastuut	9 346,3	8 965,1		
Vastuusitoumukset samaan konserniin kuuluvien yhteistöjen puolesta				
Konserniin kuuluvien yhteistöjen puolesta				
annetut takaukset				
Alkuperäinen pääoma	3 722,8	3 722,8	22 030,9	22 151,9
<i>tytäryhtiöt</i>			<i>18 308,1</i>	<i>18 429,1</i>

	Konserni 2012 1 000 €	Konserni 2011 1 000 €	Lohja 2012 1 000 €	Lohja 2011 1 000 €
<i>osakkuus- ja muut omistusyhteisyyshyönteisöt</i>			3 722,8	3 722,8
Jäljellä oleva pääoma	824,4	1 146,2	14 240,0	13 873,4
<i>tytäryhtiöt</i>			13 415,6	12 727,2
<i>osakkuus- ja muut omistusyhteisyyshyönteisöt</i>			824,4	1 146,2
Muut vastuusitoumukset				
Takaukset muiden puolesta				
Alkuperäinen pääoma	11 526,7	12 036,8	11 491,7	11 491,7
Jäljellä oleva pääoma	8 122,5	9 580,1	8 092,8	9 038,4
Oman velan vakuutena olevat pantit ja kiinnitykset				
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta sekä julkisyhteisöiltä	35 128,4	34 827,4	0,0	0,0
Velan vakuutena olevat pantit ja kiinnitykset	51 724,4	52 787,7	0,0	0,0
Vastuu Kuntien takauskeskuksen takausvastuista				
Kunnan osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12			148 402,4	129 730,5
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takausk.rahastosta 31.12			104,8	96,0
Maankäyttösopimus, Kisakalliosäätiö				
- kevyenväylänrakentaminen 500 000,00 euroa				
Korkojohdanaissopimukset				
Nordea, nro 818138/993982				
27.2.2009-27.4.2037, pääoma 10.000.000,00 euroa				
Kuntarahoitus Oyj, KSWAP -002/10				
15.3.2010-15.3.2015, pääoma 15.000.000,00 euroa				
Kuntarahoitus Oyj, KSWAP -005/11				
25.5.2011-25.5.2021, pääoma 8.500.000,00 euroa				
Kuntarahoitus Oyj, KSSWAP -001/12				
26.3.2012-24.3.2017, pääoma 10.000.000,00 euroa				
Huollettavien varat				
Huollettavien varat ja pääomat			152,2	140,2
Elatustukisaamiset 31.12				
Kirjattu rahoitusomaisuuden muihin saamisiin			73,9	73,9
Muut taloudelliset vastuut				
Arvonlisäveron palautusvastuu (ALV 33 §)				
Kiinteistöihin liittyvä;			1 891,8	697,3
Muut taloudelliset vastuut			702,9	1 283,1
Sitoumukset				
Roskín Roll Oy Ab (KV 10.10.07 § 95)				
Kaatopaikkatoiminnan osalta			1.500.000 euroa	
Muun toiminnan osalta			100.000 euroa	

	Konserni 2012 1 000 €	Konserni 2011 1 000 €	Lohja 2012 1 000 €	Lohja 2011 1 000 €
Henkilöstöä koskevat liitetiedot				
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	134 550,1	126 347,5	93 314,8	86 733,4
Henkilöstökorvaukset	-1 503,1	-1 443,7	-1 463,1	-1 443,7
Palkat ja palkkiot yhteensä	133 047,0	124 903,8	91 851,7	85 289,7
Henkilösivukulut				
Eläkekulut	29 254,6	27 687,0	21 707,8	20 445,8
Eläkevarauksen purkaminen	-25,3	-31,4	-25,3	-31,4
Eläkekulut yhteensä	29 229,3	27 655,6	21 682,5	20 414,4
Muut henkilösivukulut	7 774,0	7 170,9	5 294,9	4 829,2
Yhteensä tuloslaskelman mukaan	170 050,3	159 730,3	118 829,1	110 533,3
Henkilöstökuluja aktivoitu käyttöomaisuuteen	499,2	410,5	499,2	410,5
Yhteensä henkilöstökulut	170 549,5	160 140,8	119 328,3	110 943,8
Henkilöstön lukumäärä 31.12.				
	kpl	kpl	kpl	kpl
Yleishallinto	87	81	84	81
Sosiaali- ja terveystalvet	1 909	1 824	1 080	1 011
Opetus- ja sivistystalvet	1 797	1 703	1 566	1 454
Yhdyskuntatalvet	425	429	418	409
Yhteensä	4 218	4 037	3 148	2 955

12.10 Lohjan vesi- ja viemärlaitos

Vesilaitoksen eriytetyn liiketoiminnan tilinpäätöslaskelmat

Vesihuoltolaitoksen kirjanpito on eriytetty laskennallisesti. Laskennallisesti eriytetystä liiketoiminnasta on laadittu tulos-, tase- ja rahoituslaskelma.

TULOSLASKELMA	31.12.2012	31.12.2011
Liikevaihto	6 447 411,18	5 932 911,82
Liiketoiminnan muut tuotot	67 526,57	59 672,56
Materiaalit ja palvelut		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		
Ostot tilikauden aikana	-1 064 471,73	-967 840,30
Varastojen lisäys/vähennys	0,00	0,00
Palvelujen ostot	-1 356 843,00	-1 265 812,31
Materiaalit ja palvelut yhteensä	-2 421 314,73	-2 233 652,61
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-721 720,64	-748 019,94
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-192 561,56	-209 508,24
Muut henkilösivukulut	-43 480,26	-42 819,88
Henkilöstökulut yhteensä	-957 762,46	-1 000 348,06
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-1 995 464,10	-1 945 430,51
Poistot ja arvonalentumiset yhteensä	-1 995 464,10	-1 945 430,51
Liiketoiminnan muut kulut	-285 765,76	-431 988,06
Liikeylijäämä	854 630,70	381 165,14
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	697,60	6 156,79
Muut rahoitustuotot	17 274,74	13 924,56
Korvaus jäännöspääomasta 9%	-1 993 514,22	-1 774 776,41
Muut rahoituskulut	-17 275,08	-15 382,97
Rahoitustuottojen ja -kulujen erotus	-1 992 816,96	-1 770 078,03
Ylijäämä ennen varauksia	-1 138 186,26	-1 388 912,89
Poistoeron lisäys/vähennys	1 180,56	1 180,56
Vapaaehtoisten varausten lisäys/vähennys	0,00	0,00
Tilikauden alijäämä	-1 137 005,70	-1 387 732,33

RAHOITUSLASKELMA	31.12.2012		31.12.2011	
Tulorahoitus				
Liikelylijäämä/allijäämä	854 630,70		381 165,14	
Poistot ja arvonalentumiset	1 995 464,10		1 945 430,51	
Rahoitustuotot ja -kulut	-1 992 816,96		-1 770 078,03	
Satunnaiset erät				
Muut tulorahoituksen korjauserät				
Sisäiset tuotot	-262 841,09		-295 780,55	
Sisäiset kulut	280 928,16	875 364,91	294 039,65	554 776,72
Investoinnit				
Käyttöomaisuusinvestoinnit	-2 568 170,23		-3 154 595,83	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0,00		0,00	
Sisäiset kulut	2 759,48	-2 565 410,75	420,78	-3 154 175,05
Tulorahoitus ja investoinnit, netto		-1 690 045,84		-2 599 398,33
Rahoitustoiminta				
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0,00		0,00	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-33 656,28		-50 475,00	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-16 818,72	-50 475,00	-11 209,40	-61 684,40
Oman pääoman muutokset				
Muut maksuvalmiuden muutokset				
Lyhytaikaisten saamisten muutokset	96 340,58		-81 167,92	
Korottomien pitkä- ja lyhytaikasten velkojen muutos	634 304,25		310 510,48	
Korottomien pitkä- ja lyhytaikasten sisäisten velkojen muutos	0,00	730 644,83	0,00	229 342,56
Rahoitustoiminta, netto		680 169,83		167 658,16
Vaikutus kunnan kassavaroihin		-1 009 876,01		-2 431 740,17

TASE	31.12.2012	31.12.2011
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet	10 489,25	7 497,38
Aineelliset hyödykkeet		
Rakennukset	3 043 066,39	3 199 764,00
Kiinteät laitteet ja rakenteet		
- vesijohtoverkosto ja jätevesiverkosto	18 737 946,92	17 777 263,17
- vesi- ja jätevesipumppaamot	3 488 827,86	3 105 203,02
- muut kiinteät rakenteet ja laitteet	1 599 724,17	1 808 606,29
- sadevesiverkosto	4 006 393,98	4 415 408,58
Lyhytaikaiset		
Myyntisaamiset	232 252,58	328 593,16
VASTAAVAA YHTEENSÄ	31 118 701,15	30 642 335,60
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA		
Jäännöspääoma	23 180 880,51	22 150 157,96
Tilikauden ylijäämä/alijäämä	-1 137 005,70	-1 387 732,33
Edellisten tilikausien yli/alijäämä	3 668 569,27	5 056 301,60
POISTOEROT JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET		
Poistoero	17 730,49	18 911,05
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen		
Lainat julkisyhteisöiltä	25 364,45	59 020,73
Liittymismaksuvelka	5 045 053,21	4 571 766,11
Siirtovelat	0,00	
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	31 118 701,15	30 642 335,60

12.11 Käyttöomaisuus

LOHJA

PYSYVIEN VASTAAVIEN AINEETTOMAT JA AINEELLISET HYÖDYKKEET

	Aineettomat hyödykkeet			Aineelliset hyödykkeet					
	Aineettomat oikeudet	Muut pitkävaikutteiset menot	Yhteensä	Maa-alueet	Rakennukset	Kiinteät rakenteet ja laitteet	Koneet ja kalusto	Yhteensä	Keskeneräiset
Poistamaton hankintameno 1.1.	743 935	1 952 829	2 696 764	32 726 209	91 652 237	47 729 586	3 709 367	175 817 399	402 160
Lisäykset tilikauden aikana	380 778		380 778	292 735	4 801 857	5 141 691	1 350 179	11 586 462	2 418 007
Rahoitusosuudet tilikaudella				0	407 108	0	0	407 108	
Vähennykset tilikauden aikana				211 650	12 878		0	224 528	
Siirrot erien välillä					311 109				-311 109
Tilikauden poisto	290 390	172 828	463 218		3 942 284	3 730 618	1 204 625	8 877 527	
Arvonlennukset ja niiden palautukset									
Poistamaton hankintameno 31.12	834 323	1 780 001	2 614 323	32 807 294	92 402 934	49 140 658	3 854 922	178 205 807	2 509 058
Arvonkorotukset				126 982				126 982	
Kirjanpitoarvo 31.12.	834 323	1 780 001	2 614 323	32 934 275	92 402 934	49 140 658	3 854 922	178 332 789	2 509 058

PYSYVIEN VASTAAVIEN SIOITUKSET

	Osakkeet ja osuudet				Jvk-, muut laina- ja muut saamiset		
	Osakkeet tytäryhteisöiltä	Kuntayhtymä-osuudet	Osakkuus ja muut omistusyht.	Muut osakkeet ja osuudet	Saamiset tytäryhteisöiltä	Saamiset muut yhteisöt	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	4 962 223	18 290 033	939 907	438 121	2 576 508	282 538	27 489 331
Lisäykset	0		0	82		5 363	5 445
Vähennykset	12 782		0	5 333		12 212	30 328
Siirrot erien välillä			-351 176	351 176			
Hankintameno 31.12.	4 949 441	18 290 033	588 731	784 047	2 576 508	275 688	27 464 448
Arvonlennukset ja niiden palautukset							
Kirjanpitoarvo 31.12.	4 949 441	18 290 033	588 731	784 047	2 576 508	275 688	27 464 448

12.12 Omistukset muissa yhtiöissä

LOHJA 444

Kuntakonsernin yhtiöt 31.12.2012

Omistukset muissa yhtiöissä 2012

	Kotipaikka	Kunnan omistusosuus	Konsernin omistusosuus	Kuntakonsernin osuus (1000 euroa)		
				omasta pääomasta	vieraasta pääomasta	tilikauden voitosta/tappiosta
Tytäryhteisöt						
Lohjan Vuokra-Asunnot Oy	Lohja	100 %	100 %	-2 958,8	36 550,0	-13,5
Lohjan Palvelutalosaatiö	Lohja	100%	100%	200,0	994,9	-10,1
As. Oy Veijolanpiha (Palvelutalosaatiön tytär 100 %.)	Lohja	100%	100%	5,7	692,4	-2,7
Kiinteistö Oy Ventelän Sammutus	Lohja	77,50 %	77,50 %	34,4	41,9	-1,0
Lohjan Liikuntahallit Oy	Lohja	74,10 %	81,29 %	412,1	316,6	-50,3
Lohjan Liikuntakeskus Oy	Lohja	82,39 %	82,39 %	646,0	650,2	25,5
Kiint. Oy Lohjan Kuplahallit (Liikuntakeskuksen.tytär 70 %)	Lohja	0	57,67 %	9,1	50,5	-1,6
Lohjan Energiahuolto Oy Loher	Lohja	100%	100%	3 780,5	4 909,1	-10,5
Virkkalan Lämpö Oy	Lohja	54,19 %	70,32 %	959,5	282,8	278,0
Yhdistelemättömät tytäryhteisöt						
Immulan Vesi Oy	Lohja					
Kuntayhtymät						
HUS	Hki	3,336 %	3,336 %	12 793,0	18 155,1	-1 195,6
Kärkulla kommunal samkommun		0,04 %	0,04 %	4,0	7,1	0,0
L-U Ammattikoulutus kuntayhtymä	Lohja	41,32 %	41,32 %	8 299,7	2 521,5	610,0
ETEVA	Mäntsälä	5,610 %	5,610 %	656,1	2 779,9	-184,5
Uudenmaan päihdehuollon ky	Hyvinkää	7,471 %	7,471 %	104,5	33,2	11,9
Uudenmaan liitto	Hki	3,292 %	3,292 %	50,3	52,3	3,6
Osakkuusyhteisöt						
Asunto Oy Lohjan Marja	Lohja	35,92 %	35,92 %	309,2	9,5	-0,6
Kiinteistö Oy Ojamonkuusi	Lohja	45,37 %	45,37 %	77,9	14,0	0,6
Kiinteistö Oy Lohjan Keskusaukio	Lohja	27,20 %	27,20 %	199,0	26,3	8,8
Kiinteistö Oy Poliisikuja	Lohja	40,00 %	40,00 %	29,7	8,0	1,3
Mäntynummen Lämpö Oy	Lohja	16,66 %	41,66 %	54,3	228,8	22,9
Roution Huolto Oy	Lohja	9,23 %	39,29 %	57,8	48,3	0,0
Lohjan Biolämpölaitos	Lohja	0 %	49 %	835,7	6 773,9	8,3
Novago Yrityskehitys Oy	Lohja	40,60 %	40,60 %	74,9	136,3	-2,4

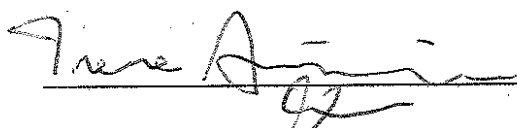
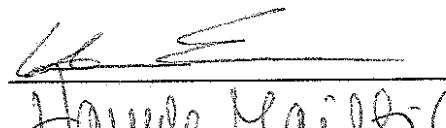
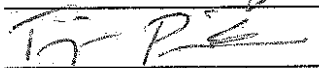

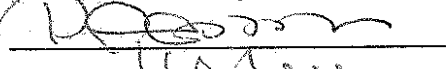
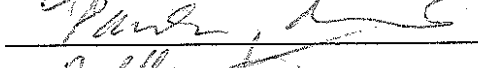

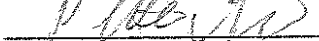
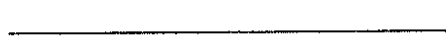
12.13 Luettelo käytetyistä kirjanpito- ja säilytystavoista

* päiväkirja	sähköisessä muodossa Rondo
* pääkirjat	sähköisessä muodossa Rondo
* tasekirja	sidottuna kirjana
* tilinpäätöserittelyt	sidottuna kirjana
* käyttöomaisuuskirjanpito	paperitulosteena/sähköisenä tiedostona

Tositelajit

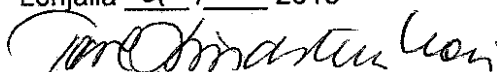
BUD, BUDM	talousarvio ja talousarviomuutokset
ALKUSA	avaavan taseen saldot
MEMO	muistiotositteet
MUIST	sisäiset muistiotositteet
M03-M99, PEGK, M45K	myyntilaskutukset
MANU	manuaalisuoritukset
MANUAS, MANUV, MANUHO	manuaalisuor. asuntovuokrat, vesilaskutus ja Hiiden Opisto
ORPAL	ostoreskontran pal.aineisto
VIITEA, VIITEV, VIITEL	myyntiresk. viitesuoritukset
TILIOT, TILIO2	kassa- ja pankkitilit
PAL310-PAL999	palkat
OSTOKI-OSTOU	ostoreskontra
CPU	cpu-kassat
SONET	varastokirjanpito
SOST	sosiaalityö
AROMI	ruokahuolto
MATKA	matkalaskut
VYÖR. HLÖ	vyörytykset, henkilömäärä

KAUPUNGINHALLITUS 8.4.2013

Suoritetusta tarkastuksesta on tänään annettu kertomus.

Lohjalla 215 2013

Oy Auditor Ab
JHTT-yhteisö
Tove Lindström-Koli, JHTT, HTM

13 Tilintarkastuskertomus

Keskus 020 743 2920
Faksi 020 743 2935
www.bdo.fi
www.audiator.fi

BDO Auditor Oy
Vattuniemenranta 2
00210 Helsinki

TILINTARKASTUSKERTOMUS 2012 Lohjan kaupunginvaltuustolle

Olemme tarkastaneet Lohjan kaupungin hallinnon, kirjanpidon ja tilinpäätöksen tilikaudelta 1.1.-31.12.2012. Tilinpäätös sisältää kaupungin taseen, tuloslaskelman, rahoituslaskelman ja niiden liitetiedot sekä talousarvion toteutumisvertailun ja toimintakertomuksen. Tilinpäätökseen kuuluva konsernitilinpäätös sisältää konsernitaseen, konsernituloslaskelman, konsernin rahoituslaskelman ja niiden liitetiedot.

Kaupunginhallitus ja muut tilivelvolliset ovat vastuussa kaupungin hallinnosta ja taloudenhoidosta tilikaudella. Kaupunginhallitus ja muu konsernijohto vastaavat kuntakonsernin ohjauksesta ja konsernivalvonnan järjestämisestä. Kaupunginhallitus ja kaupunginjohtaja vastaavat tilinpäätöksen laatimisesta ja siitä, että tilinpäätös antaa oikeat ja riittävät tiedot kaupungin toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti. Kaupunginhallitus ja kaupunginjohtaja ovat toimintakertomuksessa tehneet selkoa kaupungin sisäisen valvonnan ja konsernivalvonnan järjestämisestä.

Olemme tarkastaneet tilikauden hallinnon, kirjanpidon ja tilinpäätöksen hyvän tilintarkastustavan mukaisesti olennaisten virheiden ja puutteiden havaitsemiseksi ja raportoimiseksi tarkastuksen tuloksina. Hallinnon tarkastuksessa olemme selvittäneet toimielinten jäsenten ja tehtäväalueiden johtavien viranhaltijoiden toiminnan lainmukaisuutta. Kaupungin sisäisen valvonnan ja konsernivalvonnan järjestämisen asianmukaisuutta olemme tarkastaneet ottaen huomioon toimintakertomuksessa niistä esitetyt selonteot. Lisäksi olemme tarkastaneet valtiosuukausien perusteista ja käytöstä annettujen tietojen oikeellisuutta. Olemme tehneet tarkastuksen riittävän varmuuden saamiseksi siitä, onko hallintoa hoidettu lain ja valtuuston päätösten mukaisesti. Kirjanpitoa sekä tilinpäätöksen laatimisperiaatteita, sisältöä ja esittämistapaa olemme tarkastaneet riittävässä laajuudessa sen toteutukseksi, ettei tilinpäätös sisällä olennaisia virheitä eikä puutteita.

Tarkastuksen tulokset

Kaupungin hallintoa on pääosin hoidettu lain ja valtuuston päätösten mukaisesti. Muutetun talousarvion nettoylitykset (toimintakate) olivat sosiaali- ja terveystalouden osalta 1,9 milj. euroa ja teknisen talouden osalta 0,5 milj. euroa. Kaupungin budjettikuria ja tulosohjausta tulee edelleen kehittää ja tehostaa. Talousarviolilytykset tulee viedä kaupunginvaltuuston käsiteltäviksi hyvissä ajoin ennen tilikauden päättymistä.

Kaupungin sisäinen valvonta ja konsernivalvonta on järjestetty asianmukaisesti.

Valtiosuukausien perusteista ja käytöstä annetut tiedot ovat oikeita.

Kaupungin tilinpäätös ja siihen kuuluva konsernitilinpäätös on laadittu tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti. Käsityksemme mukaan tilinpäätös antaa oikeat ja riittävät tiedot tilikauden toiminnasta, taloudesta, taloudellisesta kehityksestä ja taloudellisista vastuista.

Lausunnot tilinpäätöksen hyväksymisestä ja vastuuvapauden myöntämisestä

Esitämme tilinpäätöksen hyväksymistä.

Esitämme vastuuvapauden myöntämistä tilivelvollisille tarkastamaltamme tilikaudelta.

Lohjalla 2. päivänä toukokuuta 2013

BDO Audiator Oy, JHTT-yhteisö

Tove Lindström-Koli
JHTT, HTM

TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTIKERTOMUS

14 Tarkastuslautakunnan arviointikertomus

14.1 Tiivistelmä vuoden 2012 arviointikertomuksen keskeisistä havainnoista

14.1.1 Kaupungin ja konsernin taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

Valtuustokauden 2009-2012 kolme ensimmäistä vuotta menivät taloudellisesti positiivisella uralla, mutta tilikaudella 2012 kaupungin vuosikate ja tilikauden tulos romahti alhaisimmalle tasolle sen historian aikana. Ilman käyttöomaisuuden myyntivoittoja vuosikate olisi ollut melkein nolla euroa. Toimintakate heikkeni peräti 8,5 % (14,9 M€) edellisestä tilikaudesta. Kaupungin tulo-rahoitusta ei jäänyt käytettäväksi nettoinvestointien rahoittamiseen ollenkaan ja kaupungin lainamäärä kasvoi 7,3 M€. Toimialoittain tarkasteltuna toimialat kokonaisuutena miltei pysyivät muutetun talousarvion puitteissa sosiaali- ja terveyslautakuntaan lukuun ottamatta. Sosiaali- ja terveyslautakunta ylitti toimintakatteensa 1,9 M€ ja toimintakate heikkeni ennätyselliset 6,9 M€ eli 11,2 % edellisestä tilikaudesta. Yllä mainitusta johtuen vaadimme, että sosiaali- ja terveyslautakunta analysoi syksyllä 2012 tehdyn vertailututkimuksen alustavien tulosten perusteella Lohjan ja sen vertailukuntien tuottamien sote-palvelujen yksikkökustannusten sekä niitä indikoivien taustamuuttujien vaikutukset perusturvakeskuksen kustannusrakenteeseen ja sen tehostamistarpeisiin.

Konsernin vuosikate oli 3,4 M€ ylijäämäinen, mutta tulos 12,1 M€ alijäämäinen (kaupungin osuus tästä 7,8 M€). Konserninkin kaikki talouden tunnusluvut heikkenivät merkittävästi edellisistä tilikaudesta. Konsernin omavaraisuusaste on vain 44,1 % kun sen pitäisi olla vähintään 50 % saavuttaakseen edes tyydyttävän arvosanan Kuntaliiton tulkinnan mukaan,

Yleisenä johtopäätöksenä esitämme, että uuden Lohjan valtuuston on heti tehtävä kriittisen lähtötilanteen edellyttämät toimenpiteet ja linjaukset kaupungin verotulojen nostamiseksi, toimintakulujen nousun jäädyttämiseksi ja toimintatuottojen lisäämiseksi. Tasapainoisen talouden rakentaminen on huomioitava uuden strategian valmistelussa ja täytäntöönpanossa.

14.1.2 Kaupungin ja konsernin toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen

Yleinen luottamusmiestehdöllä

Toteamme, että kuntaliitosvalmistelua tehneiden työryhmien tekemiä kehittämissuhteita on jalostettava uudessa Lohjassa konkreettisiksi toimenpiteiksi. Lähidemokratiamallin toteuttaminen on jo lähtenyt hyvin käyntiin. Syksyllä valtuustoseminaarissa esitelty kunnallisten palvelujen yksikköhintojen vertailu Lohjan kahdeksaan muuhun verrokkikuntaan osoitti, että Lohja on monessa asiassa talouden ja palvelujen tehokkuutta kuvaavien tunnuslukujen perusteella vertailujoukon hännillä. Tämä pätee erityisesti verotulokertymään, vuosikatteeseen ja perusterveydenhuollon yksikkökustannuksiin.

Painotamme myös äärimmäistä harkintaa konsulttipalvelujen käytössä. Substanssiosaamisen ulkoistaminen ulkopuoliselle konsultille rapauttaa pitkällä aikavälillä virkamiesten omaa ydiosaamista ja tulee kalliiksi.

Keskushallinto ja henkilöstökertomus

Keskushallinto saavutti kohtuullisen kattavasti keskeiset toiminnalliset tavoitteensa. Esitämme, että keskushallinto syventyisi kuluvalle valtuustokaudella tuottavuusohjelman laatimiseen yhdessä toimialojen kanssa, tulospalkkauksen valmisteluun ja henkilöstöjohtamiseen. Lisäksi painotamme keskushallinnon roolia toimintaprosessien kehittämisessä niin, että hallintokuntien välistä yhteistyötä tiivistetään tarpeettomia toimintaprosessien välisiä rajapintoja häivyttämällä.

Henkilöstökertomuksen osalta toteamme, että sairauspoissaolojen kääntyminen laskuun on osaltaan hyvä lähtökohta toimintakulujen nousun hillitsemiselle. Korostamme myös, että henkilökunnan kokonaismäärä ei saa kasvaa muilta osin kuin, mitä ostopalvelujen siirtäminen omaksi toiminnaksi (esim. laitoshoitopainotteisuuden vähentäminen) edellyttää. Kuntaliitoksissa saatuja hallinnollisia resursseja tulee hyödyntää täysimääräisesti sitä mukaa kuin luonnollista poistumaa tulee.

Sosiaali- ja terveyslautakunta

Lautakunta saavutti sille asetetut keskeiset toiminnalliset tavoitteet. Laitoshoitopainotteisuuden väheneminen sosiaali- ja vanhuspalveluissa eteni hyvin. Yhteispäivystyshanke ei kuitenkaan edennyt ja siirtoviivepäiviä tuli tänäkin vuonna. Huolestuttavan toimintakulujen nousutahdin vuoksi esitämme, että talouden tasapainottamiseksi laaditaan nykytilan pohjalta palvelukohtainen taulukko lakisääteisistä ja lakisääteisyiden ylittävien harkinnanvaraisten erien kustannusvaikutuksista. Erityisesti vammaispalvelujen kustannusrakenne edellyttää aktiivista seuranta ja nopeata ylityksiin reagoimista. Palvelujen tuotteistamiseen ja kustannuslaskentaan tulee myös panostaa voimavaroja kuluvalle valtuustokaudella. Työvoiman käytön osalta esitämme, että hoiva-avustajia käytetään esimerkiksi vanhuspalveluissa ja perheiden tukemisessa.

Opetuslautakunta

Lautakunta saavutti sille asetetut keskeiset tavoitteet. Osaamiskartoitusten laadinnassa henkilöstölle ja varhaiskasvatuksen tulospalkkiopilotissa (suoriteperusteinen budjetointi/seuranta) opetuslautakunta näyttää esimerkkiä muille toimialoille. Kustannusrakenteissa on kuitenkin tehostamisen varaa (oppilaskohtaiset kokonaiskustannukset kouluittain) ja tämä tulee myös huomioida talouden tasapainoa haettaessa.

Tekninen lautakunta

Lautakunta saavutti pääosin tilikaudella 2012 asetetut keskeiset toiminnalliset tavoitteet. Korjausvelan hallinnassa menttiin tilikauden aikana jälleen takapakkia. Toteamme jälleen, että korjausvelan hallinta edellyttää tulo-rahoituksen vahvistamista ja korjausrakentamisen priorisointia. Tilaverkko ei saa kokonaisuutena enää kasvaa. Korjausvelan määrä vanhassa Lohjassa oli tilikauden 2012 lopussa noin 40 miljoonaa euroa. Työvoiman käytön osalta esitämme, että Mahis-projektilaisia ja nuorisotyöllistettäviä hyödynnetään nykyistä enemmän puistoalueiden ym. hoidossa ja raivaustöissä, jotta vältymme sakkomaksuilta.

Ympäristölautakunta

Lautakunta saavutti pääosin tilikaudelle 2012 asetetut toiminnalliset tavoitteet. Rakennusvalvontaprosessin osalta toteamme, että rakennuslupien käsittely on kestänyt kohtuuttoman kauan ja siihen on saatava huomattavaa parannusta syksyyn 2013 mennessä. Tavoitteeksi tulee ottaa korkeintaan 2 kuukauden käsittelyaika. Toteamme myös, että teknisen lautakunnan, ympäristölautakunnan ja elinkeino-toimen pitää tehdä nykyistä tiiviimpää yhteistyötä Lohjan kaupungin pitämiseksi houkuttelevana yritysten sijaintipaikkana. Joustavuutta ja hallinnollista ketteryyttä edellytetään erityisesti silloin, kun yritys kartoittaa tonttitarvettaan lyhyelläkin aikavälillä. Toteamme myös, että kaavoituksen resurssien käyttö, niiden priorisointi sekä prosessit tulee arvioida kokonaistaloudellisesta näkökulmasta uudessa organisaatiossa. Esitämme, että kaavoitus on järkevintä toteuttaa omana palveluna, sillä ulkopuolisilla konsulteilla ei ole riittäviä taustatietoja. Kaavoituksen osalta edellyttämme myös esiselvitysten huolellista valmistelua ja ostopalvelujen laadunvalvontaa.

Länsi-Uudenmaan ympäristöterveyslautakunta

Lautakunta saavutti pääosin tilikaudelle 2012 asetetut toiminnalliset tavoitteet. Kunnallisten eläinlääkäripalvelujen keskittäminen on kuitenkin edelleen avoimena. Suosittelemme edelleen, että keskittämiskäytännön hyödyt, haitat ja kustannukset selvitetään nykyiseen toimintamalliin verrattuna ja analysoidaan asia ympäristöterveysjaostossa. Lisäksi painotamme, että tehdyn valvontatyön vaikutuksia tulee arvioida esimerkiksi valtuustokausittain. Nykyisten ti-linpäätöksissä olevien suoritetaulukkojen informaatioarvo ei kerro kokonaisuutena toiminnan tehokkuudesta ja vaikuttavuudesta.

Konserniyhtiöt

Loher Oy, Lova Oy ja Lohjan Liikuntakeskus Oy toteuttivat kokonaisuutena hyvin kaupunkistrategiassa esitettyjä painopisteitä. Tästä konkreettisina esimerkkeinä ovat Loherin osalta Biolämpölaitoksen rakentaminen (hiilineutraalius), Lovan osalta asumisneuvojan työn tulosten näkyminen käytännössä (häättöjen vähentyminen) sekä Liikuntakeskuksen osalta terveysliikunnan tukeminen sekä perheille suunnattujen liikuntatapahtumien onnistuminen.

Kaupunkistrategian toteutuminen valtuustokaudella 2009-2012

Kaupunkistrategian toteutumista kuluneella valtuustokaudella olemme arvioineet erillisellä liitteellä.

14.2 Tarkastuslautakunnan toiminnan painopisteet tilikaudelle 2012

Tarkastuslautakunnan tehtävät on määritelty kuntalain 71 ja 75 §:ssa sekä kaupungin tarkastussäännössä. Lautakunnan ensisijaisena tehtävänä on arvioida valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista arviointikaudella. Lisäksi tarkastuslautakunnan painopisteenä ovat tilikauden aikaisissa arviointikäynneissä ja johtavien viranhaltijoiden haastatteluissa esille nousseet muut merkittävät arviointiin liittyvät asiat.

Tarkastuslautakunnan jäsenet ja varajäsenet

Jäsen	Henkilökohtainen varajäsen
Paul Packalén, pj	Jan Henriksson
Aila Saarinen, varapj	Inkeri Sainio
Eino Alhola	Keijo Väisänen
Tarja Lepola	Matti Selenius
Pentti Ristikartano	Hannu Korsumäki
Seija Salokari	Marja-Leena Heinonen

Kari Mäntyharju, tarkastuslautakunnan sihteeri 1.1.2012 – 31.12.2012

Kokonaisuutena tarkastuslautakunta saavutti vuodelle 2012 asetetut toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteensa. Valtuuston määrärahaksi vahvistama toimintakate oli -78.164 euroa ja vastaava toteuma oli -76.994 euroa (98,5 %). Tarkastuslautakunnan toimintakatteen kasvu edellisestä vuodesta oli 5,7 % . Tarkastuslautakunnan osuus kaupungin koko toimintakatteesta oli 0,04 %.

Tarkastuslautakunta kokoontui vuoden 2012 aikana kahdeksan kertaa, joista kaksi kokousta kohdistui vuoden 2011 tilinpäätöksen arviointiin ja arviointikertomuksen esittelyyn. Lisäksi tarkastuslautakunta osallistui kahteen tarkastuslautakunnan tehtäviä, muuttuvaa toimintaympäristöä ja uudistuvaa lainsäädäntöä koskevaan seminaariin.

Tilintarkastajien tarkastuspäiviä kertyi vuoden aikana yhteensä 61 päivää. Vastuullinen tilintarkastaja, JHTT, HTM, Tove Lindström-Koli) on raportoinut tarkastuslautakunnalle vuoden aikana kolme kertaa, joista yksi käsitteli tilinpäätöstä vuodelta 2011, yksi tilikauden 2012 työohjelmaa ja yksi tilikauden 2012 aikana tarkastustyössä tehtyjä keskeisiä havaintoja ja johtopäätöksiä. Tilikauden aikana tehdyissä tarkastuksissa on varmistuttu, että Lohjan kaupungin hallinto toimii lain ja valtuuston päätösten mukaisesti. Tilikauden aikaisessa toiminnan tarkastuksessa painopistealueina olivat hallituksen, valtuuston, teknisen lautakunnan ja ympäristölautakunnan tekemien päätösten ja täytäntöönpanotoimien sekä kirjanpidon rutiinitarkastusten lisäksi mm. seuraavat kohteet:

- Teknisen lautakunnan ja ympäristölautakunnan toimialoihin liittyvien sääntöjen ja ohjeiden kartoitus
- Maankäytösopimukset
- Valtionosuuksien tarkastus: talous- ja toimintatilasto, oppilastiedot, valtionosuushakemusten ja –päätösten käsittely ja kirjaaminen
- Teknisten alojen työehtosopimukseen kohdistuva palkkatarkastus
- Vesimaksujen, jätevesimaksujen ja liittymismaksujen perusteet, määrääminen, laskutus ja perintä
- Annetut yksityistieavustukset sekä korjaus- ja energia-avustukset
- Vanhusten asumispalveluyksikköjen kalustoinvestoinnit

Yllä mainittujen tarkastusten yhteydessä on myös arvioitu kaupungin sisäisen valvonnan toimivuutta ja riskienhallintaa. Tarkastuslautakunta on osaltaan varmistanut, että tilintarkastajan suositukset on toimialoilla otettu huomioon.

Kevätkaudella tarkastuslautakunnan keskeisenä tehtävänä oli vuoden 2011 tilintarkastuskertomuksen valmistelu ja arviointikertomuksen laatiminen valtuustolle vuoden 2011 toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta. Tarkastuslautakunta perehtyi myös perusturvakeskukseen palveluverkkoa ja kustannuslaskentaa koskeviin asioihin, katuverkostoa ja kunnallistekniikkaa koskeviin haasteisiin sekä Lohjan Vuokra-asunnot Oy:n toiminnan haasteisiin ja painopisteisiin.

Toukokuussa tarkastuslautakunta laati tilikauden 2012 kattavan, erityisesti teknisen lautakunnan ja ympäristö- sekä ympäristöterveyslautakunnan piiriin kuuluvien asioiden arviointiin painottuvan työohjelman, sovittaen sen tilintarkastuksen ja sisäisen tarkastuksen työohjelman kanssa yhdeksi kattavaksi kokonaisuudeksi.

Syyskauden arviointikohteita olivat maankäyttöprosessiin liittyvät keskeiset linjaukset, ympäristöterveyteen liittyvät asiat, kuntaliitosvalmisteluiden tilannekatsaus sekä ympäristönvalvontaan ja -suojeluun liittyvät näkökulmat. Lisäksi tarkastuslautakunta valmisteli tilintarkastuksen kilpailuttamisen kaudelle 2013 - 2017 ja päivitti tarkastussäännön vastaamaan uudistettua Kuntalakia ja muuttunutta toimintaympäristöä.

Kokonaisuutena tarkastuslautakunta saavutti vuodelle 2012 asetetut toiminnalliset tavoitteensa sekä pysyi jälleen talousarviossaan.

14.2.1 Arviointikriteerit ja painotukset

Valtuuston asettamat sitovat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet ovat tarkastuslautakunnan arvioinnin ensisijaisena lähtökohtana kuntalain 71 §:n mukaisesti. Tilikauden aikana tehdyillä viranhaltijahaastatteluilla on syvennetty arviointia ja pohdittu asioita niin kuntalaisen kuin kaupunkiorganisaationkin näkökulmasta. Tarkastuslautakunnan vuoden 2011 arviointikertomuksessa esittämät johtopäätökset ja niiden pohjalta tehdyt suositukset sekä valtuustokauteen 2009 -2012 kohdistuvan kaupunkistrategian toteutuminen (liite 1: kaupunkistrategian 2009-2017) ovat merkittävänä seurantakohteina tässä arviointikertomuksessa.

Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista arvioitiin alkuperäisen ja muutetun (=valtuuston vahvistaman) talousarvion 2012 ja taloussuunnitelman 2013-2014, kaupunkistrategian 2009-2017, vuoden 2012 tilinpäätösasiakirjojen, tilintarkastajan kausiraporttien, sisäisen tarkastuksen selvitysten sekä toimielinten pöytäkirjojen ja toimialoilla laadittujen raporttien ja erillisohjelmien perusteella.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteutumista on arvioitu kaupunginhallituksen hyväksymien sisäisen valvonnan ohjeiden ja kaupungin riskienhallintasuunnitelmien toteuttamisen perusteella. Tilikauden arviointi perustuu yllä mainittujen kriteerien lisäksi tarkastuslautakunnan tilikauden aikaisissa painopistealueissa (kts. kpl 13.3) tekemiin arviointi- ja tutustumiskäynteihin, kaupungin palvelutoiminnasta muutoin saatuihin kokemuksiin sekä kaupungin asukkailta saatuihin suoriin palautteisiin.

Vuoden 2011 arviointikertomuksessa esitettyjä kommentteja ja annettuja kehittämissuhteita käsitellään erikseen jäljempänä tämän kertomuksen lautakuntakohtaisessa arvioinnissa. Kaikki lautakunnat ovat antaneet vastineet vuoden 2011 arviointikertomuksessa esitettyihin havaintoihin ja kehittämissuhteisiin. Tarkastuslautakunta toteaa, että vuoden 2011 arviointikertomuksessa tehdyt huomiot ja ehdotukset on otettu huomioon Lohjan kaupungin toiminnassa.

14.2.2 Arviointiprosessi ja arviointityön rajaukset

Arviointi on toteutettu edellisvuosien tapaan kolmessa eri vaiheessa. Ensiksi olemme arvioineet talousarvion ja toiminnallisten tavoitteiden toteutumista koko kaupungin tasolla. Toiseksi olemme arvioineet toimialakohtaisten tavoitteiden toteutumista keskittyen painopistealueeksi valittuun kaupunkisuunnittelukeskukseen sekä toimialojen merkittäviin toiminnallisiin muutoksiin tai tavoitepoikkeamiin. Lopuksi olemme laatineet johtopäätökset tilikaudesta 2012 sekä kokonaisarvio kuluneesta valtuustokaudesta. Kokonaisarvio on esitetty liitteenä olevassa kaupunkistrategian toteutumisen arviointiraportissa. Arviointityössä on noudatettu tarkastuslautakunnan arviointisuunnitelmassa sovittua lautakunnan jäsenten keskinäistä työnjakoa (seurantavastuut) sekä niiden pohjalta muodostettua yhteistä kokonaisnäkemystä. Arviointikertomuksen luettavuuden selkeyttämiseksi tärkeimmät tarkastushavainnot ovat kunkin kapaleen tai käsitellyn asiakokonaisuuden lopussa seuraavan luokittelun mukaisesti:

- toteavat havainnot (tarkastuslautakunta toteaa...)
- arvottavat johtopäätökset (tarkastuslautakunnan mielestä/näkökulmasta...)
- toimenpidesuositukset hallintoelimille (tarkastuslautakunta suosittelee/esittää...)
- toistuva havainto (tarkastuslautakunta painottaa/toteaa edelleen...)

Yleisenä kuntasektorin vuoden 2012 tuloksen kehitystä kuvaavana vertailuperusteena on käytetty Kuntaliiton **arvioita** vuoden 2012 tilinpäätöksistä.

Kaupunkistrategian 2009-2017 toteutumisesta kuluneella valtuustokaudella olemme laatineet erillisen selvityksen, joka on tämän arviointikertomuksen liitteenä.

14.2.3 Taloudellinen kehitys ja kaupungin talousarvion toteutuminen tilikaudella 2012

Talousarvion toteutumista on verrattu muutettuun talousarvioon, koska se on valtuuston hyväksymä sitovuustaso. Kaupungin vuosikate 1,6 M€ toteutui 1,4 M€ muutettua talousarviota heikompana. Toimintatuotot toteutuivat ennakoitua 4,3 M€ (5,2 %) suurempina ja toimintakulut arvioitua 5,1 M€ (1,9 %) suurempina lähinnä palvelujen ostoista ja henkilöstökuluista johtuen. **Toimintakate heikkeni edellisestä tilikaudesta 14,9 M€(8,5%) ja vuosikate 9,3 M€ ilman käyttöomaisuuden myyntivoittoja (1,8 M€) vuosikate olisi ollut lähes nolla.**

Toimintatuotot kasvoivat 2,7 % ja toimintakulut 7,0 % tilinpäätökseen 2011 verrattuna. Tilikauden tulos oli 7,7 M€ alijäämäinen (2011: 1,6 M€ ylijäämä). Verotulot jäivät kokonaisuutena lähes miljoona euroa arvioidusta ja ne kasvoivat vain 1,1 % edellisestä tilikaudesta. Manner-Suomen kuntien ja kuntayhtymien tilinpäätösarvioissa toimintakatteen muutokseksi on tammikuussa 2013 arvioitu 6,2 %, verotulojen kasvuksi 1,4 % ja vuosikatteen muutokseksi -37,3 %. Lohjan toteutuneet luvut ovat näihin tilinpäätösarvioihin verrattuna vielä olennaisesti heikompia. Viralliset vertailutiedot kuntien ja kuntayhtymien tilinpäätöksistä on käytettävissä vasta kesällä.

Kaupungin tilikauden alijäämä oli ilman omaisuuden myyntivoittoja 9,3 M€ alijäämäinen.

Alla olevaan taulukkoon on kerätty keskeisiä kaupungin taloudellisia tuloslaskelman, taseen ja rahoituslaskelman tunnuslukuja sekä niiden muutos valtuustokauden 2009-2012 aikana.

Vuosi	2009	2010	2011	2012	Muutos % (2009-2012)
Toimintatuotot/kulut %	24,5	25,6	25,6	24,6	0,4
Verotulot/asukas	3391	3457	3580	3606	6,3
Vuosikate/asukas	233	280	273	39	-597
Vuosikate/poistot %	107	123	117	16,8	-636
Investointien tulo-rahoitusosuus %	65,4	92,1	90,3	11,7	-559
Rahoitusvarallisuus/asukas	-1792	-1773	-1831	-2143	-19,6
Lainat/asukas	1587	1458	1483	1669	5,2
Omavaraisuusaste	59,1	60,2	59,4	54,9	-7,1

Lohjan ja vertailukuntien talous vuonna 2012

	2011	2012	2012	2011	2012	2011
euro/asukas	Lohja	Lohja	Vihti	Hyvinkää	Kirkkonummi	Järvenpää
Asukasmäärä	39726	39877	28674	45527	37583	38966
Veroprosentti	19,5	19,5	19,5	19,25	19	19
Verotulot	3580	3606	3709	3722	4242	3903
Vuosikate	273	39	144	387	127	455
Poistot	232	256	276	314	349	257
Investoinnit, netto	239	293	297	461	377	513
Lainat	1483	1661	2516	1761	2345	876
Tulo-rahoitus	tasap	heikko.	heikko	tasap	heikko	tasap
Vuosikate, % poistoista	117	17	52	123	36	177
Rahoitusvarallisuus	-1831	-2143	ei ilm.	-1950	ei ilm.	-1340
	2012	2012	2012	2011	2012	2012
euro/asukas	Porvoo	Tuusula	Nurmi-järvi	Inkoo	Raasepori	Siuntio
Asukasmäärä	49028	37926	40715	5561	28834	6179
Veroprosentti	19,25	18,25	19	21	21	21
Verotulot	3953	3907	3837	4269	3594	4007
Vuosikate	357	169	264	542	-13	-63
Poistot	511	285	301	199	240	199
Investoinnit, netto	410	361	638	310	514	526
Lainat	2664	863	2080	2502	3505	3016
Tulo-rahoitus	heikko	heikko	heikko	tasap.	epätasap.	epätasap.
Vuosikate, % poistoista	70	59	88	273	n/a	-31
Rahoitusvarallisuus	-2786	-1384	ei ilm.	-2456	-3988	-3562

Vertailuanalyysi Lohjan ja sen verrokkikuntien taloudellisista tunnusluvuista 2012

- **Hyvinkäältä, Inkoosta ja Järvenpäästä ei saatu vertailutietoja (useista pyynnöistä huolimatta), joten niitä ei ole otettu huomioon tilikauden 2012 keskiarvoja laskettaessa**

- Lohja on vertailujoukon keskiarvoa heikompi kaikissa tunnusluvussa lukuun ottamatta lainat/asukas tunnuslukua.
- Verotulojen osalta Lohja on vertailujoukon toiseksi heikoin. Vuosikatteen osalta vain Raasepori ja Siuntio ovat heikommalla tasolla, sillä niissä vuosikate on jo negatiivinen.
- Merkille pantavaa on, että kaikissa vertailukunnissa (josta saatiin vuoden 2012 tilinpäätöstiedot) vuosikate heikkeni selvästi edellisistä tilikausista. Asukasluvun kehitys on ollut myös vähäistä, samoin verotulojen kasvu.
- Kuntaliiton tunnuslukujen tulkitsemisohjeiden (arvot hyvä – tyydyttävä – heikko) perusteella Lohjan tuloveroprosentti, vuosikatteen riittävyys poistoihin, investointien tulo-rahoitusprosentti, lainakanta ja muu rahoitusasema ovat kokonaisuutena tilikaudella 2012 vain välttävällä tasolla.

Toteamme että valtuustokauteen 2009 – 2012 ja tilikauden 2011 kohdistui pysyvästi kulutasoa nostavia osatekijöitä:

- Lomapalkkavelan laskemistavan muutokset tilikaudella 2012: laskennallinen erä, joka johtuu siitä että vuoden 2012 pitämättömät vuosilomapäivät ja kertyneet lomat on laskettu ns. A-tilin mukaan (38 päivää lomaa). B-tilin (30 päivää lomaa) käytettiin vielä tilikaudella 2011. Lomapalkkajaksotukset olivat tilikaudella 2012 yhteensä 1,84 M€, mikä oli 1,35 M€ edellisistä tilikautta enemmän. Tehdyn muutoksen vaikutus vuoden 2012 tilinpäätöksessä oli 1,5 M€.
- Poistosuunnitelman muutokset sekä tehdyt uusinvestoinnit
- Yhdistymisavustuksia (Sammatti) saatiin tilikausina 2009 – 2011 yhteensä noin 5 M€, mutta ei enää tilikaudella 2012.
- Lainsäädännön muutokset etenkin sosiaali- ja terveyssektorilla. Esimerkiksi vammaispalveluissa subjektiivisten oikeuksien lisääntyminen on lisännyt toimintakuluja yhteensä miljoonia euroja kuluneen valtuustokauden aikana.

Uuteen valtuustokauteen ja uuteen Lohjaan kohdistuvia talouden muutostekijöitä, joiden arvioimme nostavan kustannuksia seuraavasti:

- Kaupungin korkokulut tilikaudella 2012 olivat 1,37 M€. Lohjan kaupungin lainojen keskiprosentti ilman marginaaleja on tällä hetkellä 1,66 % ja marginaalien kanssa hieman päälle 2 %. Mikäli lainakanta kasvaa viisi miljoonaa euroa vuodessa, vaikutus korkokuluihin nykyisellä korkotasolla on noin 100 t€/vuodessa. Kaupungin lainakanta on nyt yli 70 miljoonaa euroa (suurin osa korkosuojattuja muutamalle vuodelle) ja vaikka osa lainoista onkin korkosuojattuja, niin pelkästään korkotason kaksinkertaistuminen merkitsee jo nykyisellä lainamäärällä yli miljoonaa euroa vuodessa.
- Palkkaharmonisoinnit kuntaliitosten johdosta ovat vuositasona 0,5 M€ - 1 M€ välillä.
- Hallinnollisia säästöjä kuntaliitoksista ei lyhyellä aikavälillä nettomääräisesti toteudu (henkilöstöresurssit). Esimerkiksi tilintarkastuskustannuksissa, luottamusmiestöhallinnossa ja suuremmissa hankintavolyymeissa saadaan kuitenkin säästöjä jo lyhyelläkin aikavälillä verrattuna siihen, että kaikki kolme kuntaa olisivat itsenäisiä kuntia.

14.2.4 Kaupunkikonsernin talous ja talousarvion toteutuminen tilikaudella 2012

Konsernin vuosikate oli 3,4 M€ ylijäämäinen ja tilikauden tulos 12,1 M€ alijäämäinen. Kaupungin osuus alijäämästä oli 7,8 M€ (64 %). Edelliseen vuoteen verrattuna tulos heikkeni lähes 13 M€. Kaupungin epäsuotuisan tuloskehityksen lisäksi Lohjan Vuokra-asunnot Oy:n, Palotalo Oy:n, Lohjan Liikuntahallit Oy:n, HUS:n ja Etevan tulokset olivat alijäämäisiä. Konserniin kuuluvien tytäryhtiöiden toiminnan arviointi on arviointikertomuksen lopussa.

Tunnusluku	2009	2010	2011	2012	Erotus % 2009-2012
Omavaraisuusaste	49,5	50,4	48,8	44,1	-10,9
Rahoitusvarallisuus/asukas (€)	-2798	-2774	-2940	-3322	-18,7
Konsernin lainat/asukas (€)	2556	2409	2517	2765	8,2
Investointien tulorahoitus %	84	96	76	16	-525
Kertynyt ylijäämä/asukas	498	563	571	286	-57
Vuosikate/asukas	425	454	406	84	-506
Vuosikate/poistot %	113	126	105	22	-514

Toteamme jälleen, että konsernin omavaraisuusaste tulee nostaa yli 50 prosentin (tyydyttävän alaraja Kuntaliiton tulkinnan mukaan). Pitkällä aikavälillä investointien tulorahoitusprosentti tulee olla lähellä sataa, jotta velkaantuminen saataisiin hallintaan. Kaikki konsernin tunnusluvut heikentyivät merkittävästi valtuustokauden viimeisenä vuotena.

14.2.5 Investoinnit ja toiminnan rahoitus / kaupunkitaso

Kaupungin tulorahoitus eli toiminnan rahavirta jäi 127 t€ alijäämäiseksi. Nettoinvestoinnit olivat 11,6 M€, mikä johti siihen että toiminnan ja rahoituksen rahavirta oli 11,7 M€ negatiivinen. Bruttoinvestoinnit jäivät 2,3 M€ ja nettoinvestoinnit 1,2 M€ talousarviota pienemmiksi. Kaupungin lainojen kokonaismäärä kasvoi 7,3 M€. Investointitaso oli sinänsä maltillinen kaupungin korjausvelan määrä ja kaavoituksesta johtuvat investointitarpeet huomioiden, mutta ilman tulorahoitusta tasapainoinen talous järkkyy välittömästi. Rahoituksen näkökulmasta tilanne vaatii välittömiä korjaustoimia kaupungin tulorahoituksen parantamiseksi, sillä vuotuisia investointeja on pakko tehdä.

Nettoinvestoinnit jäivät rahoitettavaksi kokonaan vieraalla pääomalla, mitä emme voi pitää hyväksyttävänä asiana. Uuden Lohjan valtuuston on tehtävä lähtötilanteen edellyttämät korjaavat toimenpiteet kaupungin verotulojen nostamiseksi, toimintakulujen nousun jäädyttämiseksi ja toimintatuottojen lisäämiseksi.

14.3 Valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

14.3.1 Yleinen luottamushenkilöhallinto

Yleisen luottamusmiestehenkilöhallinnon toimintakate ylittyi 111 t€ (15,7 %). Toimintakate parani kuitenkin hieman (34 t€) edellisestä arviointivuodesta. Talousarvion ylitys johtui lähes kokonaisuudessaan kuntaliitosvalmisteluista. Hallinnolliset kuntaliitosmenot tulivat maksa-

maan Lohjan kaupungille reilut 100.000 euroa, josta peruuntuneen Siuntio-liitoksen valmistelun osuus on noin 50.000 euroa. Näissä luvuissa ei ole kuitenkaan mukana viranhaltijoiden työpanoksesta aiheutuneita kustannuksia.

Kuntaliitosvalmistelut olivat vuoden merkittävin työsarka. Kuntaliitosvalmistelujen johdosta perustettiin yhdistymishallitus uuden kunnan asioista päättämään. Kesän ja syksyn aikana toimi useita työryhmiä, jotka valmistelivat asioita uuden kunnan näkökulmasta. Työryhmien työn tuloksena syntyi mm. lähidemokratiamalli. Joulukuussa 2012 uusi kaupunginvaltuusto hyväksyi uuden hallintosäännön, tarkastussäännön sekä toimialakohtaiset johtosäännöt. Omien toimintatapojen kehittäminen jatkui sähköisen luottamushenkilöportaalin laajentamishankkeella valtuustoa koskevaksi.

Toteamme, että kuntaliitosvalmistelua tehneiden työryhmien tekemiä kehittämis ehdotuksia on jalostettava uudessa Lohjassa käytännön toimenpiteiksi. Lähidemokratiamallia onkin jo viety käytäntöön alkuvuoden 2013 aikana. Palvelujen benchmarkkauksen osalta esitämme, että erityisesti terveydenhuollon rakenteet ja niiden kustannustehokkuus sekä vaikuttavuus avataan konkreettisiksi kehittämis ehdotuksiksi. Lohja on monessa asiassa taloudellisten ja palvelujen kustannustehokkuutta kuvaavien tunnuslukujen perusteella vertailuryhmän (yhdeksän kuntaa) hännillä.

Kaupungin organisaation eri tasoilla valmisteltavia erillisohjelmia on tehty kuluneella valtuustokaudella useita. Niiden säännöllinen seuranta ja erityisesti ohjelmien toteuttaminen on käytännössä osoittautunut kalliiksi, vaikeaksi ja osin täysin mahdottomaksi. Ohjelmien laatiminen on vienyt paljon henkilötyövuosia ja lisäksi ohjelmat ovat osittain päällekkäisiä. Toistamme viime vuoden suosituksemme siitä, että kaupunki etenee kuluvalle valtuustokaudella kaupunki-strategialla ja siitä johdettavilla toimialojen toimenpiteohjelmilla, joissa erilaiset kehittämishankkeet pitää olla määriteltynä. Muita ohjelmia laaditaan vain äärimmäisissä tilanteissa.

Painotamme konsulttipalvelujen käyttöä vain äärimmäisessä tapauksessa. Esimerkiksi kaupunkistrategian laatimisprosessi tulee pystyä tekemään omin voimin. Julkishallinto on ulkoistanut substanssiosaamista ulkopuolisille konsulteille.

14.3.2 Keskushallinto

Keskushallinto pysyi talousarviossaan ja saavutti suurimman osan sille asetetuista toiminnallisista tavoitteista. Keskushallinnon toimintakulut kasvoivat 5,4 % ja toimintakate heikkeni 3,4 % edellisestä vuodesta. Tuottavuuden parantamishankkeen käynnistäminen koko kaupunkiorganisaatiossa on mittava projekti, joka siirtyi vuodelle 2013. Palveluprosessien tarkistaminen ja hallintokuntien välisten rajapintojen kuvaaminen on toinen mittava tavoite, jonka toteuttaminen siirtyi myös uudelle Lohjalle. Tavoitteiden toteutumista arvioitaessa on otettava huomioon, että kuntaliitosvalmistelut sekä kuntavaalien organisointi veivät runsaasti henkilötyöpäiviä vuoden 2012 aikana.

Toteamme kuntaliitosprosessin osalta, että Nummi-Pusula ja Karjalohja eivät olleet tehneet varausta vuoden 2012 tilintarkastuskustannuksille.

Toteamme, että kaupungin ulkoistama perintäprosessi (Lindorff) aiheuttaa kohtuuttomia kuluja kaupunkilaisille.

Toteamme, että edellisessä arviointikertomuksessa antamistamme kehittämisehdotuksista tietohallintotyöhön keskittyminen ja toimitilapörssin käyttöönotto ovat edistyneet. Esimiesten (uudet ja vanhat esimiehet) muutuskoulutukseen on panostettu vuoden vaihteessa yhteisten toimintatapojen luomiseksi. Henkilöstöjohtaminen ja avoimuus ovat osa-alueita, joihin tulee uudessa Lohjassa panostaa nykyistä huomattavasti enemmän. Henkilöstön motivointi erilaisin kannustimin ja hyvän työilmapiirin luominen ovat asioita, jotka tuovat parhaimmillaan niihin laitetut voimavarat moninkertaisesti takaisin. Tämä on syytä pitää mielessä myös tuottavuusohjelmaa ja uutta kaupunkistrategiaa laadittaessa.

Toistamme viime vuoden suosituksemme, että tulospalkkaukseen, tuottavuusohjelman valmisteluun ja henkilöstötilinpäätökseen liittyvän raportoinnin sisällön syventämiseen keskitytään valtuustokaudella 2013 - 2016. Esitämme lisäksi, että keskushallinnon johdolla syvennyttään toimintaprosessien kehittämisessä hallintokuntien välisen yhteistyön tiivistämiseen ja tarpeettomien rajapintojen häivyttämiseen.

Alla olevaan taulukkoon on otettu esille muutamat keskeiset keskushallinnon suoritteet ja niiden yksikkökustannukset sekä muut keskushallinnon toimialaan kuuluvat suoritteet, joissa on tapahtunut olennaisia muutoksia valtuustokauden 2009 - 2012 aikana.

Tunnusluku	2009	2010	2011	2012	Muutos % 2009- 2012	Tarkastuslautakun- nan arvio
Toimintakulut/tosite	5,80	5,84	5,83	5,63	-2,9	Toimintaa on tehostettu, siksi toimintakulut eivät ole kasvaneet.
Toimintakulut/kopio	0,11	0,10	0,10	0,12	9 %	Kopioiden määrä on vähentynyt 28,6 % (400 000 kopiota) sähköisen asioinnin myötä (mm. luottamushenkilöportaali).
Työsuojelu ja työterveys-huolto/vak. työntekijä	325,53	346,27	416,66	447,29	37,4	Työterveyshuolto nosti vuonna 2011 hintojaan merkittävästi kohonnutta kustannustasoa vastaavaksi.
Toimintakulut/velkaneuvonnan asiakas	202,66	213,22	228,38	270,61	33,5	Asiakasmäärä vähentyi 20 asiakasta ja edellisten vuosien kesken eräisiä asiakkuuksia saatettiin loppuun. Velkaneuvonnan asiakasmäärät ovat laskeneet, mutta toisaalta keskeneräiset asiakasprojektit on saatu hallintaan. Tämä näkyy yksikkökustannusten voimakkaana kasvuna.

Tunnusluku	2009	2010	2011	2012	Muutos % 2009- 2012	Tarkastuslautakun- nan arvio
Toimintaku- lut/pysäköinti- virhemaksu	25,22	24,51	25,66	26,21	3,9	Kustannukset hallin- nassa. Pysäköinninval- vonnassa ollut koko vuoden 2012 resurssi- vajetta.
Kustannuk- set/työasema		654	987	1192	n/a	Yksikkökustannukset nousivat voimakkaasti edellisestä tilikaudesta. Kuntaliitosvalmistelut (150 t€) ja e-reseptin käyttöönotto vaikuttivat tähän.
Tukipyyn- nöt/tietohallinnon työn- tekijä	11030	11657	14102	15657	41,9 %	Tietoturvan jalkautus, työntekijöiden vaihtu- vuus ja tehdyt organi- saatiomuutokset ovat kasvattaneet tukipyyn- töjen määrää kuluneel- la valtuustokaudella. Kuntaliitosvalmistelut työllistivät HelpDesk:iä.
Työttömyysaste (%) * tilanne per 31.12.12; tilastot tarkentuvat kesään mennessä	9,6	8,6	7,5	7,8	-23,1 %	Hyvä suuntaus, mutta nuorisotyöttömyyttä on silti huolestuttavan paljon.

14.3.3 Henkilöstökertomus 2012

Henkilöstön määrä (vakituiset + määräaikaiset) kasvoivat 193 henkilöllä edellisestä tilikaudesta. Vakituisten henkilökunnan määrä kasvoi 106 henkilöllä (4,8 %). Henkilöstömäärän kasvu kohdistui lähinnä perusturvakeskukseen ja sivistyskeskukseen. Kultakotien avaaminen, Maksjoen päiväkodin avaaminen ja Niksulan päiväkodin siirtyminen kaupungin omaksi yksiköksi lisäsivät kaupungin henkilökunnan määrää 58 tehtävällä. Lähihoitajan koulutusohjelmassa oli 23 oppisopimusoppilasta. Henkilökunnan määrä on otettu vuoden viimeisen päivän tilanteesta ja henkilökunnan määrään vaikuttaa hetkellisesti mm. vuosilomasijaisten määrä. Viimeksi mainittu nosti henkilökunnan määrää etenkin vanhus- ja sairaalapalveluissa sekä varhaiskasvatuksessa.

Toteamme, että henkilökunnan määrä ei saa kasvaa nykyisessä talustilanteessa muilta osin kuin, mitä ostopalvelun siirtäminen omaksi toiminnaksi (mm. laitoshoitopainotteisuuden vähentäminen) edellyttää. Kuntaliitoksissa saatuja resursseja tulee hyödyntää ainakin hallinnollisissa tehtävissä sitä mukaa kuin luonnollista poistumaa tulee.

Sairauspoissaolojen määrä kääntyi laskuun, mikä näkyy seuraavan taulukon tunnusluvuissa. Sairauspoissaolojen määrä 16,22 päivää/henkilö on pienin määrä Lohjalla vuoden 2007 jälkeen. Sairauspoissaolojen jakautuminen suurten tulosalueiden välillä on pysynyt lähes vakiona viimeisten vuosien aikana. Vuonna 2012 oli 1119 kaupungin työntekijää (35,6 %), jotka eivät olleet päiväkkään pois työstä sairauden takia.

Viimeisimmän, vuonna 2010 tehdyn, valtakunnallisen tutkimuksen mukaan sairauspoissaoloja oli kunnissa keskimäärin 17,9 päivää/henkilö. Kyseisenä vuonna Lohja oli hieman keskiar-

von yläpuolella. Ammattiryhmittäin tarkasteltuna on valtakunnallisesti tutkittu, että eri ammattiryhmien sairauspoissaolojen määrät seuraavat yleisiä sosioekonomiseen asemaan liittyviä terveysteroja.

Oheisessa taulukossa on analysoitu sairauspoissaoloja ja niitä kuvaavia tunnuslukuja kulu-
neen valtuustokauden aikana.

Tunnusluku	2009	2010	2011	2012	Muutos % 2009-2012
Sairauspoissolot (pv)/vakit. työnt.	17,70	18,08	18,11	16,22	-8,36
Sairauspoissaolot (pv) omalla ilmoituksella/työntekijä	2,39	2,22	2,06	2,67	11,7
*Sairauspoissaolojen nettokustannukset työnantajalle (M€)	1,48	1,43	1,51	1,45	-2,1

Toteamme, että sairauspoissaolojen kääntyminen laskuun on hyvä suunta, joka toivottavasti jatkuu tulevinakin vuosina. Erityisesti sairauspoissaolojen vähentyminen suurilla tulosalueilla kuten esimerkiksi ruoka- ja siivouspalveluissa, varhaiskasvatuksessa ja vanhus- ja sairaalapalveluissa edellisestä tilikaudesta on ilahduttavaa. Varhaiskasvatuksessa tilikauden 2012 sairauspoissaolot olivat pienimmät ja vanhus- ja sairaalapalveluissa toiseksi pienimmät aikavälillä 2007-2012. Näillä tulosalueilla on kuitenkin edelleen keskimääräistä enemmän poissaoloja, joten niiden ennaltaehkäisemiseen on jatkossakin syytä panostaa mm. varhaisen tuen keinoin.

Edellisessä arviointikertomuksessa otimme esille erittelytarpeen Kelan kaupungille maksamista sairauspäivärahoista sekä erikseen maksetuista äitiyspäivärahoista. Toteamme, että tilikaudesta 2013 alkaen nämä on kirjattu eri tilille eli kehittämissuunnitelma on toteutettu.

Työn mitoitusosalta toteamme, että mitoituksia ei ole tehty kaikilla kaupungin toimialoilla ja työntekijäryhmissä. Esitämme, että mitoitus selvitetään ja tehdään ennen kuin tuottavuusohjelma ja tuloksellisuuskriteerit otetaan organisaatiossa käyttöön.

Lohjaa on pidetty koulutusmyönteisenä kaupunkina, mikä näkyy henkilökunnan kannustamisessa pätevytyksensä oman työhönsä tai hankkimaan itselleen uusi ammatti. Yhtenä vaihtoehtona on käytetty oppisopimuskoulutusta, joka on lisääntynyt merkittävästi viime vuosina. Luksia nimesi Lohjan vuoden 2012 oppisopimustyönantajaksi. Tutkinnoittain tarkasteltuna eniten oppisopimusopiskelijoita oli tilikaudella 2012 Johtamisen erikoisammattitutkinnossa (JET), lähihoitajan perustutkinnossa (56) ja sosiaali- ja terveysalan lisäkoulutuksessa (16).

Palkkauksen kehittäminen nykyistä kannustavammaksi on mittava haaste, johon Lohjan tulee pystyä vastaamaan kuluvalle valtuustokaudelle. Työssä suoriutuminen ja toiminnan tuloksellisuus tulee näkyä myös palkkauksessa tehtävien vaativuuden ja palvelusajan lisäksi.

14.3.4 Sosiaali- ja terveyslautakunta ja perusturvalautakunta

Sosiaali- ja terveyslautakunnan toimintakate ylittyi 1,9 M€ (2,9 %). Toimintakate heikkeni **6,9 M€** eli **11,2 %** edellisestä tilikaudesta toimintakulujen kasvaessa 9,8 % ja toimintatuottojen 7,3 %. Kuten aikaisempinakin vuosina ylitykset johtuivat ennakoitua suuremmista palveluostoista (2,9 M€). Merkittävimmät ylitykset kohdistuivat vammaisten palveluihin, vuodeosastohoitoon sekä vanhusten pitkäaikaishoitoon ja asumispalveluihin. Tulosaluekohtaisesti tarkasteltuna ylitykset muutettuun talousarvioon nähden ja toimintakatteen kasvu tilikauteen 2011 verrattuna on alla olevassa taulukossa. Hallintopalvelujen ja terveyspalvelujen tulosalueet pysyivät talousarviossa.

Sosiaali- ja terveyslautakunnalle asetetut keskeiset toiminnalliset tavoitteet saavutettiin tai niissä edettiin suunnitellusti paitsi yhteispäivystyksen järjestämistä edellyttämät päätökset ja siirtoviivepäivät. Yhteispäivystys vaatisi lisätilojen rakentamista Tynninharjulle, mikä ei ainaakaan toistaiseksi sisälly HUS:in investointisuunnitelmiin. Kustannuslaskennan ja sitä tukevan tuotteistamisen kehittäminen siirtyi uuden Lohjan tavoitteeksi vuodelle 2013. Siirtoviivepäiviä oli vuoden aikana 269, mikä johtui siitä että Lohjan sairaalasta ei saatu potilaita jatkohoitoon terveyskeskukseen.

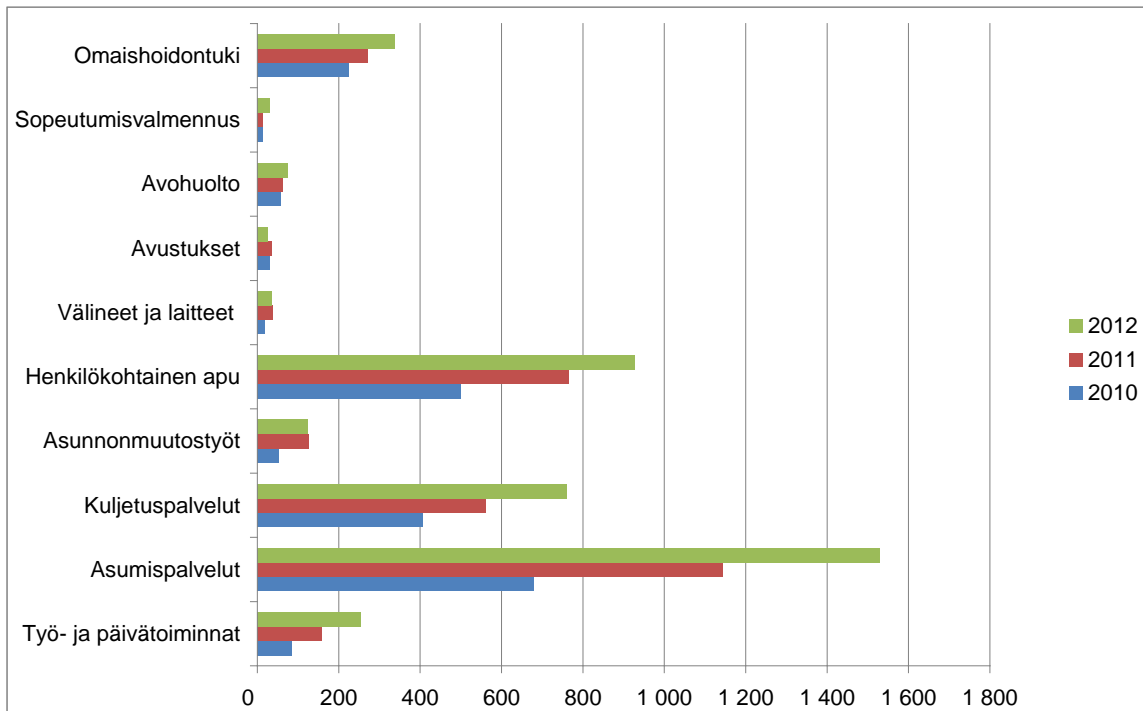
Sosiaali- ja terveyslautakunnan talousarvion 2012 ylittäneet tulosalueet

Tulosalue/ toimintakate	Tp 2011 (M€)	Ta 2012	Tp 2012	Ta yli- tys %	Muu- tos % 2011- 2012	Merkittävimmät kuluerät ja ylityksen syyt
Vanhus- ja sairaalapalvelut	19,3	21,4	23,1	8,2	19,7	Vuodeosastohoito (ylitys 1,2 M€), asumispalvelut (ylitys 921 t€). Vuodeosastohoidossa sijaisia käytettiin aikaisempia vuosia selvästi enemmän ja tilakulut kasvoivat. Vanhusten asumispalvelutarpeen kasvu vaikutti ostopalvelujen kasvuun, jota osaltaan kuitenkin hillitsi Kulmakodit -yksikkö (56 paikkaa) valmistuminen.
Erytispalvelut	12,9	13,1	14,2	8,4	10,4	Talousarvion ylittivät suhteellisesti eniten vammaispalvelukuljetukset (260 t€/32 %), vammaisavustukset (486 t€/98,9 %), päihdepalvelut (278 t€/16,1 %) ja omaishoidon tuki (131 t€/19,8 %). Edelliseen tilinpäätöksen verrattuna vammaispalvelukuljetukset kasvoivat 25 % ja vammaisavustukset 34,5 %. Vammaispalvelujen asiakasmäärä kasvoi edellisestä vuodesta 3,8 %.
Sosiaalipalvelut	13,0	13,4	13,7	2,0	5,2	Lastensuojelun avohuollon palvelut ylittivät talousarvion 1 M€ (57,6 %) ja edellisen tilikauden toteuman 744 t€ (36,8 %). Ylitys johtui avo-

						huollon ja perhehoidon asiakasmäärän kasvusta, mikä oli tavoitteena (laitoshoidon osuuden vähentäminen). Lastensuojelun laitoshoitopalveluissa säästettiin toisaalta 665 t€, mutta se ei riittänyt kattamaan avohuollon ylitystä. Lastensuojeluilmoitusten määrä 1027 kpl kasvoi 176:lla (20,6 %).
--	--	--	--	--	--	--

Eriyispalveluiden tulosalueeseen kuuluvan vaikeavammaisten palvelutarpeen kustannukset ja niiden muutokset valtuustokauden aikana käy ilmi oheisesta kuvasta. Luvut ovat tuhansia euroja.

Vaadimme, että sosiaali- ja terveystalouden tulee analysoida ja syventää syksyllä 2012 toteutetun vertailututkimuksen alustavia tuloksia. Tutkimuksessa analysoitiin Lohjan vertailukuntien palvelujen yksikkökustannuksia ja niitä indikoivia taustatekijöitä. Esitämme, että Lohjan terveystalouden (vastaanotto- ja vuodeosastot jne.) kustannusrakenteet ja toimintaprosessit tulee käydä kriittisesti läpi ja etsiä niistä kehittämiskohteita lainsäädännöllisiä velvoitteita unohtamatta. Esitämme myös, että talouden tasapainottamiseksi laaditaan nykytilan pohjalta palvelukohtainen taulukko jaoteltuna lakisääteiseen minimitasoon, lakisääteisyys ylittävään palvelutasoon sekä täysin harkinnanvaraisiin palveluihin ja niiden kustannusvaikutuksiin.

Eriyisen huolestuttavana toteamme erityispalveluiden tulosalueen toimintakateen heikentymisen valtuustokauden 2009 - 2012 aikana. Toimintakate on kasvanut 5,2 M€ (58 %) neljässä vuodessa. Vammaispalvelulain muutosten vaikutus näkyy vuodesta 2009 lähtien jyrkkänä toimintakulujen kasvuna. Vaikeavammaisten palveluiden nettokustannukset ovat nelinkertaistuneet kuluneen valtuustokauden aikana. Suurimmat muutokset kustannusrakenteessa johtuvat asumispalveluista, henkilökohtaisesta avun tarpeesta, kuljetuspalveluista ja työ- ja päivätoiminnasta. Vaikka asia-

kaskunta on melko pysyvää, niin silti hoidon tarpeen ennustettavuus on haastavaa. Uusien tarpeiden myötä tarvitaan mm. asunnonmuutostöitä ja erilaisia välineitä. Kuljetuspalveluiden myöntämisessä Lohja on hakenut rajanvetoa KHO:ta myöten.

Esitämme, että hoiva-avustajia käytetään esimerkiksi vanhuspalveluissa ja perheiden tukemisessa sekä ongelmien ennaltaehkäisyssä.

Laitoshoitopainotteisuuden väheneminen sosiaali- ja vanhuspalveluissa on edennyt tilikaudella 2012 hyvin. Lohja on myös saanut hyvää palautetta LOSTin toimivuudesta (purettu 31.12.12) ja on sijoittunut hyvin terveysasemien palvelutasotutkimuksissa.

Nykyiset päätöksen tekoon liittyvät tarpeet ja lähitulevaisuuden sote-ratkaisut edellyttävät, että perusturvakeskus tuotteistaa keskeiset palvelusuoritteensa ja luo siten pohjan kustannuslaskennalle. Avoterveydenhuollossa tuotteistusta on jo pilotoitu vuosina 2005-2007. Esitämme, että asiassa ryhdytään konkreettisiin toimenpiteisiin tilikauden 2013 aikana.

Toistamme viime vuoden suosituksemme siitä, että siirtoviivepäiviä tulee välttää.

Oheisessa taulukossa on analysoitu sosiaali- ja terveystoimen keskeisten yksikkökustannusten kehittymistä valtuustokaudella 2009-2012.

Yksikkökustannukset (€)

Suorite	2009	2010	2011	2012	Muutos % 2009-2012
Kotihoidon käynti	31	33	33	38	22,6
Päivätoimintakäynti	116	112	113	105	-9,5
Vanhusten asumispalvelut, oman palvelutuotannon hoitopäivä	118	100	127	135	14,4
Vanhusten asumispalvelut, ostopalvelun hoitopäivä	88	101	120	117	33,0
Vanhusten pitkäaik. hoitopalvelut, oman palvelutuotannon hoitopäivä	144	121	152	175	21,5
Vanhusten pitkäaik. hoitopalvelut, ostopalvelun hoitopäivä	117	133	118	129	10,3
Kehitysvammaisten palvelun kulut/asiakas	26 794	28 639	27 845	27 831	3,9
Päihdekliniikkakäynti	84	97	86	92	9,5
Sijaisperhehoito, hoitopäivä	54	48	55	75	38,9
Lastensuojelun laitospalvelu, hoitopäivä	239	233	254	254	6,3
Työllistämispalvelut, työtoimintapäivä	46	42	31	43	-6,5
Vastaanottotoiminta, lääkärikäynti	83	91	90	105	26,5
Vastaanottotoiminta, hoitajakäynti	37	38	35	43	16,2
Päivystyskäynti	86	76	71	75	-12,8
Hammaslääkärikäynti (omat + ostopalvelut)	95	113	110	116	22,1

Taulukossa olevien yksikköhintojen vaihteluun vaikuttaa ostopalvelujen ja Lohjan kaupungin omien kustannuserien nousun lisäksi kysynnän eli suoritteiden määrä. Monissa oman palvelutuotannon tunnusluvuissa suoritteiden määrän lasku lisää yksikkökustannuksia ja päinvastoin. Esimerkiksi päivätoimintakäynnit ovat kasvaneet tarkasteluajanjaksolla 7,1 % ja se on vaikuttanut osaltaan yksikkökustannusten laskuun. Kuvaavaa väestön ikä- ja palveluraken-

teen kysynnän muutoksesta on vanhusten pitkäaikaisten ostettujen hoitopalvelujen määrä, joka on yli kaksinkertaistunut neljässä vuodessa (809 → 175) ja samaan aikaan yksikkökustannukset ovat nousseet 10,1 %. Lastensuojelun osalta sijaisperhehoidon hoitopäivien määrä (11743) on pysynyt tarkastelukaudella lähes ennallaan, mutta hoitopäivän hinta on noussut lähes 40 %.

Yksikkökustannusten ja niihin vaikuttavien suoritemäärien perusteella toteamme seuraavaa:

- Lastensuojelun laitoshoidon määrä on vähentynyt 14,5 % valtuustokaudella 2009 - 2012, mitä pidämme hyvänä kaupunkistrategian mukaisena kehityksenä.
- Vastaanotto toiminnan kustannustehokkuuden kannalta olennaista on lisätä hoitajakäyntien määrää (hoitaja/lääkäryöparit) niin paljon kuin se on mahdollista. Hoitajakäynnin yksikköhinta on noin 2,5 kertaa edullisempi kuin lääkärikäynnin hinta.
- Vanhusten asumispalvelujen (ostopalvelut) hoitopäivän hinnat ovat kohonneet neljässä vuodessa voimakkaasti.
- Vanhusten pitkäaikaisten hoitopalvelujen tarve on kasvanut ja tulee kasvamaan voimakkaasti, mikä vaikuttaa perusturvakeskuksen kustannusrakenteeseen.
- Lastensuojelussa sijaisperhehoidon hoitopäivän hinta on noussut jyrkästi (36 %) tilikausien 2011 ja 2012 välillä. Perhehoitajalain muutos v. 2011 nosti perhehoidon lakisääteisiä taksoja. Panostus perhepäivähoitoon liittyy Lohjan tavoitteeseen muuttaa lastensuojelun rakennetta avohoitopainotteisemmaksi. Tavoite on nostaa avohoidon (perhehoito) osuus puoleen vuoteen 2016 mennessä. Mikäli tässä onnistutaan, syntyy kustannussäästö on huomattava, koska perhehoidon kustannukset ovat vajaa kolmannes laitoshoidon kustannuksista. Suosittelemme tähän asiaan panostamista.
- Vanhusten päivätoimintakäyntien määrän kasvu on varsin positiivista, sillä ennalta ehkäisevä toiminta on kaupunkistrategian linjausten mukaista toimintaa, johon tulee panostaa.

Perusturvalautakunta pysyi talousarviossaan (toteuma 99,3 %). Toimintakate kasvoi 943 t€ eli maltilliset 2,2 % edellisestä tilikaudesta. Talousarvion alittuminen johtui pääasiassa erikoissairaanhoidon kalliin hoidon tasausjärjestelmästä ja ylijäämäpalautuksista.

14.3.5 Opetuslautakunta

Opetuslautakunta ylitti talousarvion 260 t€ (0,4 %). Toimintakate kasvoi edellisestä tilikaudesta 4,5 % ja toimintakulut 4,4 %. Toimintatuotot alittivat talousarvion 111 t€ (1,4 %) ja toimintakulut ylittivät talousarvion 149 t€ (0,2 %). Toimintatuottojen alitus johtui arvioitua lähes puolet pienemmistä valtion tuista ja avustuksista. Edellisenä tilikautena tilanne oli tässä asiassa päinvastainen. Toimintakulujen ylitys johtui varhaiskasvatuksen arvioitua suuremmista palkkakuluista, johon vaikutti sijaisuudet ja lomapalkkajaksotukset. Varhaiskasvatuksessa kirjatut luottotappiot 79 t€ vaikuttivat myös toimintakulujen ylitykseen; tosin luottotappioiden määrä puolittui edellisestä tilikaudesta.

Opetuslautakunta saavutti sille asetetut keskeiset toiminnalliset tavoitteensa. Edellisessä arviointikertomuksessa esittämiimme kehittämisehdotuksiin on vastattu ja ne on osittain jo huomioitu toiminnassa (esim. Samatkan koulu). Henkilöstölle perusopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa tehdyt osaamiskartoitukset sekä varhaiskasvatuksen tulospalkkiopilotti ovat hyvänä esimerkkinä muillekin toimialoille (vrt. strategian toteutumisen raportti liitteenä). Varhaiskasvatuksen tuotteistus ja suoriteperusteinen budjetointimalli ovat myös hyviä toiminnallisia parannuksia, joista saatuja kokemuksia voi hyödyntää muillakin tulosalueilla ja toimialoilla.

Toteamme, että opetuslautakunta pysyi lähes talousarviossaan. Varhaiskasvatuksen luottotappioiden puolittuminen edellisestä vuodesta on hyvä suuntaus. Toimintakulujen kasvuvauhti oli melko maltillinen, mutta talousarviossa pysyminen olisi edellyttänyt korkeintaan 3,9 % toimintakulujen kasvua. Vuodelle 2012 asetetut toiminnalliset tavoitteet ovat edenneet hyvin. Erilaisten kehittämishankkeiden osalta toteamme, että niiden tuloksista olisi hyvä raportoida lyhyesti myös toimintakertomuksessa (lautakuntaversio).

Oheisessa taulukossa on selvitetty opetuslautakunnan keskeisiä suoritteita ja yksikkökustannuksia ja niiden muutoksia valtuustokauden 2009 - 2012 aikana.

Tunnusluku/suorite	2009	2010	2011	2012	Muutos % 2007-2011
Tuntia/oppilas	71,2	71,6	70,6	70,6	-0,8
Oppilas/päätoiminen opettaja	12,7	12,5	12,8	12,8	0,8
Toimintakulut/oppilas	8 040	8 578	8635	8742	8,7
Koulunkäyntiavustajia/yleisopetuksen oppilas	74	75	77	74	0
Lukio: toimintakate/oppilas	-5 967	-6 177	-6 429	-6 594	10,5
Toimintakate, 0-6 v lapsi	-6 537	-6 592	-6 992	-7 157	9,4

Taulukon perusteella voi todeta, että kyseisissä tunnusluvuissa ja yksikkökustannuksissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia valtuustokauden aikana. Muista kuin taulukossa mainituista palvelusuoritteista voi todeta, että koululaisten aamu- ja iltapäiväkerhon osallistujamäärät ovat kasvaneet noin neljänneksellä kuluneen valtuustokauden aikana. Merkittävä muutos valtuustokaudella 2009-2012 on tapahtunut myös päiväkotipaikkojen suhteellisessa osuudessa kaikista päivähoitopaikoista; se on kasvanut 8,3 prosenttiyksikköä ja vastaavasti perhepäivähoidon sekä yksityisen hoidon ja kotihoidontuen paikat ovat vähentyneet.

14.3.6 Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta pysyi talousarviossaan. Toimintakate kasvoi kuitenkin 644 t€ eli 6,6 % edelliseen tilikauteen verrattuna. Kasvuprosentti on suuri ottaen huomioon sen, että suuri osa lautakunnan alaisesta toiminnasta on harkinnanvaraista (ei lakisääteistä) toimintaa. Lautakunnalle asetetut keskeiset toiminnalliset tavoitteet saavutettiin tilikauden aikana. Edellisessä arviointikertomuksessa esittämiimme kehittämisehdotukseen on vastattu ja niihin on toiminnassa jo reagoitu. Tästä esimerkkinä on toimintatuottojen budjetointi. Kulttuuri- ja liikuntatoimessa yhteistyö sekä sisäisten (muut tulosalueet/toimialat) että ulkoisten (esim. yritykset) toimijoiden kanssa on tiivistä. Talouden näkökulmasta merkittävä tavoite koski kulttuuritoimen ulkopuolisia rahoituslähteitä, joita saatiin tilikauden aikana noin 100 000 euroa.

Tarkastuslautakunta esittää, että kulttuuri- ja liikuntatoimi hakevat tulevina vuosina ulkopuolisia rahoituslähteitä niin, että kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan toimintakate ei enää kasva.

Toiminnallisten tavoitteiden osalta toteamme, että sekä tilikaudelle 2012 että koko valtuustokaudelle asetetut tavoitteet on saavutettu hyvin. Hyvin toteutettuja ja Lohjan imagoa kohottavia projekteja ja tapahtumia on ollut mm. Tytyrin kaivoksessa, orkesterissa, teatterissa ja liikuntatoimessa.

Oheisessa taulukossa on analysoitu ja arvioitu muutamia toimialan keskeisiä suoritteita ja tunnuskuja ja niiden kehitystä vuosina 2009 - 2012.

Tunnusluku/suorite	2009	2010	2011	2012	Muutos % 2009- 2012	Tarkastuslautakunnan arvio
Vapaan sivistystoimen (mm. Hiiden opisto ja L-U musiikkiopisto) toimintakate €/opiskelija	215,11	200,12	209,99	205,46	-4,5	Opiskelijoiden omaa rahoitusosuutta tulee edelleen lisätä, vaikka toimintakatteen kehitys on ollutkin suotuisa.
Nuorisotalojen kävijämäärät	19 222	19 386	22 245	17 724	-7,8	
Nuorisotoimen toimintakulut/kävijä	37,87	44,87	45,95	44,78	18,2	Yksikkökustannukset viimeiset kolme vuotta samalla tasolla.
Orkesterin kuulijat	23 709	30 027	42 774	39 317	65,8	Kuulijamäärä on pysynyt viimeiset kaksi vuotta hyvällä tasolla.
Teatterin katsojat	9 412	7 407	7 886	8 813	-6,3	Katsojamäärä erinomaisella tasolla.
Museon kävijämäärä	29 121	29 352	34 900	41 592	42,8	Viimeisenä kahtena tilikautena kävijämäärien kasvu on ollut voimakasta.
Toimintakate (€)/asiakas (orkesteri, teatteri, museo)	-33,21	-31,56	-24,32	-24,16	-27,3	Toimintakatteen kehitys suotuisaa; johtuu pitkälti kävijämäärien kasvusta
Kirjastojen toimintakulut (€)/lainaus	3,79	3,85	3,83	3,89	2,6	Yksikkökustannusten nousu maltillista.
Liikuntatoimen toimintakulut (€)/kävijä	1,96	2,15	2,35	2,49	27,0	Kiinteistöjen ylläpitokustannukset nostavat toimintakuluja (energian hinta, haastavat talvet)

14.3.7 Tekninen lautakunta

Tekninen lautakunta ylitti talousarvion 520 t€ (27,8 %). Toimintakulut kasvoivat edellisestä tilikaudesta 6,6 %. Tekninen lautakunta on sisäistä palvelua tuottava palvelukeskus ja määrärahoapokkeamasta 424 t€ (81,5 %) on sisäisten tulojen vajausta (sisäiset hinnat arvioitu liian pieniksi) ja vastaava menojen säästö löytyy muilta hallintokunnilta. Toimintatuotot jäivät 287 t€ (1 %) alle talousarvion. Toimintakulujen 233 t€ (0,7 %) ylitys johtui lähinnä arvioitua suuremmista lämmityskuluista, haastavan talven aiheuttamista kunnossapitokustannuksista se-

kä osaltaan myös lomapalkkojen jaksotuksesta. Ulkoisten kirjanpitoerien osalta tekninen lautakunta pysyi lähes talousarviossa, sillä ylitys oli 73 t€ (0,4 %).

Saadut vastineet ja tehdyt toimenpiteet osoittavat, että edellisessä arviointikertomuksessa antamamme kehittämisehdotukset on huomioitu. Korjausvelan hallinta ei edistynyt tilikauden aikana Lohjan kaupungin kokoon suhteutettuna pienistä investoinneista johtuen.

Teknisen lautakunnan vaikuttamismahdollisuuksien piirissä olevat toiminnalliset tavoitteet saavutettiin hyvin. Kuntaliitoksiin varauduttiin mm. tekemällä kiinteistöhoitotyön ja ruoka- ja siivouspalvelun mitoitukset Lohjan kriteerein Karjalohjalla ja Nummi-Pusulassa. Investointi- ja kunnossapitomäärärahojen matala taso ja Lohjan kaupungin rakennuskannan määrä ja korkea ikä kasvattivat korjausvelkaa entisestään.

Toteamme jälleen, että korjausvelan hallinta edellyttää investointien tulorahoituksen vahvistamista. Nykyisellä investointitasolla ja kiinteistömäärällä (+ muu infra) korjausvelka kasvaa entisestään. Pelkästään 75 %:n kuntotason pääsemiseksi korjausvelka oli vanhassa Lohjassa noin 40 miljoonaa euroa ja uudessa Lohjassa 41,4 miljoonaa euroa.

Oheisessa taulukossa on analysoitu ja arvioitu muutamia toimialan keskeisiä suoritteita ja tunnuskuja ja niiden kehitystä vuosina 2009 - 2012

Tunnusluku/suorite	2009	2010	2011	2012	Muutos % 2009- 2012	Tarkastuslautakunnan arvio
Myyty vesi, milj.m ³	2,015	2,093	2,088	2,177	8,0	Myydyn veden määrä on hie- man noussut.
Toimintakate €/myyty vesikuutio	0,40	0,52	0,18	0,39	-2,5	Toimintakate palautui tilikauden 2011 notkahduksen jälkeen normitasolleen.
Tilapalvelut: korjauk- set % teknisestä arvosta	1,7	2,7	2,9	2,5	47,1	Suunta ollut tilikautta 2012 lu- kuunottamatta oikea, vaikka korjausten määrä ei riitä korja- usvelan kokonaismäärän pie- nentämiseen. Haaste vain kas- vaa uudessa laajentuneessa kunnassa ja nykyisiin talousre- sursseihin suhteutettuna.
Toimintakulut €/k-m ²	55,93	61,64	67,19	67,34	20,4	Energian hinnan nousu näkyy yksikkökustannusten kasvussa neljän vuoden aikana. Kasvu- vauhti on kuitenkin lähes py- sähtynyt viimeisten kahden tilikauden aikana.
Toimintakulut €/ateria	2,42	2,44	2,53	2,62	8,3	Yksikkökustannusten nousu on maltillinen ruuan hinnan yleiset korotuksen huomioiden.
Siivouksen toiminta- kulut €/hum ²	34,55	34,27	34,45	34,61	0,2 %	Yksikkökustannukset eivät ole kasvaneet, koska mitoitukset (ml. siivouksen laajuus) ovat kiristyneet.

Tilikauden aikaisessa arviointityössä haastattelimme teknisen lautakunnan alaisista viranhalti-
joista katupäällikköä ja kaupunkisuunnittelujohtajaa. Katupäällikön haastattelusta ja analy-
soimistamme dokumenteista teimme seuraavat johtopäätökset:

Painotamme, että kasvava korjausvelka on mittava, kasvava ja käytännössä näkyvä haaste katuinfraassa. Tulevissa talousarvioissa tulee katujen kunnossapidossa ottaa nykyistä enemmän huomioon kokonaistaloudellinen näkökulma (korjausten ajoitus/ investoinnin määrä) a) korjausvelan ja katuverkoston rappeutumisen hallitsemiseksi sekä b) katuverkoston turvallisuuden ja yleisen kaupunki-ilmeen parantamiseksi. Tarvittava lisäpanostus on noin 70.000 – 80.000 euroa uuden Lohjan alueella.

Toteamme, että katujen talvikunnossapito on ollut esimerkillistä pääkaupunkiseudun kuntiin verrattuna.

Esitämme, että Mahis-projektilaisia ja nuorisotyöllistettyjä hyödynnetään nykyistä enemmän puistoalueiden ym. hoidossa ja raivaustöissä.

14.3.8 Ympäristölautakunta

Ympäristölautakunta pysyi talousarviossaan. Toimintakate heikkeni 341 t€ (22,1 %) edellisestä tilikaudesta lähinnä prosenttien tilikautta 2011 pienemmistä toimintatuotoista ja 9,7 % suuremmista toimintakuluista johtuen. Toimintatuotot 1,75 M€ toteutuivat talousarviota 3,2 % suurempina, mutta ne oli budjetoitu 72 t€ edellisen tilikauden toteumaa pienemmiksi. Rakennusvalvontamaksut pienenevät 167 t€ (45 %) edellisestä vuodesta. Maankäyttösopimuskorvauksia kertyi 95 t€, mikä jäi 102 t€ talousarviosta.

Tilikaudelle asetetut toiminnalliset tavoitteet pääosin saavutettiin. Edellisessä arviointikertomuksessa esitettyihin kehittämisehdotuksiin saimme vastineen ja esittämämme asiat on osittain huomioitu toiminnassa. **Toistamme suosituksemme yritystonttien myynnin ja vuokrauksen joustavuudesta ja kaavoituksen tekemän työn priorisoinnista (suuret linjaukset vs. detaljit).** Kaavoituksen resurssit eivät kasvaneet kuntaliitoksen myötä, vaikka toiminta-alue laajeni.

Tilikauden aikaisessa arvioinnissa perehdyimme maankäyttöön, ympäristönsuojeluun ja –valvontaan sekä kaavoitukseen. Selvitimme myös rakennusvalvontaprosessiin liittyviä ongelmia johtavan rakennustarkastajan ja ympäristöjohtajan kanssa. Rakennusvalvonnan on luvattu toimivan syksyyn 2013 mennessä. Tekemiemme haastattelujen ja saamiemme palautteiden perusteella teimme seuraavat johtopäätökset:

Lohjan kaupungilla olevien teollisuustonttien myynti/vuokraus-vaihtoehto on saanut asiakkailta positiivista palautetta. Kritiikkiä on sen sijaan esitetty vesi- ja viemäritaksojen suuruudesta, sillä taksa määräytyy rakennusoikeuden eikä rakennettavan määrän mukaan. Kuntien käytännöt taksojen määräytymisen suhteen eroavat toisistaan. Tarkastuslautakunta esittää, että taksat ja niiden perusteet arvioidaan uudelleen esimerkiksi käyttämällä porrastettua hinnoittelua rakennusoikeuden (500-599, 600-699 m³ jne.) mukaan tai suhteuttamalla taksa rakennettavaan nettiliö/kuutiomäärään.

Toteamme, että teknisen lautakunnan (kunnallistekniikka), ympäristölautakunnan (kaavoitus, rakennusvalvonta) ja elinkeinotoimen pitää tehdä nykyistä tiiviimpää yhteistyötä Lohjan kaupungin pitämiseksi houkuttelevana yritysten sijaintipaikkana. Joustavuutta ja hallinnollista ketteryyttä tarvitaan myös silloin, kun yritys kartoittaa tonttitarvettaan nopeallakin aikavälillä. Tässä kaupungin imagoon ja verotuloihin olennaisesti vaikuttavassa asiassa pitää johtamisessa olla rohkeutta asioiden eteenpäin viemiseen.

Toteamme, että kaavoituksen resurssien käyttö, niiden priorisointi sekä prosessit tulee arvioida kokonaistaloudellisesta näkökulmasta uudessa organisaatiossa. Esitämme, että kaavoitus on järkevintä tuottaa omana palveluna, sillä ulkopuolisilla konsulteilla ei ole riittäviä taustatietoja. Painotamme myös kaavoitukseen liittyvien esiselvitysten huolellista valmistelua ja ostopalvelujen laadunvalvontaa.

Oheisessa taulukossa on analysoitu muutamia keskeisiä tunnuslukuja ja suoritteita sekä niiden muutoksia kuluneen valtuustokauden aikana.

Tunnusluku/suorite	2009	2010	2011	2012	Muutos % 2009-2012	Tarkastuslautakunnan arvio
Kaavoitetut omakoti-tontit, kpl	160	131	205	150	-6,3	Tonttivarannon ja valmiin kunnallistekniikan piirissä olevien tonttien määrä vaihtelee vuosittain. Gunnarlaan on tulossa kymmeniä uusia okt-tontteja myyntiin lähivuosina. Lohjan haasteena on kuitenkin hiipunut tonttien kysyntä. Tontit ovat myös pienehköjä ja rakentamistapaohjeet tiukkoja. Esitämme, että Lohja lisää myytävien tonttien omaleimaisuutta ja erilaisuutta (koko, hintataso).
Kaavoitetut liike- ja teollisuustontit	36	50	60	35	-2,7	Vuosittaisissa määrissä on suuria vaihteluja. Esitämme, että kaavoitettuja liike- ja teollisuustontteja tulee olla kaikkien moottoriteiden liittymien läheisyydessä ja että tonttien myyntiprosessin joustavuuteen panostetaan.
Toimintakulut/ tuettu joukko-liikenteen matka	1,19	1,26	1,25	1,65	38,6	Yksikkökustannukset ovat nousseet jyrkästi tilikausien 2011 ja 2012 välillä. Viime vuonna joukko-liikenteen asiakashintoja ei korotettu ollenkaan ja vastaavasti liikennöinnin kustannukset nousivat mm. polttoaineveron muutoksen takia. Vuoden 2013 alusta Lohjalipun hintaa on korotettu noin 5 % ja kaupunkilipun hintaa 10 %.
Rakennuslupien + ilm. määrä	524	822	581	583	11,3	Suuria vuosittaisia vaihteluita; riippuu suhdanteista ja "valmiiden" okt-tonttien määrästä ja sijainnista. Esitämme, että jatkossa laskettaisiin tunnuslukuna myönnettyjen rakennuslupien määrää ja niiden keskimääräistä käsitteilyaikaa. Tavoitteeksi korkeintaan 2 kk.

Tunnusluku/suorite	2009	2010	2011	2012	Muutos % 2009-2012	Tarkastuslautakunnan arvio
Toimintakulut €/rakennuslupa	739	447	645	769	4,1	Suuria vuosittaisia vaihteluita; riippuu luonnollisesti rakennuslupien määrästä; sillä kiinteät kulut toteutuvat joka tapauksessa.
Rakennusten merkittämisiä, kpl	106	170	234	127	19,8	Vaihteluväli on laaja. Riippuu suhdanteista (tonttien kysyntä), tontti-varannosta ja myönnettyjen rakennuslupien määrästä.

14.3.9 Länsi-Uudenmaan ympäristöterveyslautakunta

Ympäristöterveyslautakunta pysyi talousarviossaan ja saavutti sille asetetut keskeiset toiminnalliset tavoitteet.

Olemme saaneet ympäristöterveyslautakunnalta kirjallisen vastineen edellisessä arviointikertomuksessa esittämiimme havaintoihin ja kehittämisehdotuksiin. Kunnallisten eläinlääkäripalvelujen keskittäminen on edelleen avoimena. Toteutetut organisaatiomuutokset (kuntaliitokset, L-U Ympäristöterveyslautakunnan purkaminen) estivät asian etenemisen. Suositus palvelujen keskittämisestä sisältyy valtakunnalliseen ohjelmaan.

Suosittellemme edelleen, että keskittämiskäytännön hyödyt, haitat ja kustannukset selvitetään nykyiseen toimintamalliin verrattuna ja analysoidaan asia ympäristöterveysjaostossa.

Alla olevassa taulukossa on analysoitu muutamia raportoituja tunnuslukuja ja suoritteita sekä niiden muutoksia valtuustokauden 2009 - 2012 aikana. **Nykyiset tilinpäätöksen yhteydessä esitettävässä suoritetaulukossa olevat tunnusluvut kuten tarkastusten, näytteenottojen tai eläinlääkärikäyntien lukumäärät eivät mittaa tai kuvaa vaikuttavuutta tai palvelujen laatua ja kattavuutta.** Terveellisen ja sosiaalisesti eheän ympäristön tuottamiseen vaikuttavat lähinnä oikean prosessin omaava valvonta ja konkreettinen strategiatyö, joka tarkoittaa esimerkiksi vaikutusten arviointia.

Painotamme edelleen, että varsinaisia suoritekohtaisia yksikkökustannuksia (esim. toimintakulut/elintarvikenäyte) ei ole raportoitu/laskettu.

Tarkastuslautakunta toteaa, että ympäristöterveyden raportoimia tunnuslukuja muutettaisiin mittaamaan valtakunnallisten ohjelmien suositusten suhteellista toteutumista Lohjan hallinnoimalla ympäristöterveydenhuollon alueella, johon kuuluu Lohjan lisäksi Vihti, Karkkila ja Siuntio. Lisäksi painotamme, että tehdyn valvontatyön vaikutuksia tulee arvioida esimerkiksi valtuustokausittain.

Tunnusluku/suorite	2009	2010	2011	2012	Muutos % 2009- 2012	Tarkastuslautakunnan arvio
Tarkastukset ja näytteenottokerrat, kpl	1240	1200	1086	1086	-26,5	Tunnusluvussa määrän lisääminen ei ole ainoa tavoiteltava tekijä.
Eläinlääkärikäyntejä, kpl	6600	7700	3464	6782	2,8	
Toimintamenot €/toiminta-alueen asukas	4,56	4,75	5,16	5,33	16,9	Ok
Toimintakate €/asukas	-8,99	-6,82	-6,60	-7,22	-19,7	Toimintakatteen pienentäminen ei ole tavoite, vaan toiminnan vaikuttavuus ja siitä seuraavat laajemmat yhteiskuntataloudelliset näkökulmat.

14.4 Kaupunkikonserniin kuuluvien tytäryhtiöiden toiminnan arviointi

14.4.1 Energiayhtiöt

Lohjan Energiahuolto Oy Loher teki tappiota 11 t€. Tulos heikkeni 198 t€ ja liikevaihto kasvoi 20,2 % edellisestä tilikaudesta. Tappiolliseen tilikauteen vaikutti poistojen kasvu (liikearvo) 21,8 % (84 t€) sekä energiankustannusten nousu 28 % (1,3 M€) edellisestä vuodesta. Normaalit ja edullisemmat lämmönhankintalähteet olivat epävakaita ja lämpöä jouduttiin tuottamaan kalliimmalla tavalla (mm. raskas polttoöljy). Halvimmat lämmönlähteet tähän mennessä ovat olleet Nordkalkin jätelämpö ja Mondin (vanha Fortumin laitos Kiviniemessä). Oman pääoman tuottoaste oli tilikaudella 2012 negatiivinen (0,28 %).

Lohjan Biolämpö Oy:n toiminnan käynnistyminen loppuvuodesta 2012 vahvisti yhtiön pitkän aikavälin strategista ja taloudellista asemaa. Uutta laitosta ei ole vielä vastaanotettu. Biolämmön käyttö on jo nyt mahdollistanut lämmön myyntihinnan alentamisen 5 % (1.1.2013 alkaen), koska biolämmön (verovapaat polttoaineet) tuottaminen on fossiilisten polttoaineiden käyttöä merkittävästi edullisempaa. Biolämmön tuottaminen on samalla myös alentanut olennaisesti kaupungin hiilidioksidipäästöjä ja on konkreetti esimerkki Hinku-hankkeen etenemisestä. Yhtiö on myös jatkanut lämmöntuotannon keskittämistä saattamalla Ojamon Lämpö Oy:n ja Loherin fuusion loppuun elokuussa 2012.

Toteamme, että Loher on onnistunut hyvin energiantuotantoon liittyvissä toimituksissaan pyrkimyksenä vähentää fossiilisten polttoaineiden käyttöä ja pitää lämmön myyntihinnat kilpailukykyisinä. Yhden tilikauden tuloksen painuminen tappiolliseksi on vielä perusteltavissa, mutta uuden biolämpölaitoksen kustannustehokkuuden tulee nostaa yhtiön tulos tilikaudella 2013 jälleen vähintään edellisvuosien tasolle.

Virkkalan Lämmön tilikauden voitto 384 t€ oli edellistä tilikautta (146 t€) parempi. Liikevaihto tosin laski 9,3 % edellisillä tilikausilla tehdyistä isännöinti- ja huoltoliiketoimintojen myynneistä johtuen. Vuoden 2012 liikevoittoa ja samalla myös tilikauden voittoa paransi henkilöstökulujen pieneneminen 523 t€ tilikaudesta 2011.

14.4.2 Lohjan Vuokra-asunnot

Oheisessa taulukossa on analysoitu Lohjan Vuokra-asunnot Oy:n (Lova) taloudellisia tunnuslukuja tilikaudella 1.1. – 31.12.2012. Tunnusluvut eivät ole suoraan verrannollisia edelliseen tilikauteen (10 kk), joka poikkesi normaalista fuusion vuoksi. Lukuja skaalaamalla voidaan kuitenkin tehdä karkeata vertailua edelliseen tilikauteen suhteutettuna.

Tunnusluku	Lohjan Vuokra-asunnot Oy, 1.3.2011-31.12.2011	Lohjan Vuokra-asunnot Oy, 1.1.2012-31.12.2012	Tarkastuslautakunnan arvio
Luottotappiot	35 383	33 084	Luottotappiot ovat vähentyneet uuden yhtiön aikana. Luottotappiot 0,04 €/m ² ovat suuruudeltaan toimialan keskiarvoa samankokoisiin aravavuokrataloihin verrattuna.
Tyhjänä olon kustannukset	118 377	189 121 (korjausten osuus luvusta 41 607 euroa)	Rakenteellinen ongelma, joka johtuu siitä, että tarjonta ei vastaa kysyntää. Kysyntää olisi yksiöistä ja kaksioista, mutta tarjolla on pitkälti vapaita kolmioita. Asiaan tulee kiinnittää huomiota uus- ja peruskorjausinvestointeja suunniteltaessa sekä uusia vuokrataloja rakennettaessa. Tyhjänä olon kustannukset ovat olleet yli 100.000 euron luokkaa myös aikaisempina vuosina.
Liikevaihto	7 079 354	8 546 276	Liikevaihto on viime vuoden tilikauteen (10 kk) suhteutettuna samalla tasolla. Liikevaihto ei kasvanut, koska tyhjänä olevia asuntoja on edellistä tilikautta olennaisesti enemmän.
Tilikauden voitto/tappio	20 549	4 611	Tilikauden tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja oli tappiollinen -1 087 576 euroa, mutta 1 092 240 euron asuintalovarauksen purku nosti tilikauden voitolliseksi. Yhtiöllä on vahvistettuja käytämättömiä tappiota jäljellä enää 636 euroa. Asuintalovarauksen (1,6 M€ per 31.12.2012) purkaminen on järkevää taloussuunnittelua, silloin kun siihen on tosiasiallisia mahdollisuuksia.
Yhtiön rahoitusasema	-455 275	+388 467	Yhtiön rahoitusasema on kohentunut edellisestä tilikaudesta.
Oma pääoma	3 687 551	3 692 162	

Asunnonvaihtoja oli tilikaudella 338 kpl eli miltei neljännes koko asuntokannasta. Vaihtuvuus kasvoi 28 % edellisestä tilikaudesta. Vaihtuvuuden syitä on selvitetty ja käsitelty hallituksessa. Suurimmat yksittäiset syyt vaihtuvuuteen olivat omistusasunnon hankinta, paikkakunnalta muutto sekä ruokakunnan koon muutos ja siitä johtuva asunnon vaihtaminen toiseen Lohjan kaupungin vuokra-asuntoon tai muualle. Vaihtuvuuden taso on mielestämme korkea. Yhtiön talouteen ja toimintaan kohdistuva merkittävin riski on yhtiön kiinteistökannan tuleva suuri rakennus- ja korjausrakentamismäärä (korjausvelka), joka lisää lainoituksen tarvetta sekä alttiutta muutoksille laina- ja korkomarkkinoilla. Juoksevat vuosikorjaukset (huoneistokorjaukset) olivat 1,9 M€ tilikaudella 2012 ylittäen talousarvion 705 t€ (59,3 %).

Asumisneuvojan työ on tuottanut tulosta, sillä häättöjä oli tilikaudella 2012 vain seitsemän. Aikaisempina vuosina häättöjä on ollut merkittävästi enemmän (2010: 21; 2011: 17). Asiakkuuksiin liittyviä yhteydenottoja on ollut runsaasti (n = 1511). Ylivoimaisesti suurin osa (42 %) asiakkuuksista johtui vuokratähteistä. Asumishäiriöiden osuus oli 15 %.

Korjausvelan suunnitelmallinen pienentäminen ja tyhjillään olevat asunnot ovat haasteita, johon suosittelemme kiinnitettävän huomiota tulevia investointeja ja talousarvioita päätettäessä.

Painotamme yllä olevaan viitaten, että LoVa:n tulee edelleen parantaa taloudellista asemaansa pitkällä aikavälillä ja varautua tuleviin peruskorjaus- ja uusinwestointeihin.

Myönteisenä kehityksenä uuden yhtiön aikana toteamme luottotappioiden määrän vähentymisen, lainojen ja niiden ehtojen uudelleen järjestelyn sekä toiminnan tehostamisen (hankinnat, hallinto). Asumisneuvojan työ on ollut hedelmällistä (häättöjen määrä), vaikka osa työstä näkyi vasta pitemmällä aikavälillä.

14.4.3 Lohjan Liikuntakeskus Oy (LLK Oy)

Tilikauden tulos oli 31 t€ voitollinen (2011: 70 t€). Toimintatuotot kasvoivat edellisestä tilikaudesta 3,0 % ja toimintakulut 5,0 %. Yhtiön toimintatulot eli omarahoitusosuus kattoi 40,1 % toimintakuluista (2011: 40,8 %). Lohjan kaupungin antama konserniavustus 2,5 M€ kasvoi 4,4 % edelliseen tilikauteen verrattuna. Tuloslaskelman näkökulmasta Lohjan Liikuntakeskuksen suurimpana haasteena ovat kiinteistöjen kasvavat huolto- ja energiakustannukset. Kiinteistöjen energiakustannukset nousivat edellisestä tilikaudesta 63 t€ (12,3 %). Lämmityskustannusten nousu johtui edellistä tilikautta kylmemmästä vuodesta ja käyttöveden (lämmitetään kaukolämmöllä) kulutuksen kasvusta. Myös sähkön siirtotariffit nousivat merkittävästi vuoden aikana.

Esitämme, että Liikuntakeskuksen hallinnoimien rakennusten energiatehokkuuden parantaminen otetaan huomioon tulevaa talousarviota laadittaessa ja että energiatehokkuuden parantamisessa hyödynnetään täysimääräisesti valtiolta saatavia avustuksia sekä yhteistyökumppaneiden kanssa neuvoteltavia projekteja (esim. ESCO-hanke). Energiatehokkuuden parantaminen liittyy taloudellisten hyötyjen lisäksi myös kaupungin ilmastopolitiikan tavoitteisiin.

Toiminnallisesti tilikausi 2012 oli jälleen onnistunut. Asiakkaat voivat nyt ostaa ja varata liikuntapalveluja myös Internetin kautta. Kulunvalvonnan ja kassa- ja tilausjärjestelmien sähköistäminen tehostavat myös toimintaa. Terveysliikuntaa edistettiin liikuntalähete-kokeilulla ja yhtiön järjestämissä liikuntatapahtumissa. Nämä tapahtumat (esim. laavujen kierros, Harjun hiihtoretki, TenavaTohinat ja Halloween-uinnit) ovat saavuttaneet suuren suosion. Neidonkeitaan kävijämäärä on saavuttanut lakipisteen. Kävijämäärän kasvu edellyttää lisätalainvestointia.

Toteamme, että Liikuntakeskus on onnistunut hyvin terveystoiminnan edistäjänä ja luonut kuntalaisille mahdollisuuden monipuoliselle ja -tasoiselle liikunnan harrastamiselle. Erilaisten liikuntatapahtumien kävijämäärien nousu osoittaa sen, että kysyntää riittää tämän tyyppisille tapahtumille. Korostamme sitä, että pääsylippujen ja liikuntapaikkavuokrien hinnoittelun tulee seurata toiminta- ja pääomakuluissa tapahtuvia muutoksia.

14.4.4 Johtopäätökset tilikaudesta 2012 ja valtuustokaudesta 2009-2012

Yhteenvetona vuodesta 2012 toteamme, että Lohjan kaupunkia hoidettiin tilikaudella 1.1.2012 – 31.12.2012 kuntalain ja kaupunkistrategian mukaisesti. Talouden tunnusluvut heikkenivät järkyttävästi, joten talouden tasapainottaminen on aloitettava välittömästi. Tulorahoituksesta ei jäänyt yhtään nettoinvestointien kattamiseksi eikä vuosikate riittänyt kattamaan edes viidettä osaa poistoista. Kaupungin verotulojen kasvu oli vain 1,6 M€ (1,1 %) ja jäi lähes miljoona euroa arvioidusta. Sosiaali- ja terveyslautakunnan toimintakate ylittyi 1,9 M€ (2,9 %) ja sen toimintakate heikkeni edellisestä tilikaudesta 6,9 M€ eli 11,2 %. Yllä mainituista johtuen kaupungin velkaantuminen kasvoi merkittävästi. Konsernin taloudessa muutos oli lähes identtinen. Kuluvalla valtuustokaudella on tehtävä rakenteellisia muutoksia, priorisoitava kunnan lakisääteisiä tehtäviä ja tehostettava kaupungin omaa toimintaa. Toimintamenojen kasvuprosentti on saatava nykyistä pienemmäksi samalla tulorahoitusta vahvistamalla. Riskinä muutoin on, että investointeihin ei jää käytettäväksi kuin lainarahaa. Lisämäärärahoihin tulee lautakuntien ja valtuuston suhtautua kriittisesti.

Valtaosa kaupungin keskeisistä toiminnallisista tavoitteista näyttää toteutuneen, mutta oikeat tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta mittarit puuttuvat. Sähköiset asiointimahdollisuudet ovat edenneet hyvin. Laitoshoitopainotteisuutta on saatu perusturvakeskuksessa vähennettyä. Konsernin osalta Biolämpölaitoksen valmistuminen on edistysaskel kohti hiilineutraalimpaa kuntaa ja riittävää lämmöntuotantoa.

Kaupungin eri prosessien välisten rajapintojen kehittämisessä, ostopalvelujen laadunvalvonnassa ja kannustavassa henkilöstöjohtamisessa on vielä paljon parannettavaa. Toimialojen säästöjen vaikutuksia on tarkasteltava talousarviota ja talouden tasapainottoimia laadittaessa koko kaupungin näkökulmasta. Osoptimointi, jossa toisen toimialan säästöt koituvat toisen toimialan lisämenoiksi, on saatava loppumaan. Rakennusvalvontaprosessin läpimenoajan lyhentäminen vaatii toimenpiteitä. Esimerkiksi henkilökohtaisia asiakaspalveluaikoja tulee lisätä.

Yleisesti odotamme, että kaupungin viranhaltijaorganisaatio kehittää kuluvalla valtuustokaudella toimialojen ja tulosalueiden välistä yhteistyötä, kehittää suoriteperusteista budjetointia ja kustannuslaskentaa sekä sitoutuu omalta osaltaan tiukkaan taloudenpitoon. Luottamusmieshenkilöiltä odotamme selkeitä linjauksia ja päätöksiä kaupungin talouden tasapainottamiseksi ja kaupungin vetovoimaisuuden lisäämiseksi. Henkilökunnan määrä ei saa kasvaa nykyisessä taloustilanteessa.

Valtuustokaudella 2009 - 2012 kaupungin väestönkasvu on jäänyt selvästi tavoitteesta ja verotulojen kasvu verrokkikuntiin verrattuna on ollut vaatimatonta. Lohjan kaupungin elinkeinoelämä tarvitsee monipuolistamista ja uusia työpaikkoja myös korkeasti koulutetuille, jotta kaupunkimme olisi vetovoimaisempi asuinpaikkavaihtoehto. Edellä mainittu luo haasteita elinkeinopolitiikalle ja kaavoitukselle. Lisäksi pendelöintimahdollisuuksia tulee parantaa.

Kokonaisarviona kuluneesta valtuustokaudesta 2009 - 2012 toteamme, että talouden kehitys oli myönteistä kolmen ensimmäisen vuoden aikana, mutta viimeisenä vuonna tehtiin mahallasku. Toiminnallisesta näkökulmasta lyhyen aikavälin tavoitteet saavutettiin kohtuullisen hyvin ja kuntaliitosprosessi toteutettiin tehokkaasti, mutta esimerkiksi kaupungin ranta-alueiden hyödyntäminen ei vielä edennyt eikä rakenteellisia tehostamisia palveluverkkoihin tehty. Metropolialueen ulkopuolelle jäämisen koemme merkittävä riskinä. Länsiradan toteutuminen on avaintekijä kaupunkimme vetovoimaisuuden kannalta. Junaradan merkityksen voi todeta analysoitaessa verrokkikaupunkiemme keskeisiä tunnuslukuja kuluneen valtuustokauden aikana.

14.5 Tarkastuslautakunnan toiminnan painopisteet tilikaudelle 2012

Tarkastuslautakunnan tehtävät on määritelty kuntalain 71 ja 75 §:ssa sekä kaupungin tarkastussäännössä. Lautakunnan ensisijaisena tehtävänä on arvioida valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista arviointikaudella. Lisäksi tarkastuslautakunnan painopisteinä ovat tilikauden aikaisissa arviointikäynneissä ja johtavien viranhaltijoiden haastatteluissa esille nousseet muut merkittävät arviointiin liittyvät asiat.

Tarkastuslautakunnan jäsenet ja varajäsenet

Jäsen	Henkilökohtainen varajäsen
Paul Packalén, pj	Jan Henriksson
Aila Saarinen, varapj	Inkeri Sainio
Eino Alhola	Keijo Väisänen
Tarja Lepola	Matti Selenius
Pentti Ristikartano	Hannu Korsumäki
Seija Salokari	Marja-Leena Heinonen

Kari Mäntyharju, tarkastuslautakunnan sihteeri 1.1.2012 – 31.12.2012

Kokonaisuutena tarkastuslautakunta saavutti vuodelle 2012 asetetut toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteensa. Valtuuston määrärahaksi vahvistama toimintakate oli -78.164 euroa ja vastaava toteuma oli -76.994 euroa (98,5 %). Tarkastuslautakunnan toimintakateen kasvu edellisestä vuodesta oli 5,7 %. Tarkastuslautakunnan osuus kaupungin koko toimintakatteesta oli 0,04 %.

Tarkastuslautakunta kokoontui vuoden 2012 aikana kahdeksan kertaa, joista kaksi kokousta kohdistui vuoden 2011 tilinpäätöksen arviointiin ja arviointikertomuksen esittelyyn. Lisäksi tarkastuslautakunta osallistui kahteen tarkastuslautakunnan tehtäviä, muuttuvaa toimintaympäristöä ja uudistuvaa lainsäädäntöä koskevaan seminaariin.

Tilintarkastajien tarkastuspäiviä kertyi vuoden aikana yhteensä 61 päivää. Vastuullinen tilintarkastaja, JHTT, HTM, Tove Lindström-Koli) on raportoinut tarkastuslautakunnalle vuoden aikana kolme kertaa, joista yksi käsitteli tilinpäätöstä vuodelta 2011, yksi tilikauden 2012 työohjelmaa ja yksi tilikauden 2012 aikana tarkastustyössä tehtyjä keskeisiä havaintoja ja johtopäätöksiä. Tilikauden aikana tehdyissä tarkastuksissa on varmistuttu, että Lohjan kaupungin hallinto toimii lain ja valtuuston päätösten mukaisesti. Tilikauden aikaisessa toiminnan tarkastuksessa painopistealueina olivat hallituksen, valtuuston, teknisen lautakunnan ja ympäristölautakunnan tekemien päätösten ja täytäntöönpanotoimien sekä kirjanpidon rutiinitarkastusten lisäksi mm. seuraavat kohteet:

- Teknisen lautakunnan ja ympäristölautakunnan toimialoihin liittyvien sääntöjen ja ohjeiden kartoitus
- Maankäyttösopimukset
- Valtionosuuksien tarkastus: talous- ja toimintatilasto, oppilastiedot, valtionosuushakemusten ja –päätösten käsittely ja kirjaaminen
- Teknisten alojen työehtosopimukseen kohdistuva palkkatarkastus
- Vesimaksujen, jätevesimaksujen ja liittymismaksujen perusteet, määrääminen, laskutus ja perintä
- Annetut yksityistieavustukset sekä korjaus- ja energia-avustukset
- Vanhusten asumispalveluyksikköjen kalustoinvestoinnit

Yllä mainittujen tarkastusten yhteydessä on myös arvioitu kaupungin sisäisen valvonnan toimivuutta ja riskienhallintaa. Tarkastuslautakunta on osaltaan varmistanut, että tilintarkastajan suositukset on toimialoilla otettu huomioon.

Kevätkaudella tarkastuslautakunnan keskeisenä tehtävänä oli vuoden 2011 tilintarkastuskertomuksen valmistelu ja arviointikertomuksen laatiminen valtuustolle vuoden 2011 toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta. Tarkastuslautakunta perehtyi myös perusturvakeskuksen palveluverkkoa ja kustannuslaskentaa koskeviin asioihin, katuverkostoa ja kunnallistekniikkaa koskeviin haasteisiin sekä Lohjan Vuokra-asunnot Oy:n toiminnan haasteisiin ja painopisteisiin.

Toukokuussa tarkastuslautakunta laati tilikauden 2012 kattavan, erityisesti teknisen lautakunnan ja ympäristö- sekä ympäristöterveyslautakunnan piiriin kuuluvien asioiden arviointiin painottuvan työohjelman, sovittaen sen tilintarkastuksen ja sisäisen tarkastuksen työohjelman kanssa yhdeksi kattavaksi kokonaisuudeksi.

Syyskauden arviointikohteita olivat maankäyttöprosessiin liittyvät keskeiset linjaukset, ympäristöterveyteen liittyvät asiat, kuntaliitosvalmisteluiden tilannekatsaus sekä ympäristönvalvontaan ja –suojeluun liittyvät näkökulmat. Lisäksi tarkastuslautakunta valmisteli tilintarkastuksen kilpailuttamisen kaudelle 2013 - 2017 ja päivitti tarkastussäännön vastaamaan uudistettua Kuntalakia ja muuttunutta toimintaympäristöä.

Kokonaisuutena tarkastuslautakunta saavutti vuodelle 2012 asetetut toiminnalliset tavoitteensa sekä pysyi jälleen talousarviossaan.

14.5.1 Arviointikriteerit ja painotukset

Valtuuston asettamat sitovat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet ovat tarkastuslautakunnan arvioinnin ensisijaisena lähtökohtana kuntalain 71 §:n mukaisesti. Tilikauden aikana tehdyillä viranhaltijahaastatteluilla on syvennetty arviointia ja pohdittu asioita niin kuntalaisen kuin kaupunkiorganisaationkin näkökulmasta. Tarkastuslautakunnan vuoden 2011 arviointikertomuksessa esittämät johtopäätökset ja niiden pohjalta tehdyt suositukset sekä valtuustokauteen 2009 -2012 kohdistuvan kaupunkistrategian toteutuminen (liite 1: kaupunkistrategian 2009-2017) ovat merkittävänä seurantakohteina tässä arviointikertomuksessa.

Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista arvioitiin alkuperäisen ja muutetun (=valtuuston vahvistaman) talousarvion 2012 ja taloussuunnitelman 2013-2014, kaupunkistrategian 2009-2017, vuoden 2012 tilinpäätösasiakirjojen, tilintarkastajan kausiraporttien, sisäisen tarkastuksen selvitysten sekä toimielinten pöytäkirjojen ja toimialoilla laadittujen raporttien ja erillisohjelmien perusteella.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteutumista on arvioitu kaupunginhallituksen hyväksymien sisäisen valvonnan ohjeiden ja kaupungin riskienhallintasuunnitelmien toteuttamisen perusteella. Tilikauden arviointi perustuu yllä mainittujen kriteerien lisäksi tarkastuslautakunnan tilikauden aikaisissa painopistealueissa tekemiin arviointi- ja tutustumis-käynteihin, kaupungin palvelutoiminnasta muutoin saatuihin kokemuksiin sekä kaupungin asukkailta saatuihin suoriin palautteisiin.

Vuoden 2011 arviointikertomuksessa esitettyjä kommentteja ja annettuja kehittämissuhteita käsitellään erikseen jäljempänä tämän kertomuksen lautakuntakohtaisessa arvioinnissa. Kaikki lautakunnat ovat antaneet vastineet vuoden 2011 arviointikertomuksessa esitettyihin havaintoihin ja kehittämissuhteisiin. Tarkastuslautakunta toteaa, että vuoden 2011 arviointikertomuksessa tehdyt huomiot ja ehdotukset on otettu huomioon Lohjan kaupungin toiminnassa.

14.5.2 Arviointiprosessi ja arviointityön rajaukset

Arviointi on toteutettu edellisvuosien tapaan kolmessa eri vaiheessa. Ensiksi olemme arvioineet talousarvion ja toiminnallisten tavoitteiden toteutumista koko kaupungin tasolla. Toiseksi olemme arvioineet toimialakohtaisten tavoitteiden toteutumista keskittyen painopistealueeksi valittuun kaupunkisuunnittelukeskukseen sekä toimialojen merkittäviin toiminnallisiin muutoksiin tai tavoitepoikkeamiin. Lopuksi olemme laatineet johtopäätökset tilikaudesta 2012 sekä kokonaisarvio kuluneesta valtuustokaudesta. Kokonaisarvio on esitetty liitteenä olevassa kaupunkistrategian toteutumisen arviointiraportissa. Arviointityössä on noudatettu tarkastuslautakunnan arviointisuunnitelmassa sovittua lautakunnan jäsenten keskinäistä työnjakoa (seurantavastuut) sekä niiden pohjalta muodostettua yhteistä kokonaisnäkemystä. Arviointikertomuksen luettavuuden selkeyttämiseksi tärkeimmät tarkastushavainnot ovat kunkin kapaleen tai käsitellyn asiakokonaisuuden lopussa seuraavan luokittelun mukaisesti:

- toteavat havainnot (tarkastuslautakunta toteaa...)
- arvottavat johtopäätökset (tarkastuslautakunnan mielestä/näkökulmasta...)
- toimenpidesuositukset hallintoelimille (tarkastuslautakunta suosittaa/esittää...)
- toistuva havainto (tarkastuslautakunta painottaa/toteaa edelleen...)

Yleisenä kuntasektorin vuoden 2012 tuloksen kehitystä kuvaavana vertailuperusteena on käytetty Kuntaliiton arvioita vuoden 2012 tilinpäätöksistä.

Kaupunkistrategian 2009-2017 toteutumisesta kuluneella valtuustokaudella olemme laatineet erillisen selvityksen, joka on tämän arviointikertomuksen liitteenä.

14.5.3 Taloudellinen kehitys ja kaupungin talousarvion toteutuminen tilikaudella 2012

Talousarvion toteutumista on verrattu muutettuun talousarvioon, koska se on valtuuston hyväksymä sitovuustaso. Kaupungin vuosikate 1,6 M€ toteutui 1,4 M€ muutettua talousarviota heikompana. Toimintatuotot toteutuivat ennakoitua 4,3 M€ (5,2 %) suurempina ja toimintakulut arvioitua 5,1 M€ (1,9 %) suurempina lähinnä palvelujen ostoista ja henkilöstökuluista johtuen. **Toimintakate heikkeni edellisestä tilikaudesta 14,9 M€(8,5%) ja vuosikate 9,3 M€ ilman käyttöomaisuuden myyntivoittoja (1,8 M€) vuosikate olisi ollut lähes nolla.**

Toimintatuotot kasvoivat 2,7 % ja toimintakulut 7,0 % tilinpäätökseen 2011 verrattuna. Tilikauden tulos oli 7,7 M€ alijäämäinen (2011: 1,6 M€ ylijäämä). Verotulot jäivät kokonaisuutena lähes miljoona euroa arvioidusta ja ne kasvoivat vain 1,1 % edellisestä tilikaudesta. Manner-Suomen kuntien ja kuntayhtymien tilinpäätösarvioissa toimintakatteen muutokseksi on tammikuussa 2013 arvioitu 6,2 %, verotulojen kasvuksi 1,4 % ja vuosikatteen muutokseksi -37,3 %. Lohjan toteutuneet luvut ovat näihin tilinpäätösarvioihin verrattuna vielä olennaisesti heikompia. Viralliset vertailutiedot kuntien ja kuntayhtymien tilinpäätöksistä on käytettävissä vasta kesällä.

Kaupungin tilikauden alijäämä oli ilman omaisuuden myyntivoittoja 9,3 M€ alijäämäinen.

Alla olevaan taulukkoon on kerätty keskeisiä kaupungin taloudellisia tuloslaskelman, taseen ja rahoituslaskelman tunnuslukuja sekä niiden muutos valtuustokauden 2009-2012 aikana.

Vuosi	2009	2010	2011	2012	Muutos % (2009-2012)
Toimintatuotot/kulut %	24,5	25,6	25,6	24,6	0,4
Verotulot/asukas	3391	3457	3580	3606	6,3
Vuosikate/asukas	233	280	273	39	-597
Vuosikate/poistot %	107	123	117	16,8	-636
Investointien tulorahoitusosuus %	65,4	92,1	90,3	11,7	-559
Rahoitusvarallisuus/asukas	-1792	-1773	-1831	-2143	-19,6
Lainat/asukas	1587	1458	1483	1669	5,2
Omavaraisuusaste	59,1	60,2	59,4	54,9	-7,1

Lohjan ja vertailukuntien talous vuonna 2012

	2011	2012	2012	2011	2012	2011
euro/asukas	Lohja	Lohja	Vihti	Hyvinkää	Kirkkonummi	Järvenpää
Asukasmäärä	39726	39877	28674	45527	37583	38966
Veroprosentti	19,5	19,5	19,5	19,25	19	19
Verotulot	3580	3606	3709	3722	4242	3903
Vuosikate	273	39	144	387	127	455
Poistot	232	256	276	314	349	257
Investoinnit, netto	239	293	297	461	377	513
Lainat	1483	1661	2516	1761	2345	876
Tulorahoitus	tasap	heikko.	heikko	tasap	heikko	tasap
Vuosikate, % poistoista	117	17	52	123	36	177
Rahoitusvarallisuus	-1831	-2143	ei ilm.	-1950	ei ilm.	-1340
Asukasmäärä	49028	37926	40715	5561	28834	6179
Veroprosentti	19,25	18,25	19	21	21	21
Verotulot	3953	3907	3837	4269	3594	4007
Vuosikate	357	169	264	542	-13	-63
Poistot	511	285	301	199	240	199
Investoinnit, netto	410	361	638	310	514	526
Lainat	2664	863	2080	2502	3505	3016
Tulorahoitus	heikko	heikko	heikko	tasap.	epätasap.	epätasap.
Vuosikate, % poistoista	70	59	88	273	n/a	-31
Rahoitusvarallisuus	-2786	-1384	ei ilm.	-2456	-3988	-3562

Vertailuanalyysi Lohjan ja sen verokkikuntien taloudellisista tunnusluvuista 2012

- Hyvinkäältä, Inkoosta ja Järvenpäästä ei saatu vertailutietoja (useista pyynnös-tä huolimatta), joten niitä ei ole otettu huomioon tilikauden 2012 keskiarvoja laskettaessa
- Lohja on vertailujoukon keskiarvoa heikompi kaikissa tunnusluvuissa lukuun ottamatta lainat/asukas tunnuslukua.

- Verotulojen osalta Lohja on vertailujoukon toiseksi heikoin. Vuosikatteen osalta vain Raasepori ja Siuntio ovat heikommalla tasolla, sillä niissä vuosikate on jo negatiivinen.
- Merkille pantavaa on, että kaikissa vertailukunnissa (josta saatiin vuoden 2012 tilinpäätöstiedot) vuosikate heikkeni selvästi edellisistä tilikausista. Asukasluvun kehitys on ollut myös vähäistä, samoin verotulojen kasvu.
- Kuntaliiton tunnuslukujen tulkitsemisohjeiden (arvot hyvä – tyydyttävä – heikko) perusteella Lohjan tuloveroprosentti, vuosikatteen riittävyys poistoihin, investointien tulo-rahoitusprosentti, lainakanta ja muu rahoitusasema ovat kokonaisuutena tilikaudella 2012 vain välttävällä tasolla.

Toteamme että valtuustokauteen 2009 – 2012 ja tilikauden 2011 kohdistui pysyvästi kulutasoa nostavia osatekijöitä:

- Lomapalkkavelan laskemistavan muutokset tilikaudella 2012: laskennallinen erä, joka johtuu siitä että vuoden 2012 pitämättömät vuosilomapäivät ja kertyneet lomat on laskettu ns. A-taulukon mukaan (38 päivää lomaa). B-taulukkoa (30 päivää lomaa) käytettiin vielä tilikaudella 2011. Lomapalkkajaksotukset olivat tilikaudella 2012 yhteensä 1,84 M€, mikä oli 1,35 M€ edellistä tilikautta enemmän. Tehdyn muutoksen vaikutus vuoden 2012 tilinpäätöksessä oli 1,5 M€.
- Poistosuunnitelman muutokset sekä tehdyt uusinvestoinnit
- Yhdistymisavustuksia (Sammatti) saatiin tilikausina 2009 – 2011 yhteensä noin 5 M€, mutta ei enää tilikaudella 2012.
- Lainsäädännön muutokset etenkin sosiaali- ja terveyssektorilla. Esimerkiksi vammaispalveluissa subjektiivisten oikeuksien lisääntyminen on lisännyt toimintakuluja yhteensä miljoonia euroja kuluneen valtuustokauden aikana.

Uuteen valtuustokauteen ja uuteen Lohjaan kohdistuvia talouden muutostekijöitä, joiden arvioimme nostavan kustannuksia seuraavasti:

- Kaupungin korkokulut tilikaudella 2012 olivat 1,37 M€. Lohjan kaupungin lainojen keskiporkko ilman marginaaleja on tällä hetkellä 1,66 % ja marginaalien kanssa hieman päälle 2 %. Mikäli lainakanta kasvaa viisi miljoonaa euroa vuodessa, vaikutus korkokuluihin nykyisellä korkotasolla on noin 100 t€/vuodessa. Kaupungin lainakanta on nyt yli 70 miljoonaa euroa (suurin osa korkosuojattuja muutamalle vuodelle) ja vaikka osa lainoista onkin korkosuojattuja, niin pelkästään korkotason kaksinkertaistuminen merkitsee jo nykyisellä lainamäärällä yli miljoonaa euroa vuodessa.
- Palkkaharmonisoinnit kuntaliitosten johdosta ovat vuositasolla 0,5 M€ - 1 M€ välillä.
- Hallinnollisia säästöjä kuntaliitoksista ei lyhyellä aikavälillä nettomääräisesti toteudu (henkilöstöresurssit). Esimerkiksi tilintarkastuskustannuksissa, luottamusmieshenkilöhallinnossa ja suuremmissa hankintavolyymeissa saadaan kuitenkin säästöjä jo lyhyelläkin aikavälillä verrattuna siihen, että kaikki kolme kuntaa olisivat itsenäisiä kuntia.

14.5.4 Kaupunkikonsernin talous ja talousarvion toteutuminen tilikaudella 2012

Konsernin vuosikate oli 3,4 M€ ylijäämäinen ja tilikauden tulos 12,1 M€ alijäämäinen. Kaupungin osuus alijäämästä oli 7,8 M€ (64 %). Edelliseen vuoteen verrattuna tulos heikkeni lähes 13 M€. Kaupungin epäsuotuisan tuloskehityksen lisäksi Lohjan Vuokra-asunnot Oy:n, Palotalo Oy:n, Lohjan Liikuntahallit Oy:n, HUS:n ja Etevan tulokset olivat alijäämäisiä. Konserniin kuuluvien tytäryhtiöiden toiminnan arviointi on arviointikertomuksen lopussa.

Tunnusluku	2009	2010	2011	2012	Erotus % 2009-2012
Omavaraisuusaste	49,5	50,4	48,8	44,1	-10,9
Rahoitusvarallisuus/asukas (€)	-2798	-2774	-2940	-3322	-18,7
Konsernin lainat/asukas (€)	2556	2409	2517	2765	8,2
Investointien tulorahoitus %	84	96	76	16	-525
Kertynyt ylijäämä/asukas	498	563	571	286	-57
Vuosikate/asukas	425	454	406	84	-506
Vuosikate/poistot %	113	126	105	22	-514

Toteamme jälleen, että konsernin omavaraisuusaste tulee nostaa yli 50 prosentin (tyytyttävän alaraja Kuntaliiton tulkinnan mukaan). Pitkällä aikavälillä investointien tulorahoitusprosentti tulee olla lähellä sataa, jotta velkaantuminen saataisiin hallintaan. Kaikki konsernin tunnusluvut heikentyivät merkittävästi valtuustokauden viimeisenä vuotena.

14.5.5 Investoinnit ja toiminnan rahoitus / kaupunkitaso

Kaupungin tulorahoitus eli toiminnan rahavirta jäi 127 t€ alijäämäiseksi. Nettoinvestoinnit olivat 11,6 M€, mikä johti siihen että toiminnan ja rahoituksen rahavirta oli 11,7 M€ negatiivinen. Bruttoinvestoinnit jäivät 2,3 M€ ja nettoinvestoinnit 1,2 M€ talousarviota pienemmiksi. Kaupungin lainojen kokonaismäärä kasvoi 7,3 M€. Investointitaso oli sinänsä maltillinen kaupungin korjausvelan määrä ja kaavoituksesta johtuvat investointitarpeet huomioiden, mutta ilman tulorahoitusta tasapainoinen talous järkkyy välittömästi. Rahoituksen näkökulmasta tilanne vaatii välittömiä korjaustoimia kaupungin tulorahoituksen parantamiseksi, sillä vuotuisia investointeja on pakko tehdä.

Nettoinvestoinnit jäivät rahoitettavaksi kokonaan vieraalla pääomalla, mitä emme voi pitää hyväksyttävänä asiana. Uuden Lohjan valtuuston on tehtävä lähtötilanteen edellyttämät korjaavat toimenpiteet kaupungin verotulojen nostamiseksi, toimintakulujen nousun jäädyttämiseksi ja toimintatuottojen lisäämiseksi.

14.6 Valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

14.6.1 Yleinen luottamushenkilöhallinto

Yleisen luottamusmiestehenkilöhallinnon toimintakate ylittyi 111 t€ (15,7 %). Toimintakate parani kuitenkin hieman (34 t€) edellisestä arviointivuodesta. Talousarvion ylitys johtui lähes kokonaisuudessaan kuntaliitosvalmisteluista. Hallinnolliset kuntaliitosmenot tulivat maksamaan Lohjan kaupungille reilut 100.000 euroa, josta peruuntuneen Siuntio-liitoksen valmistelun osuus on noin 50.000 euroa. Näissä luvuissa ei ole kuitenkaan mukana viranhaltijoiden työpanoksesta aiheutuneita kustannuksia.

Kuntaliitosvalmistelut olivat vuoden merkittävin työsarka. Kuntaliitosvalmistelujen johdosta perustettiin yhdistymishallitus uuden kunnan asioista päättämään. Kesän ja syksyn aikana toimi useita työryhmiä, jotka valmistelivat asioita uuden kunnan näkökulmasta. Työryhmien työn tuloksena syntyi mm. lähidemokratiamalli. Joulukuussa 2012 uusi kaupunginvaltuusto hyväksyi uuden hallintosäännön, tarkastussäännön sekä toimialakohtaiset johtosäännöt. Omien toimintatapojen kehittäminen jatkui sähköisen luottamushenkilöportaalin laajentamishankkeella valtuustoa koskevaksi.

Toteamme, että kuntaliitosvalmistelua tehneiden työryhmien tekemiä kehittämis ehdotuksia on jalostettava uudessa Lohjassa käytännön toimenpiteiksi. Lähidemokratiamallia onkin jo viety käytäntöön alkuvuoden 2013 aikana. Palvelujen benchmarkkauksen osalta esitämme, että erityisesti terveydenhuollon rakenteet ja niiden kustannustehokkuus sekä vaikuttavuus avataan konkreettisiksi kehittämis ehdotuksiksi. Lohja on monessa asiassa taloudellisten ja palvelujen kustannustehokkuutta kuvaavien tunnuslukujen perusteella vertailuryhmän (yhdeksän kuntaa) hännillä.

Kaupungin organisaation eri tasoilla valmisteltavia erillisohjelmia on tehty kuluneella valtuustokaudella useita. Niiden säännöllinen seuranta ja erityisesti ohjelmien toteuttaminen on käytännössä osoittautunut kalliiksi, vaikeaksi ja osin täysin mahdottomaksi. Ohjelmien laatiminen on vienyt paljon henkilötyövuosia ja lisäksi ohjelmat ovat osittain päällekkäisiä. Toistamme viime vuoden suosituksemme siitä, että kaupunki etenee kuluvalle valtuustokaudella kaupunki-strategialla ja siitä johdettavilla toimialojen toimenpiteohjelmilla, joissa erilaiset kehittämis hankkeet pitää olla määriteltynä. Muita ohjelmia laaditaan vain äärimmäisissä tilanteissa.

Painotamme konsulttipalvelujen käyttöä vain äärimmäisessä tapauksessa. Esimerkiksi kaupunkistrategian laatimisprosessi tulee pystyä tekemään omin voimin. Julkishallinto on ulkoistanut substanssiosaamista ulkopuolisille konsulteille.

14.6.2 Keskushallinto

Keskushallinto pysyi talousarviossaan ja saavutti suurimman osan sille asetetuista toiminnallisista tavoitteista. Keskushallinnon toimintakulut kasvoivat 5,4 % ja toimintakate heikkeni 3,4 % edellisestä vuodesta. Tuottavuuden parantamishankkeen käynnistäminen koko kaupunkiorganisaatiossa on mittava projekti, joka siirtyi vuodelle 2013. Palveluprosessien tarkistaminen ja hallintokuntien välisten rajapintojen kuvaaminen on toinen mittava tavoite, jonka toteuttaminen siirtyi myös uudelle Lohjalle. Tavoitteiden toteutumista arvioitaessa on otettava huomioon, että kuntaliitosvalmistelut sekä kuntavaalien organisointi veivät runsaasti henkilötyöpäiviä vuoden 2012 aikana.

Toteamme kuntaliitosprosessin osalta, että Nummi-Pusula ja Karjalohja eivät olleet tehneet varausta vuoden 2012 tilintarkastuskustannuksille.

Toteamme, että kaupungin ulkoistama perintäprosessi (Lindorff) aiheuttaa kohtuuttomia kuluja kaupunkilaisille.

Toteamme, että edellisessä arviointikertomuksessa antamistamme kehittämisehdotuksista tietohallintotyöhön keskittyminen ja toimitilapörssin käyttöönotto ovat edistyneet. Esimiesten (uudet ja vanhat esimiehet) muutuskoulutukseen on panostettu vuoden vaihteessa yhteisten toimintatapojen luomiseksi. Henkilöstöjohtaminen ja avoimuus ovat osa-alueita, joihin tulee uudessa Lohjassa panostaa nykyistä huomattavasti enemmän. Henkilöstön motivointi erilaisin kannustimin ja hyvän työilmapiirin luominen ovat asioita, jotka tuovat parhaimmillaan niihin laitetut voimavarat moninkertaisesti takaisin. Tämä on syytä pitää mielessä myös tuottavuusohjelmaa ja uutta kaupunkistrategiaa laadittaessa.

Toistamme viime vuoden suosituksemme, että tulospalkkaukseen, tuottavuusohjelman valmisteluun ja henkilöstötilinpäätökseen liittyvän raportoinnin sisällön syventämiseen keskitytään valtuustokaudella 2013 - 2016. Esitämme lisäksi, että keskushallinnon johdolla syvennyttään toimintaprosessien kehittämisessä hallintokuntien välisen yhteistyön tiivistämiseen ja tarpeettomien rajapintojen häivyttämiseen.

Alla olevaan taulukkoon on otettu esille muutamat keskeiset keskushallinnon suoritukset ja niiden yksikkökustannukset sekä muut keskushallinnon toimialaan kuuluvat suoritukset, joissa on tapahtunut olennaisia muutoksia valtuustokauden 2009 - 2012 aikana.

Tunnusluku	2009	2010	2011	2012	Muutos % 2009- 2012	Tarkastuslautakunnan arvio
Toimintakulut/tosite	5,80	5,84	5,83	5,63	-2,9	Toimintaa on tehostettu, siksi toimintakulut eivät ole kasvaneet.
Toimintakulut/kopio	0,11	0,10	0,10	0,12	9 %	Kopioiden määrä on vähentynyt 28,6 % (400 000 kopiota) sähköisen asioinnin myötä (mm. luottamushenkilöportaalii).
Työsuojelu ja työterveys-huolto/vak. työntekijä	325,53	346,27	416,66	447,29	37,4	Työterveyshuolto nosti vuonna 2011 hintojaan merkittävästi kohonnutta kustannustasoa vastaavaksi.
Toimintakulut/velkaneuvonnan asiakas	202,66	213,22	228,38	270,61	33,5	Asiakasmäärä vähentyi 20 asiakasta ja edellisten vuosien keskeneräisiä asiakkuuksia saatettiin loppuun. Velkaneuvonnan asiakasmäärät ovat laskeneet, mutta toisaalta keskeneräiset asiakasprojektit on saatu hallintaan. Tämä näkyy yksikkökustannusten voimakkaana kasvuna.
Toimintakulut/pysäköintivirhemaksu	25,22	24,51	25,66	26,21	3,9	Kustannukset hallinnassa. Pysäköinninvalvonnassa ollut koko vuoden 2012 resurssivajetta.
Kustannukset/työasema		654	987	1192	n/a	Yksikkökustannukset nousivat voimakkaasti edellisestä tilikaudesta. Kuntaliitosvalmistelut (150 t€) ja e-reseptin käyttöönotto vaikuttivat tähän.

Tukipyynnöt/ tietohallinnon työntekijä	11030	11657	14102	15657	41,9 %	Tietoturvan jalkautus, työntekijöiden vaihtuvuus ja tehdyt organisaatiomuutokset ovat kasvattaneet tukipyyntöjen määrää kuluneella valtuustokaudella. Kuntaliitosvalmistelut työllistivät HelpDesk:iä.
Työttömyysaste (%) * tilanne per 31.12.12; tilastot tarkentuvat kesään mennessä	9,6	8,6	7,5	7,8	-23,1 %	Hyvä suuntaus, mutta nuorisotyöttömyyttä on silti huolestuttavan paljon.

14.6.3 Henkilöstökertomus 2012

Henkilöstön määrä (vakituiset + määräaikaiset) kasvoivat 193 henkilöllä edellisestä tilikaudesta. Vakituisten henkilökunnan määrä kasvoi 106 henkilöllä (4,8 %). Henkilöstömäärän kasvu kohdistui lähinnä perusturvakeskukseen ja sivistyskeskukseen. Kultakotien avaaminen, Maksjoen päiväkodin avaaminen ja Niksulan päiväkodin siirtyminen kaupungin omaksi yksiköksi lisäsivät kaupungin henkilökunnan määrää 58 tehtävällä. Lähihoitajan koulutusohjelmassa oli 23 oppisopimusoppilasta. Henkilökunnan määrä on otettu vuoden viimeisen päivän tilanteesta ja henkilökunnan määrään vaikuttaa hetkellisesti mm. vuosilomasijaisten määrä. Viimeksi mainittu nosti henkilökunnan määrää etenkin vanhus- ja sairaalapalveluissa sekä varhaiskasvatuksessa.

Toteamme, että henkilökunnan määrä ei saa kasvaa nykyisessä talustilanteessa muilta osin kuin, mitä ostopalvelun siirtäminen omaksi toiminnaksi (mm. laitoshoitopainotteisuuden vähentäminen) edellyttää. Kuntaliitoksissa saatuja resursseja tulee hyödyntää ainakin hallinnollisissa tehtävissä sitä mukaa kuin luonnollista poistumaa tulee.

Sairauspoissaolojen määrä kääntyi laskuun, mikä näkyy seuraavan taulukon tunnusluvuissa. Sairauspoissaolojen määrä 16,22 päivää/henkilö on pienin määrä Lohjalla vuoden 2007 jälkeen. Sairauspoissaolojen jakautuminen suurten tulosalueiden välillä on pysynyt lähes vakiona viimeisten vuosien aikana. Vuonna 2012 oli 1119 kaupungin työntekijää (35,6 %), jotka eivät olleet päivääkään pois työstä sairauden takia.

Viimeisimmän, vuonna 2010 tehdyn, valtakunnallisen tutkimuksen mukaan, sairauspoissaoloja oli kunnissa keskimäärin 17,9 päivää/henkilö. Kyseisenä vuonna Lohja oli hieman keskiarvon yläpuolella. Ammattiryhmittäin tarkasteltuna on valtakunnallisesti tutkittu, että eri ammattiryhmien sairauspoissaolojen määrät seuraavat yleisiä sosioekonomiseen asemaan liittyviä terveyseroja.

Oheisessa taulukossa on analysoitu sairauspoissaoloja ja niitä kuvaavia tunnuslukuja kuluneen valtuustokauden aikana.

Tunnusluku	2009	2010	2011	2012	Muutos % 2009-2012
Sairauspoissolot (pv)/vakit. työnt.	17,70	18,08	18,11	16,22	-8,36
Sairauspoissaolot (pv) omalla ilmoituksella/työntekijä	2,39	2,22	2,06	2,67	11,7
*Sairauspoissaolojen nettokustannukset työnantajalle (M€)	1,48	1,43	1,51	1,45	-2,1

Toteamme, että sairauspoissaolojen kääntyminen laskuun on hyvä suunta, joka toivotavasti jatkuu tulevinakin vuosina. Erityisesti sairauspoissaolojen vähentyminen suurilla tulosalueilla kuten esimerkiksi ruoka- ja siivouspalveluissa, varhaiskasvatuksessa ja vanhus- ja sairaalapalveluissa edellisestä tilikaudesta on ilahduttavaa. Varhaiskasvatuksessa tilikauden 2012 sairauspoissaolot olivat pienimmät ja vanhus- ja sairaalapalveluissa toiseksi pienimmät aikavälillä 2007-2012. Näillä tulosalueilla on kuitenkin edelleen keskimääräistä enemmän poissaoloja, joten niiden ennaltaehkäisemiseen on jatkossakin syytä panostaa mm. varhaisen tuen keinoin.

Edellisessä arviointikertomuksessa otimme esille erittelytarpeen Kelan kaupungille maksamista sairauspäivärahoista sekä erikseen maksetuista äitiyspäivärahoista. Toteamme, että tilikaudesta 2013 alkaen nämä on kirjattu eri tilille eli kehittämisehdotuksemme on toteutettu.

Työn mitoitusten osalta toteamme, että mitoituksia ei ole tehty kaikilla kaupungin toimialoilla ja työntekijäryhmissä. Esitämme, että mitoitukset selvitetään ja tehdään ennen kuin tuottavuusohjelma ja tuloksellisuuskriteerit otetaan organisaatioissa käyttöön.

Lohjaa on pidetty koulutusmyönteisenä kaupunkina, mikä näkyy henkilökunnan kannustamisessa pätevöitymään oman työhönsä tai hankkimaan itselleen uusi ammatti. Yhtenä vaihtoehtona on käytetty oppisopimuskoulutusta, joka on lisääntynyt merkittävästi viime vuosina. Luksia nimesi Lohjan vuoden 2012 oppisopimustyönantajaksi. Tutkinnoittain tarkasteltuna eniten oppisopimusopiskelijoita oli tilikaudella 2012 Johtamisen erikoisammattitutkinnossa (JET), lähihoitajan perustutkinnossa (56) ja sosiaali- ja terveysalan lisäkoulutuksessa (16).

Palkkauksen kehittäminen nykyistä kannustavammaksi on mittava haaste, johon Lohjan tulee pystyä vastaamaan kuluvalle valtuustokaudella. Työssä suoriutuminen ja toiminnan tuloksellisuus tulee näkyä myös palkkauksessa tehtävien vaativuuden ja palvelusajan lisäksi.

14.6.4 Sosiaali- ja terveyslautakunta ja perusturvalautakunta

Sosiaali- ja terveyslautakunnan toimintakate ylittyi 1,9 M€ (2,9 %). Toimintakate heikkeni **6,9 M€** eli **11,2 %** edellisestä tilikaudesta toimintakulujen kasvaessa 9,8 % ja toimintatuottojen 7,3 %. Kuten aikaisempinakin vuosina ylitykset johtuivat ennakoitua suuremmista palveluostoista (2,9 M€). Merkittävimmät ylitykset kohdistuivat vammaisten palveluihin, vuodeosastohoitoon sekä vanhusten pitkäaikaishoitoon ja asumispalveluihin. Tulosaluekohtaisesti tarkasteltuna ylitykset muutettuun talousarvioon nähden ja toimintakatteen kasvu tilikauteen 2011 verrattuna on alla olevassa taulukossa. Hallintopalvelujen ja terveysterveystuottojen tulosalueet pysyivät talousarviossa.

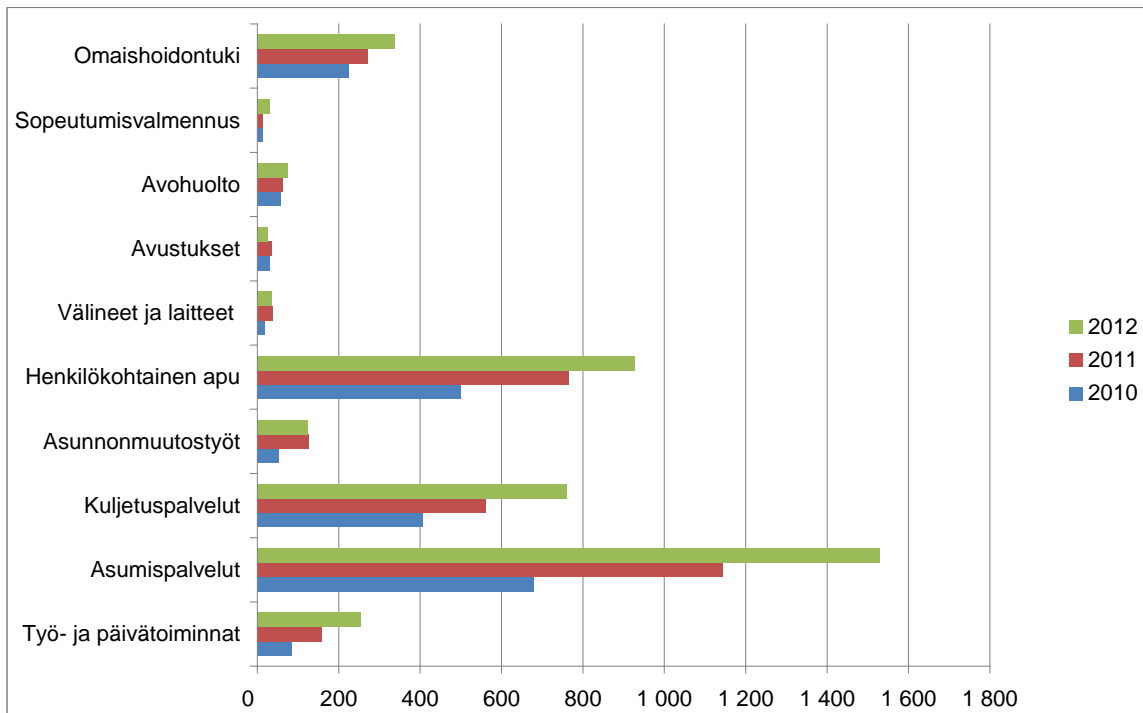
Sosiaali- ja terveyslautakunnalle asetetut keskeiset toiminnalliset tavoitteet saavutettiin tai niissä edettiin suunnitellusti paitsi yhteispäivystyksen järjestämistä edellyttämät päätökset ja siirtoviivepäivät. Yhteispäivystys vaatisi lisätilojen rakentamista Tynninharjulle, mikä ei aina-kaan toistaiseksi sisälly HUS:in investointisuunnitelmiin. Kustannuslaskennan ja sitä tukevan tuotteistamisen kehittäminen siirtyi uuden Lohjan tavoitteeksi vuodelle 2013. Siirtoviivepäiviä oli vuoden aikana 269, mikä johtui siitä että Lohjan sairaalasta ei saatu potilaita jatkohoitoon terveysterveystuottoon.

Sosiaali- ja terveystalouden talousarvion 2012 ylittäneet tulosalueet

Tulolue/toimintakate	Tp 2011 (M€)	Ta 2012	Tp 2012	Ta ylitys %	Muutos % 2011-2012	Merkittävimmät kuluerät ja ylityksen syyt
Vanhus- ja sairaalapaalvelut	19,3	21,4	23,1	8,2	19,7	Vuodeosastohoito (ylitys 1,2 M€), asumispalvelut (ylitys 921 t€). Vuodeosastohoidossa sijaisia käytettiin aikaisempia vuosia selvästi enemmän ja tilakulut kasvoivat. Vanhusten asumispalvelutarpeen kasvu vaikutti ostopalvelujen kasvuun, jota osaltaan kuitenkin hillitsi Kulkokodit -yksikkö (56 paikkaa) valmistuminen.
Erytispaalvelut	12,9	13,1	14,2	8,4	10,4	Talousarvion ylittivät suhteellisesti eniten vammaispalvelukulut (260 t€/32 %), vammaisavustukset (486 t€/98,9 %), päihdepaalvelut (278 t€/16,1 %) ja omaishoidon tuki (131 t€/19,8 %). Edelliseen tilinpäätöksen verrattuna vammaispalvelukulut kasvoivat 25 % ja vammaisavustukset 34,5 %. Vammaispalvelujen asiakasmäärä kasvoi edellisestä vuodesta 3,8 %.
Sosiaalipaalvelut	13,0	13,4	13,7	2,0	5,2	Lastensuojelun avohuollon palvelut ylittivät talousarvion 1 M€ (57,6 %) ja edellisen tilikauden toteuman 744 t€ (36,8 %). Ylitys johtui avohuollon ja perhehoidon asiakasmäärän kasvusta, mikä oli tavoitteena (laitoshoidon osuuden vähentäminen). Lastensuojelun laitoshoitopaalveluissa säästettiin toisaalta 665 t€, mutta se ei riittänyt kattamaan avohuollon ylitystä. Lastensuojeluilmoitusten määrä 1027 kpl kasvoi 176:lla (20,6 %).

Erytispaalveluiden tulosalueeseen kuuluvan vaikeavammaisten palvelutarpeen kustannukset ja niiden muutokset valtuustokauden aikana käy ilmi oheisesta kuvasta. Luvut ovat tuhansia euroja.

Vaadimme, että sosiaali- ja terveyslautakunnan tulee analysoida ja syventää syksyllä 2012 toteutetun vertailututkimuksen alustavia tuloksia. Tutkimuksessa analysoitiin Lohjan vertailukuntien palvelujen yksikkökustannuksia ja niitä indikoivia taustatekijöitä. Esitämme, että Lohjan terveyspalveluiden (vastaanotto toiminta, vuodeosastot jne.) kustannusrakenteet ja toimintaprosessit tulee käydä kriittisesti läpi ja etsiä niistä kehittämiskohteet lainsäädännöllisiä velvoitteita unohtamatta. Esitämme myös, että talouden tasapainottamiseksi laaditaan nykytilan pohjalta palvelukohtainen taulukko jaoteltuna lakisääteiseen minimitasoon, lakisääteisyys ylittävään palvelutasoon sekä täysin harkinnanvaraisiin palveluihin ja niiden kustannusvaikutuksiin.

Erityisen huolestuttavana toteamme erityispalvelujen tulosalueen toimintakatteiden heikentymisen valtuustokauden 2009 - 2012 aikana. Toimintakate on kasvanut 5,2 M€ (58 %) neljässä vuodessa. Vammaispalvelulain muutosten vaikutus näkyy vuodesta 2009 lähtien jyrkkänä toimintakulujen kasvuna. Vaikeavammaisten palveluiden nettokustannukset ovat nelinkertaistuneet kuluneen valtuustokauden aikana. Suurimmat muutokset kustannusrakenteessa johtuvat asumispalveluista, henkilökohtaisesta avun tarpeesta, kuljetuspalveluista ja työ- ja päivätoiminnoista. Vaikka asiakaskunta on melko pysyvää, niin silti hoidon tarpeen ennustettavuus on haastavaa. Uusien tarpeiden myötä tarvitaan mm. asunnonmuutostöitä ja erilaisia välineitä. Kuljetuspalveluiden myöntämisessä Lohja on hakenut rajanvetoa KHO:ta myöten.

Esitämme, että hoiva-avustajia käytetään esimerkiksi vanhuspalveluissa ja perheiden tukemisessa sekä ongelmien ennaltaehkäisyssä.

Laitoshoitopainotteisuuden väheneminen sosiaali- ja vanhuspalveluissa on edennyt tilikaudella 2012 hyvin. Lohja on myös saanut hyvää palautetta LOSTin toimivuudesta (purettu 31.12.12) ja on sijoittunut hyvin terveysasemien palvelutasotutkimuksissa.

Nykyiset päätöksen tekoon liittyvät tarpeet ja lähitulevaisuuden sote-ratkaisut edellyttävät, että perusturvakeskus tuotteistaa keskeiset palvelusuoritteensa ja luo siten pohjan kustannuslaskennalle. Avoterveydenhuollossa tuotteistusta on jo pilotoitu vuosina 2005-2007. Esitämme, että asiassa ryhdytään konkreettisiin toimenpiteisiin tilikauden 2013 aikana.

Toistamme viime vuoden suosituksemme siitä, että siirtoviivepäiviä tulee välttää.

Oheisessa taulukossa on analysoitu sosiaali- ja terveystoimen keskeisten yksikkökustannusten kehittymistä valtuustokaudella 2009-2012.

Yksikkökustannukset (€)

Suorite	2009	2010	2011	2012	Muutos % 2009-2012
Kotihoidon käynti	31	33	33	38	22,6
Päivätoimintakäynti	116	112	113	105	-9,5
Vanhusten asumispalvelut, oman palvelutuotannon hoitopäivä	118	100	127	135	14,4
Vanhusten asumispalvelut, ostopalvelun hoitopäivä	88	101	120	117	33,0
Vanhusten pitkäaik. hoitopalvelut, oman palvelutuotannon hoitopäivä	144	121	152	175	21,5
Vanhusten pitkäaik. hoitopalvelut, ostopalvelun hoitopäivä	117	133	118	129	10,3
Kehitysvammaisten palvelun kulut/asiakas	26 794	28 639	27 845	27 831	3,9
Päihdekliniikkakäynti	84	97	86	92	9,5
Sijaisperhehoito, hoitopäivä	54	48	55	75	38,9
Lastensuojelun laitospalvelu, hoitopäivä	239	233	254	254	6,3
Työllistämispalvelut, työtoimintapäivä	46	42	31	43	-6,5
Vastaanottotoiminta, lääkärikäynti	83	91	90	105	26,5
Vastaanottotoiminta, hoitajakäynti	37	38	35	43	16,2
Päivystyskäynti	86	76	71	75	-12,8
Hammaslääkärikäynti (omat + ostopalvelut)	95	113	110	116	22,1

Taulukossa olevien yksikköhintojen vaihteluun vaikuttaa ostopalvelujen ja Lohjan kaupungin omien kustannuserien nousun lisäksi kysynnän eli suoritteiden määrä. Monissa oman palvelutuotannon tunnusluvuissa suoritteiden määrän lasku lisää yksikkökustannuksia ja päinvastoin. Esimerkiksi päivätoimintakäynnit ovat kasvaneet tarkasteluajanjaksolla 7,1 % ja se on vaikuttanut osaltaan yksikkökustannusten laskuun. Kuvaavaa väestön ikä- ja palvelurakenteen kysynnän muutoksesta on vanhusten pitkäaikaisten ostettujen hoitopalvelujen määrä, joka on yli kaksinkertaistunut neljässä vuodessa (809 → 175) ja samaan aikaan yksikkökustannukset ovat nousseet 10,1 %. Lastensuojelun osalta sijaisperhehoidon hoitopäivien määrä (11743) on pysynyt tarkastelukaudella lähes ennallaan, mutta hoitopäivän hinta on noussut lähes 40 %.

Yksikkökustannusten ja niihin vaikuttavien suoritemäärien perusteella toteamme seuraavaa:

- Lastensuojelun laitoshoidon määrä on vähentynyt 14,5 % valtuustokaudella 2009 - 2012, mitä pidämme hyvänä kaupunkistrategian mukaisena kehityksenä.
- Vastaanottotoiminnan kustannustehokkuuden kannalta olennaista on lisätä hoitajakäyntien määrää (hoitaja/lääkäriyöparit) niin paljon kuin se on mahdollista. Hoitajakäynnin yksikköhinta on noin 2,5 kertaa edullisempi kuin lääkärikäynnin hinta.
- Vanhusten asumispalvelujen (ostopalvelut) hoitopäivän hinnat ovat kohonneet neljässä vuodessa voimakkaasti.

- Vanhusten pitkäaikaisten hoitopalvelujen tarve on kasvanut ja tulee kasvamaan voimakkaasti, mikä vaikuttaa perusturvakeskuksen kustannusrakenteeseen.
- Lastensuojelussa sijaisperhehoidon hoitopäivän hinta on noussut jyrkästi (36 %) tilikausien 2011 ja 2012 välillä. Perhehoitajalain muutos v. 2011 nosti perhehoidon lakisääteisiä taksoja. Panostus perhepäivähoitoon liittyy Lohjan tavoitteeseen muuttaa lastensuojelun rakennetta avohoitopainotteisemmaksi. Tavoite on nostaa avohoidon (perhehoito) osuus puoleen vuoteen 2016 mennessä. Mikäli tässä onnistutaan, syntävä kustannussäästö on huomattava, koska perhehoidon kustannukset ovat vajaa kolmannes laitoshoidon kustannuksista. Suosittelemme tähän asiaan panostamista.
- Vanhusten päivätoimintakäyntien määrän kasvu on varsin positiivista, sillä ennalta ehkäisevä toiminta on kaupunkistrategian linjausten mukaista toimintaa, johon tulee panostaa.

Perusturvalautakunta pysyi talousarviossaan (toteuma 99,3 %). Toimintakate kasvoi 943 t€ eli maltilliset 2,2 % edellisestä tilikaudesta. Talousarvion alittuminen johtui pääasiassa erikoissairaanhoidon kalliin hoidon tasausjärjestelmästä ja ylijäämäpalautuksista.

14.6.5 Opetuslautakunta

Opetuslautakunta ylitti talousarvion 260 t€ (0,4 %). Toimintakate kasvoi edellisestä tilikaudesta 4,5 % ja toimintakulut 4,4 %. Toimintatuotot alittivat talousarvion 111 t€ (1,4 %) ja toimintakulut ylittivät talousarvion 149 t€ (0,2 %). Toimintatuottojen alitus johtui arvioitua lähes puolet pienemmistä valtion tuista ja avustuksista. Edellisenä tilikautena tilanne oli tässä asiassa päinvastainen. Toimintakulujen ylitys johtui varhaiskasvatuksen arvioitua suuremmista palkkakuluista, johon vaikutti sijaisuudet ja lomapalkkajaksotukset. Varhaiskasvatuksessa kirjatut luottotappiot 79 t€ vaikuttivat myös toimintakulujen ylitykseen; tosin luottotappioiden määrä puolittui edellisestä tilikaudesta.

Opetuslautakunta saavutti sille asetetut keskeiset toiminnalliset tavoitteensa. Edellisessä arviointikertomuksessa esittämiimme kehittämisehdotuksiin on vastattu ja ne on osittain jo huomioitu toiminnassa (esim. Sammatin koulu). Henkilöstölle perusopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa tehdyt osaamiskartoitukset sekä varhaiskasvatuksen tulospalkkiopilotti ovat hyvänä esimerkkinä muillekin toimialoille (vrt. strategian toteutumisen raportti liitteenä). Varhaiskasvatuksen tuotteistus ja suoriteperusteinen budjetointimalli ovat myös hyviä toiminnallisia parannuksia, joista saatuja kokemuksia voi hyödyntää muillakin tulosalueilla ja toimialoilla.

Toteamme, että opetuslautakunta pysyi lähes talousarviossaan. Varhaiskasvatuksen luottotappioiden puolittuminen edellisestä vuodesta on hyvä suuntaus. Toimintakulujen kasvuvauhti oli melko maltillinen, mutta talousarviossa pysyminen olisi edellyttänyt korkeintaan 3,9 % toimintakulujen kasvua. Vuodelle 2012 asetetut toiminnalliset tavoitteet ovat edenneet hyvin. Erilaisten kehittämishankkeiden osalta toteamme, että niiden tuloksista olisi hyvä raportoida lyhyesti myös toimintakertomuksessa (lautakuntaversio).

Oheisessa taulukossa on selvitetty opetuslautakunnan keskeisiä suoritteita ja yksikkökustannuksia ja niiden muutoksia valtuustokauden 2009 - 2012 aikana.

Tunnusluku/suorite	2009	2010	2011	2012	Muutos % 2007-2011
Tuntia/oppilas	71,2	71,6	70,6	70,6	-0,8
Oppilas/päätoiminen opettaja	12,7	12,5	12,8	12,8	0,8
Toimintakulut/oppilas	8 040	8 578	8635	8742	8,7
Koulunkäyntiavustajia/yleisopetuksen oppilas	74	75	77	74	0
Lukio: toimintakate/oppilas	-5 967	-6 177	-6 429	-6 594	10,5
Toimintakate, 0-6 v lapsi	-6 537	-6 592	-6 992	-7 157	9,4

Taulukon perusteella voi todeta, että kyseisissä tunnusluvuissa ja yksikkökustannuksissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia valtuustokauden aikana. Muista kuin taulukossa mainituista palvelusuoritteista voi todeta, että koululaisten aamu- ja iltapäiväkerhon osallistujamäärät ovat kasvaneet noin neljänneksellä kuluneen valtuustokauden aikana. Merkittävä muutos valtuustokaudella 2009-2012 on tapahtunut myös päiväkotipaikkojen suhteellisessa osuudessa kaikista päivähoitopaikoista; se on kasvanut 8,3 prosenttiyksikköä ja vastaavasti perhepäivähoidon sekä yksityisen hoidon ja kotihoidontuen paikat ovat vähentyneet.

14.6.6 Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta pysyi talousarviossaan. Toimintakate kasvoi kuitenkin 644 t€ eli 6,6 % edelliseen tilikauteen verrattuna. Kasvuprosentti on suuri ottaen huomioon sen, että suuri osa lautakunnan alaisesta toiminnasta on harkinnanvaraista (ei lakisääteistä) toimintaa. Lautakunnalle asetetut keskeiset toiminnalliset tavoitteet saavutettiin tilikauden aikana. Edellisessä arviointikertomuksessa esittämiimme kehittämissuhteisiin on vastattu ja niihin on toiminnassa jo reagoitu. Tästä esimerkkinä on toimintatuottojen budjetointi. Kulttuuri- ja liikuntatoimessa yhteistyö sekä sisäisten (muut tulosalueet/toimialat) että ulkoisten (esim. yritykset) toimijoiden kanssa on tiivistä. Talouden näkökulmasta merkittävä tavoite koski kulttuuritoimen ulkopuolisia rahoituslähteitä, joita saatiin tilikauden aikana noin 100 000 euroa.

Tarkastuslautakunta esittää, että kulttuuri- ja liikuntatoimi hakevat tulevina vuosina ulkopuolisia rahoituslähteitä niin, että kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan toimintakate ei enää kasva.

Toiminnallisten tavoitteiden osalta toteamme, että sekä tilikaudelle 2012 että koko valtuustokaudelle asetetut tavoitteet on saavutettu hyvin. Hyvin toteutettuja ja Lohjan imagoa kohottavia projekteja ja tapahtumia on ollut mm. Tytyrin kaivoksessa, orkesterissa, teatterissa ja liikuntatoimessa.

Oheisessa taulukossa on analysoitu ja arvioitu muutamia toimialan keskeisiä suoritteita ja tunnuskuja ja niiden kehitystä vuosina 2009 - 2012.

Tunnusluku/suorite	2009	2010	2011	2012	Muutos % 2009- 2012	Tarkastuslautakunnan arvio
Vapaan sivistystoi- men (mm. Hiiden opisto ja L-U musiik- kiopisto toimintakate €/opiskelija	- 215,11	- 200,12	- 209,99	- 205,46	-4,5	Opiskelijoiden omaa ra- hoitusosuutta tulee edel- leen lisätä, vaikka toimin- takatteen kehitys on ollut- kin suotuisa.
Nuorisotalojen kävi- jämäärät	19 222	19 386	22 245	17 724	-7,8	
Nuorisotoimen toi- mintakulut/kävijä	37,87	44,87	45,95	44,78	18,2	Yksikkökustannukset vii- meiset kolme vuotta sa- malla tasolla.
Orkesterin kuulijat	23 709	30 027	42 774	39 317	65,8	Kuulijamäärä on pysynyt viimeiset kaksi vuotta hyvällä tasolla.
Teatterin katsojat	9 412	7 407	7 886	8 813	-6,3	Katsojamäärä erinomai- sella tasolla.
Museon kävijämäärä	29 121	29 352	34 900	41 592	42,8	Viimeisenä kahtena tili- kautena kävijämäärien kasvu on ollut voimakasta.
Toimintakate (€)/asiakas (orkeste- ri, teatteri, museo)	-33,21	-31,56	-24,32	-24,16	-27,3	Toimintakatteen kehitys suotuisaa; johtuu pitkälti kävijämäärien kasvusta
Kirjastojen toiminta- kulut (€)/lainaus	3,79	3,85	3,83	3,89	2,6	Yksikkökustannusten nousu maltillista.
Liikuntatoimen toi- mintakulut (€)/kävijä	1,96	2,15	2,35	2,49	27,0	Kiinteistöjen ylläpitokus- tannukset nostavat toimin- takuluja (energian hinta, haastavat talvet)

14.6.7 Tekninen lautakunta

Tekninen lautakunta ylitti talousarvion 520 t€ (27,8 %). Toimintakulut kasvoivat edellisestä tilikaudesta 6,6 %. Tekninen lautakunta on sisäistä palvelua tuottava palvelukeskus ja määrärahoipokkeamasta 424 t€ (81,5 %) on sisäisten tulojen vajuusta (sisäiset hinnat arvioitu liian pieniksi) ja vastaava menojen säästö löytyy muilta hallintokunnilta. Toimintatuotot jäivät 287 t€ (1 %) alle talousarvion. Toimintakulujen 233 t€ (0,7 %) ylitys johtui lähinnä arvioitua suuremmista lämmityskuluista, haastavan talven aiheuttamista kunnossapitokustannuksista sekä osaltaan myös lomapalkkojen jaksotuksesta. Ulkoisten kirjanpitoerien osalta tekninen lautakunta pysyi lähes talousarviossa, sillä ylitys oli 73 t€ (0,4 %).

Saadut vastineet ja tehdyt toimenpiteet osoittavat, että edellisessä arviointikertomuksessa antamamme kehittämisehdotukset on huomioitu. Korjausvelan hallinta ei edistynyt tilikauden aikana Lohjan kaupungin kokoon suhteutettuna pienistä investoinneista johtuen.

Teknisen lautakunnan vaikuttamismahdollisuuksien piirissä olevat toiminnalliset tavoitteet saavutettiin hyvin. Kuntaliitoksiin varauduttiin mm. tekemällä kiinteistöhoitotyön ja ruoka- ja siivouspalvelun mitoitus Lohjan kriteerein Karjalohjalla ja Nummi-Pusulassa. Investointi- ja kunnossapitomäärärahojen matala taso ja Lohjan kaupungin rakennuskannan määrä ja korkeikä kasvattivat korjausvelkaa entisestään.

Toteamme jälleen, että korjausvelan hallinta edellyttää investointien tulorahoituksen vahvistamista. Nykyisellä investointitasolla ja kiinteistömäärällä (+ muu infra) korjausvelka kasvaa entisestään. Pelkästään 75 %:n kuntotasoon pääsemiseksi korjausvelka oli vanhassa Lohjassa noin 40 miljoonaa euroa ja uudessa Lohjassa 41,4 miljoonaa euroa.

Oheisessa taulukossa on analysoitu ja arvioitu muutamia toimialan keskeisiä suoritteita ja tunnuskuja ja niiden kehitystä vuosina 2009 - 2012

Tunnusluku/suorite	2009	2010	2011	2012	Muutos % 2009- 2012	Tarkastuslautakunnan arvio
Myyty vesi, milj.m ³	2,015	2,093	2,088	2,177	8,0	Myydyn veden määrä on hie- man noussut.
Toimintakate €/myyty vesikuutio	0,40	0,52	0,18	0,39	-2,5	Toimintakate palautui tilikauden 2011 notkahduksen jälkeen normitasolleen.
Tilapalvelut: korjauk- set % teknisestä arvosta	1,7	2,7	2,9	2,5	47,1	Suunta ollut tilikautta 2012 lu- kuunottamatta oikea, vaikka korjausten määrä ei riitä korja- usvelan kokonaismäärän pie- nentämiseen. Haaste vain kas- vaa uudessa laajentuneessa kunnassa ja nykyisiin talousre- sursseihin suhteutettuna.
Toimintakulut €/k-m ²	55,93	61,64	67,19	67,34	20,4	Energian hinnan nousu näkyy yksikkökustannusten kasvussa neljän vuoden aikana. Kasvu- vauhti on kuitenkin lähes py- sähtynyt viimeisten kahden tilikauden aikana.
Toimintakulut €/ateria	2,42	2,44	2,53	2,62	8,3	Yksikkökustannusten nousu on maltillinen ruuan hinnan yleiset korotuksen huomioiden.
Siivouksen toiminta- kulut €/hum ²	34,55	34,27	34,45	34,61	0,2 %	Yksikkökustannukset eivät ole kasvaneet, koska mitoitukset (ml. siivouksen laajuus) ovat kiristyneet.

Tilikauden aikaisessa arviointityössä haastattelimme teknisen lautakunnan alaisista viranhalti-
oista katupäällikköä ja kaupunkisuunnittelujohtajaa. Katupäällikön haastattelusta ja analy-
soimistamme dokumenteista teimme seuraavat johtopäätökset:

Painotamme, että kasvava korjausvelka on mittava, kasvava ja käytännössä näkyvä
haaste katuinfraassa. Tulevissa talousarvioissa tulee katujen kunnossapidossa ottaa
nykyistä enemmän huomioon kokonaistaloudellinen näkökulma (korjausten ajoitus/ in-
vestoinnin määrä) a) korjausvelan ja katuverkoston rappeutumisen hallitsemiseksi sekä
b) katuverkoston turvallisuuden ja yleisen kaupunki-ilmeen parantamiseksi. Tarvittava
lisäpanostus on noin 70.000 – 80.000 euroa uuden Lohjan alueella.

Toteamme, että katujen talvikunnossapito on ollut esimerkillistä pääkaupunkiseudun
kuntiin verrattuna.

Esitämme, että Mahis-projektilaisia ja nuorisotyöllistettyjä hyödynnetään nykyistä enemmän puistoalueiden ym. hoidossa ja raivaustöissä.

14.6.8 Ympäristölautakunta

Ympäristölautakunta pysyi talousarviossaan. Toimintakate heikkeni 341 t€ (22,1 %) edellisestä tilikaudesta lähinnä prosenttien tilikautta 2011 pienemmistä toimintatuotoista ja 9,7 % suuremmista toimintakuluista johtuen. Toimintatuotot 1,75 M€ toteutuivat talousarviota 3,2 % suurempina, mutta ne oli budjetoitu 72 t€ edellisen tilikauden toteumaa pienemmiksi. Rakennusvalvontamaksut pienenevät 167 t€ (45 %) edellisestä vuodesta. Maankäyttösopimuskorvauksia kertyi 95 t€, mikä jäi 102 t€ talousarviosta.

Tilikaudelle asetetut toiminnalliset tavoitteet pääosin saavutettiin. Edellisessä arviointikertomuksessa esitettyihin kehittämisehdotuksiin saimme vastineen ja esittämämme asiat on osittain huomioitu toiminnassa. **Toistamme suosituksemme yritystonttien myynnin ja vuokrauksen joustavuudesta ja kaavoituksen tekemän työn priorisoinnista (suuret linjaukset vs. detaljit).** Kaavoituksen resurssit eivät kasvaneet kuntaliitoksen myötä, vaikka toiminta-alue laajeni.

Tilikauden aikaisessa arvioinnissa perehdyimme maankäyttöön, ympäristönsuojeluun ja –valvontaan sekä kaavoitukseen. Selvitimme myös rakennusvalvontaprosessiin liittyviä ongelmia johtavan rakennustarkastajan ja ympäristöjohtajan kanssa. Rakennusvalvonnan on luvattu toimivan syksyyn 2013 mennessä. Tekemiemme haastattelujen ja saamiemme palautteiden perusteella teimme seuraavat johtopäätökset:

Lohjan kaupungilla olevien teollisuustonttien myynti/vuokraus-vaihtoehto on saanut asiakkailta positiivista palautetta. Kritiikkiä on sen sijaan esitetty vesi- ja viemäritaksojen suuruudesta, sillä taksa määräytyy rakennusoikeuden eikä rakennettavan määrän mukaan. Kuntien käytännöt taksojen määräytymisen suhteen eroavat toisistaan. Tarkastuslautakunta esittää, että taksat ja niiden perusteet arvioidaan uudelleen esimerkiksi käyttämällä porrastettua hinnoittelua rakennusoikeuden (500-599, 600-699 m³ jne.) mukaan tai suhteuttamalla taksa rakennettavaan nettiliö/kuutiomäärään.

Toteamme, että teknisen lautakunnan (kunnallistekniikka), ympäristölautakunnan (kaavoitus, rakennusvalvonta) ja elinkeinotoimen pitää tehdä nykyistä tiiviimpää yhteistyötä Lohjan kaupungin pitämiseksi houkuttelevana yritysten sijaintipaikkana. Joustavuutta ja hallinnollista ketteryyttä tarvitaan myös silloin, kun yritys kartoittaa tonttitarvettaan nopeallakin aikavälillä. Tässä kaupungin imagoon ja verotuloihin olennaisesti vaikuttavassa asiassa pitää johtamisessa olla rohkeutta asioiden eteenpäin viemiseen.

Toteamme, että kaavoituksen resurssien käyttö, niiden priorisointi sekä prosessit tulee arvioida kokonaistaloudellisesta näkökulmasta uudessa organisaatiossa. Esitämme, että kaavoitus on järkevintä tuottaa omana palveluna, sillä ulkopuolisilla konsulteilla ei ole riittäviä taustatietoja. Painotamme myös kaavoitukseen liittyvien esiselvitysten huolellista valmistelua ja ostopalvelujen laadunvalvontaa.

Oheisessa taulukossa on analysoitu muutamia keskeisiä tunnuslukuja ja suoritteita sekä niiden muutoksia kuluneen valtuustokauden aikana.

Tunnusluku/suorite	2009	2010	2011	2012	Muutos % 2009- 2012	Tarkastuslautakunnan arvio
Kaavoitetut omakotitontit, kpl	160	131	205	150	-6,3	Tonttivarannon ja valmiin kunnallistekniikan piirissä olevien tonttien määrä vaihtelee vuosittain. Gunnarlaan on tulossa kymmeniä uusia okt-tontteja myyntiin lähivuosina. Lohjan haasteena on kuitenkin hiipunut tonttien kysyntä. Tontit ovat myös pie-nehköjä ja rakentamistapaohjeet tiukkoja. Esitämme, että Lohja lisää myytävien tonttien oma-leimaisuutta ja erilaisuutta (koko, hintataso).
Kaavoitetut liike- ja teollisuustontit	36	50	60	35	-2,7	Vuosittaisissa määrissä on suuria vaihteluja. Esitämme, että kaavoitettuja liike- ja teollisuustontteja tulee olla kaikkien moottoriteiden liittymien läheisyydessä ja että tonttien myyntiprosessin joustavuuteen panostetaan.
Toimintakulut/tuettu joukkoliikenteen matka	1,19	1,26	1,25	1,65	38,6	Yksikkökustannukset ovat nousseet jyrkästi tilikausien 2011 ja 2012 välillä. Viime vuonna joukkoliikenteen asiakashintoja ei korotettu ollenkaan ja vastaavasti liikennöinnin kustannukset nousivat mm. polttoaineveron muutoksen takia. Vuoden 2013 alusta Lohjalipun hintaa on korotettu noin 5 % ja kaupunkilipun hintaa 10 %.
Rakennuslupien + ilm. määrä	524	822	581	583	11,3	Suuria vuosittaisia vaihteluita; riippuu suhdanteista ja "valmiiden" okt-tonttien määrästä ja sijainnista. Esitämme, että jatkossa laskettaisiin tunnuslukuina myönnettyjen rakennuslupien määrää ja niiden keskimääräistä käsittelyaikaa. Tavoitteeksi korkeintaan 2 kk.
Toimintakulut €/rakennuslupa	739	447	645	769	4,1	Suuria vuosittaisia vaihteluita; riippuu luonnollisesti rakennuslupien määrästä; sillä kiinteät kulut toteutuvat joka tapauksessa.
Rakennusten merkittämisiä, kpl	106	170	234	127	19,8	Vaihteluväli on laaja. Riippuu suhdanteista (tonttien kysyntä), tonttivarannosta ja myönnettyjen rakennuslupien määrästä.

14.6.9 Länsi-Uudenmaan ympäristöterveyslautakunta

Ympäristöterveyslautakunta pysyi talousarviossaan ja saavutti sille asetetut keskeiset toiminnalliset tavoitteet.

Olemme saaneet ympäristöterveyslautakunnalta kirjallisen vastineen edellisessä arviointikertomuksessa esittämiimme havaintoihin ja kehittämisehdotuksiin. Kunnallisten eläinlääkäripalvelujen keskittäminen on edelleen avoimena. Toteutetut organisaatiomuutokset (kuntaliitokset, L-U Ympäristöterveyslautakunnan purkaminen) estivät asian etenemisen. Suositus palvelujen keskittämisestä sisältyy valtakunnalliseen ohjelmaan.

Suosittelimme edelleen, että keskittämiskäytännön hyödyt, haitat ja kustannukset selvitetään nykyiseen toimintamalliin verrattuna ja analysoidaan asia ympäristöterveysjaostossa.

Alla olevassa taulukossa on analysoitu muutamia raportoituja tunnuslukuja ja suoritteita sekä niiden muutoksia valtuustokauden 2009 - 2012 aikana. **Nykyiset tilinpäätöksen yhteydessä esitettävässä suoritetaulukossa olevat tunnusluvut kuten tarkastusten, näyteenottojen tai eläinlääkärikäyntien lukumäärät eivät mittaa tai kuvaa vaikuttavuutta tai palvelujen laatua ja kattavuutta.** Terveellisen ja sosiaalisesti eheän ympäristön tuottamiseen vaikuttavat lähinnä oikean prosessin omaava valvonta ja konkreettinen strategiatyö, joka tarkoittaa esimerkiksi vaikutusten arviointia.

Painotamme edelleen, että varsinaisia suoritekohtaisia yksikkökustannuksia (esim. toimintakulut/elintarvikenäyte) ei ole raportoitu/laskettu.

Tarkastuslautakunta toteaa, että ympäristöterveyden raportoimia tunnuslukuja muutettaisiin mittaamaan valtakunnallisten ohjelmien suositusten suhteellista toteutumista Lohjan hallinnoimalla ympäristöterveydenhuollon alueella, johon kuuluu Lohjan lisäksi Vihti, Karkkila ja Siuntio. Lisäksi painotamme, että tehdyn valvontatyön vaikutuksia tulee arvioida esimerkiksi valtuustokausittain.

Tunnusluku/suorite	2009	2010	2011	2012	Muutos % 2009-2012	Tarkastuslautakunnan arvio
Tarkastukset ja näyteenotokerrat, kpl	1240	1200	1086	1086	-26,5	Tunnusluvussa määrän lisääminen ei ole ainoa tavoiteltava tekijä.
Eläinlääkärikäyntejä, kpl	6600	7700	3464	6782	2,8	
Toimintamenot €/toiminta-alueen asukas	4,56	4,75	5,16	5,33	16,9	Ok
Toimintakate €/asukas	-8,99	-6,82	-6,60	-7,22	-19,7	Toimintakatteen pienentäminen ei ole tavoite, vaan toiminnan vaikuttavuus ja siitä seuraavat laajemmat yhteiskuntataloudelliset näkökulmat.

14.7 Kaupunkikonserniin kuuluvien tytäryhtiöiden toiminnan arviointi

14.7.1 Energiayhtiöt

Lohjan Energiahuolto Oy Loher teki tappiota 11 t€ Tulos heikkeni 198 t€ ja liikevaihto kasvoi 20,2 % edellisestä tilikaudesta. Tappiolliseen tilikauteen vaikutti poistojen kasvu (liikearvo) 21,8 % (84 t€) sekä energiankustannusten nousu 28 % (1,3 M€) edellisestä vuodesta. Normaalit ja edullisemmat lämmönhankintalähteet olivat epävakaista ja lämpöä jouduttiin tuottamaan kalliimmalla tavalla (mm. raskas polttoöljy). Halvimmat lämmönlähteet tähän mennessä ovat olleet Nordkalkin jätelämpö ja Mondin (vanha Fortumin laitos Kiviniemessä). Oman pääoman tuottoaste oli tilikaudella 2012 negatiivinen (0,28 %).

Lohjan Biolämpö Oy:n toiminnan käynnistyminen loppuvuodesta 2012 vahvisti yhtiön pitkän aikavälin strategista ja taloudellista asemaa. Uutta laitosta ei ole vielä vastaanotettu. Biolämmön käyttö on jo nyt mahdollistanut lämmön myyntihinnan alentamisen 5 % (1.1.2013 alkaen), koska biolämmön (verovapaat polttoaineet) tuottaminen on fossiilisten polttoaineiden käyttöä merkittävästi edullisempaa. Biolämmön tuottaminen on samalla myös alentanut olennaisesti kaupungin hiilidioksidipäästöjä ja on konkreetti esimerkki Hinku-hankkeen etenemisestä. Yhtiö on myös jatkanut lämmöntuotannon keskittämistä saattamalla Ojamon Lämpö Oy:n ja Loherin fuusion loppuun elokuussa 2012.

Toteamme, että Loher on onnistunut hyvin energiantuotantoon liittyvässä toimissaan pyrkimyksenä vähentää fossiilisten polttoaineiden käyttöä ja pitää lämmön myyntihinnat kilpailukykyisinä. Yhden tilikauden tuloksen painuminen tappiolliseksi on vielä perusteltavissa, mutta uuden biolämpölaitoksen kustannustehokkuuden tulee nostaa yhtiön tulos tilikaudella 2013 jälleen vähintään edellisvuosien tasolle.

Virkkalan Lämmön tilikauden voitto 384 t€ oli edellistä tilikautta (146 t€) parempi. Liikevaihto tosin laski 9,3 % edellisillä tilikausilla tehdyistä isännöinti- ja huoltoliiketoimintojen myynneistä johtuen. Vuoden 2012 liikevoittoa ja samalla myös tilikauden voittoa paransi henkilöstökulujen pieneneminen 523 t€ tilikaudesta 2011.

14.7.2 Lohjan Vuokra-asunnot

Oheisessa taulukossa on analysoitu Lohjan Vuokra-asunnot Oy:n (Lova) taloudellisia tunnuslukuja tilikaudella 1.1. – 31.12.2012. Tunnusluvut eivät ole suoraan verrannollisia edelliseen tilikauteen (10 kk), joka poikkesi normaalista fuusion vuoksi. Lukuja skaalaamalla voidaan kuitenkin tehdä karkeata vertailua edelliseen tilikauteen suhteutettuna.

Tunnusluku	Lohjan Vuokra-asunnot Oy, 1.3.2011-31.12.2011	Lohjan Vuokra-asunnot Oy, 1.1.2012-31.12.2012	Tarkastuslautakunnan arvio
Luottotappiot	35 383	33 084	Luottotappiot ovat vähentyneet uuden yhtiön aikana. Luottotappiot 0,04 €/m ² ovat suuruudeltaan toimialan keskiarvoa samankokoisiin aravavuokratiloihin verrattuna.
Tyhjänä olon kustannukset	118 377	189 121 (korjausten osuus luvusta 41 607 euroa)	Rakenteellinen ongelma, joka johtuu siitä, että tarjonta ei vastaa kysyntää. Kysyntää olisi yksioista ja kaksioista, mutta tarjolla on pitkälti vapaita kolmioi-

			ta. Asiaan tulee kiinnittää huomiota uus- ja peruskorjausinvestointeja suunniteltaessa sekä uusia vuokrataloja rakennettaessa. Tyhjänä olon kustannukset ovat olleet yli 100.000 euron luokkaa myös aikaisempina vuosina.
Liikevaihto	7 079 354	8 546 276	Liikevaihto on viime vuoden tilikauteen (10 kk) suhteutettuna samalla tasolla. Liikevaihto ei kasvanut, koska tyhjänä olevia asuntoja on edellistä tilikautta olennaisesti enemmän.
Tilikauden voitto/tappio	20 549	4 611	Tilikauden tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja oli tappiollinen -1 087 576 euroa, mutta 1 092 240 euron asuintalovarauksen purku nosti tilikauden voitolliseksi. Yhtiöllä on vahvistettuja käytämättömiä tappiota jäljellä enää 636 euroa. Asuintalovarauksen (1,6 M€ per 31.12.2012) purkaminen on järkevää taloussuunnittelua, silloin kun siihen on tosiasiallisia mahdollisuuksia.
Yhtiön rahoitusasema	-455 275	+388 467	Yhtiön rahoitusasema on kohentunut edellisestä tilikaudesta.
Oma pääoma	3 687 551	3 692 162	

Asunnonvaihtoja oli tilikaudella 338 kpl eli miltei neljännes koko asuntokannasta. Vaihtuvuus kasvoi 28 % edellisestä tilikaudesta. Vaihtuvuuden syitä on selvitetty ja käsitelty hallituksessa. Suurimmat yksittäiset syyt vaihtuvuuteen olivat omistusasunnon hankinta, paikkakunnalta muutto sekä ruokakunnan koon muutos ja siitä johtuva asunnon vaihtaminen toiseen Lohjan kaupungin vuokra-asuntoon tai muualle. Vaihtuvuuden taso on mielestämme korkea. Yhtiön talouteen ja toimintaan kohdistuva merkittävin riski on yhtiön kiinteistökannan tuleva suuri rakennus- ja korjausrakentamismäärä (korjausvelka), joka lisää lainoituksen tarvetta sekä alttiutta muutoksille laina- ja korkomarkkinoilla. Juoksevat vuosikorjaukset (huoneistokorjaukset) olivat 1,9 M€ tilikaudella 2012 ylittäen talousarvion 705 t€ (59,3 %).

Asumisneuvojan työ on tuottanut tulosta, sillä häätöjä oli tilikaudella 2012 vain seitsemän. Aikaisempina vuosina häätöjä on ollut merkittävästi enemmän (2010: 21; 2011: 17). Asiakkuuksiin liittyviä yhteydenottoja on ollut runsaasti (n = 1511). Ylivoimaisesti suurin osa (42 %) asiakkuuksista johtui vuokratäristä. Asumishäiriöiden osuus oli 15 %.

Korjausvelan suunnitelmallinen pienentäminen ja tyhjillään olevat asunnot ovat haasteita, johon suosittelemme kiinnitettävän huomiota tulevia investointeja ja talousarvioita päätettäessä.

Painotamme yllä olevaan viitaten, että LoVa:n tulee edelleen parantaa taloudellista asemaansa pitkällä aikavälillä ja varautua tuleviin peruskorjaus- ja uusinvestointeihin.

Myönteisenä kehityksenä uuden yhtiön aikana toteamme luottotappioiden määrän vähentymisen, lainojen ja niiden ehtojen uudelleen järjestelyn sekä toiminnan tehostamisen (hankinnat, hallinto). Asumisneuvojan työ on ollut hedelmällistä (häätöjen määrä), vaikka osa työstä näkyy vasta pitemmällä aikavälillä.

14.7.3 Lohjan Liikuntakeskus Oy (LLK Oy)

Tilikauden tulos oli 31 t€ voitollinen (2011: 70 t€). Toimintatuotot kasvoivat edellisestä tilikaudesta 3,0 % ja toimintakulut 5,0 %. Yhtiön toimintatulot eli omarahoitusosuus kattoi 40,1 % toimintakuluista (2011: 40,8 %). Lohjan kaupungin antama konserniavustus 2,5 M€ kasvoi 4,4 % edelliseen tilikauteen verrattuna. Tuloslaskelman näkökulmasta Lohjan Liikuntakeskuksen suurimpana haasteena ovat kiinteistöjen kasvavat huolto- ja energiakustannukset. Kiinteistöjen energiakustannukset nousivat edellisestä tilikaudesta 63 t€ (12,3 %). Lämmityskustannusten nousu johtui edellistä tilikautta kylmemmästä vuodesta ja käyttöveden (lämmitetään kaukolämmöllä) kulutuksen kasvusta. Myös sähkön siirtotariffit nousivat merkittävästi vuoden aikana.

Esitämme, että Liikuntakeskuksen hallinnoimien rakennusten energiatehokkuuden parantaminen otetaan huomioon tulevaa talousarviota laadittaessa ja että energiatehokkuuden parantamisessa hyödynnetään täysimääräisesti valtiolta saatavia avustuksia sekä yhteistyökumppaneiden kanssa neuvoteltavia projekteja (esim. ESCO-hanke). Energiatehokkuuden parantaminen liittyy taloudellisten hyötyjen lisäksi myös kaupungin ilmastopolitiikan tavoitteisiin.

Toiminnallisesti tilikausi 2012 oli jälleen onnistunut. Asiakkaat voivat nyt ostaa ja varata liikuntapalveluja myös Internetin kautta. Kulunvalvonnan ja kassa- ja tilausjärjestelmien sähköistäminen tehostavat myös toimintaa. Terveysliikuntaa edistettiin liikuntalähete-kokeilulla ja yhtiön järjestämissä liikuntatapahtumissa. Nämä tapahtumat (esim. laavujen kierros, Harjun hiihtoretki, TenavaTohinat ja Halloween-uinnit) ovat saavuttaneet suuren suosion. Neidonkeitaan kävijämäärä on saavuttanut lakipisteen. Kävijämäärän kasvu edellyttää lisätalainvestointia.

Toteamme, että Liikuntakeskus on onnistunut hyvin terveystoiminnan edistäjänä ja luonut kuntalaisille mahdollisuuden monipuoliselle ja -tasoiselle liikunnan harrastamiselle. Erilaisten liikuntatapahtumien kävijämäärien nousu osoittaa sen, että kysyntää riittää tämän tyyppisille tapahtumille. Korostamme sitä, että pääsylippujen ja liikuntapaikkavuokrien hinnoittelun tulee seurata toiminta- ja pääomakuluissa tapahtuvia muutoksia.

14.8 Johtopäätökset tilikaudesta 2012 ja valtuustokaudesta 2009-2012

Yhteenvedon vuodelta 2012 toteamme, että Lohjan kaupunkia hoidettiin tilikaudella 1.1.2012 – 31.12.2012 kuntalain ja kaupunkistrategian mukaisesti. Talouden tunnusluvut heikkenivät järkyttävästi, joten talouden tasapainottaminen on aloitettava välittömästi. Tulorahoituksesta ei jäänyt yhtään nettoinvestointien kattamiseksi eikä vuosikate riittänyt kattamaan edes viidettä osaa poistoista. Kaupungin verotulojen kasvu oli vain 1,6 M€ (1,1 %) ja jäi lähes miljoona euroa arvioidusta. Sosiaali- ja terveystalouden toimintakate ylittyi 1,9 M€ (2,9 %) ja sen toimintakate heikkeni edellisestä tilikaudesta 6,9 M€ eli 11,2 %. Yllä mainituista johtuen kaupungin velkaantuminen kasvoi merkittävästi. Konsernin taloudessa muutos oli lähes identtinen. Kuluvalla valtuustokaudella on tehtävä rakenteellisia muutoksia, priorisoidava kunnan lakisääteisiä tehtäviä ja tehostettava kaupungin omaa toimintaa. Toimintamenojen kasvuprosentti on saatava nykyistä pienemmäksi samalla tulorahoitusta vahvistamalla. Riskinä muutoin on, että investointeihin ei jää käytettäväksi kuin lainarahaa. Lisämäärärahoihin tulee lautakuntien ja valtuuston suhtautua kriittisesti.

Valtaosa kaupungin keskeisistä toiminnallisista tavoitteista näyttää toteutuneen, mutta oikeat tuloksellisuus- ja vaikuttavuusmittarit puuttuvat. Sähköiset asiointimahdollisuudet ovat edenneet hyvin. Laitoshoitopainotteisuutta on saatu perusturvakeskuksessa vähennettyä. Konsernin osalta Biolämpölaitoksen valmistuminen on edistysaskel kohti hiilineutraalimpaa kuntaa ja riittävää lämmöntuotantoa.

Kaupungin eri prosessien välisten rajapintojen kehittämisessä, ostopalvelujen laadunvalvonnassa ja kannustavassa henkilöstöjohtamisessa on vielä paljon parannettavaa. Toimialojen säästöjen vaikutuksia on tarkasteltava talousarviota ja talouden tasapainottoja laadittaessa koko kaupungin näkökulmasta. Osiooptimointi, jossa toisen toimialan säästöt koituvat toisen toimialan lisämenoksi, on saatava loppumaan. Rakennusvalvontaprosessin läpimenoajan lyhentäminen vaatii toimenpiteitä. Esimerkiksi henkilökohtaisia asiakaspalveluaikojaa tulee lisätä.

Yleisesti odotamme, että kaupungin viranhaltijaorganisaatio kehittää kuluvalla valtuustokaudella toimialojen ja tulosalueiden välistä yhteistyötä, kehittää suoriteperusteista budjetointia ja kustannuslaskentaa sekä sitoutuu omalta osaltaan tiukkaan taloudenpitoon. Luottamusmieshenkilöiltä odotamme selkeitä linjauksia ja päätöksiä kaupungin talouden tasapainottamiseksi ja kaupungin vetovoimaisuuden lisäämiseksi. Henkilökunnan määrä ei saa kasvaa nykyisessä taloustilanteessa.

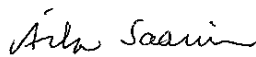
Valtuustokaudella 2009 - 2012 kaupungin väestönkasvu on jäänyt selvästi tavoitteesta ja verotulojen kasvu verrokkikuntiin verrattuna on ollut vaatimatonta. Lohjan kaupungin elinkeinoelämä tarvitsee monipuolistamista ja uusia työpaikkoja myös korkeasti koulutetuille, jotta kaupunkimme olisi vetovoimaisempi asuinpaikkavaihtoehto. Edellä mainittu luo haasteita elinkeinopolitiikalle ja kaavoitukselle. Lisäksi pendelöintimahdollisuuksia tulee parantaa.

Kokonaisarviona kuluneesta valtuustokaudesta 2009 - 2012 toteamme, että talouden kehitys oli myönteistä kolmen ensimmäisen vuoden aikana, mutta viimeisenä vuonna tehtiin maholasku. Toiminnallisesta näkökulmasta lyhyen aikavälin tavoitteet saavutettiin kohtuullisen hyvin ja kuntaliitosprosessi toteutettiin tehokkaasti, mutta esimerkiksi kaupungin ranta-alueiden hyödyntäminen ei vielä edennyt eikä rakenteellisia tehostamisia palveluverkkoihin tehty. Metropolialueen ulkopuolelle jäämisen koemme merkittävä riskinä. Länsiradan toteutuminen on avaintekijä kaupunkimme vetovoimaisuuden kannalta. Junaradan merkityksen voi todeta analysoitaessa verrokkikaupunkiemme keskeisiä tunnuslukuja kuluneen valtuustokauden aikana.

Lohjalla 2.5.2013

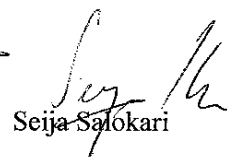
Paul Paakkalén

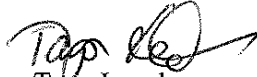
Aila Saarinen

Pentti Ristikartano

Seija Salokari

Tarja Lepola

Eino Alhola

LIITE: Kaupunkistrategian 2009-2017 toteutumisen arviointi

LOHJA

LOHJAN KAUPUNKI / LOJO STAD

Karstuntie 4/ PL 71 / 08101 Lohja

» WWW.LOHJA.FI